

МАТЕРІАЛИ
ДЕСЯТОЇ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

АКТУАЛЬНІ
ДОСЛІДЖЕННЯ
В СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ

Одеса
17 листопада 2017 року

Україна Польща Швейцарія
Конго

Ukraine Poland Switzerland Kongo

Міністерство освіти і науки України
Одеський національний політехнічний університет
Гуманітарний факультет
Кафедра психології та соціальної роботи

Співорганізатори:

Міжнародна академія соціальної роботи

Гуманітарно-економічна академія в Лодзі (Польща)

Південно-Українське відділення Соціологічної асоціації України

Головне управління праці та соціального захисту населення
Одеської обласної державної адміністрації

**МАТЕРІАЛИ
ДЕСЯТОЇ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«АКТУАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В СОЦІАЛЬНІЙ
СФЕРІ»**

17 ЛИСТОПАДА 2017 РОКУ

Одеса
2017

ББК 60.54.94.3
УДК 316.472.082.2
A43

Редакційна колегія:

Головний редактор: Корнешук В. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри психології та соціальної роботи Одеського національного політехнічного університету

Члени редакційної колегії:

Карпенко О. Г., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та технології соціальної роботи Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

Климанська Л. Д., доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри соціології та соціальної роботи Національного університету «Львівська політехніка»

Колот С. О., кандидат психологічних наук, доцент, декан гуманітарного факультету Одеського національного політехнічного університету

Романовська Л. І., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки

Тодорцева Ю. В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології та соціальної роботи Одеського національного політехнічного університету

Федірчик Т. Д., доктор педагогічних наук, доцент, заступник декана факультету педагогіки, психології та соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Рецензенти:

Богданова І. М., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної педагогіки, психології та педагогічних інновацій Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Онищук В. М., доктор соціологічних наук, професор, завідувач кафедри соціології Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова

Актуальні дослідження в соціальній сфері : матеріали десятої міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 17 листопада 2017 р.) / гол. ред. В. В. Корнешук. – Одеса: ФОП Бондаренко М. О., 2017. – 236 с.

У збірнику опубліковані матеріали українських та зарубіжних авторів, які висвітлюють проблеми психології, соціальної роботи, кадрового менеджменту та професійної підготовки фахівців.

ББК 60.54.94.3
УДК 316.472.082.2

© Одеський національний політехнічний університет,
кафедра психології та соціальної роботи, 2017 р.

1

Проблемне поле сучасних соціальних досліджень
Problematic field of contemporary social studies

2

Кадровий менеджмент і сучасні технології управління
Staff management and modern management technologies

3

Соціальна допомога та проблеми
психологічного консультування
Social care and counseling issues

4

Сучасна теорія та практика соціальної роботи
Contemporary theory and practice of social work

5

Соціальна політика та права людини
Social policy and human rights

6

Соціальна педагогіка
Social pedagogics

7

Проблеми підготовки фахівців у вищій школі
The problems of training specialists at the university

Зміст

1. ПРОБЛЕМНЕ ПОЛЕ СУЧАСНИХ СОЦІАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Соколенко А. О., Фучеджи В. Д. (Одеса, Україна)	18
Психологічні аспекти функціональної асиметрії мозку	
Прокопович Л. В. (Одесса, Украина)	20
Парадигма театральності в дослідженнях соціокультурної комунікації	
Ремез Н. Д. (Одеса, Україна)	21
Сучасні тенденції в організації інформаційно-роз'яснювальної роботи регіональним центром оцінювання якості освіти	
Чорновалюк В. В. (Одеса, Україна)	23
Проблема міжпоколінної взаємодії в сучасному світі	
Чаграк Н. І., Липа І. Ю. (Івано-Франківськ, Україна)	26
Зародження позитивної геронтології: від соціального відсторонення людей похилого віку до соціальної участі	
Циба Я. В. (Чернівці, Україна)	28
Контент-аналіз проблеми вимушених переселенців у регіональному виданні «Молодий буковинець» за 2014-2016 рр.	
Сташук О. О. (Запоріжжя, Україна)	31
Механізми впровадження ефективної системи раннього втручання (міжнародний досвід)	
Неплій О. С., Северинюк Т. О. (Одеса, Україна)	33
Соціальна інтеграція випускників інтернатних закладів як актуальна проблема сучасного суспільства	
Шкарнега О. С. (Одеса, Україна)	36
Соціальна мережа Instagram як джерело формування Інтернет залежності у молоді	
Корчинский А. А. (Одесса, Украина)	37
Система індикаторів якості життя студентської молоді	
Шинкаренко В. М., Шинкаренко Л. В. (Одеса, Україна)	39
Переваги та недоліки накопичувальної пенсійної системи	
Фурман А. А. (Одеса, Україна)	42
Психологічний паралакс гуманітарного пізнання	
Семенкова А. Н. (Одесса, Украина)	44
Системний підхід в соціології	
Малюга А. В. (Чернігів, Україна)	46
Міграція молоді в нових економічних умовах: тенденції та соціально-демографічні наслідки для України	
Борисюк А. О., Боделан М. В. (Одеса, Україна)	50
Сутність соціального проектування	

Канцер Т. В., Яковлева А. Є. (Одеса, Україна)	52
Сучасні проблеми соціологічних досліджень	
Румянцева А. Н., Хлевнюк Т. П. (Одесса, Украина)	54
Социальная мобильность как индикатор социального развития общества	
Хлевнюк Т. П., Хромченко А. А. (Одесса, Украина)	59
Формирование СМИ социальных проблем общества	

2. КАДРОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ І СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ

Голубченко Т. Д. (Миколаїв, Україна)	64
Педагогічний коучинг – ефективний метод підвищення результативності діяльності освітнього закладу	
Мосьпан Н. В. (Київ, Україна)	66
Управління сферами освіти та зайнятості в ЄС	

3. СОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА ТА ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ

Жаник Нумби (Киншаса, Конго)	69
Приобретение жилья как одна из главных социальных проблем в Конго	
Тодорцева Ю. В. (Одеса, Україна)	71
Профілактична робота кураторів зі студентами, схильними до суїциду	
Катрушова Л. О. (Полтава, Україна)	74
Психологічне обґрунтування проблеми соціальної адаптації іноземних студентів ВНЗ України	
Іванова В. В. (Мукачево, Україна)	75
Психолого-педагогічний супровід як умова успішної соціалізації дошкільника	
Гордієнко І. О., Кримова Н. О. (Одеса, Україна)	78
Сучасні підходи до організації психологічного консультування	
Ревуцька І. В. (Київ, Україна)	80
Прояв негативних психічних станів в контексті вікових новоутворень у дітей дошкільного віку	
Хозраткулова І. А. (Миколаїв, Україна)	82
Особливості психологічного консультування вчителів, як агентів змін, на шляху до нової української школи	
Глушкова Н. М. (Одеса, Україна)	86
Роль системи соціально-психологічної служби в сучасному суспільстві	

Бартош О. П. (<i>Ужгород, Україна</i>)	88
Соціальна допомога особам з деменцією в Угорщині	
Сторож В. В., Щербакова О. В. (<i>Одеса, Україна</i>)	90
Потенціал арт-терапії в роботі с феноменом алекситимії	
Сердюк Н. М., Маланчук О. Ю. (<i>Одеса, Україна</i>)	92
Психологічні особливості асертивної поведінки підлітків	

4. СУЧАСНА ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Бриндіков Ю. Л. (<i>Хмельницький, Україна</i>)	95
Діяльність капеланів як інструмент забезпечення соціально-психологічних потреб військовослужбовців – учасників бойових дій	
Лазарева А. О. (<i>Одеса, Україна</i>)	97
Специфіка проблем адаптації внутрішньо-переміщених осіб в Україні	
Черепанова Н. О. (<i>Одеса, Україна</i>)	101
Використання маркетингових стратегій в організації дозвілля осіб старших вікових груп	
Кучеренко І. В. (<i>Одеса, Україна</i>)	103
Забезпечення соціального захисту сімей нетрадиційного та традиційного соціального ризику	
Мельник А. В. (<i>Одеса, Україна</i>)	106
Порівняльний аналіз організації роботи в будинках престарілих в США і країнах ЄС	
Чос І. В. (<i>Чернігів, Україна</i>)	108
Методи роботи з людьми похилого віку: інновації та дослідження	
Котломанітова Г. О. (<i>Полтава, Україна</i>)	111
Ігрові технології у соціально-педагогічній роботі	
Чобану А. В. (<i>Одеса, Україна</i>)	113
Місіонерство як складова частина соціальної роботи	
Пелісьє Ю. П., Майструк О. В. (<i>Одеса, Україна</i>)	115
Особливості ресоціалізації засуджених жінок, які відбувають покарання в місцях позбавлення волі	
Новик М. Л. (<i>Чернігів, Україна</i>)	117
Девіантна поведінка підлітків: профілактика та корекція	
Гареник М. В., Боделан М. В. (<i>Одеса, Україна</i>)	119
Делинквентность как форма отклоняющегося поведения несовершеннолетних	
Ярошенко А. О. (<i>Київ, Україна</i>)	122
Особливості соціалізації та формування організації соціальної роботи з ромськими громадами	

5. СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ТА ПРАВА ЛЮДИНИ

Рябко І. О. (<i>Одеса, Україна</i>)	126
Шляхи вдосконалення діяльності органів опіки та піклування у сфері захисту прав дітей	
Філатов Б. А. (<i>Дніпро, Україна</i>)	128
Інституалізація політичного патріотизму на соціальному рівні	
Усатий Б. О. (<i>Одеса, Україна</i>)	130
Роль соціального партнерства в реалізації державної молодіжної політики України	
Канцер В. О. (<i>Одеса, Україна</i>)	133
Дитяча безпритульність як соціальне явище	

6. СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА

Султанова Н. В. (<i>Миколаїв, Україна</i>)	135
Передумови соціального виховання дітей в закладах інтернатного типу	
Ляхова В. П. (<i>Николаев, Украина</i>)	138
Особенности социализации личности с низким социальным статусом	
Азаркіна О. В. (<i>Одеса, Україна</i>)	139
Наставництво як ефективна форма підготовки дитини-сироти до самостійного життя	
Чепурна О. О. (<i>Харків, Україна</i>)	142
Застосування проблемної ситуації на уроці в адаптивній системі навчання	
Онкович Г. В. (<i>Миколаїв, Україна</i>)	145
Нове в медіаосвіті: вікідидактика	
Буханастюк В. Р., Фучеджі В. Д. (<i>Одеса, Україна</i>)	147
Девіантна поведінка у підлітків	
Фучеджі В. Д., Міщук О. В. (<i>Одеса, Україна</i>)	149
Локус контролю як спосіб визначення екстраверсії та інтроверсії у студентів	
Кернас А. В., Максимихина О. В. (<i>Одесса, Украина</i>)	151
Теоретико-практические аспекты социальной адаптации и гармонического развития детей с плохо развитой способностью в чтении и правописании	
Чорна Г. В. (<i>Запоріжжя, Україна</i>)	154
Формування почуття патріотизму студентської молоді	
Чубук Р. В. (<i>Миколаїв, Україна</i>)	156
Актуалізація розвитку самооцінки та самоповаги у майбутніх соціальних працівників	

Гончарова Г. О. (<i>Харків, Україна</i>)	159
Гендерні особливості системи ставлень курсантів ВНЗ МВС до об'єктів соціально-професійного оточення	
Возна Ю. В. (<i>Хмельницький, Україна</i>)	161
Анімація у сценічній роботі соціального педагога	
Колот С. А., Христич А. Л.	164
(<i>Одеса, Україна – Женева, Швейцарія</i>)	
Толерантність в системі цінностей орієнтацій личности	
Петровська К. В. (<i>Бердянськ, Україна</i>)	167
Соціально-педагогічна робота з творчими неформальними молодіжними об'єднаннями	

7. ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Коляда Н. М., Кравченко О. О. (<i>Умань, Україна</i>)	170
Підготовка фахівців соціальної роботи: питання якості освітньої діяльності	
Лещенко Г. А. (<i>Кропивницький, Україна</i>)	172
Формування професійно важливих якостей як необхідна умова підготовки фахівців з аварійного обслуговування на авіаційному транспорті	
Калаур С. М. (<i>Тернопіль, Україна</i>)	174
Методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічних професій	
Голубенко Т. О. (<i>Київ, Україна</i>)	176
Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників до надання соціальних послуг людям похилого віку	
Лопатюк О. В. (<i>Кропивницький, Україна</i>)	178
Професійна рефлексія як підґрунтя для етапу професіоналізації	
Мирян А. М. (<i>Миколаїв, Україна</i>)	181
Формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників засобами позааудиторної роботи	
Корнешук В. В. (<i>Одеса, Україна</i>)	183
Методичний супровід в системі споріднених наукових категорій	
Зайка Л. А. (<i>Київ, Україна</i>)	185
Методологічні підходи щодо формування професійної компетентності майбутніх магістрів військового управління	
Северинюк Т. О. (<i>Одеса, Україна</i>)	187
Метод проектів як засіб формування загальних компетентностей фахівців соціальної роботи	

Сердюк Н. М. (<i>Одеса, Україна</i>)	190
Активізація елементів контекстного навчання майбутніх психологів у процесі фахової підготовки	
Полівко Л. Ю. (<i>Київ, Україна</i>)	193
Професійна підготовка соціальних працівників при роботі з ромськими меншинами	
Пісоцька М. Е. (<i>Харків, Україна</i>)	195
Досвід індивідуалізації самостійної роботи студентів природничо-математичних спеціальностей педвузів УССР у 60-ті – 70-ті роки ХХ століття	
Рибалко А. О. (<i>Запоріжжя, Україна</i>)	197
Інтерактивні методи навчання у ВНЗ як умова підвищення пізнавальної активності студентів	
Мілорадова Н. Е. (<i>Харків, Україна</i>)	199
Застосування тренінгових технологій навчання у професійній підготовці правоохоронців	
Єршова В. О. (<i>Харків, Україна</i>)	202
Педагогічні проблеми професійної підготовки майбутніх офіцерів Національної гвардії України	
Нємцева Н. С., Нємцев Е. М. (<i>Покровськ, Україна</i>)	204
Самоосвіта як педагогічний ресурс формування мобільності майбутнього менеджера	
Зубцова Ю. Є. (<i>Запоріжжя, Україна</i>)	206
Підвищення пізнавальної активності студентів вищих навчальних закладів засобами технології розвитку критичного мислення	
Савицька А. П. (<i>Харків, Україна</i>)	208
Організаційні та педагогічні проблеми підготовки курсантів до міжнародних миротворчих операцій	
Литвиненко І. С., Хотєнов І. М. (<i>Миколаїв – Херсон, Україна</i>)	211
Деякі проблеми професійної підготовки майбутніх психологів для дошкільної та початкової освіти	
Колодійчук Ю. В. (<i>Одеса, Україна</i>)	213
Практико-зорієнтована спрямованість професійної підготовки майбутніх соціальних працівників	
Собко В. В. (<i>Чернігів, Україна</i>)	215
Особливості підготовки соціальних працівників до професійної діяльності в галузі охорони здоров'я	
Кононенко А. О., Кононенко О. І. (<i>Одеса, Україна</i>)	217
Роль самопрезентації у становленні особистості викладача вищого навчального закладу	
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	219
LIST OF AUTHORS	228

Ministry of education and Science of Ukraine
Odessa National Polytechnic University
Faculty of Humanities
Department of Psychology and Social Work

Co-organizers:

International Academy of Social Work

University of Humanitarian and Economic in Lodz (Poland)

South-Ukrainian Sociological Association of Ukraine

Odessa Regional State Administration
Department of Labour and Social Welfare

**MATERIALS
OF THE TENTH INTERNATIONAL
SCIENTIFIC PRACTICAL CONFERENCE
«CONTEMPORARY RESEARCH
IN THE SOCIAL SPHERE»**

NOVEMBER 17th, 2017

ODESSA
2017

Contents

1. PROBLEMATIC FIELD OF CONTEMPORARY SOCIAL STUDIES

Sokolenko A., Fuchedzhi V. (<i>Odessa, Ukraine</i>)	18
Psychological aspects of functional brain asymmetry	
Prokopovich L. (<i>Odessa, Ukraine</i>)	20
The paradigm of theatricality in the studies of sociocultural communication	
Remez N. (<i>Odessa, Ukraine</i>)	21
Contemporary trends in organizing informational explanatory work of the regional center for educational quality assessment	
Chornovaliuk V. (<i>Odessa, Ukraine</i>)	23
The problem of intergenerational interaction in the modern world	
Chahrak N., Lypa I. (<i>Ivano-Frankivsk, Ukraine</i>)	26
The emergence of a positive gerontology: from social dismissal of older adults to social involvement	
Tsyba Ya. (<i>Chernivtsi, Ukraine</i>)	28
Content analysis of forced resettlers in the regional press based on publication «Molodyy bukovynets» in 2014-2016	
Stashuk O. (<i>Zaporozhye, Ukraine</i>)	31
Mechanisms of implementation of an effective system of early intervention (international experience)	
Nepliy O., Severinyuk T. (<i>Odessa, Ukraine</i>)	33
Social integration of internat-based students as a topical problem of modern society	
Shcarnega O. (<i>Odessa, Ukraine</i>)	36
Social network Instagram as a source of formation internet addiction in youth	
Korchynsky A. (<i>Odessa, Ukraine</i>)	37
Indicator system of students life quality	
Shynkarenko V., Shynkarenko L. (<i>Odessa, Ukraine</i>)	39
Advantages and disadvantages of the accumulative pension system	
Furman A. (<i>Odessa, Ukraine</i>)	42
Psychological parallax of humanitarian cognition	
Semenkova A. (<i>Odessa, Ukraine</i>)	44
System approach of sociological science	
Maliuha A. (<i>Chernihiv, Ukraine</i>)	46
The migration of youth in new economic conditions: the tendency and social demographic consequences for Ukraine	
Borysiuk A., Bodelan M. (<i>Odessa, Ukraine</i>)	50
Social engineering	

Kantser T., Yakovleva A. (Odessa, Ukraine)	52
Modern problems of sociological research	
Rumyantseva A., Khlevnyuk T. (Odessa, Ukraine)	54
Social mobility as in dicator of social development of the society	
Khlevnyuk T., Khromchenko A. (Odessa, Ukraine)	59
Formation of the media social problems of the society	

2. STAFF MANAGEMENT AND MODERN MANAGEMENT TECHNOLOGIES

Holubchenko T. (Mykolayiv, Ukraine)	64
Pedagogical kouching is effective method of increase of effectiveness of activity of educational establishment	
Mospan N. (Kyiv, Ukraine)	66
Education and Employment Regulation in the EU	

3. SOCIAL CARE AND COUNSELING ISSUES

Janik Numbi (Kinshasa, Congo)	69
Real estate: a real social problem in Congo	
Todortseva J. (Odessa, Ukraine)	71
Preventive work of curators to students who are susceptible to suicide	
Katrushova L. (Poltava, Ukraine)	74
Psychological basis of problem of social adaptation of foreign students in Ukrainian universities	
Ivanova V. (Mukachevo, Ukraine)	75
Psychological and pedagogical support as the condition of successive socialization of preschool	
Hordiienko I., Krymova N. (Odessa, Ukraine)	78
Contemporary approaches to the organization of psychological consultation	
Revutskaya I. (Kiev, Ukraine)	80
A manifestation negative mental condition in the context of age neoplasm's in children of preschool age	
Khozratkulova I. (Mykolayiv, Ukraine)	82
Features of psychological counseling of teachers as the agents of change on the way to a new Ukrainian school	
Glushkova N. (Odessa, Ukraine)	86
The role of social psychological service system in modern society	
Bartosh O. (Uzhhorod, Ukraine)	88
Social care for people with dementia in Hungary	

Storozh V., Shcherbakova O. (<i>Odessa, Ukraine</i>)	90
Potential of art therapy in the work with the phenomenon of alexithymia	
Serdiuk N., Malanchuk O. (<i>Odessa, Ukraine</i>)	92
Psychological features in assertive behavior of adolescents	
4. CONTEMPORARY THEORY AND PRACTICE OF SOCIAL WORK	
Bryndikov Y. (<i>Khmelnyskyi, Ukraine</i>)	95
Activity of chaplains as instrument of providing social and psychological necessities of servicemen participants of battle actions	
Lazareva A. (<i>Odessa, Ukraine</i>)	97
Specificity of adaptation's problems for internally displaced persons in Ukraine	
Cherepanova N. (<i>Odessa, Ukraine</i>)	101
Application of marketing strategies for leisure organization of persons of senior age groups	
Kucherenko I. (<i>Odessa, Ukraine</i>)	103
Ensuring social protection for families of nontraditional and traditional social risk	
Melnyk A. (<i>Odessa, Ukraine</i>)	106
Comparative analysis of work organization in nursing homes in US and EU countries	
Chos I. (<i>Chernigiv, Ukraine</i>)	108
Methods of working with elderly people: innovation and research	
Kotlomanitova G. (<i>Poltava, Ukraine</i>)	111
Gaming technologies in social and pedagogical work	
Chobanu A. (<i>Odessa, Ukraine</i>)	113
Missionary work as an integral part of social work	
Pelissier J., Maystruk O. (<i>Odessa, Ukraine</i>)	115
Features of re-socialization of adults of women accompanied penalties in location of wave development	
Novyk M. (<i>Chernigiv, Ukraine</i>)	117
Deviant behavior of teenagers: prevention and correction	
Garenik M., Bodelan M. (<i>Odessa, Ukraine</i>)	119
Delinquency as a form of deviant behavior of the minors	
Yaroshenko A. (<i>Kyiv, Ukraine</i>)	122
Features of socialization and formation of social work organization with Roma communities	

5. SOCIAL POLICY AND HUMAN RIGHTS

Ryabko I. (<i>Odessa, Ukraine</i>)	126
Ways of improving the activities of bodies and training in the field of protection of child rights	
Filatov B. (<i>Dnipro, Ukraine</i>)	128
Political patriotism institutionalization at social level	
Usatyi B. (<i>Odessa, Ukraine</i>)	130
The role of social partnership in implementation of the state youth policy of Ukraine	
Kantser V. (<i>Odessa, Ukraine</i>)	133
Child homelessness as a social phenomenon	

6. SOCIAL PEDAGOGICS

Sultanova N. (<i>Mykolaiv, Ukraine</i>)	135
Preconditions for development of children's social education in residential institutions	
Liakhova V. (<i>Mykolayiv, Ukraine</i>)	138
The peculiarities of socialization of the individuals with low social status	
Azarkina O. (<i>Odessa, Ukraine</i>)	139
Tutoring as an effective form of orphan child preparation to independent life	
Chepurna O. (<i>Kharkiv, Ukraine</i>)	142
Application of a problem situation at the lesson in adaptive learning system	
Onkovych G. (<i>Mykolayiv, Ukraine</i>)	145
New in media education: wikididactics	
Bukhanastiuk V., Fuchedzhi V. (<i>Odessa, Ukraine</i>)	147
Deviant behavior in adolescents	
Fuchedzhi V., Mishchuk O. (<i>Odessa, Ukraine</i>)	149
Locus control as a way to determine extraversion and introversion among students	
Kernas A., Maksimikhina O. (<i>Odessa, Ukraine</i>)	151
Theoretical and practical aspects of social adaptation and harmonious development of children with poorly developed ability to read and spell	
Chorna H. (<i>Zaporizhzhya, Ukraine</i>)	154
The formation of a sense of patriotism of student youth	
Chubuk R. (<i>Mykolaiv, Ukraine</i>)	156
Highlighting the development of future social workers' self-esteem and self-respect	

Goncharova G. (<i>Kharkiv, Ukraine</i>)	159
Gender features of the system of attitudes cadets of high school institutions of the Ministry of Internal Affairs to the objects of social and professional environment	
Vozna Y. (<i>Khmelnysky, Ukraine</i>)	161
Animation in the scientific work of the social pedagogue	
Kolot S., Khristich A. (<i>Odessa, Ukraine – Geneva, Switzerland</i>)	164
Tolerance in the system of valuable orientations of the person	
Petrovskaya C. (<i>Berdyansk, Ukraine</i>)	167
Social and pedagogical work with created unformal youth associations	
 7. THE PROBLEMS OF TRAINING SPECIALISTS AT THE UNIVERSITY	
Kolyada N., Kravchenko O. (<i>Uman, Ukraine</i>)	170
Training of social work specialists: quality of educational activities	
Leshchenko G. (<i>Kropivnitsky, Ukraine</i>)	172
Formation of professionally important qualities as a necessary condition for the training of emergency service specialists in aviation transport	
Kalaur S. (<i>Ternopil, Ukraine</i>)	174
Methodological basis of professional training of future specialists of social professions	
Golubenko T. (<i>Kyiv, Ukraine</i>)	176
Professional preparation for future social workers to provide social services to personal ages	
Lopatiuk O. (<i>Kropyvnytsky, Ukraine</i>)	178
Professional reflection as a basis for the stage of professionalization	
Myryan A. (<i>Mykolayiv, Ukraine</i>)	181
Formation of professional competency of future social workers by means of post-auditing work	
Korneshchuk V. (<i>Odessa, Ukraine</i>)	183
Methodical support in a system of related scientific categories	
Zaika L. (<i>Kyiv, Ukraine</i>)	185
Methodological approaches to professional competence formation of future masters degrees military managers	
Severinyuk T. (<i>Odessa, Ukraine</i>)	187
The project method as a method of forming general competence of social work specialists	
Serdyik N. (<i>Odessa, Ukraine</i>)	190
Activation of the elements of the contextual education of future psychologists in the process of the professional training	

Polivko L. (<i>Kyiv, Ukraine</i>)	193
Professional training of social workers in dealing with Roma minorities	
Pisotskaya M. (<i>Kharkiv, Ukraine</i>)	195
The experience of individualization student self-work of natural-mathematical specialties of Pedagogical Universities of the USSR in the 60s-70s of the XX century	
Rybalko A. (<i>Zaporizhzhia, Ukraine</i>)	197
Interactive methods of teaching in higher education institution as a condition of increasing student's cognitive activity	
Miloradova N. (<i>Kharkiv, Ukraine</i>)	199
The usage of training technologies during the process of professional development of law enforcement officers	
Ershova V. (<i>Kharkiv, Ukraine</i>)	202
Pedagogical problems of professional training future officers of the National Guard of Ukraine	
Niementseva N., Niementsev E. (<i>Pokrovsk, Ukraine</i>)	204
Self-education as a pedagogical resource for the formation of mobility future manager	
Zubtsova Y. (<i>Zaporizhzhya, Ukraine</i>)	206
The increase of cognitive activity of the higher educational establishment students by means of the technology of critical thinking development	
Savytska A. (<i>Kharkiv, Ukraine</i>)	208
Organizational and pedagogic problems of cadets' acquirement for participation in international peacekeeping operations	
Lytvynenko I., Khotenov I. (<i>Mykolaiv – Kherson, Ukraine</i>)	211
Some problems of professional training of future psychologists for the preschool and primary education	
Kolodichuk Y. (<i>Ukraine, Odessa</i>)	213
The practical orientation of professional training of future social workers	
Sobko V. (<i>Chernigiv, Ukraine</i>)	215
Features of preparation of social workers to professional activities in the field of health protection	
Kononenko A., Kononenko O. (<i>Odessa, Ukraine</i>)	217
The role of self-presentation in the development of the personality of the teacher of high school	
LIST OF AUTHORS	228

ПРОБЛЕМНЕ ПОЛЕ СУЧАСНИХ СОЦІАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ PROBLEMATIC FIELD OF CONTEMPORARY SOCIAL STUDIES

Соколенко А. О., Фучеджи В. Д. (Одеса, Україна)
**ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ
АСИМЕТРІЇ МОЗКУ**

Не дивлячись на пильну увагу вчених до проблеми функціональної асиметрії у сучасному світі, асиметрія півкуль залишається недостатньо вивченою, а по багатьом аспектам існують суперечливі думки. Складність проблеми полягає в тому, що відмінності в роботі лівої і правої півкулі маскуються надмірністю мозкової діяльності, що забезпечує її надійність. При цьому виділення домінантної півкулі дуже важливе, з ним зв'язують психічні процеси та емоційну сферу людини, рівень інтелектуальних можливостей, спосіб переробки інформації, ступінь вираженості адаптації організму до різних умов.

Sokolenko A., Fuchedzhi V. (Odessa, Ukraine)
**PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF FUNCTIONAL
BRAIN ASYMMETRY**

Despite the close attention of scientists to the problem of functional asymmetry in the modern world, the asymmetry of the hemispheres remain insufficiently studied, and in many respects conflicting thoughts exist. The complexity of the problem lies in the fact that the differences in the work of the left and right hemisphere mask excessive brain activity, which ensures its reliability. In this case, the allocation of the dominant hemisphere is very important, with it connect the mental processes and the emotional sphere of the person, the level of intellectual capacity, the way of information processing, the degree of severity of adaptation of the organism to different conditions.

Вивчення функціональної асиметрії йде в основному по лінії подальшого накопичення знань про функції лівої і правої півкулі, а також про механізми, що лежать в основі міжпівкульних відмінностей і взаємодій [1]. Саме наявність функціональних зв'язків між півкулями і забезпечує переваги парного мозку. Це положення, сформульоване Б. Р. Ананьєвим, отримала розвиток в роботах А. Р. Лурії, який виходив з уявлення про те, що мозковим субстратом вищих психічних функцій є спільна діяльність обох півкуль за умови диференційованої участі кожної із них.

Особливий аспект, щодо вивчення проблеми співвідношення

функціональної спеціалізації півкуль до емоційно-особистісної сфери, у нормі складають роботи, що присвячені оцінці ролі правої і лівої півкулі, а також сприйняття емоційних стимулів та позитивних і негативних емоцій. Результати досліджень зарубіжних вчених, таких як В. М. Русалов та П. В. Сімонов, свідчать про зв'язок позитивних емоцій з переважною активністю лівої півкулі, а негативних – із правою [3].

Нейропсихологія є галуззю клінічної психології, яка вивчає мозкові механізми вищих психічних функцій і емоційно-особистісної сфери на платформі локальних уражень мозку. Дана проблема дає змогу із теоретичної точки зору, впорядкувати інформацію по функціональній асиметрії мозку та допомагає у вивченні нейропсихології, а також впливає на розвиток пізнання людської природи.

В контексті розгляду даної тематики, також є актуальним визначення домінантної півкулі та взаємозв'язок психічних процесів людини із функціональною асиметрією мозку, у тому числі й емоційних процесів.

Еволюційний принцип латералізації мозкових функцій в людському співтоваристві орієнтовано переважно на правшів, але при цьому за останні десятиліття кількість лівшів збільшилась. Це може призвести до зміни еволюційних закономірностей, які сприяють становленню правшів і перешкоджають розвитку лівшів. Якщо про закономірності психічної організації правшів відомо досить багато, то особливості психічної організації та її динаміки лівшів, які мають більш різноманітні профілі асиметрії, ще вивчені вкрай недостатньо. Саме це і не дозволяє прогнозувати розвиток соціуму із урахуванням зростання лівшів.

Припущення до становлення функціональної асиметрії мозку передаються генетично, але сама вона формується тільки в соціумі. При цьому в залежності від конкретних умов може скластися відносно домінування ліво- або правопівкульного мислення, що багато в чому визначає психологічні особливості суб'єкта [2].

Таким чином, напрям науки, що вивчає латералізацію психічних функцій, як галузь знань, бурхливо розвивається. Це передбачає системний підхід до проблеми психологічних аспектів функціональної асиметрії мозку. На наш погляд, однією із найбільш перспективних ліній у реалізації вивчення проблеми латералізації є психофізіологічні дослідження розвитку функціональної асиметрії в процесі онтогенезу людини. Це дозволить проаналізувати саме механізми латералізації через їх становлення та взаємозв'язок.

ЛІТЕРАТУРА // ЛІТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Доброхотова Т. А. Функциональные асимметрии в деятельности человека / Т. А. Доброхотова, А. Г. Федорук, Н. Н. Брагина // Взаимоотношения полушарий мозга. – Тбилиси, 1982. – С. 122–123.
2. Лобасюк Б. А. Практикум по психофизиологии / Б. А. Лобасюк, О. Н. Карпинская, М. С. Ружицкая. – Одесса: ОНМедУ, 2016. – 69 с.
3. Русалова М. Н. Функциональная асимметрия мозга и эмоции : руководство по функциональной межполушарной асимметрии /

М. Н. Русалова, В. М. Русалов. – М.: Ин-т высшей нервной деятельности и нейрофизиологии, 2009. – 836 с.

Прокопович Л. В. (Одесса, Украина)

**ПАРАДИГМА ТЕАТРАЛЬНОСТИ В ИССЛЕДОВАНИЯХ
СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ**

Рассматривается целесообразность и методологическое обоснование применения парадигмы театральности для исследований в сфере социокультурной коммуникации.

Prokopovich L. (Odessa, Ukraine)

**THE PARADIGM OF THEATRICALITY IN THE STUDIES OF
SOCIOCULTURAL COMMUNICATION**

The expediency and methodological substantiation of the use of the paradigm of theatricality for research of sociocultural communication is considered.

По мере того, как человечество всё больше осознаёт неотвратимость смены общественного формата – переход к «информационному обществу», – тем активней ищет способы осмысления, изучения и прогнозирования происходящих процессов. Одним из способов осмысления этих процессов видится анализ социокультурной коммуникации в дискурсе театральности.

Исследования коммуникации с элементами театрализации за пределами театра (и спектр затрагиваемых при этом контекстов) заставляют задуматься о театральности как о характерном свойстве большинства видов/моделей социальной коммуникации [1].

Если театральность представить как парадигму для исследований социальной коммуникации, то методологически этот подход обосновывается в двух, как минимум, планах:

– в практике переноса театральной терминологии в нетеатральные сферы;

– в соотношении с системным подходом.

Перенос театральной терминологии в дискурс социокультурной коммуникации в большинстве случаев происходит методологически корректно, к тому же, «де факто» он давно практикуется. Например, в политике и политологии широко используются такие словосочетания, как «политический театр», «закулисные игры», «марионетка», в военной публицистике встречается оборот «театр военных действий», в психологии и социологии существует теория социальных ролей (социальных масок) и т.д.

Понятно, что наиболее гармонично имплементация театральных терминов происходит в те сферы, где коммуникация сопровождается визуализацией, артистизмом, художественным действием.

Это видно, например, из анализа сферы моды, и особенно в тех случаях, когда мода становится частью «театра» повседневности. Здесь через создаваемые образы человек решает множество социальных задач, среди которых – социальная адаптация, имиджевая самопрезентация, демонстрация культурной идентичности [2, 3]. Основное средство коммуникации здесь – костюм (включая украшения и аксессуары). Он является той знаковой системой, которая не только обеспечивает сигнальную маркировку в системе распознавания «свой – чужой», но и позволяет передавать более содержательную информацию от «актёра» к «зрителю».

Впрочем, системность здесь проявляется не только в семиотическом плане, но и в структурно-функциональном. Ведь все феномены, рассматриваемые в данном дискурсе, – мода, театрализация, социальная коммуникация, – представляют собой сложные системы: с большим количеством элементов, подсистем, прямых и непрямых связей.

Исследовательский инструментарий в сфере социальной коммуникации можно существенно расширить за счёт подхода, основанного на парадигме театральности. При этом само понятие «театральность», в силу его универсальности и вездесущности, можно рассматривать как связующий термин для междисциплинарного дискурса, характерного для исследований в сфере социальной коммуникации.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Прокопович Л. В. Театрализация социокультурной коммуникации: методологическое обоснование исследовательского подхода / Л. В. Прокопович // Science Rise. – 2017. – № 7(36). – С. 29–32.
2. Панасюк В. Сценические приоритеты и мода в контексте взаимодействия художественной и нехудожественной сфер / Валерий Панасюк // Аркадія. – 2010. – № 1(27). – С. 13–16.
3. Прокопович Л. В. Визуализация культурной идентичности посредством костюмных украшений как форма театрализации повседневности / Л. В. Прокопович // Science Rise. – 2016. – № 11(28). – С. 15–19.

Ремез Н. Д. (Одеса, Україна)

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНО-РОЗ'ЯСНЮВАЛЬНОЇ РОБОТИ РЕГІОНАЛЬНИМ ЦЕНТРОМ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

У тезах висвітлено сучасні тенденції в організації різноманітних заходів інформаційно-роз'яснювальної роботи регіональним центром оцінювання якості освіти щодо особливостей проведення зовнішнього незалежного оцінювання навчальних досягнень випускників загальноосвітніх навчальних закладів.

Remez N. (Odesa, Ukraine)

**CONTEMPORARY TRENDS IN ORGANIZING
INFORMATIONAL EXPLANATORY WORK OF THE REGIONAL
CENTER FOR EDUCATIONAL QUALITY ASSESSMENT**

The theses enlighten contemporary trends in organizing different events of informational explanatory work of the regional center for educational quality assessment towards special aspects performance of Standardized External Testing of graduates' learning achievements of general educational institutions.

Серед першочергових завдань інформаційної кампанії регіонального центру оцінювання якості освіти – роз'яснення процедур щодо підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання на різних етапах його проведення. Серед головних завдань інформаційно-роз'яснювальної роботи – ознайомлення широких кіл громадськості з процедурами проведення ЗНО, із специфікаціями сертифікаційних робіт з предметів ЗНО, зразками сертифікаційних робіт та бланків відповідей.

Метою тез є висвітлення сучасних тенденцій в організації регіональним центром оцінювання якості освіти інформаційно-роз'яснювальної роботи для широких кіл громадськості щодо особливостей проведення зовнішнього незалежного оцінювання навчальних досягнень випускників загальноосвітніх навчальних закладів.

Урізноманітнення заходів, проведених Одеським регіональним центром оцінювання якості освіти (далі – ОРЦОЯО) протягом інформаційної кампанії щодо актуальних питань проведення ЗНО – 2017 спільно з органами управління освітою Одеської та Кіровоградської областей, КЗ «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти ім. Василя Сухомлинського», Одеським обласним інститутом удосконалення вчителів свідчить про сучасні тенденції до відкритості та прозорості процедур ЗНО під час проведення таких форм та методів інформаційно-роз'яснювальної роботи:

– громадські слухання, зустрічі з випускниками загальноосвітніх навчальних закладів 2017 року та випускниками минулих років, педагогічною та батьківською громадськістю;

– установчі, інструктивно-методичні, підсумкові наради за участю працівників навчальних закладів, органів управління освітою та органів державної влади;

– вебінари, навчально-методичні, інформаційно-методичні, організаційно-методичні семінари, семінари-наради, семінари-практикуми з відповідальними за організацію ЗНО в місцевих органах управління освітою, працівниками, залученими до проведення ЗНО на різних етапах.

Для кожного з вищезазначених заходів працівниками ОРЦОЯО розроблялися відповідні презентації, у яких висвітлювалися та аналізувалися актуальні питання щодо підготовки до проведення зовнішнього незалежного

оцінювання, реєстрації для участі в основному та пробному ЗНО, характеристики сертифікаційних робіт, особливості визначення результатів з предметів ЗНО тощо.

За матеріалами Українського центру оцінювання якості освіти та ОРЦОЯО у навчальних закладах Одеської та Кіровоградської областей було оформлено інформаційні куточки (стенди) щодо порядку проведення ЗНО.

Працівниками центру були розроблені і розміщені на сайті ОРЦОЯО (www.test-center.od.ua) методичні та психологічні поради щодо підготовки до ЗНО, висвітлена актуальна інформація щодо основних етапів організації та проведення зовнішнього оцінювання, надавалися відповіді на запитання.

Однією з сучасних тенденцій в інформаційно-роз'яснювальній роботі є розвиток дистанційних методів комунікації, прикладом якого є співпраця Одеського РЦОЯО з навчально-методичним структурним підрозділом КЗ «Рішельєвський ліцей» – Центром дистанційної загальної середньої освіти Одеської області, який було створено 26.05.2016 року рішенням сесії Одеської обласної ради. Протягом навчального року адміністрацією та методистами ОРЦОЯО проводилися лекції та консультації для учнів Одеської області щодо підготовки до ЗНО та процедур проведення ЗНО в режимі онлайн та вільного спілкування за допомогою електронних засобів комунікації. Матеріали відео-конференцій розміщені на порталі ліцею та ОРЦОЯО.

Отже, сучасні тенденції до відкритості та прозорості процедур ЗНО, використання наочності та друкованої продукції регіонального та Українського центрів оцінювання якості освіти, широкого використання інформаційно-комунікаційних технологій та різних форм дистанційної освіти під час проведення регіональним центром оцінювання якості освіти інформаційно-роз'яснювальної роботи сприяє формуванню в широких кіл громадськості довіри до зовнішнього незалежного оцінювання як однієї з вдалих освітніх реформ.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Королько В. Зв'язки з громадськістю. Наукові основи, методика, практика / В. Королько, О. Некрасова : Підр. для студ. вищ. навч. зак. – К. : Вид. дім «Києво-могилянська академія», 2009. – 831с.
2. Український центр оцінювання якості освіти [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://testportal.gov.ua/>
3. Одеський регіональний центр оцінювання якості освіти [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.test-center.od.ua>

Чорновалюк В. В. (Одеса, Україна)

ПРОБЛЕМА МІЖПОКОЛІННОЇ ВЗАЄМОДІЇ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

У тезах представлена специфіка відносин між поколіннями, описано ряд специфічних функцій, які виконує сучасна сім'я та розглянуто види відносин, що формуються в сім'ї при взаємодії різних поколінь.

Chornovaliuk V. (Odessa, Ukraine)

THE PROBLEM OF INTERGENERATIONAL INTERACTION IN THE MODERN WORLD

In theses the peculiarities of relation between generations is presented, the row of specific functions, which a modern family perform, is described, and the types of relations, which are formed in interaction of different generations in a family, are considered.

В даний час досить гостро стоїть проблема міжпоколінних взаємин як на мікрорівні (наприклад, в сім'ї), так і на макрорівні (в суспільстві в цілому). В Україні, як і в розвинених західних країнах, спостерігається тенденція збільшення тривалості життя людини, «старіння» населення [3].

У науковій літературі з проблеми взаємовідносин поколінь переважають дві точки зору: одні автори обґрунтовують ідею глобального загального розриву між поколіннями, який постійно збільшується, а інші дослідники підкреслюють маятниковий характер міжпоколінних взаємин. З їх точки зору періоди конфліктів чергуються з періодами наступності [2].

Слід зазначити, що проблема міжпоколінних відносин і взаємодій традиційно розглядалася в соціології (С. І. Голод, В. Ж. Келле, М. Мід та ін.). Тут «покоління» визначається, як об'єктивно складається соціально-демографічна і культурно-історична спільність людей, об'єднаних границями віку і загальними умовами формування і функціонування в конкретно-історичний період часу.

В даний час проблема відносин між поколіннями стає міждисциплінарною, оскільки в умовах швидких змін, що відбуваються у суспільстві, істотно проявляється поділ ролі поколінь в механізмах соціокультурної наступності та інноваційного розвитку [3].

Аналізуючи різноманіття відтінків у відносинах між поколіннями, дослідники пропонують розглядати їх по декількох напрямках: соціальний аспект – визначає положення поколінь в суспільстві, ставлення до них системи державної влади; духовно-моральний аспект – визначає різницю до культурної спадщини, відмінності в художніх перевагах, нормах поведінки тощо. Вільне володіння інформацією, вміння користуватися комп'ютером та Інтернетом значно розширили діапазон інтелектуальних ресурсів молодого покоління. Разом з тим знижується рівень знання класики, як в області науки, так і в галузі культури. Тому питання культури часто стають полем розбіжностей між поколіннями; економічний аспект – характеризує рівень зайнятості поколінь в різних сферах трудової діяльності, можливості професійного просування, побудови кар'єри. Слід зазначити, що рівень зайнятості поколінь залежить від змін у професійній сфері. Багато професій втратили значення, викликали необхідність придбання нових спеціальностей в зрілому віці. В даному випадку молоде покоління виявилось більш пристосованим до мінливих ринкових умов, до зміни престижу професій. Так

само в сучасному суспільстві все частіше стали проявлятися елементи ейджизму (дискримінації за віком); політичний аспект – стосунки між поколіннями в системі влади; побутовий аспект – зміни в життєвих умовах поколінь. Життя стає більш «комфортним» для молодого покоління; соціально-психологічний аспект – характеризує відносини між поколіннями в процесі спілкування в різних ситуаціях життєдіяльності, між близькими і знайомими, батьками і дітьми [2]

Аналіз міжпоколінних відносин передбачає виявлення ціннісних орієнтацій і світоглядних рис різних поколінь, а також вивчення особливостей їх взаємодії, обумовлених специфікою соціокультурного середовища, мінливої в ході історичного розвитку.

Дійсно, міжпоколінні відносини в родині об'єднують в собі ознаки міжгрупових і міжособистісних відносин.

Основна функція міжпоколінних відносин в сім'ї полягає в збереженні і зміцненні її родової цілісності як особливої соціальної властивості сімейної групи. Співвідношення характеристик міжпоколінного зв'язку лежить в основі класифікації міжпоколінних відносин в сім'ї, що включає чотири основні види: прийняття поколіннями один одного; збереження родинної пам'яті; напруженість відносин; відчуження поколінь [1].

У суспільних науках взаємодія поколінь розглядається як фактор, який забезпечує історичний розвиток. Характеризується в боротьбі між поколіннями, в постійних конфліктах і розбіжності.

Сім'я як група, членами якої є представники різних поколінь, виконує ряд специфічних функцій: комунікативна, адаптивна, ресурсна, розвиваюча, освітня і виховна. Особливу роль міжпоколінна взаємодія грає при реалізації сім'єю виховної функції, оскільки для забезпечення повноцінного функціонування сім'ї необхідна спадкоємність між поколіннями. Вікові новоутворення в підлітковому віці забезпечують зміни позиції і статусу підлітка в системі міжпоколінних відносин.

Таким чином, міжпоколінна взаємодія грає важливу роль, як в забезпеченні психологічного благополуччя літніх людей, так і молоді.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Вдовина М. В. Специфіка межпоколенних конфліктів в семье [Електронний ресурс] / М. В. Вдовина // Демографические исследования – № 4. – 2006. – Режим доступу: http://www.demographia.ru/articles_N/index.html?idR=20&idArt=440

2. Іващенко К. Майбутнє України з погляду поколінь // Українське суспільство 1992-2009. Динаміка соціальних змін / [за ред. В. Ворони, М. Шульги]. – К.: Інститут соціології НАН України, 2009. – 560 с.

3. Петрова Е.А. Межпоколенные отношения как ресурс совладающего поведения // Психология совладающего поведения: материалы междунар. науч.-практ. конференции / [Отв. ред. Е. А. Сергиенко, Т. Л. Крюкова]. – Кострома: КГУ им. Н.А.Некрасова, 2007. – С. 402–405.

Чаграк Н. І., Липа І. Ю. (Івано-Франківськ, Україна)
**ЗАРОДЖЕННЯ ПОЗИТИВНОЇ ГЕРОНТОЛОГІЇ:
ВІД СОЦІАЛЬНОГО ВІДСТОРОНЕННЯ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО
ВІКУ ДО СОЦІАЛЬНОЇ УЧАСТІ**

Окреслено головні концепції позитивної геронтології; обґрунтовано важливі теоретичні зміни у концептуалізації процесу старіння, що призвели до розвитку позитивних перспектив щодо благополучного довголіття.

Chahrak N., Lypa I. (Ivano-Frankivsk, Ukraine)
**THE EMERGENCE OF A POSITIVE GERONTOLOGY: FROM
SOCIAL DISMISSAL OF OLDER ADULTS TO SOCIAL
INVOLVEMENT**

The main concepts of positive gerontology are outlined. It has been substantiated the important theoretical changes in the conceptualization of the aging process, which led to the development of positive prospects for a successful ageing.

Останні десятиліття ХХ ст. характерні фундаментальними змінами у підходах до процесу старіння та активності людей похилого віку. На зміну теоріям, які акцентували на неминучому зниженні людських можливостей (зокрема, теорія роз'єднання Е. К'юмінг (E. Cumming)), поступово з'явилися нові концепції і теорії з позитивним багатовимірним поглядом на старіння, старість і похилий вік, які стали основою «позитивної геронтології». Головними складовими позитивної геронтології можна вважати: а) концепцію успішного старіння Д. Рова і Р. Кана (J. Rowe, R. Kahn), яка акцентує на взаємодії трьох факторів для благополучного довголіття: здоров'я, соціальної інтеграції та діяльності для позитивного досвіду; б) концепцію продуктивного старіння Р. Батлера (R. Butler), яка пов'язує якість життя у похилому віці з подоланням проблем соціальної ізоляції через участь осіб похилого віку в таких видах діяльності як волонтерство, оплачувана робота, догляд за іншими людьми та ін.; в) концепцію активного довголіття, яка наголошує на необхідності підтримання когнітивних функцій, позитивного емоційного стану і соціального включення людей похилого віку, а також їх залучення у громадське життя, що є взаємовигідним для людей і суспільства в цілому. Таким чином, успіх, активність, продуктивність і суспільна інтеграція – основні чинники «нормального» старіння у демографічно старіючому суспільстві. Важливі теоретичні зміни у концептуалізації процесу старіння призвели до розвитку позитивних перспектив щодо благополучного довголіття. Еволюція в геронтології, яка відбувалася в останній третині ХХ ст. і зумовлена головним чином розвитком пост-індустріального суспільства, характеризується змінами у розумінні підходів до старіння і життя людини у похилому віці – від суспільного

виключення осіб похилого віку, негативного сприйняття старості як періоду спаду життєвих функцій людини і втрати можливостей активного функціонування в суспільстві, сім'ї, вузькій спільноті, до визнання потенціалу людей похилого віку, можливості їх адаптації, інтеграції та долучення до економічного і культурного розвитку суспільства.

Зміна акцентів на перспективу більш збалансованого стилю життя у похилому віці скерувала увагу вчених на способи підтримання продуктивного й активного довголіття, а також на позитивні наслідки такого стилю життя як для осіб похилого віку, так і для суспільства загалом. Таким чином, новий напрям у геронтології – позитивна геронтологія – ґрунтується на конвергенції трьох груп досліджень з проблем благополучного довголіття: успішне старіння, продуктивна діяльність і громадянська взаємодія, які акцентують на важливості залучення людей похилого віку до активності та до виконання суспільно важливих ролей. Разом з тим, результати досліджень у сфері геронтології доводять пряму залежність рівня когнітивної здатності людей похилого віку від систематичного розумового навантаження (вправлення) так само, як і фізичне функціонування підтримується регулярною фізичною активністю [2].

Оскільки навчальна діяльність є одним з найбільш ефективних способів підтримання рівня когнітивної здатності людини, то залучення осіб похилого віку в освітній процес переосмислюється, і можливості навчання у похилому віці стають реальністю і навіть необхідністю. Вищий рівень освіти людей похилого віку позитивно пов'язаний з більш успішним старінням [3]. Освітня діяльність осіб похилого віку – один з головних чинників їх адаптації до швидкозмінних умов суспільного життя. Адаптація – основна навичка виживання, тому зрозуміло, що освіта у похилому віці стає невід'ємною складовою успішного довголіття. Концепції успішного старіння, позитивного старіння і громадянської взаємодії підтримують позитивний погляд на ресурсний потенціал осіб похилого віку. Кожна з названих концепцій визнає, що похилий вік може бути періодом взаємодії, співробітництва і благополуччя. Водночас, можна вважати, що їх підґрунтям є теорія активності, в основі якої доказ позитивного впливу активності на її відчуття задоволення від життя, а також на теорії неперервності, яка стверджує, що людина адаптується до процесу старіння через пристосування тривалості, типу і розподілу діяльності. Основні принципи активності залишаються відносно стійкими упродовж всього життєвого курсу людини [1].

Концепція успішного старіння Д. Рова і Р. Кана (J. Rowe, R. Kahn) визначає роботу (в розумінні «заняття») як вагому складову успішного старіння і виокремлює участь у продуктивній діяльності як один з її елементів. Громадянська взаємодія – діяльність, що здійснюється людьми похилого віку задля загального блага, – це «громадська» форма продуктивної діяльності, яка також є компонентом успішного старіння. Необхідно наголосити, що дослідження в усіх трьох сферах (успішне старіння, продуктивне старіння і громадянська взаємодія) доводять, що залучення осіб похилого віку у продуктивну діяльність часто має позитивний вплив

практично на усі сфери їх життя.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Atchley R. C. A community theory of normal aging / R. C. Atchley // *The Gerontologist*. – 1989. – No. 29. – P. 183–190.
2. Diamond M. C. An optimistic view of the aging brain / M. C. Diamond // *Gerontologist*. – 1993. – No. 17 (1). – P. 31–33.
3. House J. S. Social satisfaction of a good and health / J. S. House, J. M. Lepkowski, A. M. Kinney, R. P. Mero, R. C. Kessler, R. Herzog // *Journal of Health and Social Behavior*. – 1994. – NO. 35. – P. 213–234.

Циба Я. В. (*Чернівці, Україна*)

**КОНТЕНТ-АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ВИМУШЕНИХ
ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ У РЕГІОНАЛЬНОМУ ВИДАННІ «МОЛОДИЙ
БУКОВИНЕЦЬ» ЗА 2014-2016 рр.**

Тема внутрішньо переміщених осіб (вимушених переселенців) актуальна в Україні, через збройні конфлікти та окупацію. Близько 4000 тис. вимушених переселенців із Луганська, Донецька та Криму нині живуть у Буковинському регіоні. Завдання статті – дослідити життя вимушених переселенців у регіональній пресі, а саме через контент – аналіз видання «Молодий буковинець» за 2014-2016 рр.

Tsyba Ya. (*Chernivtsi, Ukraine*)

**CONTENT ANALYSIS OF FORCED RESETTLERS IN THE
REGIONAL PRESS BASED ON PUBLICATION «MOLODYIY
BUKOVYNETS» IN 2014 - 2016**

The article analyses the phenomena of forced resettlers. The topic is of great significance for Ukraine, due to armed conflicts and occupation in parts of the country. About 4000 thousands forced resettlers from Luhansk, Donetsk and Crimea currently live in the Bukovyna region. The goal of the article is to make research resettlers' lives in the local press, specifically by means of the content analysis of the publication «Molodyybukovynets» in 2014-2016.

Внутрішньо переміщені особи (вимушені переселенці) – не нове явище у міграції населення. Поштовхом до їх появи стали події у країнах колишнього Радянського Союзу в ХХ ст., в Югославії, коли певні категорії населення змушені були залишити обжиті місця через загрозу етнічних чисток, виселення, позбавлення майнових чи інших законних прав.

Щодо зазначеної проблематики в Україні, то нині є небагато наукових розвідок. Тему міграції в українських медіа аналізував К. Бондаренко, зокрема зазначаючи: «Ступінь присутності в засобах масової комунікації теми мігрантів, міграції, міжнаціональних відносин, набір проблем та сюжетів може служити важливим індикатором уваги суспільства до

проблеми. З іншого боку, кількість, тон, стиль, направленість публікацій є дійовим інструментом впливу на громадську думку. Причому такий вплив у контексті міграційних проблем може бути як свідомим, так і спонтанним, таким, що саморозвивається» [1, с. 244–246].

Матеріали про переселенців найбільше висвітлюють ресурси: «MediaSapiens», «Телекритика», «Детектор медіа», спільнота «Крим СОС», Всеукраїнський благодійний фонд «Право на захист», проект «STOP Fake.org», інформаційне агентство «Вчасно» має довідник для переселенців. Асоціація «Спільний простір», моніторить усі регіони щодо висвітлення теми вимушених переселенців у ЗМК та експертна група «Інституту демократії ім. Пилипа Орлика» (охоплює 8 регіонів).

«Інформаційне агентство «Вчасно» опублікувало матеріал під назвою «Переселенці – не тягар, вони – потенціал для розвитку громад, нова кров, нова енергія». На питання журналіста «Що стосується теми переселенців, чи не стала вона тихіше і менше звучати в засобах масової інформації, нашому суспільстві на четвертий рік війни?», С. Єременко, медіаекспертка, виконавчий директор Інституту демократії імені Пилипа Орлика, зазначила: «Почнемо з того, що вона і не звучала потужно. Ми постійно про це говоримо з 2014-го р. Завдяки моніторингу медіа, який проводить експертна група Інституту демократії ім. Пилипа Орлика у 8 регіонах України, ми бачили, що тільки близько 1% матеріалів у ЗМІ присвячено проблемам переселенців. Найгірше, що наші журналісти фактично підіграли російській пропаганді, коли, не перевіряючи, поширювали брехню про переселенців. Добре вже те, що зараз журналісти стали менше поширювати фейків, неперевіреної інформації. Десь у кінці 2014-го і на початку 2015-го рр. на громадську думку дуже вплинула серія таких публікацій. Думаю, це була спеціально продумана російська спецоперація в рамках інформаційної агресії, щоб знов-таки настроїти жителів західних областей і центральної України проти переселенців, щоб вони не приймали, не допомагали, не співчували їм. І найгірше, що наші журналісти фактично підіграли російській пропаганді, коли, не перевіряючи, поширювали ту брехню» [3].

Асоціація «Спільний простір» підготувала 24 регіональні звіти з моніторингу висвітлення тематики внутрішньо переміщених осіб у місцевих українських медіа за період з 2015 по 2017 рр. «Газети західного регіону представили тему внутрішньо переміщених осіб загальним обсягом 64 шпальти форматом А3. Це приблизно 0,04 сторінки в день на кожному з досліджуваних газет протягом усього періоду моніторингу (65 днів моніторингу протягом чотирьох періодів моніторингу). Найбільший обсяг висвітлення проблематики внутрішньо переміщених осіб було зафіксовано протягом 1-го періоду моніторингу і найменший – протягом 4-го періоду моніторингу відповідно. Що стосується висвітлення проблематики внутрішньо переміщених осіб, темам соціальної адаптації та життя в громадах відведено (42,6%); темам державної допомоги (13,5%), благодійності (7,7%), соціальної напруги (5,1%), житла (5%). Що стосується висвітлення суб'єктів, то більшу частину матеріалів газети присвятили

внутрішньо переміщеним особам (67%) та уряду (11,2%), а також міжнародним організаціям (6,8%), регіональним органам влади (6,5%) і громадським організаціям (5,2%)» [2].

Аналіз публікацій в газеті «Молодий буковинець» свідчить про те, що активність висвітлення проблематики внутрішньо переміщених осіб з 2014 по 2016 рік поступово знизилась. Тональність висвітлення є нейтральною або позитивною.

Матеріали про переселенців друкуються у рубриках: «Про головне», «Новини», «Суспільство», «Люди», «Події, коментарі», «Освіта», «Велика перерва», «Культура». Найактивнішими журналістами, які висвітлюють цю тему є Михайло Салітра, Людмила Осадчук, Ліна Нагірняк, Надія Будна, а також інші журналісти – Марина Корпан, Василь Гринюк, Наталія Шевчук, Микола Кобилюк, Галина Марків, Олена Німіжан, Марія Глипка, Діана Ватаман, Артем Завроцький. Світлина – Василя Салиги.

За 2014–2016 рр. у виданні «Молодий буковинець» виявлено 40 матеріалів на тему переселенців, з яких 2 опубліковано в додатку «Місто». Загальний обсяг матеріалів – 45 шпальт форматом А3. За 2014 рік – 24 матеріали, за 2015 – 10, за 2016 – 6. Проте інформація про кримчан, луганчан і донеччан інколи згадувалася не тільки в окремих матеріалах, а й у спільних.

Найбільше матеріалів про переселенців за 2014 р., а саме про кримчан, серед яких – татари, українці, росіяни та сім'я азербайджанців. З червня цього ж року починають писати про переселенців зі сходу, які тікають від воєнних дій на Донбасі.

За період 2015–2016 року про переселенців пишуть як про зачинателів власної справи на Буковині; крім того, є кілька матеріалів про проблеми у нещодавно відкритому бізнесі.

Тематичний відсоток висвітлення проблематики внутрішньо переміщених осіб на шпальтах «Молодого буковинця»: волонтери (29%), соціальна адаптація (18%), державна допомога (16%), працевлаштування (15%), житло (10%), відкриття власної справи (6%), освіта (4%), міжнародні організації (2%).

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Бондаренко К. І. Висвітлення в українських медіа теми міграції: політичні аспекти проблематики / К. І. Бондаренко // Культура народів Причорномор'я. – 2007. – № 101. – С. 244–246.

2. Асоціація «Спільний простір». Висвітлення тематики вимушено переміщених осіб у регіональних ЗМІ (порівняльний аналіз). Висвітлення теми внутрішньо переміщених осіб в українських ЗМІ Чернівецька, Івано-Франківська, Хмельницька, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Волинська та Закарпатська область [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.prostir-monitor.org/index2.php?PGID=728>

3. Вчасно. Переселенці – не тягар, вони – потенціал для розвитку громад, нова кров, нова енергія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vchasnoua.com/special/immigrants/articles/53284-pereselentsi-ne-tyagar-vo-i-potentsial-dlya-rozvitku-gromad-nova-krov-nova-energiya-svitlana-eremenko>.

Сташук О. О. (Запоріжжя, Україна)

МЕХАНІЗМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ РАНЬОГО ВТРУЧАННЯ (МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД)

У тезах представлено результати аналізу міжнародного досвіду організації раннього втручання. Актуалізовано проблему підготовки фахівців для реалізації завдань раннього втручання, зокрема, соціальних педагогів.

Stashuk O. (Zaporozhye, Ukraine)

MECHANISMS OF IMPLEMENTATION OF AN EFFECTIVE SYSTEM OF EARLY INTERVENTION (INTERNATIONAL EXPERIENCE)

The thesis presents the results of the analysis of international experience in the organization of early intervention. The problem of training specialists for the realization of the tasks of early intervention, in particular, social pedagogues, has been highlighted.

Дослідження міжнародного досвіду організації раннього втручання актуалізувалися нещодавно в ракурсі підписання Меморандуму про взаєморозуміння для запровадження національної платформи раннього втручання та вироблення єдиних підходів формування в Україні системи раннього втручання (13 квітня 2017 р.). Іноземними сторонами підписання документу виступили Фундація «Soft Tulip» (Нідерланди), Європейська асоціація раннього втручання «EURLYAID» та ЮНІСЕФ. Зазначимо, що останні десятиріччя у більшості розвинутих країн Європи, Америки відбуваються зміни у загальнодержавних підходах та системах раннього втручання, що зумовлені низкою факторів, серед яких провідним виступає розуміння доцільності якомога ранішого втручання в разі виявлення у дитини інвалідності чи певних ознак відхилення її розвитку від норми. Справедливість цієї позиції не викликає сумніву, проте нас цікавлять механізми, які забезпечують цілісність та ефективність системи раннього втручання в межах країни.

Аналіз досвіду провідних країн Європи, США, Японії дозволив виокремити певні спільні механізми у впровадженні системи раннього втручання на рівні держави:

1. Загальнодержавний характер прийняття рішень щодо запровадження системи раннього втручання (в т. ч. нормативний супровід цих рішень).

2. Чітка система виявлення сімей, які потребують включення в програми раннього втручання.

3. Міжвідомчість і скоординованість служб надання ранньої практичної допомоги.

4. Міждисциплінарність, комплексність послуг, яка забезпечується

багатопрофільною командою фахівців.

5. Широке залучення громадського та приватного сектора до надання послуг.

6. Самостійність дитини як ключова детермінанта процесу реабілітації.

7. Наступність змісту та засобів раннього втручання, як умова ефективності всієї системи реабілітації в межах держави.

8. Підготовка кадрів, яка є одним з важливіших та актуальних питань у розбудові системи раннього втручання, оскільки саме вона має забезпечити якість надання послуг. Як правило, таку підготовку здійснюють, окрім вищих та спеціальних навчальних закладів, центри та інститути, які займаються питаннями раннього втручання. Наприклад, завданнями дитячого центру діагностики та реабілітації (CERC), який розташований у коледжі ім. Альберта Ейнштейна (США) є проведення міждисциплінарного навчання, проведення наукових досліджень та створення зв'язків між університетами. Одним з провідних завдань центру є підготовка широкого спектра фахівців з психології та педагогіки через виділення спеціальних стипендій студентам педагогічних вузів, організацію семінарів та конференцій тощо [1]. Інший приклад – «Дитяча програма зорової реабілітації» штату Західна Вірджинія (США), в рамках якої реалізується програма «Mentor». Остання передбачає освіту, навчання та технічну допомогу висококваліфікованим фахівцям з метою їх залучення до реалізації реабілітаційних програм [2]. Одним з напрямків діяльності Національного центру реабілітації дітей з обмеженими можливостями у місті Токіо є Ryouiku-Kenshusho навчальні курси для аспірантів та фахівців, які працюють з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я [3]. Підготовка кадрів є важливим питанням також у розвитку системи раннього втручання в Португалії, в якій важливу роль у розвитку навчальних програм зіграло створення Національної асоціації раннього втручання.

Аналізуючи визначені механізми з позиції вітчизняного досвіду забезпечення ранньої реабілітації та (або) раннього втручання, зазначимо, що не дивлячись на окремі нормативно-правові акти, що регулюють надання послуг в цій сфері в Україні, ми ще не можемо в повній мірі говорити про побудову цілісної системи раннього втручання, яка дасть змогу дітям та їх батькам відчувати себе захищеними та вчасно отримувати якісну допомогу. Пріоритетними завданнями у цьому контексті виступають: активна нормотворча діяльність держави щодо міжвідомчої координації системи надання послуг, визначення ролі громадського сектору в цьому процесі, а також фахова підготовка спеціалістів, які здатні працювати в системі раннього втручання та надавати якісні послуги. Останнє потребує нагального доопрацювання змісту вищої освіти за окремими спеціалізаціями, зокрема, підготовки майбутнього соціального педагога в системі ранньої соціальної реабілітації.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Children's Evaluation & Rehabilitation Center. Albert Einstein College of Medicine. URL: <http://www.einstein.yu.edu/centers>.

2. Children's Vision Rehabilitation Program. Robert C. Byrd Health Sciences Center. West Virginia University. URL: <http://www.hsc.wvu.edu/Eye/Child-Vision-Rehab>.

3. National rehabilitation center for children with disabilities. National Rehabilitation Center for Children with Disabilities. URL: <http://www.ryouiku-net.com/introduction/english.html>.

Неплій О. С., Северинюк Т. О. (Одеса, Україна)
СОЦІАЛЬНА ІНТЕГРАЦІЯ ВИПУСКНИКІВ ІНТЕРНАТНИХ
ЗАКЛАДІВ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА
СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

У статті розглянуто актуальні проблеми соціальної інтеграції випускників інтернатних закладів.

Nepliy O., Severinyuk T. (Odessa, Ukraine)
SOCIAL INTEGRATION OF INTERNAT-BASED STUDENTS AS A
TOPICAL PROBLEM OF MODERN SOCIETY

The article deals with the actual problems of social integration of graduates of residential institutions.

Соціально-економічна ситуація, що склалась протягом останніх десятиліть призвела до зростання кількості дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків. Пріоритетними формами влаштування цієї категорії дітей є сімейні: усиновлення, опіка і піклування, прийомні сім'ї і дитячі будинки сімейного типу. Проте вони не здатні забезпечити виховання усіх дітей, позбавлених батьківського піклування.

В Україні станом на 2017 рік функціонує 774 інтернатних закладів та закладів соціального захисту дітей. Із загальної кількості дитячих закладів найпоширенішими є спеціальні загальноосвітні школи-інтернати для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку (263 заклади), спеціалізовані загальноосвітні школи-інтернати з поглибленим вивченням окремих предметів та курсів, ліцеї-інтернати, гімназії-інтернати, колегіуми-інтернати (91 заклад), загальноосвітні школи-інтернати для дітей, які потребують соціальної допомоги (89 закладів). Найменшу групу закладів в Україні становлять дитячі будинки (38 закладів), будинки дитини (38 закладів) та притулки для дітей (8 закладів) [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про зростання інтересу вчених до проблеми соціалізації дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Розроблено вітчизняні та зарубіжні концепції соціалізації особистості (В. Абраменкова, В. Алфімов, І. Зверева, А. Капська, С. Козлова, О. Кононко, С. Куліковська, Ю. Лебедев, С. Литвиненко, А. Мудрик, І. Печенко, Л. Хухлаєва, В. Ямницький). Визначено особливості

особистісного розвитку дітей-сиріт в умовах інституційного виховання (І. Дубровіна, В. Мухіна, А. Прихожан, Н. Толстих); з'ясовано недоліки цієї форми життєвого устрою дітей-сиріт (А. Прихожан, Н. Толстих, Г. Сем'я) [1, с. 15].

Період закінчення інтернатного закладу і влаштування подальшого життя для дітей, позбавлених батьківського піклування можна назвати проміжним від статусу вихованця інтернатного закладу до статусу самостійної дорослої людини здатної самостійно приймати рішення та відповідати за свої вчинки. Такий етап життя молодшої людини, з одного боку, є відповідальним етапом соціалізації як людини, з іншого – етапом адаптації до нових умов життєдіяльності, ускладненими статусом дитини, позбавленої батьківського піклування [4, с. 89].

Випускники дитячих будинків та шкіл інтернатів, залишаючи свої установи, на жаль, не підготовлені до життя в соціумі. Вони із труднощами влаштовуються на роботу, не знають де і як отримати допомогу, інформацію, не володіють елементарними навичками, необхідними в повсякденному житті.

В умовах виховання дитини в дитячому будинку, школі-інтернаті формується особлива внутрішня позиція, яка полягає у відчуженому відношенні до інших і до себе. Для цієї позиції характерні тимчасова обмеженість або нереалістичність життєвих планів, інфантилізм, відсутність самостійності й відповідальності за свою поведінку.

Більшість випускників інтернатів мають труднощі у плануванні свого майбутнього, виборі професії, яка б відповідала їх потребам та інтересам, вищого навчального закладу для її отримання, а по завершенні навчання, пошуку роботи та збереженні стабільності й росту в професійній діяльності.

Для багатьох випускників інтернатних закладів характерними є споживацькі настрої, невміння планувати та розпоряджатись ресурсами, встановлювати позитивні соціальні та родинні зв'язки, адаптуватись до нових умов проживання, протистояти негативному впливу соціального оточення.

Низький рівень адаптації колишніх вихованців закладів опіки, до життя в суспільстві, зумовлює необхідність підтримки випускників інтернатних закладів у період навчання між перебуванням в установі та самостійним життям, створюючи умови для інтеграції їх в соціумі.

При аналізі інтеграції розрізняють рівень даних систем (інтеграція особи, групи, суспільства і т. ін.). При цьому термін «інтегрований» має різний сенс. Якщо аналіз ведеться на рівні особи (у психології), «інтегрована особа» розуміється як цілісний, позбавлений внутрішніх протиріч індивід. Те ж поняття при аналізі на рівні соціальної системи відноситься до особи, інтегрованої (включеної) в соціальну систему [5, с. 30].

Соціальна інтеграція (лат. *integratio* – відновлення, заповнення, *integer* – цілий) – процес встановлення оптимальних зв'язків між соціальними інститутами, групами. Соціальна інтеграція залежить від процесу соціальної адаптації. Під соціальною адаптацією в науковій літературі

розуміється пристосування індивіда до умов соціального середовища, формування адекватної системи відносин із соціальними об'єктами, рольова пластичність поведінки, інтеграція особистості у соціальні групи, діяльність щодо освоєння стабільних соціальних умов, прийняття норм і цінностей нового соціального середовища, форм соціальної взаємодії. Адаптація може здійснюватись у формі акомодатії (повного підпорядкування вимогам середовища без їх критичного аналізу), конформізму (вимушеного підпорядкування вимогам середовища) та асиміляції (свідомого й добровільного прийняття норм та цінностей середовища на основі особистісної солідарності з ними). Адаптація пов'язана з прийняттям індивідом різних соціальних ролей, адекватним відображенням себе і своїх соціальних зв'язків. Вона відіграє вирішальну роль в соціалізації особистості [5, с. 34].

Сучасні практики супроводу випускників інтернатних закладів, являють собою різноманітні способи підтримки їх на етапі підготовки до переходу в самостійне життя.

Ефективність інтеграційного процесу включення випускників інтернатних закладів в соціальну систему залежить від багатьох чинників, одним з яких являється співпраця державних та громадських організацій та установ. Це можливо, через створення Центру постінтернатного супроводу (ЦПС), як самостійної державної установи, що здійснює соціальний супровід випускників через наступні напрямки: соціально-психологічний супровід, соціально-економічна підтримка, соціально-правовий супровід, соціально-медичний супровід, соціальний та супровід в сфері духовного життя.

Соціальний супровід – це специфічна діяльність соціального працівника (або групи соціальних працівників), спрямована на створення необхідних соціально-психологічних умов розвитку та адаптації дітей-сиріт та дітей, позбавлених вихованців, які перебувають в будинку-інтернату чи в їх постінтернатний період. Соціальний супровід орієнтований на визначення індивідуальної потреби певної групи клієнтів в конкретній соціальній допомозі, надання різних видів соціальних послуг та стимулюванні самостійності в процесі подолання важкої життєвої ситуації [3, с. 147].

Таким чином, створення системи підтримки випускників інтернатних закладів є необхідною умовою їх інтеграції в соціальне середовище, одним з пріоритетних напрямком соціальної політики держави.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Бережна Л. До проблеми соціалізації дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у закладах інтернатного типу / Л. Бережна // Гуманітарний вісник. – 2012. – № 28. – С. 15–17.

2. Звіт про здійснення Уповноваженим Президента України з прав дитини моніторингового дослідження стану функціонування закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які не мають необхідних умов для виховання та навчання в сім'ї, дітей з особливими потребами, ефективність використання такими закладами бюджетних коштів, спрямованих на забезпечення їх діяльності від 4 лютого

2017 року № 1-1/1852 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/vidbulos-pershe-zasidannya-robochoyi-grupi-z-reformuvannya-i-36701>.

3. Капська А. Й. Соціальний супровід різних категорій сімей та дітей : навч. пос. / А. Й. Капська, І. В. Пеша. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 232 с.

4. Кулеша Н. П. Проблеми адаптації та дезадаптації студентів-сиріт до умов навчання у вищому навчальному закладі / Н. П. Кулеша // Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка». – 2013. – № 22. – С. 89–95.

5. Тюптя Л. Т. Соціальна робота: теорія і практика : навч. пос. / Л. Т. Тюптя, І. Б. Іванова. – К.: Знання, 2008. – 574 с.

Шкарнега О. С. (Одеса, Україна)

СОЦІАЛЬНА МЕРЕЖА INSTAGRAM ЯК ДЖЕРЕЛО ФОРМУВАННЯ ІНТЕРНЕТ ЗАЛЕЖНОСТІ У МОЛОДІ

У тезах висвітлено сутність соціальних мереж, зазначено їх основні особливості на прикладі мережі Instagram з урахуванням психологічних особливостей формування Інтернет залежності у молоді.

Shcarnega O. (Odessa, Ukraine)

SOCIAL NETWORK INSTAGRAM AS A SOURCE OF FORMATION INTERNET ADDICTION IN YOUTH

The concept of social network is reflected in these, they are marked basic descriptions on the example of network of Instagram taking in to account the psychological features of forming the internet of dependence for young people.

Сучасна молодь не уявляє своє життя без соціальної інтернет-мережі. Віртуальна реальність стала невід'ємною частиною сьогодення, кардинально змінюючи особистість людини. Зазначимо чіткі межі поняття «соціальна мережа». Термін ввів у 1954 році соціолог з Манчестерської школи Джеймс Барнсом та означає соціальну структуру, що складається з групи вузлів, які являються соціальними об'єктами (спільнота, соціальна група, людина, особистість, індивід) [1]. З розвитком соціальної мережі термін застосовують, для позначення ресурсів, функціонал яких дозволяє представляти себе в соціальній мережі, створюючи власну сторінку та спілкуватися з іншими користувачами [2].

Виділяють наступні параметри, які повинна мати платформа, щоб називатися соціальною мережею:

1) можливість створення власного індивідуального профілю, в якому буде розміщена певна інформація про користувача;

2) можливість взаємодії користувачів (перегляд контенту один одного, листування, коментарів і т. ін.);

3) можливість досягнення спільної мети шляхом кооперації (наприклад, створення тематичного блогу);

4) можливість обміну ресурсами (фотографіями);

5) можливість задоволення потреб, шляхом накопичення ресурсів [4].

Сучасна молодь – активний користувач соціальних мереж, відвідання відповідних платформ стає частиною кожного дня, більшу частину свого вільного часу молоді люди витрачають на соціальні мережі [3]. Соціальна мережа Instagram виступає в ролі безпечного майданчика для реалізації потреби в самопрезентації, самоідентифікації, демонстрації фантазій та звичок реальних чи надуманих. Фотографія в даному випадку виступає, як своєрідний символ, що трансліює інформацію для маніпулювання свідомістю користувачів мережі.

Кожний окремих блог створює не просто варіацію реального життя, він імітує життя, стаючи симулянт, знаком наділеним власним буттям. Він надає можливість відчутти переживання уявної реальності як справжньої, через заміщення реального світу екранним. Дійсність існуюча у віртуальному просторі, впливає на реальне буття особистості. Створивши ідеальний світ, в такій соціальній мережі, як Instagram, що поєднує в собі фотохостінг, мікроблогінг та соціальну мережу, людина стає заручником ілюзорності.

Таким чином розвивається залежність від соціальної мережі. Ряд авторів наголошує, що на формування аддикції впливає низька самооцінка, невпевненість в собі, навіть певне заперечення себе, завдяки чому, поступово людина втрачає зв'язок з реальним світом.

ЛІТЕРАТУРА // ЛІТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Алмаева В. В. Виртуальные социальные сети как составляющая современного образовательного пространства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ito.edu.ru/2010/Tomsk/III/III-0-1.html>

2. Кремень В. Г. Інформаційне середовище – криза культури чи нове буття? / В. Г. Кремень // Вища освіта України. – 2010. – № 1(36). – С. 20–33.

3. Кузнецова Ю. М., Чудова Н. В. Психология жителей Интернета / Ю. М. Кузнецова, Н. В. Чудова. – Изд. 2-е, испр. – М.: Изд-во ЛКИ, 2011. – 224 с.

4. Садыгова Т. С. Социально-психологические функции социальных сетей / Т. С. Садыгова // Вектор науки ТГУ. – 2012. – № 3(10). – С. 192–194.

Корчинский А. А. (Одесса, Украина)

СИСТЕМА ИНДИКАТОРОВ КАЧЕСТВА ЖИЗНИ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ

В тезисах рассматривается понятие «качество жизни» и актуальность ведения и мониторинга диагностики данной проблемы среди студенческой молодежи, путём изучения системы актуальных индикаторов его определения.

Korchynsky A. (Odessa, Ukraine)

INDICATOR SYSTEM OF STUDENTS LIFE QUALITY

The article discusses the concept of «quality of life» and the relevance of the management and monitoring of diagnosis of this problem among students, by examining the current system of indicators for its definition.

Современная политическая, социальная, экономическая ситуация в Украине крайне не стабильна. Для разрешения данной проблемы наше государство вынуждено проводить ряд радикальных реформ, которые существенно изменяют все общественные отношения и социальные институты. Период становления реформ влечёт за собой тяжёлый и трудоемкий процесс, который непосредственно влияет и на изменения качества жизни населения, в том числе и на молодежь, которая наиболее чувствительная к любому рода изменениям. Следовательно, изучение качества жизни становится особенно востребованной и актуальной исследовательской проблемой. Ведь именно «качество жизни» один из важнейших показателей социально-экономического развития страны, её конкурентоспособности на мировых рынках, отображения всех качественных изменений в обществе [1].

Качество жизни студенческой молодежи интегральное понятие, характеризующее в количественно измеряемых единицах различные стороны жизнедеятельности: – образ, стиль жизни молодежи и различных ее групп; – демографические параметры, физическое и психическое здоровье; – уровень жизни молодого поколения. Во многом оно обусловлено социально-экономическими условиями, в которых студент осуществляет свою жизнедеятельность. В то же время характер адаптации к этим изменениям в каждом конкретном случае имеет отличительные особенности, при этом определяется личностными характеристиками (система жизненных ценностей и смыслов субъекта, уровень притязаний субъекта и др.).

Студенты оценивают качество своей жизни по целому ряду различных индикаторов и показателей, при этом, до сих пор не сформирована актуальная объективная система индикаторов отображающая реальную картину данной проблемы [3].

Для определения текущего состояния качества жизни, принято использовать опросник Всемирной Организации Здравоохранения. ВОЗКЖ–100 – это многомерный инструмент, позволяющий получить как оценку качества жизни респондента в целом, так и частные оценки по отдельным сферам и субсферам его жизни. Он применим к широкому кругу контингентов, потому что покрывает полный спектр функций, способностей и дистрессов, которые относятся к качеству жизни. При этом он дает не только одну меру, но целый профиль качества жизни. Это имеет определенные преимущества, так как позволяет выявлять различные эффекты лечения для различных аспектов качества жизни с помощью одного инструмента.

С помощью опросника ВОЗКЖ–100 осуществляется оценка шести крупных сфер КЖ: физические функции, психологические функции, уровень независимости, социальные отношения, окружающая среда и духовная сфера, а также напрямую измеряется восприятие респондентом своего качества жизни и здоровья в целом.

Качество жизни определяется, прежде всего присущим определённому человеку (или социуму) внутренними возможностями осуществлять жизненные процессы – жизненным потенциалом. Вторым фактором качества жизни являются процессуально-результативные характеристики жизнедеятельности по отношению к имеющимся у людей потребностям, интересам, ценностям и целям. Третьим фактором качества жизни выступают внешние возможности, т.е. свойства окружающих сред, объектов и субъектов [2].

Из сказанного вытекает определение понятия «качество жизни» – это оценочная категория жизни человека, обобщённо характеризующая параметры всех составляющих его жизни: жизненного потенциала, жизнедеятельности и русловий жизнедеятельности (инструментов, ресурсов и среды) по отношению к некоторому объективному или субъективному эталону.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Айвазян С. А. Интегральные индикаторы качества жизни населения: их построение и использование в социально-экономическом управлении и межрегиональных сопоставлениях / С. А. Айвазян. – М: ЦЭМИ РАН, 2000. – 225 с.
2. Буткалюк В. Качество жизни как интегральный показатель благосостояния населения Украины / В. Буткалюк // Соціальні виміри суспільства : Зб. наук. праць. – К.: ІС НАНУ, 2011 – № 3(14). – 304 с.
3. Щербата Г. М. Соціальні стандарти якості життя: теоретико-методологічні підходи до їх визначення / Г. М. Щербата // Вісник Харківського національного ун-ту ім. В.Н.Каразіна. – 2009. – Вип. 23. – С. 136–142.

Шинкаренко В. М., Шинкаренко Л. В. (Одеса, Україна)

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ НАКОПИЧУВАЛЬНОЇ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ

В тезах проведено аналіз позитивних та негативних чинників накопичувальної пенсійної системи. Наведено приклад обчислення інвестиційного доходу та пенсійних виплат за рахунок коштів накопичувального пенсійного рахунку.

Shynkarenko V., Shynkarenko L. (Odessa, Ukraine)

ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF THE ACCUMULATIVE PENSION SYSTEM

The analysis of positive and negative factors of the accumulative pension system is conducted in theses. An example of calculating investment income and pension payments from the funds of the accumulative pension account is given.

Пенсійна реформа в Україні стала однією із найбільш суперечливих. Для реклами переваги нової системи нарахування пенсій владою було здійснено низку маркетингових заходів на телебаченні, у пресі, на зборах трудових колективів. В той же час, супротивники пенсійної реформи задіяли усі ресурси для проведення акцій, спрямованих на її критику. Погоджуючись в певній мірі із кожною стороною, слід зазначити, що система нарахування пенсій, яка існувала до 2017 року, потребує суттєвих змін.

Керівництво пенсійного фонду України зазначає, що чинна система призначення пенсій потребує вдосконалення. Оскільки існуючі в ній недоліки вже призвели до серйозних проблем. По-перше, це критичне для пенсійної системи співвідношення пенсіонерів і тих, хто має їх утримувати.

На сьогодні в Україні нараховується близько 26,3 млн осіб працездатного віку. З них зайняті лише 16,2 млн, а внески до Пенсійного фонду сплачує ще менша кількість. В результаті лише 12,8 млн застрахованих осіб утримують 12 млн. нинішніх пенсіонерів. По-друге, Пенсійний фонд не має належних ресурсів для того, аби забезпечити гідний рівень пенсій. У 67% (8 млн.) пенсіонерів розмір страхової пенсії – на рівні прожиткового мінімуму. По-третє, нині нівельовано залежність розміру пенсії від сплачених внесків.

Тому головна мета реформи чинної солідарної системи пенсійного забезпечення – стимулювати працююче населення до сплати єдиного внеску із легальної заробітної плати та визначити внутрішні джерела для того, аби солідарна система була самодостатньою [1].

Враховуючи вищесказане, можливо дійти висновку: солідарна пенсійна система, альтернативі якої не має сьогодні в Україні, не виконує функцій матеріального забезпечення непрацездатних людей. Для підвищення рівня ефективності пенсійного забезпечення потрібно вводити другий та третій рівні системи. Другий рівень – накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, що базується на засадах накопичення коштів застрахованих осіб у Накопичувальному фонді або у відповідних недержавних пенсійних фондах – суб'єктах другого рівня системи пенсійного забезпечення та здійснення фінансування витрат на оплату договорів страхування довічних пенсій і одноразових виплат на умовах та в порядку, передбачених законом.

Згідно закону, частина ЄСВ українців, яким у 2018 році не виповнилось 35 років буде спрямована до накопичувального фонду. Рахунок

у цьому фонді є персоніфікованим, умови отримання пенсії з такого рахунку також може обирати застрахована особа. Це може бути: одноразова виплата, щомісячні виплати у певний період або одвічна щомісячна виплата. Більш того, у договорі страхування можуть бути вказані додаткові умови, наприклад, виплата залишку коштів на рахунку спадкоємцям у разі смерті застрахованої особи.

Переваги накопичувальної системи наведено на наступному зрозумілому прикладі. Людина протягом 35 років, а саме такий страховий стаж передбачено законом, перераховує щомісяця 704 грн. (мінімальний на 01.11.2017 р. соціальний внесок). За умови нарахування всього 4% річних (міжнародна практика) на особовому накопичувальному рахунку буде 671432,37 грн. Цієї суми грошей вистачить, щоб за тих же умов (4% річних) виплачувати протягом 15 років 5034 грн. або протягом 25 років 3618 грн. щомісячно. Для порівняння зазначимо, що мінімальна пенсія в Україні складає 1312 грн. для пенсіонера, який пропрацював 35 років. Різниця між наявною та обчисленою теоретично пенсіями складає 3 або, навіть, 5 разів. Такі цифри є вражаючими. Отримуючи лише мінімальну зарплатню, можливо накопичити досить чималу суму грошей.

Виконавчий директор Центру прикладних політичних досліджень «Пента» О. Леонов зазначає, що сусідні країни відмовилися від солідарної системи або ж користуються нею разом з альтернативними пенсійними фондами. Він звертає увагу на сильний альтернативний пенсійний фонд, який працює в Польщі. Експерт зазначив, що у цього фонду є можливість вкладати кошти в закордонні біржі, що дає можливість убезпечити заощадження польських вкладників від інфляції. Пенсіонери можуть або забрати всю суму відразу або знімати частину щомісяця. З точки зору О. Леонова, такий механізм дає змогу знайти внутрішні інвестиційні резерви на розвиток економіки, а не брати зовнішні кредити. Таким чином, підкреслює експерт, самі громадяни вкладають в економіку, а потім отримують назад з відсотками [2].

В той же час існують наступні проблеми накопичувальної пенсійної системи: нестабільність української фінансової та банківської систем; недовіра населення України до державних гарантій щодо збереження їхніх пенсійних накопичень; високий рівень інфляції; хиткий курс національної валюти

Таким чином, необхідність реформування системи пенсійного забезпечення не визиває суперечок. Для її ефективного впровадження необхідний ретельний науковий аналіз кожного кроку з точки зору економістів, соціологів, політологів. Час покаже, наскільки дієвою стане пенсійна реформа 2017 року.

ЛІТЕРАТУРА // ЛІТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Офіційний сайт Державного Пенсійного Фонду України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/publish/>
2. Закірова С. Прогнози і оцінки експертів концепції пенсійної реформи

Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2935

Фурман А. А. (Одеса, Україна)

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПАРАЛАКС ГУМАНІТАРНОГО ПІЗНАННЯ

У тезах обґрунтована доцільність розгляду пошукових інтересів дослідника гуманітарного амплуа з позицій паралаксу пізнання як залежності положення об'єкта від розташування-переміщення спостерігача, його кута чи точки зору, модусу сприйняття, особливостей світовідчуття, інтелектуальної складової і мисленнєвої активності, знакової системи й інструментальної оптики свідомості.

Furman A. (Odessa, Ukraine)

PSYCHOLOGICAL PARALLAX OF HUMANITARIAN COGNITION

The thesis substantiates the expediency of examining the search interests of the researcher of the humanitarian role from the standpoint of the parallax of cognition as the dependence of the position of the object on location-movement of the observer, his angle or point of view, the modus of perception, the characteristics of the world view, of the intellectual component and mental activity, the system of sign and instrumental optics of consciousness.

Суб'єкт пізнання підходить до розуміння світу як особистість, вихована в інтелектуальному просторі певного суспільства, в умовах конкретної мови, культурного довкілля та макросередовища історичного періоду. Це є вихідним пунктом і рамковими умовами для всіх подальших інтелектуальних зусиль суб'єкта когнітивної активності. М. Полані порівнював рух-поступ до осмислення реальності з організацією слів у певний текст, саме це дійство-структурування і є змістовним наповненням процедури пізнання, а смисл самого тексту – це знання. Процес «пізнання – акт позамовного збагнення сутності об'єктивного світу», що оприявнюється у знанні як формі знакової організації цього осягнення [1, с. 262]. Знання ж повинне носити експліцитний (усвідомлюваний) характер, визначаючи точність і повноту своїх формулювань, чітко виражені й логічно сформульованої думки. Воно є результатом фактичного спостереження, прийнятого у свідомість і виражається у формі особистісного переконання.

На думку М. Полані, людина хоч і занурюється в акти світосприйняття, але це не робить світогляд суто суб'єктивним, адже збагнення сутності довколишньої дійсності не довільний акт чи пасивний досвід, а відповідальний учинок, що претендує на узагальненість. Такого роду знання насправді об'єктивне, оскільки дозволяє встановити контакт з прихованою реальністю, передбачити і розкрити зв'язки, умови-чинники, закономірності утаємничених сфер і справжніх сутностей [1, с. 19]. Науковець назвав цей

сплав особистого й об'єктивного «особистісним знанням», що пов'язане з інтелектуальною (розумовою) самовіддачею. Аналогічні постулати спостерігаються у працях К. Поппера, який обстоював концепцію «об'єктивного» знання, складниками котрого є наукові теорії, проблеми, зміст книг, мистецтво, культура, тобто увесь накопичений досвід людства. Об'єктивність знання означає його незалежність від суб'єкта [3].

Світосприйняття становить єдність теоретичного і практичного освоєння дійсності у формовиявах духовно-ментальної і досвідно-знаннєвої складових свідомості людини. Світобачення дається людині як цілком предметна реальність, яка певним чином систематизована та впорядкована. Воно організується у різного типу знання, просторово-часові уявлення про дійсність, які, об'єднуючись, утворюють цілісний образ світу. Основоположним у формуванні цього образу є паралакс пізнання, що дозволяє різнобічно, об'ємно і повноцінно висвітлити об'єкт, на який спрямовані фокус-групи свідомості суб'єкта-дослідника. Ці фокус-групи як надпотужні опції різносторонньо і з різним ступенем глибини (як ультразвук чи рентген) упрозорюють предмет чинного для особистості пошукування [2].

На основі напрацювань М. Полані висновуємо, що суб'єкту психічної активності притаманний паралакс пізнання – залежність видимого положення об'єкта від розташування-переміщення спостерігача-дослідника, його кута чи точки зору, модусу сприйняття, особливостей світовідчуття, інтелектуальної складової і мисленнєвої активності, знакової системи (математичної або лексичної), принципів і підходів, особливостей внутрішньо особистісних налаштувань і, нарешті, інструментальної оптики (фокуса свідомості). Фокус свідомості зосереджує увагу суб'єкта на головному, предметній сутності, а периферія – зміщує акценти сприймання на деталі або другорядне. Поєднання фокуса й периферії дає просторове бачення і глибоке розуміння предмета дослідження. «Коли суб'єкт пізнання сфокусований на цілому, все ж побічно сприймає периферичною свідомістю певну частку або компоненти цілого, причому обидва види усвідомлення мають приблизно однакову інтенсивність, але чим прискіпливіше дослідник вдивляється в сам предмет, тим чіткіше оприявнюються окремі його риси й особливості» [1, с. 92].

Можна виділити два типи наково-психологічного сприйняття світу, що й організують паралакс пізнання: епістемологічний (предметний) – безпосереднього споглядання дійсності з позначенням його предметів за допомогою конкретних знаків, символів, сигнатур, слів, формул і т. ін.; гносеологічний (умоглядний), який має значення для самого суб'єкта в оперуванні реальністю, переробці й трансформації (видозміні) його досвіду і знань у процесі життєдіяльності. Тут визначальну роль відіграє контекст усвідомлення реальності шляхом пізнання. Значення, яким контекст володіє сам по собі, можна визнати екзистенційним (значеннєвим, сутнісним, сенсожиттєвим), на відміну від денотативного (референтного, зануреного у певну діяльність) або, більш широко, репрезентативного (фрактального) значення як здатності вибіркової сукупності відтворювати основні

характеристики всієї системи [3]. Такий різноплановий, системно-диференційний підхід до предмета пізнання слугує досягненню істини.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Полани М. Личностное знание. На пути к посткритической философии / Майкл Полани ; [под ред. В. А. Лекторского, В. И. Аршинова ; пер. с англ. М. Б. Гнедовского, Н. М. Смирновой, Б. А. Старостина]. – М: Прогресс, 1985. – 344 с.

2. Фурман А. А. Паралакс психологічного пізнання в особистісному форматі світосприйняття / А. А. Фурман // VI Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання. – 2017. – С. 188–197.

1. Фурман А. В. Ідея і зміст професійного методологування / Анатолій Васильович Фурман. – Тернопіль: ТНЕУ, 2016. – 378 с.

Семенкова А. Н. (Одесса, Украина)

СИСТЕМНЫЙ ПОДХОД В СОЦИОЛОГИИ

В тезисах освещается преимущество применения системного подхода в социологической науке.

Semenkova A. (Odessa, Ukraine)

SYSTEM APPROACH OF SOCIOLOGICAL SCIENCE

The thesis considers the ability to apply a systematic approach and parametric systems theory in sociological science.

В современной социологии наблюдается проявления признаков кризиса, что аргументировали многие известные социологи: Н. Луман, Ч. Миллс, Р. Коллинз, Дж. Тернер, И. Валлерстайн, Р. Будон [1]. Обобщая критические аргументы, отметим, что современная социология стала характеризоваться как особый интеллектуальный дискурс, основанный, в значительной мере, на социальной философии и гуманитарной парадигме, спекуляциях вокруг содержания фундаментальных социологических терминов, социологического метода и теоретической деятельности, отставание разрозненных эмпирических исследований от теории. Актуальным остается поиск универсальных методов научного исследования. Таким образом, тезис, выдвинутый основоположником социологии О. Контом, согласно которому социология – это наука об обществе в целом, которая обобщает теории и эмпирические данные различных социальных наук (экономики, политики, демографии, права и т. д.), выступая как единая обобщающая социальная дисциплина, эффективная в теории и практических приложениях, является несоответствующим реалиям. В результате, современная социология оказалась, в значительной мере, аутсайдером среди социальных дисциплин, по сравнению с экономикой, правом. Согласимся с точкой зрения А. А. Давыдова [1], который видит причину сложившегося

положения в том, что общество является сложной системой, полное описание, адекватное объяснение, точное прогнозирование и научно обоснованные рекомендации по управлению которой требуют применения не гуманитарной парадигмы, а системного подхода, в частности, общей теории систем, методов системного анализа и системы управления, использования эмпирических данных и плодотворных моделей из других научных дисциплин.

Для вывода социологии на новый виток своего развития, необходимо применение новой методологии, основанной на общей теории систем и методах системного анализа. В современном научном знании, разработка проблематики, которая связана с исследованием систем разного рода, проводится в рамках множества различных теорий систем, которые исследуют системы определенных видов. При этом, современное понимание понятия системности следует отличать от понимания системности в традиционной (классической) социологии, в частности, классических теорий Т. Парсонса и Н. Лумана, которые использовали только некоторые аспекты системного подхода. Наиболее разработанной из общих теорий является параметрическая теория систем, предложенная А.И. Уемовым в 60-х годах XX в., применению которой уделяется относительно недостаточно внимания, которая характеризуется как универсальная и формализуется по средствам языка тернарного описания (ЯТО) – одного из неклассических логических исчислений.

В соответствии с определением А. Уемовым, система рассматривается как множество объектов, на котором реализуется определенное отношение с фиксированными свойствами, и как множество объектов, которые обладают заранее определенными свойствами с фиксированными между ними отношениями [3, с. 117]. Следовательно, для того чтобы представить совокупность, множество вещей как систему, недостаточно констатировать наличие отношения между вещами. Необходимо также выделить то свойство отношений, которое будет играть роль системообразующего признака. Одно и то же множество, совокупность объектов может представлять собой различные системы, в зависимости от того, какое свойство будет системообразующим. Выбор данного свойства обуславливается возможностями исследования, социальными приоритетами исследователя и поставленным перед ним типом задачи [2]. Это, в свою очередь, и определит тип модели социальной системы, характер концептуальной схемы, при помощи которой исследователь будет описывать и объяснять ключевые аспекты социологической науки.

Развитие системной социологии и применения универсальной параметрической теории систем в социологии позволит получить онтологические, гносеологические и практические преимущества. Так как эмпирические исследования общества, социальных институтов, общественного мнения и других социальных явлений и процессов показывают, что социальные явления и процессы объективно являются системами, не говоря уже об очевидно системных социальных объектах, как

страны мира, населенные пункты, организации, политические партии, семьи. Даже на микроуровне социальной реальности эмпирически наблюдаются системы, в частности, нормативные, аксиологические, абстрактные, когнитивные системы.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Давыдов А. А. Системный подход в социологии: законы социальных систем / А. А. Давыдов. – М.: Едиториал УРСС, 2004. – 256 с.
2. Попова И. М. Системный подход в социологии и проблема ценностей / И. М. Попова // Вопросы философии, 1968 – №5. – С. 104–112.
3. Уемов А. И. Системный подход и общая теория систем / А. И. Уемов. – М.: Мысль, 1978. – 272с.

Малюга А. В. (*Чернігів, Україна*)

**МІГРАЦІЯ МОЛОДІ В НОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ:
ТЕНДЕНЦІЇ ТА СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНІ
НАСЛІДКИ ДЛЯ УКРАЇНИ**

В тезах розглядається проблема міграції молоді в нових економічних умовах та наслідки для України.

Maliuha A. (*Chernihiv, Ukraine*)

**THE MIGRATION OF YOUTH IN NEW ECONOMIC CONDITIONS:
THE TENDENCY AND SOCIAL DEMOGRAPHIC
CONSEQUENCES FOR UKRAINE**

The article is the problem of migration of young people in new economic conditions and consequences for Ukraine are examined in theses.

Збереження державного суверенітету, територіальної цілісності України й інтеграції до європейського економічного простору, забезпеченні наблизених до світових стандартів якості та тривалості життя, реалізації прав і свобод громадян є стратегічним завданням розвитку будь-якої європейської країни. Соціально-економічна ситуація в Україні, яка склалася в останні роки, сприяє мобільності молоді та спонукає до міграції не тільки в адміністративно-територіальні одиниці країни, а в різні країни світу, здебільшого Європи. Україна є однією з найбільших країн-донорів робочої сили в Європі. Потоки заробітчанства сформувалися в умовах низької заробітної плати, підвищенню рівня безробіття та неповної зайнятості. За офіційними статистичними даними, більшість трудових мігрантів з України – це молоді люди (особи віком 20–34 роки) [1]. При цьому Державна служба статистики констатує, що частка осіб з вищою освітою серед населення у віці 25-35 років у країні постійно зменшується.

Варто зазначити, що молодь України їде навчатися закордон, де часто і залишається. Зараз в європейських ВНЗ навчається близько 50-55 тисяч

українців [10]. Відповідно до даного дослідження, проведеного Соціологічною групою «Рейтинг» у вересні 2016 року, 30% опитаних українців хотіли б поїхати за кордон на постійне місце проживання, а 40% – хотіли б працювати за кордоном [9]. Найважливішою проблемою міграційної політики України є «відплив умів», або відплив висококваліфікованих кадрів за кордон. За таких умов з урахуванням демографічних процесів, економічної ситуації та військового конфлікту на Сході країни варто очікувати ще більшої ніж нині активації міграційних процесів і, як наслідок, вибуття робочої сили за межі країни, що потребує дослідження тенденцій зовнішньої трудової міграції в Україні, визначення факторів, причин, наслідків і, відповідно, розробки інструментарію регулювання міграційної активності молоді в Україні. Це зумовлює актуальність теми дослідження.

Проаналізувавши тлумачення ключових понять, дійшли висновку, що поняття «молодь» різнопланово трактується в багатьох галузях науки – філософії, юридичній науці, соціології, політології та інших. До категорії «молодь, молоді громадяни» законодавством (ст. 1 Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні») віднесені громадяни України віком від 14 до 35 років [2]. Молодь є соціально-демографічною групою суспільства, що визнана неконкурентоспроможною на ринку праці, тим самим такою, що потребує від країни сприяння у своєму соціальному становленні, підтримці процесу різнобічного включення молоді в життєдіяльність суспільства як системи, сприйняття її як елементу цієї системи. У молодому віці відбувається формування професійних очікувань, гостре відчуття потреби молоді у захисті від безробіття. Незадоволення цієї потреби, недостатні умови реалізації професійних очікувань призводять до активації міграційних процесів серед даної категорії населення.

Міграцію визначимо як специфічний спосіб буття, функціонування та розвитку тенденцій, механізмів міграційної сфери, видів міграційних потреб та інтересів, особливостей їх формування та задоволення. Міграція є реактивним процесом, який реагує на економічні та політичні зміни, не лише в країні походження, а й в країнах спрямування міграційного процесу. У чинному законодавстві України визначення поняття «зовнішня трудова міграція» як переміщення громадян України, пов'язане з перетинанням державного кордону, з метою здійснення оплачуваної діяльності в державі перебування; «трудоий мігрант» як громадянин України, який здійснював, здійснює або здійснюватиме оплачувану діяльність у державі перебування, не заборонену законодавством цієї держави [3].

Доцільно звернути увагу на запропоновану сучасними дослідниками зовнішньої трудової міграції Т. Іванова та А. Болуто класифікацію, яка відображає інноваційнусутність міграції. Вони виділили такі її види: міграція кваліфікованої та напівкваліфікованої робочої сили для тимчасової роботи за контрактом закордоном; міграція для постійної роботи закордоном та з метою отримання постійного робочого місця в іншій державі; циркуляція професійних, технічних і управлінських працівників, підприємців та осіб, залучених до розробки міжнародних проектів, переміщення працівників;

міграція з метою здобуття професійної освіти та практичної підготовки, що організується більш розвиненими країнами для просування на зарубіжні ринки новітніх технологій та методів управління [5, с. 31].

Як відзначають аналітики, велика кількість освічених та талановитих людей (інженери, лікарі, фахівці з інформаційних технологій), які працюють закордоном, сприяють певному рівню «витоку мізків». Але під час міграції переважно відбувається декваліфікація, коли трудовий мігрант виконує низько кваліфіковану роботу [6, с. 122].

До основних причин зовнішніх міграцій молоді належать: економічні труднощі, серед яких низька заробітна плата, високі ціни на продукти першої необхідності, низький рівень життя населення, зокрема у невеликих містах і селах, відсутність робочих місць та неповна зайнятість на робочому місці, політика мобільності, активація міжнародних міграційних процесів, розширення напрямків співпраці з ЄС та інші.

Зовнішні міграційні процеси, які відбуваються в Україні, залежать від факторів впливу на міжнародну міграцію. Міграція здебільшого відбувається в кращі економічні умови в іншій місцевості порівняно з тими, де людина проживала. Виділимо такі фактори: економічні, соціальні, культурні, політичні, екологічні. Для української молоді основним фактором «притягання» є висока якість життя закордоном, висока заробітна плата, можливість професійної самореалізації, стабільна політична система та якісна освіта.

Світова економічна криза, затяжний процес реформування економіки в Україні впливає не тільки на ринок праці, а й змінює структуру трудових ресурсів. Розвиток нових інформаційних, виробничих та управлінських технологій, які безпосередньо впливають на попит якісної робочої сили. Внаслідок цього частина працівників за своїми професійно-кваліфікаційними характеристиками не відповідає вимогам нової економічної ситуації і стають «зайвими» на ринку праці. Економічні трансформації ведуть до збільшення структурного безробіття, адже спад виробництва може відбуватись в одній сфері, галузі, районі, а зростання – в іншій. Всі ці процеси змінюють ситуацію на ринку праці регіонів, що спонукає економічно активне населення до професійної і територіальної мобільності.

Порівнявши середню заробітну плату 2015-2016 рр. та курс долара, можна констатувати, що хоча номінально середня заробітна плата зростала, в результаті стрімкої інфляції національної валюти в доларовому еквіваленті різко скоротилася і дійшла позначки 165 дол. США у 2016 р. (182 дол. США у 2015 році [8]).

Міграція молоді з України має свої наслідки. До позитивних можна віднести: додаткове спрямування значних фінансових потоків в економіку нашої країни (для України грошові перекази мігрантів є важливим джерелом доходу домогосподарств, члени яких працюють закордоном. Основними цілями, за якими витрачаються отримані кошти, є поточне споживання, придбання товарів довготермінового використання або нерухомості, освіта тощо); розширення можливостей зайнятості для економічно активного

населення України [6, с. 13-15].

Негативні сторони, що супроводжують процеси міграції сьогодні переважають над позитивними. Серед них: відтік інтелектуального потенціалу країни. Інтелектуальна міграція зумовлює тенденцію щорічного зниження кількості організацій, що здійснюють науково-технічну діяльність, втрата власної висококваліфікованої робочої сили, тобто фахівців та науковців, що спричиняє уповільнення науково-технічного прогресу; втрату кваліфікації мігрантів через те, що вони виконують малокваліфіковану роботу за кордоном; відсутність відрахування від заробітної плати нелегальних мігрантів у соціальний та пенсійний фонд [7, с. 124].

Значними в Україні є втрати ринку працівідекспорту «інтелектуальної» частини робочої сили. Ці втрати виявляються як: втрати кваліфікованих спеціалістів, що мають першорядне значення для країни (науковці, інженери, програмісти, медики); безповоротні втрати значних коштів, вкладених в освіту та втрата кадрів, а також результатів їхньої майбутньої творчої діяльності; скорочення можливостей розвитку сучасних видів виробництва, унеможливлення розвитку національної науки [4].

На думку М. В. Горди, Г. О. Зелінської, основними інструментами регулювання активації міграції молоді є:

- розробка Законодавчих документів щодо підтримання молоді в Україні, а також законодавства щодо міграції населення України;

- забезпечення співпраці вузу з діючими підприємствами, організаціями в Україні, зокрема надання субсидій від держави роботодавцям, які за власний кошт будуть навчати студентів за попередньо узгодженими програмами практик та співпраці вузу з роботодавцем чи надання фінансової підтримки з боку держави підприємств, установ та організацій, що беруть участь у реалізації програми з надання першого робочого місця випускникам;

- створення реальних робочих місць для молоді;

- впровадження програми соціальної підтримки працюючої легально молоді в Україні;

- врегулювання цінової політики в державі та у відповідності до європейського рівня збільшення заробітних плат [4, с. 610-611].

Отже, щоб молодь не мігрувала за кордон в пошуках кращого життя, міграційна політика держави повинна розглянути шляхи вирішення проблеми міграції молоді. Потрібно створити реальні та гідні робочі місця, оплата праці повинна бути гідною. Тому що міграція молоді за кордон негативно впливає на розвиток української держави, це втрата робочої сили та інтелектуального потенціалу.

ЛІТЕРАТУРА // ЛІТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

2. Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» від 5 лютого 1993№ 2998-ХІІ [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2998-12>.

3. Закон України «Про зовнішню трудову міграцію» // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 49-50 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/761-19>.

4. Горда М. В. Інтелектуальна міграція: проблеми та шляхи їх вирішення в Україні / М. В. Горда, Г. О. Зелінська // Молодий вчений. – № 3. – 2017. – С. 607–613.

5. Іванова Т. Зовнішня трудова міграція в Україні: проблеми та наслідки / Т. Іванова, А. Болуто // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2017. – № 2. – С. 29–33.

6. Міграція як чинник розвитку в Україні. – К.: MOM, 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.iom.org.ua/sites/default/files/mom_migraciya_yak_chynnyk_rozvytku_v_ukrayini.pdf.

7. Ляшенко О. Особливості трудової міграції України / О. Ляшенко, Ю. Шампанюк // Молодий вчений. – 2016. – № 4. – С. 121–125.

8. Кваша О. С. Зовнішні міграційні процеси трудових ресурсів: фактори, стан та наслідки для України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://economyandsociety.in.ua/journal/10_ukr/92.pdf

9. Міграційні настрої населення України, дослідження соціальної групи «Рейтинг» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ratinggroup.ua/research/ukraine/migracionnye_nastroeniya_naseleniya_ukrainy.htm

Борисюк А. О., Боделан М. В. (Одеса, Україна)
СУТНІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО ПРОЕКТУВАННЯ

У тезисах розглядаються соціальне проектування та його категоріально-понятійний апарат.

Borysiuk A., Bodelan M. (Odessa, Ukraine)
SOCIAL ENGINEERING

In the theses consider social engineering and its set of basic terms and notions.

Проектування – форма випереджаючого відображення дійсності; створення прообразу (прототипу) передбачуваного об'єкта, явища або процесу за допомогою спеціальних методів; творча діяльність, що спрямована на вибір найкращого варіанта майбутніх дій для досягнення основної мети. Мета проектування – реалізація одного з варіантів перетворення дійсності, пов'язаного з прагненням надати бажані властивості і риси проектованого об'єкту. Проектування конструє модель соціальної системи, що визначає її соціальні характеристики.

Соціальне проектування – системний опис соціального експерименту;

форма випереджального відображення соціальної дійсності, що містить пропозиції щодо її розробки на практиці.

Саме соціальне проектування обслуговує всі види діяльності людини. Але тільки за умовою системного підходу можливе оптимальне проектування суспільних явищ і процесів. У цьому й полягає особливість соціального проектування, бо воно охоплює всі види суспільної життєдіяльності на різних її рівнях: організація, район, місто, область, країна в цілому.

Основними теоретичними категоріями проектної діяльності є: суб'єкт і об'єкт соціального проектування, соціальна технологія (як сукупність актів), умови, методи соціального проектування та ін.

Суб'єктом соціального проектування є особистості, організації, трудові колективи, соціальні інститути, що ставлять своєю метою організоване, цілеспрямоване перетворення соціальної дійсності. Необхідна атрибутивна сторона суб'єкта проектування – його соціальна активність, безпосередня участь у процесі проектування. Від знань, умінь, творчості, майстерності, культури та рівня мислення суб'єкта проектної діяльності, від конкретних здібностей людей аналізувати і синтезувати інформацію, видавати оригінальні ідеї залежить якість розроблених моделей та проектів.

Під *об'єктами соціального проектування* розуміються системи, процеси організації соціальних зв'язків, взаємодії, включених в проектну діяльність, що піддаються впливам суб'єктів проектування.

У полі соціального проектування потрапляють об'єкти найрізноманітнішої природи:

- елементи, підсистеми, системи матеріального й духовного виробництв (засоби та предмети праці, соціальна технологія, техніка – як сукупність знарядь праці, духовна культура, соціальна діяльність тощо);

- людина – як суспільний індивід та суб'єкт історичного процесу й соціальних відносин з його потребами, інтересами, ціннісними орієнтаціями, установками, соціальним статусом, престижем, ролями в системі відносин;

- елементи і підсистеми соціальної структури суспільства (трудові колективи, регіони, соціальні групи тощо);

- різні суспільні відносини (політичні, ідеологічні, управлінські, естетичні, моральні, сімейно-побутові, міжособистісні);

- елементи способу життя (життєві позиції, способи життєдіяльності, якість і стиль життя тощо).

Результат соціального проектування – науково обґрунтовані визначення варіантів планового розвитку нових соціальних процесів і явищ.

Отже, соціальне проектування – цілеспрямований вплив на соціальний простір як результат самовизначення його автора. До задач якого можна віднести: прогнозування розвитку особистості; створення цілісної ситуації розвитку особистості; забезпечення умов для попиту особистісних функцій; актуалізація внутрішніх сил саморозвитку особистості; обґрунтування конкретних напрямків самовдосконалення особистості тощо.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Тощенко Ж. Т. Социология управления : учеб. пос. / Ж. Т. Тощенко.—

М.: ЦСПИМ, 2011. – 300 с.

2. Дворецька Г. В. Соціологія : навч. пос. / Г. В. Дворецька. – К.: КНЕУ, 2002. – 472 с.

Канцер Т. В., Яковлева А. Є. (Одеса, Україна)

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У тезах висвітлено актуальні, найбільш поширені проблеми сьогодення, якими займаються сучасні соціологічні дослідження.

Kantser T., Yakovleva A. (Odessa, Ukraine)

MODERN PROBLEMS OF SOCIOLOGICAL RESEARCH

The theses highlight current, most widespread problems of the present, which are engaged in contemporary sociological research.

Соціологічне дослідження – система логічно послідовних методологічних, методичних і організаційно-технічних процедур, пов'язаних між собою єдиною метою: отримати достовірні дані про досліджуване явище чи процеси для їх подальшого використання у практиці [1, с. 4-5].

Проблемна ситуація, як вважає В. Ядов, – це стан «знання про незнання», тобто необхідність вивчення якоїсь галузі соціального, в якій виникає порушення її нормального функціонування. На даному етапі в Україні актуальними для дослідження є багато соціальних проблем, але головними причинами їх неповного розкриття і дослідження є недостатня статистична база, недостовірність деяких даних з боку органів державного управління [1, с. 17].

До найбільш поширених сучасних проблем соціологічних досліджень належать: безробіття, бідність, хвороби ХХІ ст., злочинність та сирітство.

Окремо в науковій літературі виділяють сучасні проблеми молоді. В умовах глибокої трансформації суспільних відносин значна частина української молоді втратила позитивні життєві орієнтири, можливість реалізації життєвих планів та прагнень. Молодь потребує забезпечення матеріальних потреб для свого розвитку та продовження свого роду; повноцінного спілкування, можливості працювати за спеціальністю з достойною винагородою за працю. Переважна більшість проблем молоді – це складові загальних потреб українського суспільства. Значна частина молоді не цікавиться політикою й вважає неважливою участь у виборах, не відчуває себе господарями своєї держави і не бачить соціальну перспективу в Україні [2, с. 48].

Поширеною сьогодні проблемою є питання тіньової зайнятості молодого населення. Здебільшого роботодавці не хочуть брати на роботу підлітка, який вчиться, та відмовляють йому. Але у сучасних умовах люди починають працювати з 14-15 років, погоджуючись на суворі умови праці –

10-12 годинний робочий день, з одним вихідним на тиждень, або взагалі без відпочинку; без гарантії соціального пакету та пільг; з відпусткою лише 7 днів на рік та за мізерну заробітну плату. Найпоширенішою роботою для підлітків є роздача флаєрів, яку оцінюють на 25-30 гривень в годину.

В молодіжному середовищі панує найвищий рівень вимушеного безробіття та відсутність сучасної програми молодіжного житла. Це свідчить про низку проблем не лише в системі освіти, а й у суспільстві в цілому.

Сучасний стан здоров'я українського населення не може задовольнити суспільство. Упродовж останніх років серед молоді відбулося значне поширення соціально зумовлених хвороб; погіршилася епідемічна ситуація щодо ВІЛ/СНІДу; кількість хворих на наркоманію серед неповнолітніх збільшилася у 6-8 разів, смертність у цій групі зросла у 40 разів; кожна третя дитина народжується з відхиленням у розвитку нервової системи; ресурси спрямовуються на лікування, а не профілактику захворювань та популяризацію здорового способу життя .

До найбільш поширених захворювань української нації відносять гіподінамію, інформаційну втому, алергію, синдром метушливого життя, гіпертонічну хворобу, цукровий діабет та ігроманію. Від практикуючих психіатрів все частіше поступають дані про збільшення кількості пацієнтів, основні скарги яких пов'язані з впливом Інтернету. За статистикою, 54% користувачів у віці від 13 до 23 років проводять в Інтернеті щоденно від однієї до трьох годин, що 31 % вчать сидяти в Мережі по 4-6 годин. Існує категорія людей, яка живе віртуальним 13 життям по 10 годин на добу і більше. Психологи повідомляють, що онлайн-залежність може зруйнувати життя людини.

Глобальна злочинність – ще одна гостра соціальна проблема сучасності. Кількість зареєстрованих у світі злочинів у середньому зростає на 5% щороку. Але останнім часом особливо швидко зростає частка тих, що належать до категорії тяжких (убивства, насильства тощо). Як свідчить статистика, злочинність в Україні набула неабиякого поширення [3, с. 56-57].

На сучасному етапі розвитку українського суспільства гострою соціальною проблемою є сирітство. Згідно даних Комітету статистики України, в 2013 році у країні нараховувалось майже 100 000 дітей-сиріт та дітей без батьківського піклування [3, с. 69].

На нашу думку, вирішення усіх перерахованих питань є складним, але можливим. Наприклад, для вирішення проблеми тіньової зайнятості підлітків можна легалізувати працевлаштування підлітків, а для мотивації роботодавців приймати на роботу неповнолітніх, запропонувати їм безкоштовну аренду офісу, пільгові умови розміщення реклами на білбордах, окремі колонки в місцевих газетах. Також, ще одним вирішенням проблеми працевлаштування підлітків є спосіб, за допомогою якого, наприклад, на рівні міста Одеса, можна акцентувати увагу на створенні окремих філіалів для неповнолітніх, важливу увагу приділити саме шкільному віку: місцева влада може координувати волонтерські фонди, для того, щоб учні могли влаштуватися на роботу; розвивати професійні навички, які напряду

пов'язані з їх сферою навчання, наприклад, якщо це гімназія з нахилом на іноземну мову, влаштувати практику за їх інтересами (перекладачі) та ін.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Агаларова К. А. Словник основних термінів з курсу «Соціологія» : для студ. усіх спец. / К. А. Агаларова, В. В. Бурега, Г.-М. М. Саппа ; [ред. В. В. Бурега]. – Харків: НТУ «ХПІ», 2015. – 44 с.
2. Аносов А. П. Проблеми молоді / А. П. Аносов. – М.: Инфра-М, 2007. – 235 с.
3. Левчук Ю. С. Теоретичні аспекти зайнятості населення / Ю. С. Левчук // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 5. – 269 с.

Румянцева А. Н., Хлевнюк Т. П. (Одесса, Украина)

**СОЦИАЛЬНАЯ МОБИЛЬНОСТЬ КАК ИНДИКАТОР
СОЦИАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ ОБЩЕСТВА**

В тезисах раскрыты сущность понятия социальной мобильности, а также описано ее состояние в зависимости от социального развития общества.

Rumyantseva A., Khlevnyuk T. (Odessa, Ukraine)

**SOCIAL MOBILITY AS INDICATOR OF SOCIAL
DEVELOPMENT OF THE SOCIETY**

The theses reveal the essence of the concept of social mobility, and describes its state depending on the social development of society.

Социальная мобильность – изменение индивидом, группой или классом своей социальной позиции, занимаемой в социальной структуре. Определение понятия «социальная мобильность», предложено еще ученым П.Сорокиным, который обозначил, что под социальной мобильностью понимается любой переход индивида или социального объекта (ценности) из одной социальной позиции в другую [2].

Социальная мобильность может рассматриваться как в горизонтальной, так и в вертикальной плоскости, для исследований в области социального развития больший интерес представляет вертикальная социальная мобильность, которая позволяет оценить степень открытости и развитости общества. Вертикальные перемещения оказывают весомое влияние на жизнь человека, являясь в случае позитивной, т.е. восходящей мобильности важнейшей сферой социальной самореализации индивида, а в случае нисходящей мобильности – источником стрессов и социальной неудовлетворенности.

Вертикальная мобильность определяется тем же исследователем

П. Сорокиным как передвижение индивида из одного социального пласта в другой, социальный подъем или социальный спуск. Важнейшей характеристикой вертикальной мобильности является обязательная смена социального статуса. Таким образом, чтобы исследовать социальную мобильность, необходимо проводить сравнение прошлой и настоящей социальной позиции (статуса) индивида, а случае межпоколенной мобильности – социальной позиции нескольких поколений: потомков и предков [2].

Исследования социальной мобильности позволяют выяснить ее интенсивность, направленность, а так же определить факторы, которые на неё влияют. Сложность таких исследований состоит в том, что дифференциация общества на группы, выбор критериев социальной стратификации, определяющих статус человека – спорные вопросы по которым между исследователями нет согласия. Чтобы оценить социальную мобильность важно определить, как (по каким критериям) различать точки передвижения индивида или группы, т.е. социальные статусы, как выяснить их расположение по отношению друг к другу (выше/ниже) и как численно выразить «расстояние» между ними (т.е. социальную мобильность).

Описанные проблемы сводятся к определению шкалы мобильности, которая сочетала бы основные показатели социального статуса (традиционно это доход, профессия, образование и т.д.) и позволяла бы распределить респондентов вдоль континуума социальных позиций.

В условиях эволюционного развития остается невысоким масштаб социальной мобильности, который определяется через процентную долю людей, сменивших статус, доставшийся им от своих родителей. В это время взрослые дети по большей части не выходят за рамки социального положения своих родителей. Но даже в случае ухода от статуса, принадлежащего родителям, одни работники всю жизнь остаются в том социальном положении, с которого они начали самостоятельную трудовую активность, другие перемещаются на одну-две ступеньки карьеры и жизненного благополучия выше.

В последние столетия многие общества вступали в период более интенсивного развития, связанного с обновлением экономики и социальной практики. В этом случае процессы социальной мобильности также начинали изменяться. Особенно заметным это становится на определенных периодах индустриализации, через которые в Новое время прошли многие страны, модернизируя свое хозяйство, социальные отношения, культуру. В ходе индустриализации происходит массовое переселение людей из сельской местности в города. И в городах, и в селах зарождается товарно-промышленное производство, которое затем стремительно расширяет свои масштабы, стимулируя внедрение новых технологий труда. Все это, в свою очередь, ведет к появлению новых профессий и специальностей, дифференцирует квалификацию работников, что сопровождается повышением образовательного уровня населения, увеличением

информированности людей, расширением их мировоззренческого горизонта. Изменяются способы социализации детей и молодежи, трансформируются семейные отношения, быт, способы отдыха и оздоровления, т.е. в целом, изменяется весь образ жизни населения. Поколения детей, а тем более внуков, живут совершенно в иных условиях, нежели их отцы и деды. Таким образом, масштаб мобильности в таких условиях заметно увеличивается – в течение 50-100 лет идет постоянное увеличение количество населения, которое не повторяет статус своих родителей, достигая 60-75% на пике социальных перемещений.

В государстве могут быть спады производства, кризисы, социальные столкновения, и если государственная политика продумана и реализуется успешно, то развитие общества сохраняет стабильный характер, что позволяет использовать различные способы восхождения людей по социальной лестнице. Активный период жизни продолжается обычно до 25-30 лет. Эта социальная мобильность выполняет в целом конструктивную роль в обновлении социального развития общества, хотя на определенных стадиях может возникнуть массовое ослабление прежних связей, консолидирующих население, включая и те, на которых основываются хозяйственные, семейно-бытовые отношения, разбалансированность коллективных взаимодействий между представителями новых и прежних профессиональных слоев, увеличение масштабов маргинальности.

Процессы преобразований ведут к резкой переструктуризации общества, что интегрирует – отчасти добровольно, отчасти вынужденно – огромные массы людей в нисходящую или выходящую социальную мобильность. Это передвижение порождает структурную маргинальность, которая связана с массовой утратой целыми слоями своего прежнего статуса, разрывом привычных связей, изменением социального окружения, что так или иначе превращает людей в маргиналов – лиц, лишенных в новом положении устойчивых ценностных ориентиров, социальных корней, понимания происходящего, даже если они улучшили свой статус. Следует подчеркнуть, что социальная мобильность периода индустриализации, имея общие черты развития в разных странах, все же не приобретает универсального характера. В каждом обществе эти процессы обуславливаются конкретной обстановкой, переплетаются с элементами культурных традиций.

Теперь рассмотрим состояние процессов социальной мобильности в условиях общественных кризисов и социальной деструкции. Систематически наступающая в разных странах деструкция механизмов слоеобразования и социальной мобильности весьма интересовала в свое время исследователя П. Сорокина. В кризисных условиях осуществляется массовая нисходящая мобильность многих слоев и формируется плоский — почти без высших слоев – стратификационный профиль. Сорокин считал, что такое массовое «разлаживание» механизмов расслоения и мобильности происходит в масштабах общества спонтанно, как ответ социальной системы на гипертрофированный характер кризисных и деструктивных процессов на

предыдущем этапе [2].

В периоды экономических кризисов в стране, а также в условиях военно-политических конфликтов (как сейчас в Украине), революции, продолжительных политических, национальных столкновений, которые свидетельствуют об утрате обществом мобилизационно-адаптивных способностей адекватно реагировать на разного рода внутренние и внешние опасности порождается социальная нестабильность, которая, как правило, сопровождается неблагоприятной трансформацией структуры занятости, возрастанием количества безработных, массовым обнищанием основной части населения, возрастанием количества болезней и уровня смертности населения. Конечно же, абсолютно естественным при этом становится увеличение внутренней миграции населения, появляются беженцы и вынужденные переселенцы. В обществе начинается процесс разрушения прежних ценностно-смысловых ориентаций. При этом социальная мобильность и стратификационные процессы имеют крайне неустойчивый характер и в значительной степени зависят от набора преходящих факторов.

Касательно социальной мобильности как индикатора социально-экономических трансформаций можем обозначить, что постсоветские трансформации, связанные с переходом к рынку и формированием демократии, в первую очередь повлияли на институциональные факторы социальной мобильности, такие как тип стратификации или структура рынка труда, а также на субъективное восприятие возможностей перемещений по социальной лестнице; пути, каналы и условия социальной мобильности в измерении относительных показателей остаются довольно стабильными, несмотря на такие изменения.

И абсолютные и относительные показатели карьерной мобильности остаются неизменными для всех слоев. Результаты исследования свидетельствуют об очень тесной связи между первой работой и текущей позицией на рынке труда. Вместе с тем отсутствие данных не позволяет сделать вывод, в какой мере такие тенденции карьерной мобильности характерные для всего периода жизни, а не находятся под влиянием возрастного периода или социально-экономической ситуации на момент исследования.

Показатели относительной мобильности в украинском обществе согласовываются с мировыми тенденциями. Так, образование является ключевым фактором социальной мобильности, что ослабляет влияние менее благоприятного происхождения на шансы достижения высоких позиций, вместе с тем это не нивелирует влияние происхождения личности или группы полностью.

Учитывая существенное влияние структурных изменений на процессы мобильности, можем обозначить, что структурные диспропорции отечественной экономики сформировались еще в советское время, а позже подвергались воздействию изменения отношения к собственности, разрушение устоявшихся экономических связей, финансовых кризисов, колебаний конъюнктуры мировых рынков и тому подобное. В большей мере

сформировался отрицательный вектор социальной мобильности, сузился спектр профессиональной мобильности, возросла территориальная мобильность, связанная с трудовой миграцией.

Когда отраслевая структура отечественной экономики сужается и упрощается, нивелируется и притормаживается распространение постиндустриальных видов деятельности в сфере услуг, усиливается аграризация, то есть всего происходит модернизация украинской экономики. Такие экономические процессы ограничивают возможности социальной мобильности, сужают спектр мест и возможностей приложения труда, вызывают распространение неправовых трудовых отношений и тенизации экономической деятельности. В мобильной части отраслевой структуры занятости продолжается процесс перераспределения занятых от промышленности и сельского хозяйства в сферу рыночных услуг, где преобладает официальная заработная плата, ниже среднего уровня, следовательно, развитие сферы рыночных услуг не стал полноценным лифтом для мобильности по доходам [1].

Секторальная мобильность и мобильность по доходам связанные тем или ном, что переход из государственного в частный сектор способствует восходящей мобильности по неофициальным доходами, поэтому развитие частного сектора могло бы стать лифтом социальной мобильности по доходам лишь при условии существенного уменьшения теневой составляющей [3].

В украинском обществе значительная часть работающих не испытывает потребности в обучении в течение жизни. Отсутствие в обществе уверенности в том, что профессионализм, социально ответственное поведение будут признаны и оценены, приводит к социальной апатии населения и снижает возможности восходящей социальной мобильности.

Еще более подвержены социальной мобильности представители приграничной молодежи, так как у нее есть больше возможностей и мотивации к этому. Нынешнее законодательство Украины способствует тому, чтобы побуждать молодежь к активному образу жизни, тем самым способствуя социальной мобильности. Но все же для её успеха необходимы многие изменения ментальности, мировоззрения, регуляторной политики преодоления социальных противоречий.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Процеси соціальної мобільності в сучасному українському суспільстві: колективна монографія / [О. М. Балакірева, Ю. В. Середа, Д. А. Дмитрук та ін. ; за ред. О. М. Балакіревої]. – К.: ДУ «Ін-т економіки та прогнозування» НАН України, 2014. – 288 с.

2. Сорокин П. А. Человек. Цивилизация. Общество / П. А. Сорокин ; [пер. с англ. ; общ. ред., сост. и предисл. А. Ю. Согомонова]. – М.: Политиздат, 1992. – 543 с.

3. Шпекторенко И. В. Социальные лифты в структуре социальной мобильности индивида / И. В. Шпекторенко // Междисциплинарные исследования в науке и образовании. – 2013. – № 6. – С. 93–103.

Хлевнюк Т. П., Хромченко А. А. (Одесса, Украина)
**ФОРМИРОВАНИЕ СМИ СОЦИАЛЬНЫХ
ПРОБЛЕМ ОБЩЕСТВА**

Статья посвящена исследованию вопросов сущности и цели конструирования социальных проблем в средствах массовой информации.

Khlevnyuk T., Khromchenko A. (Odessa, Ukraine)
**FORMATION OF THE MEDIA SOCIAL PROBLEMS
OF THE SOCIETY**

The article is devoted to the study of the issues of essence and purpose of designing social problems in the media of revealing.

На современном этапе развития общества средства массовой информации (СМИ) играют значительную и все возрастающую роль в формировании представлений людей о тех или иных личностях, социальных явлениях и процессах в обществе, включая социальные проблемы. Чаще всего именно с помощью СМИ население получает знания о наличии каких-либо социальных проблем в обществе, например, преступлениях, катастрофах и т.д. в большинстве случаев из новостных сюжетов телевидения, газет, радио и Интернет-сайтов.

Часто возникают случаи, когда представляя социальные проблемы, средства массовой информации формируют среди населения тревоги, страхи и панику.

В последнее время конструкционистский подход становится достаточно популярным среди исследователей-социологов (Е. А. Богданова, Г. В. Еремичева, В. И. Ильин, И. А. Климов, Е. Г. Дьякова и др.). Они анализировали конструирование социальной реальности и установление повестки дня средствами массовой коммуникации. Важное место в рамках указанного подхода занимают модели стадий социальной проблемы Г. Блумера, М. Спектора и Дж. Китсьюза [1].

Г. Блумер предлагает пять стадий социальной проблемы. М. Спектор и Дж. Китсьюз обозначили недостаток модели Фуллера и Майерса, как и модели Блумера, который заключается в следующем: они не объясняют того, что происходит с социальной проблемой после появления официальной реакции.

Модель М. Спектора и Дж. Китсьюза включает в себя четыре стадии, при этом стадия 2 соответствует последней стадии моделей Блумера, Фуллера и Майерса, а стадии 3 и 4 описывают то, что происходит с социальной проблемой после определения и осуществления официальной политики. Как указывают М. Спектор и Дж. Китсьюз, данные стадии – это своего рода «второе поколение» социальной проблемы, когда решения предшествующих проблем становятся основой для новых утверждений и

требований [1].

То есть, можем сказать, что конструкционистский подход к изучению социальных проблем состоит главным образом в том, что социальные проблемы представляются не как объективно существующие условия, масштаб и серьезные последствия которых заставляют общественность обратить на себя внимание, а наоборот – деятельность определенных социальных групп и индивидов в отношении определенных условий способствует включению определенного события или явления в список уже сконструированных социальных проблем.

Следовательно, социальная проблема – это условие, к которому предъявляются требования по его изменению и которое признано большинством в качестве социальной проблемы [1].

Американскими социологами С. Хилгартнером и Ч. Боском была разработана концепция публичных арен, которая объясняет, каким образом происходит отбор социальных проблем СМИ:

1) уровень общественного внимания к той или иной социальной проблеме является следствием объективного характера этой проблемы, а следствием процесса коллективного определения ситуации как проблемы;

2) социальные проблемы конструируются в рамках публичных арен. Количество внимания, уделяемого на таких аренах проблеме, определяет ее успех (ее размер и масштаб). В качестве публичных арен можно определить: исполнительную и законодательную ветви власти, суды, СМК (службы новостей, журналы, газеты, радио), кинематограф, организации, занимающиеся проведением политических кампаний, литература, касающаяся социальных вопросов, научные сообщества, религиозные организации, профессиональные общества, а также частные фонды. В данных институтах происходят обсуждение, отбор, определение, формулировка, оформление, драматизация и представление на обзор общественности социальных проблем;

3) СМК обладают определенной пропускной способностью, которая ограничивает число социальных проблем, которые они способны конструировать в течение какого-либо периода времени. Показателями пропускной способности радио и телевизионных новостей выступают минуты эфирного времени, для периодических изданий таким показателем будет являться площадь столбцов;

4) пропускная способность СМК мала, вследствие этого СМК социальные проблемы вынуждены конкурировать за место в информационном поле, формируемой СМК;

5) Если ситуацию начинают определять как социальную проблему, это не означает, что объективные условия действительно ухудшились. И наоборот, если проблема исчезает из информационного пространства и сферы общественного внимания это не обязательно будет означать, что ситуация в действительности улучшилась [2].

Количество социальных проблем, которое представляют СМК, определяется их пропускной способностью;

Внимание общественности, которым пользуются социальные проблемы, крайне неравномерно распределяется между ними:

– малое число социальных проблем достигает чрезвычайного успеха и становится доминирующими информационными темами;

– несколько большее число достигает умеренного успеха и пользуется некоторым постоянным вниманием журналистов, политиков и всей общественности;

Авторы концепции выделили следующие принципы отбора социальных проблем, для того, чтобы те могли выигрывать конкуренцию с другими проблемами: драматичность, новизна, культурные предпочтения: те социальные проблемы, которые соответствуют распространенным культурным предпочтениям, обладают более высокой конкурентоспособностью, политические пристрастия.

Одной из основных задач медиа сегодня является формирование поля потребностей аудитории, среди которых основную долю составляют именно социальные проблемы. Важным в жизненном цикле социальной проблемы является позиция общественности по актуализированным социальным условиям, ведь деятельность субъектов процесса конструирования социальных проблем на любой стадии жизни социальной проблемы апеллирует вниманию общественности.

Для того, чтобы привлечь внимание аудитории, сообщение медиа используют фрейминг. Сочетание таких двух сфер, как медиа – ретранслятора социальных проблем и фрейминг – способа конструирования социальных проблем в современных условиях является наиболее действенным механизмом донесения до аудитории насущных вопросов, требующих решения [1].

Конструирование и подача социальных проблем СМИ не только очень весомо влияют на общественное мнение, в то же время отдельные индивиды интерпретируют первичные и вторичные требования и перерабатывают их на свой лад исходя из социальных требований общества.

Преобразование сложной социальной ситуации на проблему происходит в рамках процесса, который называется «социальное конструирование проблемы». Участниками, субъектами этого процесса могут быть и «пострадавшие», то есть те, кто непосредственно оказался в круговороте сложных социальных обстоятельств, и свидетели, которым случайно пришлось наблюдать за сложными социальными обстоятельствами и сочувствовать со стороны, и «приглашение-нет» (представители СМИ), которые призваны не только зафиксировать то, что они услышали или увидели, но и донести до других смысл и последовательность сложной ситуации, и «уполномоченные» (политики), то есть те, на которых возлагается ответственность и обязанность найти выход из сложных социальных обстоятельств [3].

Если СМИ освещают социальные условия большое количество времени и довольно часто, то вероятность того, что они станут социальными проблемами возрастает в несколько раз. Чем больше

материалов по этой теме будет появляться в СМИ, тем скорее будет достигнут результат того, что проблема действительно существует. Если большинство населения согласится, что это проблема, то непризнание этого или противодействие считается в обществе девиацией.

Медиа становятся ретранслятором социальных проблем и фактически определяют социальные проблемы. Однако здесь возникает вопрос выбора тех или иных тем и ситуаций для освещения, ведь фактически очень сложно оценить, какая именно тематика в пределах социальной проблематики будет «запрашиваемой». При таких условиях и распространяются тенденции навешивания «ярлыков», «принцип избирательности» и другие опасности [1].

Есть некоторые опасности, которые возникают при определении социальных проблем СМИ: содействие кратковременному и поверхностному интересу общества к социальным проблемам; трактовка социальной проблемы как таковой, которая решена в связи с тем, что исчезает с повестки дня; если же социальные условия превращаются в социальные проблемы постепенно без сенсационных заявлений, они могут не попасть во внимание СМИ, а поэтому и населения в целом.

Социальный конструкционизм сосредоточивает свое внимание на создании и институционализации реальности в рамках социальных интеракций, подчеркивает, что различные виды проблем интерпретируются представителями медиа и общественности различными способами, а, соответственно, теории коммуникаций должны быть чувствительными к таким различиям [1].

Каждый, кто следит за новостями, не может не услышать утверждение касательно новых социальных проблем. Газеты рассказывают о том, что врачи идентифицировали новую болезнь, или ученые обнаружили новую угрозу от внешней среды. Человечеству угрожают то мировой экономический кризис, то тотальный энергетический кризис, то эффект глобального потепления, то «ядерная зима». Журналы предостерегают, что в обществе распространяется новый очень опасный наркотик, или обнаружен новый вид преступления. Телекомментаторы обсуждают новые проблемы, возникающие из-за технологического развития и изменения в образе жизни.

Современные политики используют ярлык «социальная проблема» для того, чтобы обосновывать свои усилия использования ресурсов государства на решение сложных социальных ситуаций. Статус социальной проблемы предполагает уже не только внимание общественности и ученых к осложненным обстоятельствам, а внимание политиков к ним, необходимость принятия решений в рамках социальной политики для решения этих ситуаций/проблем. На государственном уровне принимаются национальные социально-политические проекты по борьбе с бедностью, в защиту личности, материнства и детства, на создание достойных условий жизни, то есть проекты, которые призваны решить масштабные социальные проблемы.

В информационном поле осуществляется функциональная подача содержания социально-политических проектов, то есть появляется информация о том, сколько средств государство планирует выделить на

решение социальной проблемы.

Конструкционистский подход к фреймингу часто имеет свои преимущества, которые могут открыть некоторые новые горизонты для исследования фрейминга. При таком подходе явное отличие между, с одной стороны, случаем, связанным с медиа-контентом, и, с другой стороны – конструкцией. Поэтому необходимо создать новостной контент как один понятный путь в спектре возможного об определенном событии, тему или лицо. Фрейм является убедительным приглашением, стимулом, чтобы прочитать новости определенным образом, так, чтобы конкретное определение события, причины и ответственности трактовка социального предмета образования, моральное суждение человека проходило легче через ум воспринимающего. Кроме того, эти обоснования не должны упоминаться в медиа-контенте [1].

Одновременно медиа является главным источником информации об окружающем мире. Это индустриальный поток информации, который направлен лишь на «невооруженного» человека. Объемы этих потоков растут, приводя к тому, что сегодня главной ценностью стала не информация, а внимание человека. Информации много, внимания ко всему не хватает. Идет борьба именно за внимание [3].

Нельзя не учитывать тот факт, что в сегодняшних условиях информация является основным ресурсом власти, главным инструментом конструирования поля политики, наличия либо отсутствия социальных проблем, а также способов их принятия и решения. Существует острая необходимость повышения уровня компетентности в данном вопросе, в том числе и работников сферы социальной защиты населения, с целью использования СМИ для ускорения решений уже существующих и профилактики еще не возникших социальных проблем.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Бойко І. І. Медіа як ретранслятор соціальних проблем у конструкторському підході до фреймінгу / І. І. Бойко // Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики. – 2014. – Вип. 62. – С. 146–156.

2. Хилгартнер С. Рост и упадок социальных проблем: концепция публичных арен / С. Хилгартнер, Ч. Боск // Средства массовой коммуникации и социальные проблемы: хрестоматия / [сост. И. Г. Ясавеев]. – Казань, 2000. – С. 20.

3. Ясавеев И. Г. Конструирование социальных проблем средствами массовой коммуникации / И. Г. Ясавеев. – Казань: Изд-во Казан. ун-та, 2004. 200 с.

**КАДРОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ І СУЧАСНІ
ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ
STAFF MANAGEMENT AND MODERN
MANAGEMENT TECHNOLOGIES**

**Голубченко Т. Д. (Миколаїв, Україна)
ПЕДАГОГІЧНИЙ КОУЧИНГ – ЕФЕКТИВНИЙ МЕТОД
ПІДВИЩЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ
ОСВІТНЬОГО ЗАКЛАДУ**

У тезах акцентовано увага на ефективний метод підвищення результативності діяльності освітнього закладу – коучинга. Здійснено порівняльний аналіз основних методів підвищення результативності за колективними формами роботи з педагогічними кадрами.

**Holubchenko T. (Mykolayiv, Ukraine)
PEDAGOGICAL KOUCHING IS EFFECTIVE METHOD OF INCREASE
OF EFFECTIVENESS OF ACTIVITY OF EDUCATIONAL
ESTABLISHMENT**

In theses it is accented attention on the effective method of increase of effectiveness of activity of educational establishment – kouching. The comparative analysis of basic methods of increase of effectiveness is carried out after the collective forms of work with pedagogical shots.

Система освіти за своєю специфікою консервативна. Але глобальні процеси реформ в державі зачіпають дану сферу. Процеси реформування у загальній середній освіті відбуваються на концептуальних засадах, які зазначені в стратегічному документі – Концепції Нової української школи. Ознайомившись з ними, розуміємо, що саме в школі формується покоління нової генерації нашої держави. Керманічем цього процесу виступає вчитель, який має мислити мобільно, гнучко, креативно, отже – інноваційно. Сучасному педагогу доводиться виступати в ролі консультанта, наставника й тренера, отже – коуча.

Колективні форми роботи з педагогічним колективом в освітньому закладі багаточисельні: тренінги, професійне консультування, наставництво тощо. Кожна з них має свою мету, завдання, доцільність, певні обставини, за яких використовуються. Враховуючи досвід роботи за кожною формою, пропонуємо порівняльний аналіз основних методів підвищення результативності за колективними формами роботи з педагогічними кадрами (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльний аналіз основних методів підвищення результативності за колективними формами роботи з педагогічними кадрами

Метод	Мета методу	Обставини, за яких використовується	Обмеження (загрози)
Тренінг	Навчання певним (конкретним) навичкам	Бракує знань і вмінь щодо вирішення конкретної проблеми	Необхідність переносу навичок з аудиторії в реальність
Професійне консультування	Вирішення конкретної ситуації (проблеми) шляхом «придбання» готового рішення	Проблема знаходиться у певній «експертній області» і не може бути ефективно вирішена в колегіальний спосіб	Як правило, не сприяє підвищенню компетентності
Наставництво	Вирішення конкретної проблеми через обмін досвідом	Передача «готових» рішень і «мудрості з минулого»	Не сприяє розвитку готових ініціатив
Коучинг	Вирішення конкретної проблеми через розвиток самостійності	Педагог усвідомлює проблему, але не спроможний самостійно знайти вектор та побудувати траєкторію вирішення	Сприяє розвитку ініціативності, самостійності, відповідальності

Зарубіжні дослідники (Тімоті Голві, Стівен Р. Кові, Мерилін Аткинсон, Майлз Дауні, Сьюзан Беттлі, Джон Уїтмор) доводять, що коучинг – це:

- процес, що спрямований на досягнення цілей; базується на знаннях і життєвому досвіді;
- система, що дозволяє відчувати нові можливості, як наслідок – вирішення проблеми нестандартними шляхами;
- взаємодія коуча і учня (замовника), в процесі якої випрацьовуються рекомендації щодо вирішення проблеми;
- технологія, в процесі якої задіяні особи (коуч і учень) переміщують питання із проблемної зони до зони ефективною, як наслідок – вирішення.

Основною метою коучингу є практична допомога у самостійному знаходженні шляхів вирішення проблеми. Коуч не повинен бути експертом у області досліджуваної проблеми. Однак, він має бути експертом в методиках розкриття власних можливостей учня (замовника), професійно розповісти про механізми, парадокси та вплив мотивації на результат. Враховуюче це, парадигма коучинга базується на наступних позиціях: ініціативності з боку замовника вирішення проблеми; визначеності власного успіху, що впливає на вирішення проблеми; осмисленості процесу на засадах планування, розробки усвідомленої програми; партнерстві в комунікативній співпраці.

Таким чином, у нашому розумінні педагогічний коучинг є феноменом освітнього процесу, що побудований на мотивуючій взаємодії, в якому вчитель створює спеціальні умови, спрямовані на розкриття особистісного потенціалу учня для досягнення ним значних цілей в оптимальні терміни, в конкретній предметній галузі знань.

Моспан Н. В. (*Київ, Україна*)

УПРАВЛІННЯ СФЕРАМИ ОСВІТИ ТА ЗАЙНЯТОСТІ В ЄС

У тезах представлені структури управління сферами освіти та зайнятості в ЄС, визначені на основі аналізу автентичних звітів і документів Європейської Комісії.

Mospan N. (*Kyiv, Ukraine*)

EDUCATION AND EMPLOYMENT REGULATION IN THE EU

The theses present the regulatory instruments of education and employment in the EU defined on the analysis of reports and documents of the European Commission.

В останні десятиліття в ЄС були впроваджені нові типи управління вищою освітою та ринком праці. Традиційний державний контроль (управління через ієрархію), у поєднанні з колегіальним самоврядуванням поступово замінюється інституційним управлінням (управління через ринки, мережі й співтовариства) задля ефективності в суспільстві [1, с. 35].

На основі дослідження Ф. Вута та співавторів [2, с. 68-69] інституційні інструменти координації діяльності між сферами освіти та зайнятості класифікуємо за наступними критеріями: *організації міжнародної політики* (Болонська група, Рада Європи, Організація економічного співробітництва і розвитку, Організація освіти та науки об'єднаних націй); *асоціації вищої освіти* (Європейська асоціація університетів дистанційного навчання; Європейська асоціація закладів вищої освіти; Європейський консорціум інноваційних університетів; Європейська мережа університетів прикладних наук; Європейська асоціація університетів); *організації бізнесу та промисловості* (Європейський круглий стіл промисловців; Європейська мережа агенцій із забезпечення якості; Європейський центр стратегічного управління університетами; Європейський інвестиційний банк); *студентські організації* (студентська мережа з програми Еразмус, Союз Європейських студентів).

Місія *Організації економічного співробітництва і розвитку* полягає в сприянні політиці, яка дозволяє поліпшити економічний і соціальний добробут людей у всьому світі. Організація працює з урядами, для вивчення економічних, соціальних та екологічних змін. Вона також впроваджує політику, спрямовану на поліпшення якості життя людей, та працює з

бізнесом, через Консультативний комітет по Бізнесу й промисловості (*Business and Industry Advisory Committee (BIAC)*), і з ринком праці, через Консультативний комітет профспілок (*Trade Union Advisory Committee*).

Європейська асоціація університетів дистанційного навчання (European Association of Distance Teaching Universities (EADTU)) займає центральне місце програми модернізації Європейських університетів, є ключовим партнером Європейської комісії з питань дистанційного навчання протягом усього життя та дистанційної вищої освіти, яка прагне до створення ЄПВО відповідно до Болонської декларації та Стратегії ET-2020.

Європейська мережа університетів прикладних наук (European Network for Universities of Applied Sciences (UAS)) спрямована на посилення вкладу Університетів прикладних наук у науково-дослідні та інноваційні стратегії Європи. Завдяки їх комплексному підходу до підготовки випускників на основі досліджень, отриманих від співпраці з професійною сферою, ця мережа забезпечує Європейський ринок праці працівниками з комплексними знаннями, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності ЄС.

Європейський круглий стіл промисловців (European Roundtable of Industrialists (ERT)) об'єднує близько 50 керівників великих багатонаціональних компаній по всій Європі, що охоплює широкий спектр промислових і технологічних секторів. Вони інвестують понад € 55 млрд. в рік у дослідження та розвиток, в основному в Європі та виступають за політику на національному та Європейському рівнях, з метою підвищення Європейської конкурентоспроможності, економічного зростання та зайнятості.

Європейський центр стратегічного управління університетами (European Centre for Strategic Management of Universities (ESMU)) пропонує програми розвитку управління Європейським університетам.

Студентська мережа з програми Еразмус (Erasmus Student Network) є некомерційною міжнародною організацією студентів, що забезпечує студентам можливість для культурного взаєморозуміння і саморозвитку.

В ЄС існує цілий ряд інститутів та органів, які регулюють діяльність освітньої сфери та зайнятості, а також впроваджують освітню політику та політику працевлаштування як на рівні ЄС так і на національному рівні держав-членів. Незважаючи на різноманітність цих інститутів, вони охоплюють ключові сфери: центрального управління, вищої освіти, ринку праці та студентських організацій, чия співпраця має сприяти економічному розвитку ЄС.

ЛІТЕРАТУРА // ЛІТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Benneworth, P. S., de Boer, H. F., File, J. M., Jongbloed, B. W. A., & Westerheijden, D. F. (2012). Engaging in the modernisation agenda for European higher education. (Lifelong Learning Project). Brussels, Belgium: ESMU. – 2012 – 71 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://doc.utwente.nl/83212/1/MODERN%20Report%20Modernisation%20Agenda.pdf>

2. The European Classification of Higher Education Institutions. van Vught, F.A. Kaiser, F. File, J.M. Gaethgens, C. Peter, R. Westerheijden, D.F. CHEPS Enschede. January, 2010. – 86 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://www.u-map.eu/U-MAP_report.pdf

СОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА ТА ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ SOCIAL CARE AND COUNSELING ISSUES

Жаник Нумби (*Киншаса, Конго*)

ПРИБРЕТЕНИЕ ЖИЛЬЯ КАК ОДНА ИЗ ГЛАВНЫХ СОЦИАЛЬНЫХ ПРОБЛЕМ В КОНГО

В тезисах автор раскрывает социальную проблематику приобретения собственного жилья в Конго, преимущества создания национальной компании низкооплачиваемой аренды, а также описывает работу агентств недвижимости и социальных служб в этом направлении.

Janik Numbi (*Kinshasa, Congo*)

REAL ESTATE: A REAL SOCIAL PROBLEM IN CONGO

The author is presented in the thesis social problems of real estate in Congo, advantages of creation national company of low-rent housing and also described working of real estate agencies and social services in this direction.

Despite a booming construction and construction market, rents in the Congo are steadily increasing. To this must be added the scarcity of rented houses. A real headache for a population that is mostly poor, real estate speculation is constantly worrying in Congolese society.

Housing shortages and the housing market in the embryonic state worry modest Congolese, who can not expect to live in decent conditions because of their very low standard of living and rising prices in the sector. Dwellings for a family of four to five members usually cost between 25,000 and 150,000 FCFA per month. The Congolese, concerned, are wondering about their fate within ten years. Speculation is an increasingly important economic and social phenomenon, no doubt because of the increase in population. Beginning from 1998, the speculation of rental housing also comes from the scarcity of goods, especially in areas with high human concentration.

The rise in the price of building materials, the high concentration of administrative, sanitary, school and other services are mostly at the root of the speculative rise. Indeed, and it is understood, many inhabitants prefer to live where the living conditions are met. But in these quarters, which are old, it is rare to see the offer increase. As a result, regulation is not the solution expected by the inhabitants. Let us hope that the Congolese state is committed to increase the supply by the creation of a national company of low-rent housing (SNHLM).

The purpose of these housing schemes is to combat speculation in order to provide access to decent housing for economically vulnerable populations. The

majority of our citizens do not have sufficient income to afford them access to property. The construction of a dwelling ranges between 20 and 30 million FCFA. Officially, for example, only receives 90,000 CFA francs, waiting for answers to the daily problems he faces, including access to water, electricity and housing, said the Minister of Construction and Habitats, Claude-Alphonse Nsilou, during his arrest in the National Assembly.

Several projects are being implemented through, inter alia, public-private partnerships. With regard to these partnerships, more than 3,000 housing units have been started, of which 600 are in the process of being finalized. At the strategic level, there are 1,500 housing units, of which more than 900 are completed. According to the report of the Planning, Land Use Planning, Urban Planning and Habitat Committee, only 250 housing units have been allocated on an experimental basis at the Oyo site in the Cuvette and Pweto departments, pending the implementation of The SNHLM. These rents, according to the Minister of Housing, will not correspond to the reality of the speculative market, as he said, it is the state's response to palliate the phenomenon of speculation.

The General Directorate of Taxes and Domains intends to institute, in 2014, a property tax applicable at all levels with the aim of endowing local authorities with financial resources. The first resource of the public administration being the compulsory levies, this tax will benefit totally to the town hall, which until today works thanks to the subsidies. This tax will become a full-fledged tax, as we usually levy the tax on rental value in the patent. This tax varies between 12 and 15% on the basis of turnover at regressive rates. «Any citizen with a rent will have to pay this tax, which will no longer be levied in the patent», said an official of the Directorate-General of Taxes, which requires anonymity. Concerning business premises of commercial or Industrial, this type of rental is regulated and must deal with this tax, one twelfth of the annual amount of the rental. This case is not similar to residential premises. Decentralization is perceived as a solution approach for some Congolese who complain about the architecture of cities. For them, the high concentration of social services contributes to the speculation of rents, as many people want to live close to their place of work, even better, where living conditions are met. The public administration must therefore be deconcentrated by bringing administrations closer to the citizens and ensuring that all the boroughs are equipped with basic social services. In order to remedy this situation, infrastructure must be built to encourage people to live in even the most remote areas of the city center, such as access roads, water, electricity, basic hospitals, schools, universities, supermarkets.

Generally not reputable, these agencies are mostly organized in a traditional way. Unstructured, these agencies do not have headquarters and do not sign any guarantee agreements with their clients. Everything happens verbally. These agencies work in the informal sector when they should be structured like any commercial enterprise. They generally belong to young, idle Congolese groups. They draw their income by claiming from the persons seeking accommodation a sum of 10,000 FCFA for each trip. They also require a commission of the value of one month's rent, to be paid in addition to the month of deposit for the rental.

These practices exasperate the populations obliged to submit themselves to the risk of seeing them escape a housing that becomes commodity rare in Congo.

Тодорцева Ю. В. (Одеса, Україна)

**ПРОФІЛАКТИЧНА РОБОТА КУРАТОРІВ ЗІ СТУДЕНТАМИ,
СХИЛЬНИМИ ДО СУЇЦИДУ**

У тезах обґрунтовано важливість профілактичної роботи кураторів зі студентами, схильними до суїциду, надається алгоритм взаємодії куратора та психолога у випадку суїцидальної поведінки студентів та рекомендації як діяти у кризовій ситуації.

Todortseva J. (Odessa, Ukraine)

**PREVENTIVE WORK OF CURATORS TO STUDENTS ARE
SUSCEPTIBLE TO SUICIDE**

In thesis substantiated importance of preventive work of curators to students are susceptible to suicide, an algorithm of curator and psychologist cooperation in a case of suicide behavior and recommendations of actions in crisis situation are provided.

До групи максимального ризику щодо суїцидальних спроб належать люди молодого віку. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, серед населення віком від 18 до 29 років самогубство є однією з трьох головних причин смертності. Мотиви суїциду лежать у сфері соціально-психологічній, що окреслює втрату соціальних зв'язків, депресію, фрустрацію, алкоголізм, наркоманію, невдачі у навчанні, конфлікти із родичами, однолітками, страх перед майбутнім, самотність, розчарування у коханні, втрату сенсу життя і професійних перспектив, хронічну відсутність грошей і роботи тощо. Тому нинішні молоді громадяни, на відміну від старшого покоління, поставлені подвійно в екстремальні умови, вихід з яких може бути непередбачуваним і неконтрольованим.

Куратор студентської групи або викладач вищого навчального закладу повинен звертати увагу на словесні, поведінкові і ситуаційні ознаки, які можуть видавати стан студента у процесі спілкування з ним або в навчальній діяльності. Словесні ознаки проявляються в наступних моментах:

1. Студент може часто використовувати у повсякденному мовленні такі фрази як: «Я вирішив покінчити з собою», «Наступного понеділка мене вже не буде в живих ...», «Краще померти», «Ненавиджу своє життя!», «Єдиний вихід – померти!», «Я не можу так далі жити», «Більше ти мене не побачиш!», «Тобі більше не доведеться про мене хвилюватися», «Я більше не буду ні для кого проблемою».

2. Студенту властиво багато жартувати на тему самогубства.

3. Студент може виявляти нездорову зацікавленість питаннями смерті.

Поведінкові ознаки дозволяють прослідити риси схильності студента до суїцидної поведінки. Так, наприклад, приведення справ у порядок. Одні суїцидальні студенти роздаватимуть свої улюблені речі, інші визнають за необхідне перед смертю «завершити всі важливі справи». Молодь відома своєю щирістю, але якщо дарують якусь цінну річ без жодного приводу і якщо подарунки ці особливо цінні, це повинно викликати підозру. Прощання може прийняти форму вираження подяки різним людям за допомогу в різний час життя [2].

Також поведінкові ознаки, як правило, демонструють радикальні зміни, які відбуваються з людиною:

а) сон-це важливий показник душевної стійкості людини, і тому люди з суїцидальною поведінкою можуть спати цілими днями, деякі ж, навпаки, втрачають сон;

б) навчання може погіршитися, і багато студентів, які раніше навчалися на «добре» і «відмінно», починають прогулювати, їх успішність різко падає;

в) зовнішній вигляд перестає цікавити студента. Він становиться неохайним, йому абсолютно байдуже, яке враження справлятиме на інших;

г) відбувається зниження активності. Студенти, які переживають кризу, втрачають інтерес до всього, що раніше любили. Спортсмени залишають свої команди, музиканти перестають грати на своїх музичних інструментах, юнаки перестають зустрічатися з друзями, уникають старих компаній, тримаються відокремлено;

г) суїцидальні студенти часто прагнуть усамітнення, цураються оточуючих, замикаються, подовгу не виходять зі своїх кімнат;

д) агресія, бунт і непокоря видають душевний розлад студента. Студенти, які хочуть розлучитися з життям, часто ущимлені і озлоблені: вони злі на батьків, педагогів або друзів, які чимось їм не догодили, образили їх, не виправдали їхніх очікувань. Як і всяка зміна в настрої, подібні «вибухи» повинні насторожувати;

е) Самознищуюча і ризикована поведінка. Деякі суїцидальні молоді люди постійно прагнуть заподіяти собі шкоду, поводяться «на межі ризику». Де б вони не знаходилися – на жвавих перехрестях, гірській дорозі, на вузькому мосту або на залізничних коліях – вони скрізь їдуть на межі швидкості і ризику;

ж) зовнішня задоволеність, приплив енергії. Якщо рішення покінчити з собою прийнято, а план складений, то думки на цю тему перестають мучити, з'являється надлишок енергії;

з) виявлення ознак безпорадності, безнадійності і відчаю.

До ситуаційних ознак суїцидальної поведінки студентської молоді відносяться: соціальна ізоляція або знедоленість; життя в нестабільному стані, який може бути спровокований серйозною кризою в родині і відносинами з батьками; сприйняття себе як жертви будь-якого насильства; попередня спроба суїциду; схильність до самогубства внаслідок того, що воно вже мало місце у родинному колі або пов'язано з друзями чи знайомими; переживання важкої особистої втрати тощо [3].

Взаємодія викладача-куратора зі студентами дуже важлива у відповідній послідовності, а психолог повинен допомагати у консультативній і корекційній роботі. Алгоритм взаємодії куратора і психолога при роботі зі студентами, схильними до суїцидальної і адиктивної поведінки, такий:

1. Якщо куратор помітив у студента ознаки суїцидальної/адиктивної поведінки, насамперед не варто бити тривогу. Можна попросити студента затриматися в аудиторії і провести з ним спокійну, по можливості довірливу бесіду.

2. Далі варто делікатно відправити студента на консультацію до психолога, який зможе надати кваліфіковану допомогу, з'ясувати причини такої поведінки.

3. Довести до відома психолога про виявлене у студента.

4. Після бесіди зі студентом слід провести бесіду з батьками. Батькам треба пояснити, що в даному випадку можлива тільки спокійна поведінка, ніяких звинувачень і скандалів, і, тим більше, ігнорування змін у поведінці дитини. Повідомити батькам про те, що з ним буде працювати педагог-психолог або викладач-куратор.

5. Дати рекомендації батькам щодо попередження суїцидальної і адиктивної поведінки дитини.

Виходячи з алгоритму взаємодії куратора і психолога, зосередимось на рекомендаціях куратору з ведення бесіди при роботі зі студентами, схильними до суїцидальної і адиктивної поведінки.

Необхідно показати, що те, що відбувається зі студентом для вас важливо і ви готові допомогти. Використовуйте короткі і ясні пропозиції. Жестикуляцію краще звести до мінімуму. Тримайте оптимальну дистанцію між собою і студентом, на якій він відчуває вашу зацікавленість і одночасно перебувайте на безпечній відстані. При цьому використовуйте менш частий і менш тривалий контакт очима. Важлива стриманість у фізичних контактах.

Будуйте фрази, в яких виконується бажаний результат, а не проблемна поведінка. Кінцеве завдання такої розмови – переконати студента звернутися за допомогою до педагога-психолога або батьків. Це повинно так само відбуватися без сильного тиску, але наполегливо. Завершувати розмову необхідно на позитивній ноті.

Що робити викладачу в кризовій ситуації:

– Якщо Ви помітили зміни у поведінці студента (він часто міркує про смерть, пригнічений, надто енергійний або швидко змінюється в настрої і т. п.), поспостерігайте, що за причини викликали ці зміни, поговоріть з батьками.

– Якщо Ви стали свідком спроби самогубства, то спробуйте поспілкуватися зі студентом, проявляючи розуміння, прийняття, співчуття і співпереживання. Основна мета: відвернути увагу студента, переключити з емоційних переживань на розумову діяльність.

– Про спробу суїциду необхідно терміново повідомити медику (якщо є загроза здоров'ю та життю) і психологу, а потім довести до відома адміністрації закладу.

Популяризацію суїциду серед молоді можливо зупинити апробацією спецкурсів, спецсеминарів і тренінгів присвячених психологічному консультуванню в кризових життєвих ситуаціях, а також проведенням плідної психологічної роботи.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Журов М. С. Соціально-психологічна природа суїциду і можливі шляхи його прогнозування / М. С. Журов // Психологія суїцидальної поведінки: діагностика, корекція, профілактика. – К: КІВС, 2000. – 200 с.

2. Мягков А. Ю. Суїцидна поведінка молоді / А. Ю. Мягков, І. В. Журавльова // Соціологічний журнал. – 2003. – С. 48–70.

3. Шнейдман Е. Душа самогубця / Е. Шнейдман ; [пер. с англ.]. – М.: Сене, 2001. – 315 с.

4. Щуревич Г. А. Адаптація молоді до вищої школи / Г. А. Щуревич, А. В. Зиньковський, Н. І. Пономарьов. – СПб.: Нева, 1999. – 114 с.

Катрушова Л. О. (Полтава, Україна)

ПСИХОЛОГІЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ВНЗ УКРАЇНИ

У тезах висвітлюється необхідність загострення уваги на проблемі соціальної адаптації студентів-іноземців під час освітньої міграції.

Katrushova L. (Poltava, Ukraine)

PSYCHOLOGICAL BASIS OF PROBLEM OF SOCIAL ADAPTATION OF FOREIGN STUDENTS IN UKRAINIAN UNIVERSITIES

The article highlights the necessity to draw more attention to the problem of social adaptation of foreign students during educational migration.

В останні роки, в зв'язку із зростанням темпів входження України до світової спільноти, а також із збільшенням міжнародної міграції зростає інтерес до соціальної адаптації молоді в «чужому» суспільстві. Щороку десятки тисяч іноземних студентів з різних країн світу вступають до вишів України на різноманітні спеціальності.

За даними Українського державного центру міжнародної освіти МОН у 2017 році у 228 ВНЗ України навчається більше 64 тисяч студентів із 147 країн світу. Із них тільки 38,7 % з пострадянського простору, а 61,3 % – з інших країн. Лідерами по кількості студентів є наступні країни: Азербайджан (14,5 %), Індія (12,1 %), Туркменістан (10,2 %), Марокко (7,2 %), Грузія (5,6 %), Нігерія (5,4 %), Йорданія (3,8 %), Узбекистан (3,4 %), Китай (3,2 %), Єгипет (3,1 %). Виходячи з цього переліку можна відмітити, що всі ці країни

відрізняються різними мовою, релігією, культурою, економічним станом, статусом у світовій спільноті тощо. Інтеграція студентів з цих країн в українське соціальне середовище супроводжується фрустраційною напруженістю, культурними протиріччями, інтрапсихічними та міжособистісними конфліктами. Всі ці фактори можуть призвести до соціальної дезадаптації, а також до проявів девіантної поведінки особистості. Девіантною (та, що відхиляється) поведінкою називають поведінку особистості, що відхиляється від найбільш важливих соціальних норм, що чинить реальні збитки суспільству або самій особистості, а також супроводжується її соціальною дезадаптацією [1].

Для ефективного вирішення консультативних та корекційних практичних задач спеціалісту-психологу та педагогу необхідні системні знання про порушення соціальної поведінки, що призводять до деформації особистості, до серйозних наслідків в міжособистісних відносинах та до соціальної дезадаптації в суспільстві [2].

Це потребує перегляду підходів до елементів навчання та виховання, які б сприяли більш швидкій адекватній адаптації та знижували негативну складову елементів девіантної поведінки студентів-іноземців в період соціальної адаптації в Україні.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Змановская Е.В. Девиантология: (Психология отклоняющегося поведения) / Е.В. Змановская. – М.: «Академия», 2003. – 288 с.
2. Кондрашенко В. Т. Общая психотерапия / В. Т. Кондрашенко. – М., 2004. – 346 с.

Іванова В. В. (*Мукачево, Україна*)

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ЯК УМОВА УСПІШНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДОШКІЛЬНИКА

У тезах розкрито сутність та значення психолого-педагогічного супроводу дошкільника, охарактеризовано умови, які сприяють успішній соціалізації дитини.

Ivanova V. (*Mukachevo, Ukraine*)

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL SUPPORT AS THE CONDITION OF SUCCESSIVE SOCIALIZATION OF PRESCHOOL

In the theses the essence and significance of the psychological and pedagogical support of the preschool child is revealed, the conditions conducive to the successful socialization of the child are characterized.

В даний час питання успішної соціалізації підростаючого покоління в системі освіти широко обговорюється в педагогіці і психології (Д. І. Фельдштейн, Є. М. Казин, А. І. Паніна, Т. Н. Щербакова та ін.).

Створення сприятливого для розвитку дитини психологічного клімату, підтримуючого, розвиваючого середовища насамперед залежить від організації продуктивної взаємодії дитини з дорослими. Особливе значення в контексті забезпечення успішної соціалізації набувають конструктивні схеми моделювання умов фасилітуючих розвиток особистісних характеристик, особливостей самосвідомості дитини.

Проблема відносин в системі «педагог-дитина» актуалізувалася в сучасній Україні в зв'язку з переосмисленням цілей і завдань освіти. Ідея співпраці, діалогу учня і навчаючого стала однією з центральних у педагогіці останніх десятиліть. Однак її реалізація в практичній діяльності часто ускладнюється у зв'язку з недостатнім рівнем психологічної компетентності педагога, так як діалогічний підхід, вимагає більшої майстерності, наявності загальної культури, вищих тимчасових, нервово-психічних і особистісних витрат в порівнянні з моносуб'єктивним підходом.

У дослідженнях педагогів і психологів підкреслюється роль психолого-педагогічного супроводу у вирішенні питання про створення безпечного здоров'язберігаючого середовища в освіті, що забезпечує розвиток і соціалізацію дитини (І. В. Дубровіна) [1]. Сьогодні в якості однієї з основних цілей такого супроводу в освіті висувається забезпечення психічного розвитку та соціальної успішності.

Завдання розвитку індивідуальних особливостей дітей в контексті проблеми забезпечення соціалізації передбачає не просто підтягування до задалегідь відомого стандарту, а максимально повну реалізацію можливостей її особистісного зростання. У вітчизняній психології та педагогіці проблема співвідношення і взаємозв'язку вікових та індивідуальних особливостей висвітлена в ряді досліджень (Б. Г. Ананьєв, І. В. Дубровіна, Т. В. Драгунова, С. Л. Рубінштейн, Д. Б. Ельконін та ін.). І. В. Дубровіна, спираючись на результати експериментальних досліджень, приходить до висновку, що для кожного вікового періоду характерно посилення індивідуальної своєрідності особистості, що формується, прояв її потенціалу [1].

Сьогодні об'єктом особливої уваги педагога стають діти з особливими потребами, які потребують спеціальної розвиваючої та корекційної роботи. Специфіка діяльності педагога в дошкільному навчальному закладі пов'язана з наданням своєчасної допомоги і підтримки дітям і їх батькам.

У контексті забезпечення оптимального розвитку дитини та її успішної соціалізації значущою є одна зі складових психолого-педагогічного супроводу – своєчасне виявлення індивідуальних особливостей і можливостей розвитку, а також деформацій в ході систематичного моніторингу комплексного лонгітюдного психологічного обстеження дітей дошкільного віку.

Під психолого-педагогічним супроводом М. Р. Бітянова розуміє систему професійної діяльності педагога-психолога, спрямовану на створення умов для позитивного розвитку відносин дітей і дорослих в освітній ситуації, підтримку психологічного розвитку дитини з орієнтацією

на зону найближчого розвитку та оптимізацію соціальної ситуації її розвитку. Тут завдання педагога не тільки в створенні оптимальних соціально-психологічних умов становлення особистості дитини, а й підвищення своєї психологічної компетентності і батьків. У психолого-педагогічному супроводі виражений превентивний елемент, що полягає в забезпеченні найбільш повної реалізації здібностей, ресурсів і можливостей особистості дитини, що розвивається.

В ході психолого-педагогічного супроводу дітей акценти зміщуються в бік розвитку їх відносин, спілкування і пізнавальної діяльності. Доцільно і одночасний психолого-педагогічний супровід професійного розвитку педагогів, спрямований на фасилітацію їх професійних можливостей, подолання психологічного бар'єру при використанні інноваційних педагогічних технологій, проведення психолого-педагогічного аналізу ефективності прийомів і способів взаємодії з дитиною.

Головна ідея психолого-педагогічного супроводу полягає в тому, щоб не захищати дитину від труднощів, не вирішувати за неї проблеми, а створювати умови для її усвідомленого, відповідального і самостійного вибору розвитку соціальної та комунікативної компетентності, пізнавальної сфери, самопізнання. Н. Г. Осухова визначає супровід як підтримку суб'єкта, у якого на певному етапі розвитку виникають особистісні труднощі, і розглядає його як системну інтегративну технологію соціально-психологічної допомоги сім'ї та особистості [2].

Супровід – це особливий спосіб допомоги дитині в подоланні актуальних для неї проблем розвитку. Тут дитині допомагають прийняти рішення, але за нею залишаються і сам вибір, і відповідальність за нього. Сенс психолого-педагогічного супроводу полягає в тому, щоб навчити вирішувати свої проблеми самостійно при комплексній роботі багатьох фахівців і батьків. Успіх процесу психолого-педагогічного супроводу дитини та забезпечення її розвитку та соціалізації залежить від ефективності співпраці педагогів з психологом ДНЗ та батьками, побудованої на принципах рівних, суб'єкт-суб'єктних відносин. При цьому всі учасники процесу психолого-педагогічного супроводу повинні бути націлені на надання реальної допомоги дитині у вирішенні виникаючих перед нею проблем, а не просто на їх діагностування та вироблення окремих рекомендацій.

Психолого-педагогічний супровід передбачає підтримку реакцій, процесів і станів особистості, які природно розвиваються, відкриття перспектив особистісного зростання, допомогу в подоланні труднощів, бар'єрів і ризиків.

Психолого-педагогічний супровід передбачає пошук прихованих ресурсів розвитку людини або сім'ї, опору на власні можливості і створення на цій основі психолого-педагогічних умов для оптимізації взаємозв'язків.

Плідним видається комплексний психолого-педагогічний супровід всіх суб'єктів освітнього процесу, націлений на розвиток суб'єкт-суб'єктних відносин, в спілкуванні і діяльності. При цьому метою психолого-

педагогічного супроводу є створення умов для переходу суб'єкта супроводу до самодопомоги.

Важливим з точки зору розробки програми психологічного супроводу розвитку особистості дитини, забезпечення успішної соціалізації дошкільника, є визнання того факту, що вплив на психологічний розвиток дитини надає не тільки і не стільки система педагогічних впливів в регламентованій діяльності, але і вся система процесу життєдіяльності в ДНЗ, безпосередня взаємодія всіх суб'єктів цієї життєдіяльності (діти, педагоги, батьки), які перебувають в просторі цих взаємин, в полі психологічної реальності дошкільника.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Дубровина И. В. Практическая психология в лабиринтах современного образования : монография / И. В. Дубровина. – М.: Изд-во Московского психолого-социального ун-та, 2014. – 464 с.

2. Осухова Н. Г. Психологическое сопровождение семьи и личности в кризисной ситуации / Н. Г. Осухова // Школьный психолог. – 2001. – № 35. – С. 6–8.

Гордієнко І. О., Кримова Н. О. (Одеса, Україна)

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПСИХОЛОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ

В тезах представлено технологічні аспекти психологічного консультування.

Hordiienko I., Krymova N. (Odessa, Ukraine)

CONTEMPORARY APPROACHES TO THE ORGANIZATION OF PSYCHOLOGICAL CONSULTATION

Theses present the technological aspects of psychological counseling.

Сучасні підходи до психологічної допомоги містять універсальні компоненти: особистість клієнта і його переживання; особистість психолога з урахуванням його індивідуальних і професійних особливостей; взаємини між клієнтом і психологом.

Психологічне консультування є одним з видів психологічної допомоги, поряд з кризовим втручанням, психологічним тренінгом, психологічною освітою, психопрофілактикою і психологічною реабілітацією.

Звернення людини до психолога може бути представлено у вигляді запиту, який можна описати за допомогою наступних параметрів:

а) по локусу уваги клієнта – внутрішній (проблеми самосприйняття і самостварення; переживання думок і почуттів; внутрішньоособистісні конфлікти і т.ін.) і зовнішній (міжособистісні конфлікти; проблеми

профориєнтації; розлади у сімейних відносинах; психологічні складнощі адаптації до умов навколишнього світу);

б) за змістом (потреба в інформації про межі норми; про можливості психологічної зміни та її прогнози; про варіанти подальшого розвитку ситуації; наслідки психічної травматизації).

За формою психологічне консультування може бути здійснено у вигляді інформування та рекомендацій клієнту; психологічного супроводу процесу самодослідження і самозміни клієнта; глибинного аналізу внутрішньоособистісних проблем переживання клієнта.

Безперечно, основна мета психологічного консультування – це надання психологічної допомоги, тобто розмова з психологом повинна допомогти людині у вирішенні проблем і налагодженні міжособистісних відносин з оточуючими. До завдань психологічного консультування можна віднести: зміну ставлення клієнта до свого внутрішнього світу; знаходження альтернатив думкам, діям; розширення діапазону почуттів та інше.

Структурний підхід до розгляду процесу психологічного консультування передбачає наявність таких його компонентів: суб'єкт (той, хто здійснює, тобто, психолог-консультант); об'єкт (той, для кого організований консультаційний процес, тобто, клієнт); мета (як очікуваний результат процесу); функції консультанта та клієнта; засоби, за допомогою яких досягається мета [3].

Ці компоненти притаманні професійної діяльності психолога-консультанта, як будь-якого виду професійної діяльності, однак, на наш погляд, слід виділити суттєву відмінність діяльності психолога-консультанта, яка передбачає суб'єкт-суб'єктний, а не суб'єкт-об'єктний підхід до організації консультаційного процесу. Клієнт в процесі консультування виступає активним учасником, а тому є суб'єктом цього процесу. Об'єктом діяльності можна вважати психологічну проблему клієнта.

Ефективне надання психологічної допомоги клієнту передбачає поетапне просування в процесі спільної роботи. З огляду на цілі, існують різні моделі консультування.

Так, еkleктична модель В. Гіліленд включає в себе наступні технічні етапи: етап дослідження проблем клієнта; етап двовимірного визначення проблем; етап ідентифікації альтернатив; етап планування; етап діяльності; етап оцінки і зворотного зв'язку.

Шестікрокова модель А. Блазера базується на таких етапах, як: етап встановлення рапорту; етап складання скарги; етап аналізу проблеми; етап формулювання проблеми; етап опрацювання проблеми; етап завершення [1].

Г. Іген виділяє три стадії консультативної моделі: 1) побудова довірливих відносин і дослідження проблеми; 2) нове розуміння проблеми і виявлення різних перспектив її вирішення; 3) допомога клієнту в розвитку і використанні стратегій. Пізніше Г. Іген вдосконалив свою модель, виділивши такі стадії: 1) надання допомоги клієнту в розпізнаванні і проясненні проблемної ситуації; 2) надання допомоги клієнту в створенні моделі

кращого майбутнього; 3) надання допомоги клієнту в його просуванні до мети [2].

Р. Нельсон-Джоунс пропонує модель взаємодії консультанта з клієнтом, яка складається з трьох стадій: побудова «взаємин – розуміння – зміни». Причому кожна стадія моделі складається з трьох фаз, які дають консультанту установку на те, що слід робити на кожній фазі, перш ніж переходити до наступної.

Катрун і Давид Гельдард надають схему, яка відображатиме стадії консультативного процесу, що включає сім ступенів: 1) підготовка до сесії; 2) встановлення довірчих відносин з клієнтом; 3) активне слухання; 4) фокус на емоціях клієнта; 5) фокус на його думках; 6) фокус на його поведінці; 7) закінчення сесії.

Отже, консультативний простір надає можливість творчого підходу до підбору метода, що спирається на певну теоретичну базу, і є адекватним з точки зору запиту, особливостей клієнта і можливостей психолога.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Кочюнас Р. Основы психологического консультирования / Р. Кочюнас. – М.: Академический проект, 1999.
2. Тренинг начинающего консультанта: ведение доверительной беседы / Е. К. Лютова-Робертс. – СПб.: Речь, 2007. – 307 с.
3. Шнейдер Л. Б. Пособие по психологическому консультированию: Учебное пособие / Л. Б. Шнейдер. – М.: Ось-89, 2003. – 272 с.

Ревуцька І. В. (*Київ, Україна*)

ПРОЯВ НЕГАТИВНИХ ПСИХІЧНИХ СТАНІВ В КОНТЕКСТІ ВІКОВИХ НОВОУТВОРЕНЬ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У тезах представлено, як формування новоутворень у дошкільному віці супроводжується різними негативними психічними станами.

Revutskaya I. (*Kiev, Ukraine*)

A MANIFESTATION NEGATIVE MENTAL CONDITION IN THE CONTEXT OF AGE NEOPLASM'S IN CHILDREN OF PRESCHOOL AGE

In theses presented how formation of neoplasm's in preschool age is accompanied by various negative mental states.

Психічні стани людини неодмінно слід розглядати з урахуванням розвитку вікового періоду, так як кожен з них накладає свій відбиток на усвідомленість, інтенсивність, кількість і якість їх прояву. Соціальна ситуація, провідна діяльність, психологічні особливості особистості, формування вікових новоутворень впливають на прояв станів, як позитивних, так і негативних. У даному контексті одним з найменш вивчених вікових періодів є дошкільний.

До проблеми психічних станів дошкільників зверталися багато вітчизняних психологів М. Д. Левітов, В. М. М'ясищев, Ю. Е. Сосновікова, О. О. Прохоров, С. В. Велієва та ін. Аналізуючи емоційний компонент психічних станів дошкільників виявлено, що багато авторів, таких як Л. А. Абрамян, Р. Н. Досаєва, Р. В. Овчарова, Т. О. Смолева, К. Хорні та ін., розглядають психічні стани дітей дошкільного віку у нормі та з її порушенням. Р. Н. Досаєва вважає, що емоційні порушення у дітей дошкільного віку розвиваються в онтогенезі і проявляються в особистісній та соціальній сферах [1, с. 9].

На цей період припадає, головним чином, становлення ключових новоутворень емоційної сфери дошкільника. Вони з'являються в результаті прогресивних закономірних змін, що відбуваються в рамках сприйняття, розпізнавання, визначення і вербального позначення емоцій; становлення емоційної децентрації; ускладнення і розширення предметного змісту емоцій, появи нових форм мотиваційно-сислової орієнтовки діяльності, узагальнення афекту і інтелекту [2].

При розгляді психологічних особливостей дошкільників, чітко простежується, що новоутворення цього віку є найважливішими механізмами психічного розвитку дитини. Формування новоутворень у дошкільному віці можуть супроводжуватися різними негативними психічними проявами, які представлені у таблиці 2 і будуть послідовно розглянуті нижче.

Таблиця 2

Негативні психічні прояви в рамках вікових новоутворень
у дітей 3-7 років

№	Новоутворення	Негативні проявлення у емоційній, поведінковій та фізіологічній сферах
1	Формування перших етичних установ	Байдужість, нестабільна поведінка, недолік поваги, песимістичне світовідчуття, нудьга, тривожність, безпорадність. Сімейна і соціальна дезадаптація, психосоматичні розлади.
2	Розвиток самооцінки та рівня домагань	Розбіжність оцінки і самооцінки, комплекс неповноцінності, хронічна неуспішність, фрустрація, страх, сором, провина, стрес, нервозність.
3	Формування мотивів у поведінці	Відсутність інтересу та уваги до людей, їхніх справ і почуттів; нечуйність, брак співчутливості, прагнення чинити опір контролю, байдужість, сором, провина, збентеженість, нудьга, втома.
4	Формування дитячої спільності	Ситуативні емоції та бажання, примхи, упертість, гнів, відроза, жорстокість, агресивність, образа, злість.
	Формування потреби у фантазуванні	Тривожні фантазування, вигадки, небувальщина.

Як показано у таблиці, формування новоутворень у дітей дошкільного віку відбувається за п'ятьма аспектами, такими як: формування перших етичних установ, розвиток самооцінки та рівня домагань, формування мотивів у поведінці, формування дитячої спільності, формування потреби у фантазуванні, які можуть супроводжуватися різними негативними психічними станами.

Так, за нашим визначенням, *перше* новоутворення – *формування перших етичних установ* може супроводжуватися такими негативними психічними станами, як байдужість, нестабільна поведінка, недолік поваги, песимістичне світовідчуття, нудьга, тривожність, безпорадність; сімейна і соціальна дезадаптація, психосоматичні розлади. *Друге* новоутворення – *розвиток самооцінки та рівня домагань*, у супроводі негативних психічних станів може формувати розбіжність оцінки і самооцінки, комплекс неповноцінності, хронічну неуспішність, фрустрації, страх, сором, провину, стрес, нервозність. *Третє* – *формування мотивів у поведінці* під впливом негативних психічних станів сприяє відсутності інтересу та уваги до людей, їхніх справ і почуттів; нечуйності, браку співчутливості, прагненню чинити опір контролю, байдужості, сорому, збентеженості, нудьги, втомі. *Четверте* новоутворення – *формування дитячої спільності*, при наявності негативних психічних станів може, ситуативно, проявлятися у примхах, упертості, гніві, відразі, жорстокості, агресивності, образі, злості. *П'яте* – *формування потреби у фантазуванні*. Якщо дитина переживає негативні психічні стани у даній ситуації, то це сприяє проявам тривожних фантазувань, вигадкам, небувальщині.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Досаева Р. Н. Психолого-педагогическая коррекция эмоциональных состояний различной этиологии у дошкольников средствами музыкального фольклора: автореферат дисс. на соискание учёной степени кандидата психологических наук: спец. 19.00.07 / Руфина Наримановна Досаева. – Саратов, 2011. – 27 с.
2. Лаптева Ю. А. К проблеме изучения особенностей эмоционального развития современных дошкольников / Ю. А. Лаптева, И. С. Морозова // Современная наука: опыт, проблемы и перспективы развития: материалы Международной научно-практической конференции. – Нефтекамск: Наука и образование, 2015 – С. 56–59.

Хозраткулова І. А. (Миколаїв, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ ВЧИТЕЛІВ, ЯК АГЕНТІВ ЗМІН, НА ШЛЯХУ ДО НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У тезах розглядається проблема психологічної готовності педагога до нововведень на шляху реформування освіти. Визначено п'ять типових профілів вчителів із різним рівнем готовності до змін. Для кожного профілю складено комплекс психологічних рекомендацій які допоможуть педагогам налаштуватися на прийняття певних професійних змін.

Khozratkulova I. (Mykolayiv, Ukraine)

FEATURES OF PSYCHOLOGICAL CONSELING OF TEACHERS AS THE AGENTS OF CHANGE ON THE WAY TO A NEW UKRAINIAN SCHOOL

The thesis examines the problem of teacher's psychological readiness for innovations in the path of reforming education. There are five typical teacher profiles with varying degrees of readiness for change. For each profile, a set of psychological recommendations is created that will help teachers to adjust to making certain professional changes.

Актуальність теми цього дослідження зумовлена наявністю нерозв'язаних теоретичних і практичних питань психологічної готовності педагогів у зв'язку зі зміною освітньої ситуації в Україні.

Психологічна проблема готовності вчителя до зміни стає все більш значущою у міру того, як усе більша кількість учителів починає відчувати стан незадоволеності процесом і результатом професійної діяльності.

Результати проведених досліджень за останні роки доводять [3], що сучасний учитель не має справжньої мотивації до особистісного й професійного зростання, тому реформою передбачено низку стимулів для особистого й професійного зростання – з метою залучення до професії найкращих.

Психологічною умовою широкого поширення педагогічних інновацій є готовність педагогів до професійних нововведень (М. І. Дяченко, В. А. Канн-Калик, Є. О. Климов, Л. М. Мітіна, О. О. Наумцева, А. Ц. Пуні, Г. С. Сухобська, Л. В. Туріщева іт).

Серйозного аналізу й конкретизації потребує проблема психологічної підготовки педагогів як агентів змін. Поведінка в умовах змін, чинники, що її визначають, уже давно стали предметом наукових інтересів, однак бракує досліджень, присвячених питанням готовності до змін в педагогічному середовищі.

Метою статті є визначення специфіки психологічного консультування з педагогами із різним рівнем налаштованості до професійних змін.

У ставленні до будь-яких соціальних змін, також до освітньої реформи, виявляються значні індивідуальні відмінності між людьми, але за цим різноманіттям виявів можна побачити типові ознаки.

Вивчення кореляційних взаємозв'язків семи шкал методики «Особистісна готовність до змін», зі шкалами методики «Діагностика реалізації потреби у саморозвитку» і віковими групами за стажем роботи, було доповнено дослідженням факторного взаємозв'язку шкал. Таким чином, крім показників щодо конкретних шкал і «загальної готовності до змін», було виділено кількісно-якісні конструкти.

Під час факторного аналізу сформовано п'ять типових профілів педагогічних кадрів за різним рівнем готовності до змін.

- Типовий профіль 1. *«Оптимістичний тип готовності до змін з активним саморозвитком» (ОГА).*
- Типовий профіль 2. *«Упевнений тип готовності до змін з активним саморозвитком».*
- Типовий профіль 3. *«Толерантний тип готовності до змін з несформованою системою саморозвитку».*
- Типовий профіль 4. *«Тип неготовності до змін з несформованою системою саморозвитку».*
- Типовий профіль 5. *«Тип неготовності до змін із зупиненим саморозвитком».*

Завдяки залученню апарата математичної статистики було доведено, що більшість педагогів прагнуть до стабільності й передбачуваності свого існування, побоюються революційних руйнацій звичного способу життя, а також мають власне уявлення про те, як треба «перетворювати реальність». Виходячи з вищезазначеного, ми ставимо перед собою завдання розробити комплекс психологічних заходів, рекомендацій, покликаних допомогти особистості вчителя успішно впоратися з можливими психологічними труднощами на шляху впровадження професійних змін.

Ми розуміємо, що будь-які зміни люди сприймають негативно й страх перед новим – нормальна реакція організму, отже психологічна робота вимагає профілактичних заходів. Передусім необхідно сформулювати так звану «мисленеву сміливість». Загальнодидактичними заходами в цьому напрямі можуть бути такі: усунення інформаційного вакууму, чітке роз'яснення змісту змін, постійне спілкування керівництва школи з педагогічним колективом щодо зміцнення віри в зміни, надання допомоги й емоційної підтримки від адміністрації, зниження рівня побоювань, формування системи заохочень працівників. Для того щоб педагогічний колектив був зацікавлений у перетвореннях, його необхідно умотивувати ззовні й внутрішньо.

Пріоритет психологічної роботи з педагогами Типового профілю 1. полягає в тому, щоб непоінформований оптимізм перетворити на інформований оптимізм, розвивати здатність бути уважним до деталей і бачити траєкторію дій у разі як успіху, так і невдачі.

Орієнтири психологічного консультування з педагогами Типового профілю 2. спрямовано на те, щоб навчити їх довіряти судженням інших людей, зокрема керівнику, колегам, учням.

Профілі 1. і 2. схожі за рівнем готовності, тому, спираючись на ресурсний стан «активного саморозвитку» й бажання змін - цієї категорії педагогів, необхідно дати чітке уявлення, які саме зміни на них чекають, потім скласти план дій, який чітко відіб'ється в їхній свідомості. При цьому їм важливо зважити витрачені зусилля на зміни, тобто чим доведеться жертвувати, з якими ризиками можуть бути пов'язані нововведення в роботі й допомогти знайти психологічні ресурси.

Основна задача психологічної роботи з педагогами з Типовим профілем 3. полягає в тому, щоб створити умови для віри в себе і свій творчий потенціал, помічати можливості, розглянути сильні сторони своєї особистості як базові для вміння зосередитися й сконцентруватися на результаті.

Такий профіль є більш характерним для молодих педагогів-початківців, і ми вважаємо цілком закономірним прагнення зменшити невизначеність.

Головним завданням психологічної допомоги педагогам з Типовим профілем 4. є – формування віри в зміни на краще, тим самим активізуючи волю зусилля особистості педагога. Надати інформацію про необхідність змін, дізнатися, що саме для особистості може бути втрачено внаслідок реалізації проекту змін, а також чим воно може бути компенсовано (повністю або частково) і в якому разі можна піти на компроміс.

У цій групі в основному перебувають люди, які рідко відчують себе комфортно, а те, що вони говорять, може не збігатися з тим, що вони думають. Вони негативно налаштовані на будь-які зміни, для них характерним є прихований або відкладений опір. Психологи їх відносять до «важких клієнтів».

Основне завдання психологічної роботи з педагогами с Типовим профілем 5. – інформаційна кампанія з фактичним наочним матеріалом та емоційною підтримкою педагога. Так, результативною психологічною підтримкою є – сформований у педагогів цього профілю запит на психологічну допомогу. З метою зниження негативізму стратегія психологічної роботи з педагогами профілю 5. (НЗ) на початковому етапі є такою:

- надати можливість висловитися, виплеснути емоції, що пом'якшить негативну установку;
- нейтралізувати негативні настанови, можливо, зайнявши позицію «Так, Ви краще знаєте», а якщо заперечувати, то спокійно, логічно й раціонально;
- зібрати якомога більше інформації про потреби цієї людини, щоб за можливості поглянути на ситуацію змін її очима;
- визначити ієрархію особистих мотивів, цінностей, інтересів, пов'язуючи їх реалізацію з позитивними наслідками від змін;
- розглянути питання про ймовірність виникнення тих чи інших бажаних і небажаних варіантів розвитку нової ситуації;
- сконцентрувати увагу на позитивних результатах змін, їх значущості для професійної діяльності педагога.

Сучасний учитель має навчитися керувати змінами; впроваджуючи, надавати їм правильного вектору руху, розв'язуючи проблеми, а не накопичуючи їх.

Результати нашого дослідження свідчать про те, що дві ознаки – стан готовності до прийняття змін педагога і стаж педагогічної роботи – корелюють між собою. Для того, щоб психологічна допомога щодо

прийняття нововведень педагогами була продуктивною, слід враховувати їх стаж роботи.

Зазначимо, що в психологічній роботі з підготовки педагогів до впровадження змін необхідно брати до уваги потреби, здібності й побажання тих, кого торкаються зміни.

Глушкова Н. М. (Одеса, Україна)

РОЛЬ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

В статті розглядаються основні завдання і напрями роботи системи соціально-психологічної служби, її практична діяльність в умовах міграційної кризи в Україні.

Glushkova N. (Odessa, Ukraine)

THE ROLE OF SOCIAL PSYCHOLOGICAL SERVICE SYSTEM IN MODERN SOCIETY

Basic tasks and directions of the social psychological service system assignments are examined in the article, it's practical activity in the conditions of migratory crisis in Ukraine.

Створення загальнодержавної системи соціально-психологічної служби започатковано в 1991 році, коли в Інституті психології ім. Г. С. Костюка АПН України було засновано Центр психологічних проблем системи освіти. Вже у 1993 році була розроблена і схвалена «Концепція державної системи психологічної служби», в якій визначались мета і завдання Національної системи соціально-психологічних служб, напрямки її діяльності та вимоги до фахівців.

Нині Національна соціально-психологічна служба (НСПС) поєднує державні установи та організації, що виконують практичну діяльність у галузі соціальної педагогіки, прикладної соціології та психології. Діяльність соціально-психологічної служби є одним із вирішальних чинників гуманізації відносин у суспільстві, оскільки ґрунтується виключно на індивідуальному підході до особистості людини. Основними спеціалістами НСПС є психологи-консультанти, практикуючі психологи, соціологи, соціальні працівники, соціальні педагоги, методисти соціально-психологічних служб. Основні функції НСПС – аналіз і прогнозування поведінки людей, активний соціально-психологічний вплив, консультативно-методична, просвітницька, профілактична робота, реабілітація, психогігієна.

Сучасний стан розвитку практичної психології в Україні свідчить, що найбільш актуальними її напрямками є психологія управління та організацій, практична психологія освіти, психологія сім'ї та соціального захисту, політична психологія, профорієнтація і профвідбір.

Серед основних завдань НСПС дуже важливим здається забезпечення соціально-психологічного захисту громадян України, реабілітація потерпілих від техногенних, соціальних та природних катастроф.

В останні роки в Україні дуже гостро постала проблема біженців та внутрішньо переміщених осіб. На початок 2017 року за даними Міністерства соціальної політики в країні зареєстровано 1,6 млн. переселенців, які потребують не тільки матеріальної та правової допомоги, а також соціального захисту і психологічної підтримки. Багато людей, втративши своє житло, майно, іноді родичів, тривалий час перебувають у стресовому стані, відчувають себе незахищеними і потребують психологічної допомоги. Саме державна система соціально-психологічної служби має створити необхідні умови для вимушених переселенців і біженців, регулювати міграційні потоки, забезпечити житлом, допомогти з працевлаштуванням або з професійною перепідготовкою. З цією метою на всій території України створені регіональні органи соціального захисту внутрішньо переміщених осіб і біженців, а також координаційні центри, в яких психологи надають допомогу кожному, хто її потребує. Адже саме перша допомога обумовлює подальший психологічний стан людини, зменшення рівня тривожності, відчуття незахищеності. Психологи допомагають людям подолати посттравматичний синдром, страх, відчуття безвихідності.

Соціальна робота з біженцями має на меті адаптацію і реабілітацію постраждалих. Почуття безпеки повертається до них у спілкуванні і співробітництві з оточуючими. Допомога у працевлаштуванні, у вирішенні житлових і побутових проблем – важлива складова в роботі соціально-психологічної служби. Як свідчить досвід останніх років, компактне проживання переселенців психологічно доцільніше, має переваги у подоланні тривожності і невпевненості в майбутньому. Особливо це стосується сімей з дітьми, адже саме такі сім'ї зазнали найбільшої психологічної травми. До найбільш уразливих категорій населення належать також підлітки, літні люди, вагітні жінки. На їх психологічний стан дуже впливають труднощі у відновленні втрачених документів, тимчасова затримка соціальних виплат та інші, навіть об'єктивні проблеми.

Таким чином, ми бачимо, що національна система соціально-психологічної служби в сучасних умовах покликана виконувати різноманітні функції. Вирішення багатьох проблем неможливе без сумісної роботи із закладами освіти, охорони здоров'я, органами правопорядку. Соціально-психологічна реабілітація – це комплекс заходів, спрямованих на відновлення людини в правах, соціальному статусі, здоров'ї, дієздатності. Ефективність такої реабілітаційної роботи в значній мірі залежить від дотримання її основних принципів. До них належать: етапність, диференційованість, комплексність, послідовність, безперервність у проведенні реабілітаційних заходів, доступність і переважна безкоштовність для тих, що найбільш мають потребу. Тобто, соціально-психологічна допомога і підтримка біженців та вимушених переселенців – один з найважливіших напрямів соціальної політики держави. Саме тому проблеми

соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами в наш час перебувають в центрі уваги не тільки соціальних інститутів, а й наукових закладів, де здійснюється дослідницька діяльність, створюються програми, реальні проекти, в межах яких соціально-психологічну та гуманітарну допомогу отримують всі, хто її потребує.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURE // REFERENCES

1. Панок В.Г. Концепція національної соціально-психологічної служби / Педагогіка і психологія. – 1994. – № 2.
2. Психологічна допомога постраждалим внаслідок кризових травматичних подій: методичний посібник / [За ред. З. Г. Кісарчук]. – К.: ТОВ «Видавництво «Логос», 2014 р. – 207 с.

Бартош О. П. (*Ужгород, Україна*)

СОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА ОСОБАМ З ДЕМЕНЦІЄЮ В УГОРЩИНІ

У тезах розглянуто окремі аспекти надання соціальної допомоги особам з деменцією в Угорщині.

Bartosh O. (*Uzhhorod, Ukraine*)

SOCIAL CARE FOR PEOPLE WITH DEMENTIA IN HUNGARY

The article considers separate issues of social care provision for people with dementia in Hungary.

На сьогодні угорські практики та науковці звертаються до проблем осмислення історії, розвитку, становлення, місця і ролі соціальної роботи в сучасному угорському суспільстві, перспектив соціальної роботи в Угорщині. Як вказують угорські вчені Л. Ниймет (László Németh) [2], Р. Федор (Robert Fedor) [1], Л. Потянь (Laszlo Patyan) [3] система соціального захисту і догляду проходила процес свого становлення одночасно із становленням системи підготовки соціальних працівників та базувалась на старих інституційних традиціях, успадкувала риси централізованості, ієрархічності, патерналістськості та медико-соціальний підхід. У цьому контексті соціальні послуги надавалися шляхом розвитку інституційного потенціалу.

Деменція є одним з основних чинників, що призводять до обмеження можливостей людей, це – захворювання, в процесі якого порушуються когнітивні (здатність мислити) і психічні (емоційні та поведінкові) здатності.

В Угорщині відповідальність за соціальну підтримку осіб з деменцією несуть: Міністерство соціальної політики та праці, Міністерство охорони здоров'я, органи місцевої влади та «Служба благодійності Римсько-католицької церкви». Надання соціальної підтримки особам з деменцією регулюється: Законом про здоров'я від 1997 року; Актом II про соціальне забезпечення від 1993 року, який окремо згадує організацію центрів денного

догляду та спеціалізованих будинків догляду за особами з деменцією; Законом про бюджет Угорської Республіки.

Лікарі-терапевти, які першими стикаються з особами з деменцією, як правило, бачать причину деменції як природну частину процесу старіння, яка поглиблюється у зв'язку з тим, що багато осіб з деменцією не отримують допомоги вчасно. Для таких осіб в Угорщині відсутні центри денного догляду, а кількість місць в установах довгострокової опіки є дуже обмежена, черга очікування на зарахування сюди становить від 3 до 7 років. У забезпеченні довгострокової інституційної опіки задіяна державна система охорона здоров'я та соціального захисту населення. Згідно законодавства за цю послугу перераховується 80 % з пенсії особи. Проте в більшості випадків ця сума не є достатньою для покриття щомісячної плати за догляд в установі. Отже, сім'ї повинні сплачувати додаткові щомісячні платежі.

Допомога на дому є однією з основних обов'язкових соціальних послуг, що надаються місцевими органами влади з метою догляду за людьми, які не можуть піклуватися про себе через деменцію. Місцеві органи влади також надають можливість скористатися довгостроковою допомогою на дому, але лише для дуже обмеженої кількості людей з деменцією, і це буде платна, максимум 2-год. послуга (з необхідного 24-год. щоденного догляду). Як правило, піклувальники, в таких випадках, не є спеціально підготовленими фахівцями. Таким чином, приблизно в 99% випадків догляд на дому за особами з деменцією здійснюють сімейні піклувальники.

За відсутності належної соціальної підтримки з боку держави піклувальникам доводиться нести тягар самотійно, багато хто з них в кінцевому підсумку психічно і фізично виснажуються фінансовими труднощами. Піклувальники не мають право на оплачувану відпустку або гнучкий робочий день, щоб вони могли дбати про особу з деменцією.

Державна підтримка на дому обмежується наданням їжі за низькою ціною. Також можна скористатися доставкою їжі додому та допомогою з питань особистої гігієни, яку надають соціальні працівники від місцевих органів влади. Але користувачі послуг повинні сплатити повну вартість цих послуг самотійно. Особам з деменцією не пропонують спеціальних умов на робочому місці. Насправді людина, у якої діагностована деменція, часто звільняється з роботи. Особи з деменцією в Угорщині не мають права на відшкодування податків або допомогу на підставі неієздатності, на іншу допомогу по догляду на дому, оскільки деменція не розглядається як «інвалідність» згідно існуючого законодавства Угорщини. На рівні місцевого самоврядування фінансові ресурси залишаються дуже обмеженими, тому заявки на отримання додаткових послуг, зроблені піклувальниками осіб з деменцією, в основному відхиляються, оскільки ці особи не вважаються особами з особливими потребами.

Наступні послуги не є доступними для осіб з деменцією в Угорщині: паліативна допомога – вона є доступною у центрах паліативної допомоги та частково фінансується державою, але лише для осіб, хворих на рак; спеціальні теле-сигналізації – деякі органи місцевої влади пропонують такі

системи для людей похилого віку, але вони не підходять для людей з деменцією; допоміжні пристрої, що сприяють мобільності; організація соціальних заходів, дозвілля, відпусток; допомога з покупками, з хатньою роботою; організація транспортних послуг (окрім права на безкоштовний наземний транспорт в межах країни); адаптація/трансформація помешкання; працетерапія/ерготерапія.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Fedor R.A.: Social Policy and Social Security in Hungary / R.A.Fedor, L.Patyán / In: Social Work Across Europe (Ed. P.Erath, B.Littlechild). – Ostrava: ERIS, 2010. – PP. 81–91.

2. Németh L. Hova jutott a szociális szakma a rendszerváltástól napjainkig?/ László Németh // Esély. – 2014. – 3. sz. – PP. 95–100.

3. Patyan L. Characteristics of Social Work in Hungary. Current and past discussions, and issues concerning to the professionalisation, institutionalisation and the role of social work / Laszlo Patyan // Premeny Sociálnej Práce. Hľadanie Identity Profesie (Trnava, 15-16 Október, 2015). – Slovakia: Fakulta Zdravotníctva a Sociálnej Práce Trnavskej University v Trnave, 2015.

Сторож В. В., ЩербакOVA О. В. (Одесса, Украина)

ПОТЕНЦИАЛ АРТ-ТЕРАПИИ В РАБОТЕ С ФЕНОМЕНОМ АЛЕКСИТИМИИ

В тезисах рассматривается сущность понятия алекситимии, особенности, а так же возможность её коррекции с помощью арт-терапии. Особое внимание уделяется изотерапии и её техникам, которые могут быть применены в работе с данным феноменом.

Storozh V., Shcherbakova O. (Odessa, Ukraine)

POTENTIAL OF ART THERAPY IN THE WORK WITH THE PHENOMENON OF ALEXITHYMIA

The thesis deals with the essence of the concept of alexithymia, features, as well as the possibility of its correction with the help of art therapy. Particular attention is paid to isotherapy and its techniques, which can be applied in work with this phenomenon.

Проблема психосоматических заболеваний и особенностей психики человека способствующих их возникновению, на сегодняшний день, является одним из самых актуальных вопросов рассматриваемых современной психологией. Одной из таких характеристик психики является феномен алекситимии, заключающийся в неспособности к распознаванию, точной вербализации и экспрессивной передаче собственного эмоционального состояния и эмоционального состояния других людей. На данный момент времени, так и не установлены причины возникновения данной особенности,

и её диагностика на ранних стадиях является практически невозможной. Однако, уже при обнаруженном расстройстве есть возможность проводить коррекционную работу. Актуальным является использование методов психотерапии не требующих прямого вербального взаимодействия между психологом и клиентом. Этим методом является арт-терапия, включающая в себя такие разновидности как: изотерапия, сказкотерапия, фототерапия, танцевально-двигательная, песочная и музыкальная терапия. В данном случае особое внимание следует обратить на методологию изотерапии, поскольку именно этот подвид арт-терапии является самым эффективным в психокоррекции алекситимии.

Термин «алекситимия», значение которого трактуется как «отсутствие слов для выражения чувств (от «а» – недостаток, «lexis» – слово, «thimos» – эмоция) имеет ряд особенностей, которые наблюдаются у людей страдающих этим расстройством [1, с. 6]. Одними из характеристик являются расстройства эмоциональной сферы (трудности в проведении различий между чувствами и телесными ощущениями, телесный дискомфорт), когнитивной сферы (низкая способность к воображению, преобладание наглядно-действенного мышления над абстрактно-логическим, слабость функции символизации и категоризации в мышлении) и личностного профиля (высокая личностная тревожность, инфантильность, в разной степени примитивность жизненной позиции, недостаточно развитая функция рефлексии, нечувствительность к своему физическому и психологическому состоянию, неспособность активного вмешательства в обстоятельства жизни, низкий уровень удовлетворенности жизнью) [1, с. 18].

Учитывая все особенности проявления данного расстройства, возможно предположить, что для достижения эффективных результатов психолог может использовать методы, при которых клиент не вербализирует свою речь, а передаёт через рисунок, который сам по себе является её символом.

Одним из наиболее распространенных видов арт-терапии является изотерапия (рисунок, лепка) – лечебное воздействие, коррекция посредством изобразительной деятельности. Изотерапия широко используется в психокоррекционной практике как в разных областях медицины: психиатрии, терапии, так и в медицинской и специальной психологии. Рисование – это творческий акт, позволяющий человеку ощутить самого себя, выразить свои мысли и чувства, освободиться от конфликтов и сильных переживаний, развивать эмоции, выражать мечты и надежды [3, с. 24].

При коррекционной работе с клиентом-алекситимиком возможно применение изотерапевтических техник, таких как: «Карта эмоций» Ю. В. Никоноровой (эффективна в коррекции эмоциональных состояний и эмоциональных свойств личности, открывает широкие возможности для самопознания и самонаблюдения, развития эмоциональной сферы в целом); «Дзен-живопись» Н. Б. Кузьминой (гармонизация внутреннего состояния, новый навык творческого взаимодействия с миром и расширение границ

своих возможностей); «Чувства: гнев и радость» И. А. Музальковой (осознание телесных ощущений и качества движения в связи с испытываемыми сильными чувствами; обучение контролю над эмоциями) и др.

Создание клиентом творческой продукции в виде рисунков, будет следствием формирования следующих положительных результатов коррекции: активное развитие восприятия, продуктивного воображения, фантазии и символизации; выражение субъектом своих чувств, переживаний во внешней форме; возможность дифференциации эмоциональных переживаний; катарсис, регуляция психоэмоционального состояния; повышение социальной активности, приобретение новых средств эмоциональной экспрессии; облегчение усвоения новых положительных установок и форм поведения, улучшение коммуникативной функции [2, с. 97].

Проанализировав сущность понятия алекситимии, особенности, а так же возможность её коррекции с помощью арт-терапии, можно сделать вывод, что данный феномен на сегодняшний день является недостаточно изученным. Однако уже при наличии расстройства, применение арт-терапевтических методов коррекции будет являться актуальным благодаря своей главной особенности, возможности экспрессии путем минимизированного или отсутствующего вербального взаимодействия. Изотерапевтические техники являются универсальным инструментом применительно к любой возрастной группе людей страдающих алекситимическим расстройством.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Искусных А. Ю. Алекситимия. Причины и риски возникновения расстройства / А. Ю. Искусных // Личность, семья и общество: вопросы педагогики и психологии: сб. ст. по матер. LIII междунар. науч.-практ. конф. № 6 (52). – Новосибирск, 2015. – 34 с.
2. Копытин А. И. Основы арт-терапии / А. И. Копытин. – М.: Изд-во «Лань», 1999 – 256 с.
3. Сидорова В. В. Философия терапии творческим выражением и тенденции в современной психологии и современном искусстве / В. В. Сидорова. – СПб.: Изд-во «Речь», 2004. – 52 с.

Сердюк Н. М., Маланчук О. Ю. (Одеса, Україна)
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АСЕРТИВНОЇ
ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

В тезах розглянуті особливості формування асертивної поведінки в підлітковому віці.

Serdiuk N., Malanchuk O. (Odessa, Ukraine)
PSYCHOLOGICAL FEATURES OF ASSERTIVE BEHAVIOR OF
ADOLESCENTS

In the thesis the peculiarities of assertive behavior formation of adolescents were considered.

Сьогодні потребує особистостей, що вміють аналітично мислити, чути людей та говорити з ними на рівних, при цьому не залежати від зовнішніх впливів та оцінок, самостійно регулюючи власну поведінку та відповідаючи за неї. Сенситивним для розвитку асертивної поведінки є підлітковий вік. Саме це зокрема свідчить про позитивне проходження кризи підліткового віку.

Асертивність – здатність людини впевнено та з гідністю відстоювати свої права, не зневажаючи при цьому права інших. Асертивною називають пряму, відкриту поведінку, що не має за ціль нашкодити людям [2, с. 55].

Концепція асертивності оформилася в кінці 50-х – початку 60-х років ХХ ст. у працях американського психолога А. Солтера і ввібрала в себе ключові положення гуманістичної психології і трансактного аналізу. У лексикон вітчизняних науковців-психологів термін проник в середині 90-х років, після публікації праці чеських психологів В. Каппоні та Т. Новака «Як робити все по-своєму» (в оригіналі «Асертивність – в життя»).

У сучасній психологічній науці часто у якості синоніма поняття «асертивність» використовують «впевненість». Вони дійсно тісно пов'язані одне з одним. Однак є різними за своєю суттю.

Асертивність – це стиль поведінки, що включає у себе впевненість (тобто властивість особистості). Таким чином поняття «асертивність» значно ширше за «впевненість», однак вони співвідносяться одне з одним. Відсутність впевненості може перешкодити формуванню асертивності, відсутність асертивної поведінки може зробити досягнення цілей неможливим та знизити самооцінку, впевненість людини у собі.

Структура асертивності включає в себе три основні компоненти (В. Шамієва):

– когнітивно-смісловий компонент асертивності: гнучкість мислення, визначення свого «Я» в навколишньому світі, вміння реалістично оцінювати ситуацію і себе;

– афективний компонент: упевненість, віра в себе та прийняття іншого;

– поведінковий компонент: відповідальність, незалежність, цілеспрямованість, наполегливість [3, с. 50].

Для розвитку кожного з цих компонентів є сенситивним саме підлітковий вік. Тому в цей період життя важливо організувати цілеспрямовану програму розвитку асертивності, як основу реалізації безпечної форми поведінки [3, с. 51].

Підлітковий вік – це кризовий період, що є найскладнішим з дитячих вікових груп. Його ще називають перехідним віком, адже протягом цього періоду відбувається своєрідний перехід від дитинства до дорослості, від незрілості до зрілості, який пронизує всі сторони розвитку підлітка: анатомо-фізіологічну будову, інтелектуальний, моральний розвиток, а також різноманітні види його діяльності [1, с. 142]. Саме цей вік характеризується зростанням соціальної активності, внаслідок чого з'являються нові референтні групи та прагнення звільнитися від батьківської опіки через новоутворення підліткового віку – почуття «дорослості». Тому, для успішної

інтеграції підлітка у нові соціальні групи та підтримання добрих взаємин із родиною, вступаючи у світ самостійності, важливо сформувати, розвинути та вдосконалити асертивний стиль поведінки.

Найважливіше новоутворення у особистості підлітка – це самосвідомість. Підліток починає потрохи відходити від прямого копіювання оцінки дорослих до власної самооцінки, звертаючи увагу на внутрішні процеси. Уявлення, на підставі яких у підлітків формуються критерії самооцінки, набуваються під час особливої діяльності – самопізнання. Рефлексія допомагає у цей кризовий період пізнати себе, свій внутрішній світ та зрозуміти інших людей. Основною формою самопізнання підлітка є порівняння себе з оточуючими. Тому для нього є особливо важливим прийняття суспільством.

Успіх у міжособистісних відносинах, активність, креативність, гнучкість та впевненість пов'язані саме з високою самооцінкою. Низька ж може сформувати агресивні та пасивні особистісні якості, висока – сформує асертивну, а значить дасть йому змогу розкрити себе та свої найкращі сторони, допоможе досягти своїх цілей, мати адекватну самооцінку та гарні стосунки з оточуючими.

Підсумовуючи сказане, можемо визначити, що асертивність є дуже важливою та затребуваною якістю для сучасного підлітка. Вона сприяє підтриманню психологічного здоров'я. Особливості формування асертивної поведінки в підлітків, на наш погляд, потребують подальшого наукового дослідження.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Кащенко В. П. Педагогическая коррекция: Исправление недостатків характера у детей и подростков : пос. для студ. сред. и высш. пед. учеб. заведений / В. П. Кащенко. – М.: Издательский центр «Академия», 2000. – 304 с.
2. Мещеряков Б. Большой психологический словарь / Б. Мещеряков, В. Зинченко. – СПб.: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2004. – 672 с.
3. Шамиева В. А. Ассертивность в структуре личности субъекта адаптации: автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. психол. н.: спец. 19.00.01 «Общая психология, история психологии» – Хабаровск, 2009. – 207 с.

СУЧАСНА ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ CONTEMPORARY THEORY AND PRACTICE OF SOCIAL WORK

Бриндіков Ю. Л. (*Хмельницький, Україна*)

ДІЯЛЬНІСТЬ КАПЕЛАНІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ПОТРЕБ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ – УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ

У дослідженні висвітлено сутність поняття діяльності людини, яка спрямована на задоволення певних природних та набутих її потреб. З'ясовано причини, які стоять на заваді забезпечення соціальних потреб комбатантами. Здійснено пояснення появи негативних психологічних станів особи комбатанта, таких як депривація.

Висвітлено зміст діяльності військового священика (капелана) як альтернативи психологічного розвантаження, реабілітації та духовного наповнення військовослужбовців учасників бойових дій.

Bryndikov Y. (*Khmelnyskyi, Ukraine*)

ACTIVITY OF CHAPLAINS AS INSTRUMENT OF PROVIDING SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL NECESSITIES OF SERVICEMEN PARTICIPANTS OF BATTLE ACTIONS

Essence of concept of activity of man, which is directed on satisfaction of its natural and purchased certain necessities, is reflected in research. Reasons which stand on a way providing of social necessities of combatanti are found. Explanation of appearance of the negative psychological states of combatanti is carried out, such as deprivation.

It was shown maintenance of activity of military priest (chaplain) as alternatives of the psychological unloading, rehabilitation and spiritual filling of servicemen of participants of battle actions.

Соціалізація кожної свідомої людини супроводжується певною діяльністю, яка характеризується активною взаємодією людини з навколишнім середовищем, завдяки чому особою досягаються намічені цілі та завдання. Виконання таких завдань є головною умовою забезпечення потреб людини, що передбачають повноцінне її життя.

Як відомо, потреби людини поділяються на наступні групи [1]:

- фізіологічні і сексуальні, які полягають у відтворенні людей, в їжі, диханні, руховій діяльності, житлі, одязі та відпочинку;
- екзистенціальні – передбачають потребу людини у безпеці власного життя, впевненості у майбутньому;

- престижні, які полягають у повазі з боку інших, високій оцінці власних якостей, у службовому зростанні, високому суспільному статусі;
- особистісні, що виявляються у самовираженні та самореалізації;
- соціальні – виявляються у належності до колективу, групи чи спільноти, у спілкуванні, турботі до інших, увазі до себе, в участі у спільній трудовій діяльності;
- духовні – потреби в нових знаннях про навколишню дійсність, залученні до науки та мистецтва, в самопізнанні.

Зазвичай, людина повністю або частково задовільняє життєво необхідні потреби, але у нашому дослідженні мова ведеться про військовослужбовців учасників бойових дій.

Життєвий простір даної категорії осіб характеризується обмеженнями та труднощами, пов'язаними з особливостями військового режиму. Такі обмеження нерідко провокують переживання психічного стану депривації, що створює у подальшому підґрунття для появи травматичних стресових розладів, які супроводжуються психо-соматичними порушеннями особистості.

Запобігти таким негативним виявам можна при залученні психологів, медиків, впровадженні терапевтичних заходів. Але у даному дослідженні ми звертаємо особливу увагу на діяльність капеланів у військових формуваннях.

Саме капелан, являючись повноцінним військовим та священником, розуміє усі труднощі та складну специфіку професійної діяльності, і застосовуючи духовний інструментарій, долає проблемні аспекти.

Капелани, відправляючи богослужіння і треби, здійснюють психологічне розвантаження і духовне наповнення військовослужбовців. Вони також надають консультації військовим командирам, допомагаючи забезпечити раціональне використання людських ресурсів [3].

Військові священники виконують подвійну функцію, забезпечуючи військовослужбовців соціально-духовними потребами і створюють позитивну морально-психологічну атмосферу комбатантам.

ЛІТЕРАТУРА // ЛІТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Вілков В. Людина і світ / В. Вілков. – Харків, 2001. – 260 с.
2. Тополь О. В. Соціально-психологічна реабілітація учасників антитерористичної операції / О. В. Тополь // Вісник Чернівецького національного педагогічного університету. – Серія: Педагогічні науки. – 2015. – Вип. 124. – С. 230–233.
3. Здіорук С. І. Служба військових капеланів у воєнній організації української держави: необхідність, можливості та перспективи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua>

Лазарева А. О. (Одеса, Україна)

СПЕЦИФІКА ПРОБЛЕМ АДАПТАЦІЇ ВНУТРІШНЬО-ПЕРЕМИЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

У тезах висвітлені проблеми соціальної адаптації внутрішньо переміщених осіб та специфіка виникнення соціальних проблем під впливом різних соціальних факторів: причин переміщення, наявності родичів і регіоні, до якого переміщуються, функціонування органів соціального забезпечення та загострення внутрішніх проблем місцевої спільноти.

Lazareva A. (Odessa, Ukraine)

SPECIFICITY OF ADAPTATION'S PROBLEMS FOR INTERNALLY DISPLACED PERSONS IN UKRAINE

In these theses problems of social adaptation of internally displaced persons in Ukraine are revealed. Theses' materials reveal the specifics of the problems of social adaptation in the regions of Ukraine, caused by the infrastructure of the region, the presence of families and relatives in the region, the functioning of social security agencies and the aggravation of internal problems of the local population.

Події 2013 року в Україні призвели до активізації міграції в українському суспільстві, що обумовило появу такої групи людей як внутрішньо-переміщені особи. Складність ситуації обумовлюється також тим, що ці категорії населення є громадянами країни, тобто вони мають право на отримання житла, освіти, працевлаштування на рівні з іншими громадянами, водночас ці групи людей не входять до системи соціального захисту населення як громадяни, які мають право на першочергове соціальне забезпечення в Україні, тому специфіка соціальної адаптації внутрішньо-переміщених осіб обумовлюється специфікою регіону, в який переміщуються внутрішньо-переміщені особи та навантаженням на систему соціального захисту регіону.

Окрім специфіки проблем функціонування соціального захисту регіону ситуація погіршується ставленням людей до внутрішніх переселенців, які мають переваги у працевлаштуванні, отриманні освіти, отриманні житла та земельних паїв для будівництва, їх діти користуються пільгами для вступу у ВИШі, що викликає збільшення соціокультурного протистояння між місцевим населенням і внутрішньо переміщеними особами.

Дослідження проблем внутрішньо-переміщених осіб здійснюється наступними авторами: Т. Н. Юдіною, О. Д. Воробйовою, В. О. Тишковим, В. А. Іонцевим, О. С. Красинець, В. М. Моїсеєнко, Ю. М. Плотинським та ін.

Метою тез є дослідження проблем соціальної адаптації внутрішньо-переміщених осіб, які обумовлені специфікою регіональної соціальної політики та соціокультурним середовищем регіону.

Вимушене переміщення – це сукупність територіальних переміщень, пов'язаних з постійною чи тимчасовою зміною місця мешкання людей, за незалежними від них причинами, як правило всупереч їх бажанню [4, с. 244].

Суб'єктами вимушеного переміщення є переміщені особи, які в результаті дій владних інститутів були вислані з країни, в якій вони є громадянами чи попереднього місця мешкання, чи які повинні вимушені залишити їх за релігійними, політичними чи іншими причинами. Термін також застосовується у відношенні до осіб, які постраждали під час воєнних дій, промислових аварій, стихійного лиха (голод, посуха, злива, землетрус, інші екологічні катастрофи) [4, с. 245].

Згідно українського законодавства внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті, або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [2].

Відповідно до прийнятого закону, особи, які змушені були покинути свої будинки в зоні проведення АТО або в Криму мають право на отримання місця тимчасового проживання житлового фонду на період до 6 місяців.

При наданні місця тимчасового проживання враховуються їх побажання, можливості для трудової зайнятості в регіоні тимчасового переселення, наявність особистих зв'язків в обличчя і його сім'ї і придатність житла для конкретної сім'ї.

Також переселенці, які звільнилися з роботи, за відсутності документів, що підтверджують факт звільнення (припинення зайнятості), періоди трудової діяльності та страхового стажу, реєструються як безробітні і отримують забезпечення, і соціальні послуги на випадок безробіття.

За внутрішньо переміщеними особами зберігається право власності на житло, майно і земельні ділянки, залишені ними в регіоні попереднього проживання. Важливий момент, що в законі зазначається, що бездомні особи, які перебувають на окупованій території, мають право на соціальний захист відповідно до законодавства України.

Головними векторами переселення мешканців Криму стали Київ та Львів. При цьому у Київ переселялася змішана у національному відношенні група людей, натомість кримські татари в основному переїхали до Львова.

Ці вектори були зумовлені наступним: в Києві домінує мотив близькості до владних структур, що опікуються проблемою переселенців (це полегшує звернення до них та пришвидшує розв'язання проблеми); а переселення кримських татарів у Львів було зумовлене запрошенням та готовністю міста прийняти переміщених осіб [1].

В Одеській області кількість внутрішньо переміщених осіб зростає, якщо в 2014 році кількість такої групи населення складало біля 7 тисяч чоловік, у 2015 році їх кількість збільшилася до 30 324 чоловік [1].

Щира готовність допомагати, виголошена на рівні місцевої влади, мерії міста, а також схвальна реакція мешканців міста, зумовила це рішення.

Головною причиною було створення нестерпних умов для проукраїнські налаштованих людей на території Кримського півострова. Респонденти вказують усе розмаїття варіантів тиску на них – від загалом неприємної атмосфери в суспільстві до активних переслідувань (доносів, проявів агресії, побиття). Натомість економічні причини виїзду практично не відіграють важливої ролі [2].

В кращих умовах опинилися кадрові військові, про переведення та адаптацію яких подбало Міністерство Оброни України (значна частина військовослужбовців були переведені та працевлаштовані в Одесі).

Одразу після переселення (у березні-травні 2014 року), кримські татари активно взаємодіяли з державою (реєстрація, оформлення статусу приватних підприємців, звернення про надання земельних ділянок) та волонтерськими організаціями (які часто самі і ініціювали). Проблеми пошуку роботи здебільшого також вирішували самі – шляхом створення власного бізнесу (зокрема, етнічних ресторанів та фастфудів) [3]. Майже одразу постало питання про формування локальних національно-культурних товариств.

Самі кримські татари відзначають позитивну налаштованість місцевого населення до їхньої групи, що добре позначається на формування широкого кола спілкування з місцевим населенням, у наданні їм переваги при прийомі на роботу чи при пошуках житла. Додатково вони відзначають, що навіть недостатнє володіння українською мовою не сприймається оточуючими як негативна ознака («бо всі ж і так бачать, що ми не росіяни») [1].

Можлива потенційна проблема, яка прямо не артикулюється респондентами, проте проговорювалася ними поза записом - це переселення з Криму мусульман, що побоюються утисків у зв'язку зі своїми релігійними переконаннями») (яких вони між собою називають «ваххабітами»). Їх поява в доволі гомогенному в релігійному відношенні львівському середовищі потенційно може стати викликом для толерантності місцевих громад стосовно кримських татар [1].

Якщо переселенці з Кримського півострова вказують цілу низку різноманітних причин, пов'язаних з різними формами «витискання» небажаних «чужих» (погана атмосфера, відсутність перспектив, прояви агресії, доноси, демонстрація негативного ставлення, погрози відібрати бізнес тощо), то у разі з окупованими територіями на Сході України фактично є одна домінуюча причина – пряма загроза життю [1].

Важливим компонентом стратегій переселення є обрання вектору переїзду. Вибір місця майбутнього проживання мало пов'язаний з національно-державними чи патріотичними міркуваннями. Домінуючим є мотив виживання, інтеграції у спільноту, що утруднюється у разі відсутності «провідника», який може допомогти увійти у середовище. Відтак вектор переселення зумовлюється наступними моментами:

– наявність родичів (які можуть надати на початковому етапі неоплачуване місце проживання та допомогти з первинною інтеграцією у соціальні мережі);

– наявність роботи чи перспектива її отримання;

– наявність друзів, колег, товаришів по службі тощо [1].

До того ж, часто обирається місце, що вже є знайомим для людини. Респонденти часто бували в місті, до якого переїхали, з цим містом пов'язана частина їх життя. Вони тут вчилися, часто бували у родичів, бували по роботі, мають багато друзів тощо. В такий спосіб люди розраховують пом'якшити процес адаптації на новому місці.

В цілому простежуються декілька різних траєкторій переселення, які формують дуже відмінні умови для тимчасово переселених осіб. Останніх умовно можна поділити на дві основні категорії: 1) переселені у складі організованого колективу (підгрупи: підприємство, установа, релігійна громада, регулярні війська тощо); 2) переселені індивідуально чи у складі сім'ї [1].

Серед найбільш комфортних траєкторій – переведення працівників певних установ чи компаній у інші регіони України. У таких випадках переселенці переважно отримують допомогу у двох найважливіших складових процесу переселення – наявності житла та місця праці. Інші приклади «м'якої» траєкторії переселення – це переселення деяких національних чи релігійних меншин (протестантів, Свідків Єгови тощо). У таких випадках переселенці переважно отримують допомогу від національно-культурних товариств чи релігійних спільнот у вигляді безкоштовного (або оплачуваного спільнотами) житла, предметів побуту, фінансової допомоги [1].

Особи, переселені у рамках першої траєкторії, демонструють також значно вищий рівень інтеграції у місцеві спільноти, використовуючи як ресурс локальні професійні/національні/релігійні мережі. Натомість остання траєкторія – це траєкторія втечі, яка ставить перед переселеними особами гостру проблему пошуку житла, праці та встановлення нових соціальних контактів [1].

Таким чином, специфіка соціальної адаптації та вирішення проблем внутрішньо переміщених осіб обумовлюється соціокультурним середовищем, до якого вони переміщуються, ефективність функціонування органів соціального забезпечення в рамках життєздатності функціонування законів соціального захисту населення, розвиненість інфраструктури регіону та забезпеченість житлом і роботою для подальшої адаптації та прийняття рішення щодо подальшого облаштування життя за новим місцем проживання.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Внутренне перемещенные лица в Украине: тематический отчет миссии ОБСЕ. – [Электронный вариант]. – Режим доступа: <http://www.osce.org/ru/ukraine-smm/246196?download=true>.

2. Лица, перемещенные внутри страны [Электронный вариант]. – Режим доступа: <http://www.unhcr.org.ua/uk/khto-mi-dopomagaemo/litsa-peremeshchennye-vnutri-strany>

3. Осаволук А. Обеспечение прав внутренне перемещенных лиц в Украине / Андрей Осаволук. – [Электронный вариант]. – Режим доступа: <http://www.http://ru.odfoundation.eu/a/6737,otchet-obespechenie-prav-vnutrenne-peremeshchennyh-lic-v-ukraine>

4. Юдина Т. Н. Социология миграции: Учебное пособие для вузов / Т. Н. Юдина. – М.: Академический проспект, 2006. – 272 с.

Черепанова Н. О. (Одесса, Украина)

ВИКОРИСТАННЯ МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЙ В ОРГАНІЗАЦІЇ ДОЗВІЛЛЯ ОСІБ СТАРШИХ ВІКОВИХ ГРУП

У тезах показано важливість організації дозвілля осіб старших вікових груп, які живуть в умовах сучасних мегаполісів, незалежно від складу їх родин, матеріального і соціального статусу.

Cherepanova N. (Odessa, Ukraine)

APPLICATION OF MARKETING STRATEGIES FOR LEISURE ORGANIZATION OF PERSONS OF SENIOR AGE GROUPS

The theses show the importance of organizing leisure activities for persons of older age groups living in modern megacities, regardless of their families, material and social status.

В Україні, як і в багатьох розвинених країнах, в останні десятиріччя значно зросла частка людей похилого віку. До старшого покоління сьогодні належить кожний п'ятий) за класифікацією ВОЗ: 60-74 – люди похилого віку; 75-89 – старі; 90 років і більше – довгожителі). За даними Інституту демографії в Україні нараховується 11 млн. людей похилого віку). Поступово склалась ситуація, коли для багатьох людей праця втратила свою суспільну значимість, так само і суспільне визнання праці і трудових досягнень втратило сенс. Для багатьох груп населення (особливо для людей похилого віку) праця втратила значимість і як засіб самоствердження та самореалізації. Ця проблема склалася у наслідок формування у більшості розвинених країн світу уявлень, що в родині може бути не більш як одна-дві дитини. Тривалість життя збільшується, відсоток дітей та молоді у суспільстві скорочується, тому в цих умовах дозвілля розглядається як один з важливих засобів реалізації сутнісних сил людини, як самоцінна суспільна сфера, спрямована на підтримання, відновлення і розвиток фізичних, психоемоційних, інтелектуальних сил людини, на самореалізацію її потенціалу, на задоволення різноманітних потреб. Першим, хто визначив компенсаційну функцію дозвілля і дозвіллевої діяльності, функцію

суб'єктивної свободи проти вторгнення соціального оточення, був Д. Рісмен. На його думку, вільний час надає зовнішньо детермінованому типу можливість повернутися до самого себе, стає джерелом його індивідуалізації й автономізації. Багато західних дослідників розглядають вільний час як засіб компенсації дійсності. До них належать французькі теоретики сюрреалізму (Ж. Батай, Р. Кейса), неофрейдисти (В. Райх, Е. Фромм, Г. Маркузе), американські соціологи (Е. Мейо, М. Мід, М. Ловенштейн), сучасні французькі соціологи (Ж. Дюмазед'є, Каплан, А. Турен, А. Моль, А. Лефевр) [1].

Ця проблема, перш за все, стосується жителів великих міст, де гостро відчувається зміна соціального статусу, особливо тих осіб, які за різних умов завершили свою трудову діяльність і у більшості випадків не знають чим себе зайняти. Така ситуація характерна як для одинаків, так і для тих, хто живе у родині [2].

Кожна людина – це окрема особистість і має право на власні інтереси, захоплення, спілкування. Організувати дозвілля людей старших вікових груп – особливий напрям соціальної політики держави, а також місцевих органів самоврядування.

Відповідний досвід є у декількох областях України: Київський, Черкаський, Вінницький, Житомирський, та інших, але вони не мають достатнього розміру охоплення населення і діють дуже вузько профільно [3].

У сучасному великому місті, наприклад, в м. Одесі, вже сформувалася нагальна потреба у створенні центрів організації дозвілля людей старших вікових груп для початку у кожному адміністративному районі міста. Цей проект не потребує великих витрат, але передбачає ретельний, толерантний підхід до визначення необхідних напрямів роботи таких центрів.

Необхідно провести широке опитування жителів щодо їх інтересів, потреб у створенні певних клубів, гуртків. Це опитування можна проводити багатьма методами:

- пряме опитування у місцях отримання пенсії та оплати комунальних платежів (поштові відділення, банки);
- розміщення інформації у міському транспорті з обов'язковим позначенням зворотного зв'язку;
- долучити мобільних операторів та Укртелеком для повідомлення про формування центрів організації дозвілля;
- публікація у місцевих засобах інформації (газети, радіо, телебачення);
- розповсюдження інформації через єдині центри звернення громадян.

У таких центрах можуть бути розташовані різноманітні гуртки: кулінарні, шахматні, ведення домашнього господарства, фізичного розвитку, літературні, танцювальні, інші, де люди могли б обмінятися своїм досвідом, поспілкуватися з однодумцями, зняти напругу від наявних хвороб, депресії, сусідів, родичів, самотності, тощо.

Місцеві органи самоврядування повинні заохочувати підприємницькі структури у сприянні створенню центрів організації дозвілля громадян старших вікових груп за рахунок адміністративного ресурсу, а саме:

- надання пільг у вартості аренди нерухомості, яка є муніципальною власністю;
- сприяння розвитку малого і середнього бізнесу, який задіяний у реалізації проекту;
- заохочення викладачів і студентів вищих та середніх спеціальних закладів до участі у створенні таких центрів і проведення роботи в них (наприклад: гуртки комп'ютерної, грамотності; літературні, історичні, мистецькі, тощо);
- розширення повноважень соціальних служб регіонів для вивчення реальних потреб громадян старших вікових груп;
- проведення роз'яснювальної роботи із волонтерськими та релігійними організаціями щодо сприяння створенню і функціонуванню центрів;
- заохочення місцевих бібліотек, музеїв з метою ознайомлення бажаючих з історією, літературою, мистецтвом;
- ознайомлення з досвідом організації дозвілля громадян старших вікових груп у країнах ЄС і звернення за допомогою щодо влаштування відповідних центрів.

Всі вказані заходи мають посприяти оздоровленню морального клімату країни, показати перспективи для молоді та громадянам середніх вікових груп, поліпшити відносини між представниками різних вікових груп та у родинях, де спільно проживають два, три, а то й чотири покоління.

ЛІТЕРАТУРА // ЛІТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://eef.org.ua/programi/mis-tsevij-sotsialnij-rozvitok/tsentry-dozvillya-dlya-litnih-lyudej/>
2. Ліфарєва Н. В. Активізація людей похилого віку у культурно-дозвілльєвій діяльності проекту «Університет третього віку» // Психолого-педагогічні науки. – 2012. – № 4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///D:/%D0%B4%D0%B8%D1%81%D0%BA%20%D0%A1/Home/Downloads/Nzsp_2012_4_9.pdf
3. Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.gurt.org.ua/news/recent/33144/>

Кучеренко І. В. (Одеса, Україна)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ СІМЕЙ НЕТРАДИЦІЙНОГО ТА ТРАДИЦІЙНОГО СОЦІАЛЬНОГО РИЗИКУ

У тезах розглянуто нетрадиційні та традиційні соціальні ризики які виникають у сім'ях, та проаналізовано забезпечення соціального захисту сімей групи ризику в Україні.

Kucherenko I. (Odessa, Ukraine)

ENSURING SOCIAL PROTECTION FOR FAMILIES OF NONTRADITIONAL AND TRADITIONAL SOCIAL RISK

The theses discuss nontraditional and traditional social risks that arise in families, and analyze the provision of social protection of risk families in Ukraine.

В сучасних умовах, які склалися в вашій країні, сім'я як соціальний інститут переживає важку соціальну кризу. В сім'ях, змінюється ставлення як до дітей так і між чоловіком та дружиною, поступово втрачаються сімейно-моральні традиції, в цілому руйнується психологічний мікросоціум сім'ї.

Також пильний інтерес до інституту сім'ї зумовлюється іншими обставинами: ускладненням духовного, емоційного, та психологічного світу сім'ї, зростанням кількості дітей які проявляють девіантну поведінку, не менш важливою обставиною являється погіршення демографічної ситуації в Україні. Суспільство та науковці відзначають різке зростання кількості сімей групи ризику, що стає найгострішою проблемою сучасного суспільства, однією з умов такого негативного зростання сімей груп ризику є військовий конфлікт на сході України.

Соціальні ризики як підстава для набуття людиною права на соціальне забезпечення були встановлені у міжнародних актах – Конвенціях та Рекомендаціях МОП – № 102 про мінімальні норми соціального забезпечення (1952 р.), та № 128 про допомоги по інвалідності, по старості й в разі втрати годувальника (1967 р.) та ін., а також у Європейському кодексі соціального забезпечення (Рада Європи, 1964 р., переглянутий у 1990 р.) [3].

Сучасні дослідники розділяють соціальні ризики нетрадиційні та нетрадиційні. До традиційних ризиків можна віднести такі соціальні ризики: хворобу, безробіття, старість, трудове каліцтво, професійну хворобу, вагітність та пологи, утримання дітей, інвалідність, втрату годувальника.

В більшості країн Європи застосовують універсальний підхід який використовується в соціальному захисті населення, даний підхід направлений на охоплення всього суспільства в цілому, а також на ширше коло соціальних ризиків які виникають в суспільстві. Але цьому підходу характерний різний рівень забезпечення. Він проявляється тим, що в одних випадках надається соціальне забезпечення, а в інших тільки соціальна підтримка. До нетрадиційних соціальних ризиків можна віднести: сирітство, відсутність житла, народження, виховання та утримання дитини, безпритульність, малозабезпеченість, відсутність роботи, освіта дітей та інше. Всі вище перелічені соціальні ризики дають право особі, яка проживає в Україні на матеріальну підтримку, в більшості випадків це зводиться, до соціальної допомоги у вигляді виплат, які беруться з державного бюджету.

Законодавство України передбачає соціальний захист особи у разі настання нетрадиційних ризиків. Ці відносини регулюються низкою законів, але найбільш узагальнено такі ризики сформульовано у Законі України «Про соціальні послуги» від 19 червня 2003 р. [1].

В більш широкому розумінні соціальний захист виступає змістом соціальної функції держави та несе в собі такі заходи: юридичні, економічні організаційні, ці заходи забезпечують соціальні права людини і громадянина в нашій країні. Можна зробити висновок, що всі вище перелічені заходи держави, направлені на забезпечення її соціальних функцій.

Елементи соціального захисту залучені в різних сферах суспільних відносин, у яких реалізуються соціальні права громадян, це може бути

сферам соціального страхування, житлової політики, охорони здоров'я, соціальної допомоги, і сама остання, але не менш важлива це сфера освіти. Виділяють чотири основні форми допомоги які надає держава сім'ям: грошові виплати, пільги, безкоштовні видачі ліків, харчування, одягу.

Соціальну роботу з сім'єю здійснює велика кількість організацій, як державних так і приватних. До цих організацій можна віднести: соціальні служби для молоді, школи батьківської підтримки, центри реабілітації, служби соціальної адаптації, телефони довіри, управління соціального захисту населення, охорони здоров'я, у справах неповнолітніх, освіти обласних, районних і міських у м. Києві державних адміністрацій, служби соціальної роботи з сім'єю, спеціалізовані заклади та установи, консультаційні пункти, громадські приймальні, медико-соціальні кабінети, центри для сімей з інвалідами. До факторів які можуть провокувати виникнення сімей групи ризику можна віднести: соціально – демографічні, соціально – психологічні соціально – економічний, а також кримінального характеру. Родини в яких виникають вище вказані проблеми потребують консультативних заходів, а також корекційної роботи і в цьому може їм допомогти фахівець із соціальної роботи [2].

Соціальним працівникам досить часто доводиться стикатися з різними типами сімей, а також з різними проблемами які можуть виникати в родинях.

Але робота з сім'ями групи ризику в першу чергу потребує вирішення кризових ситуацій, які виникають в сім'ях, і в яких умови не дозволяють сім'ї вийти самостійно із кризової ситуації. Послуги соціального працівника орієнтовані на створення хороших умов для життєдіяльності родини, захисту її прав і інтересів, а також можливості для саморозвитку кожного члена сім'ї Існує досить багато технологій роботи з сім'ями групи ризику, але найголовнішою технологією роботи з сім'ями являється соціальний патронаж.

Соціальний патронаж сім'ї та дітей – це форма індивідуальної адресної соціальної підтримки і необхідних послуг, які надаються на тривалій основі сім'ям та дітям, які потрапили в особливо важку і навіть небезпечну, кризову ситуацію, але не володіють здатністю або таким, що втратив можливість самостійно її подолати. Патронаж носить постійний або епізодичний характер. Основна мета патронажу полягає у комплексній допомозі по подоланню кризових ситуацій які виникли в сім'ї.

Можна зробити висновок, що раннє виявлення сімей груп ризику, з боку держави, і своєчасне їх забезпечення, яке включає не тільки грошову допомогу, а також медико-соціальну і не менш важливу психологічну допомогу, всі ці види допомоги є найефективнішими методами профілактики та реабілітації сімейного неблагополуччя. Через те, що сім'я є найдавнішим інститутом соціалізації нових поколінь, який виконує функцію забезпечення безпеки та захищеності будь-якої людини, але в сучасних умовах переживає серйозні проблеми, Тому до цієї проблематики, повинна привертатися увага не тільки з боку держава, а також з боку всього суспільства, бо кожен член суспільства може потрапити в кризову ситуацію і щоб цього не трапилось,

держава і суспільство повинні працювати пліч-о-пліч для вирішення проблематики соціальних ризиків в сім'ях.

ЛІТЕРАТУРА // ЛІТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Закон України «Про соціальні послуги» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/966-15>.

2. Зубкова Т. С. Організація і зміст роботи щодо соціального захисту жінок, дітей і сім'ї: навч. посібник для студ. серед. і вищ. проф. навч. закладів / Т. С. Зубкова, Н. В. Тимошина. – 2-е вид. – М.: Видавничий центр «Академія», 2004. – 224 с.

3. Конвенція МОП № 102 про мінімальні норми соціального забезпечення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [//komspir.rada.gov.ua/uploads/documents/30088.pdf](http://komspir.rada.gov.ua/uploads/documents/30088.pdf).

Мельник А. В. (*Одеса, Україна*)

**ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ В БУДИНКАХ
ПРЕСТАРІЛИХ В США І КРАЇНАХ ЄС**

У тезах розглядається робота у будинках престарілих. У США і країнах Західної Європи будинки престарілих – це цілком нормальна частина життєвого шляху. Коли людина похилого віку не може більше сама про себе потурбуватися, її, як правило, відправляють в спеціальний заклад. Там вона живе в гідних умовах, в компанії однолітків і під цілодобовим наглядом професійних медичних працівників.

Melnyk A. (*Odessa, Ukraine*)

**COMPARATIVE ANALYSIS OF WORK ORGANIZATION IN NURSING
HOMES IN US AND EU COUNTRIES**

Thesis deals with work in nursing homes. In the US and Western Europe, nursing homes are a quite normal part of life's journey. When an elderly person can not take care of himself, he is usually sent to a special institution. There she lives in decent conditions, in a company of peers and under the supervision of professional medical workers around the clock.

Американці і європейці не бачать нічого страшного в тому, щоб передавати своїх похилих батьків під опіку в спеціальні установи, щоб за ними доглядали. На те є цілий ряд причин. По-перше, дорослі діти на заході найчастіше не живуть зі своїми батьками під одним дахом. По-друге, жителі західних країн досить часто міняють місце проживання. Влаштуватися на роботу в інше місто або регіон (а то і в іншу країну) для них звичайна справа. По-третє, турбота про людей похилого віку, що страждають різними захворюваннями – справа нелегка, вимагає спеціальної підготовки і займає багато часу. До того ж, більшість літніх людей свідомо не хочуть ставати тягарем для своїх дітей.

В США будинки престарілих міцно увійшли до повсякденного життя громадян і стали невід'ємною частиною сфери соціального забезпечення. Багато літніх людей впродовж свого життя не просто відкладають гроші на старість, й заздалегідь планують, в якому будинку престарілих вони мешкатимуть після виходу на пенсію. Численні пансіонати, готелі і будинки для літніх людей тут стали не просто соціальними установами, й абсолютно особливою галуззю бізнесу. Частенько конкуренція між різними будинками престарілих не гірше, ніж у сфері готельного бізнесу, а записуватися в кращі пансіонати треба за декілька років до настання пенсії. Завдяки чому пансіонати для літніх людей в США користуються такою популярністю.

Основна відмінність сучасних будинків престарілих в США в тому, що практично усі вони є приватними, а не державними. Проживання у будинку престарілих похилого віку людина оплачує з власних засобів, в окремих випадках вона може розраховувати на допомогу держави, субсидії і так далі. Середній розмір ренти складає від 100 до 160 доларів в день, проте ця цифра може бути істотно вища, залежно від класу установи і наявності додаткових послуг. Існують також нечисленні безкоштовні будинки для незаможних пенсіонерів, де за проживання платить не сам пенсіонер, а держава. Потрапити у будинок престарілих в США можна із власної волі або згідно з рішенням лікарів. Для того, щоб відправити старого до будинку престарілих збирається консиліум з лікарів, соціальних працівників і юристів, які і приймають рішення про дієздатність літньої людини. Нерідко в таких випадках держава продає усе наявне майно для оплати довічного перебування у будинку престарілих [1, с. 30].

У найбагатшій державі Євросоюзу допомога літнім особам поставлена непогано. Будинки-пансіонати тут однакові, немає окремих для багатих і бідних. У тому, що кожному, хто мешкає є окреме приміщення з душем і туалетом. Залежно від фінансового стану пенсіонера або частково платять за свій зміст самі, або це робиться за рахунок страхових виплат. У Німеччині з 1995 року існує система страхування на випадок необхідності у відході. Працююче населення на ці потреби відраховує певний відсоток своїх доходів. Усі, що потребують відходу діляться на 3 категорії, відповідно до чого їм після виходу на пенсію щомісячно виплачується непоганий посібник. Якщо пенсіонер знаходиться на домашніх умовах, воно менше, при напрямі в лікарню – більше, цей же посібник виплачується пансіонатам. Нині в Німеччині гостро стоїть питання з нестачею кваліфікованих кадрів для роботи з особами похилого віку, тоді як всюди спостерігається зростання числа людей старшого покоління.

Основна відмінність сучасних будинків престарілих в США та ЄС в тому. Що практично усі будинки престарілих в США є приватними, а не державними. Проживання у будинку престарілих літня людина оплачує з власних засобів, в окремих випадках вона може розраховувати на допомогу держави, субсидії. Середній розмір ренти складає від 100 до 160 доларів в день, проте ця цифра може бути вища, залежно від класу установи і наявності додаткових послуг. В ЄС така відмінність як: держава оплачує медичні

послуги і санітарний відхід, а харчування і проживання відраховується з пенсій; Приватні, рік проживання коштує 36-54 тисячі доларів; Хочеться вірити, що незабаром і в нашій країні будинку престарілих перестануть бути чимось жахливим, і стануть прекрасною можливістю провести свою старість в комфорті і затишку [1, с. 56].

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Смолькин А. А. Дома престарелых как институциональная форма социального обеспечения пожилых людей / А. А. Смолькин. – М.: Вид. дім «КМ Академія», 2013. – 107 с.

Чос І. В. (*Чернігів, Україна*)

МЕТОДИ РОБОТИ З ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ: ІННОВАЦІЇ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Тези присвячені висвітленню методів та технологій соціальної роботи з людьми похилого віку. Проаналізовано погляди різних вчених на особливості соціальної роботи з людьми похилого віку.

Chos I. (*Chernigiv, Ukraine*)

METHODS OF WORKING WITH ELDERLY PEOPLE: INNOVATION AND RESEARCH

The article are devoted to the coverage of methods and technologies of social work with the elderly. The views of different scientists on the features of social work with the elderly are analyzed.

Актуальність досліджуваної проблеми викликана необхідністю привернення суспільної уваги до сучасного становища людей похилого віку в Україні, що характеризується низьким рівнем якості життя (недостатністю матеріального забезпечення, недоступністю соціальних благ та послуг, насамперед, у сфері охорони здоров'я та освіти) з метою побудови ефективної соціальної політики щодо літніх людей, удосконалення системи соціального захисту.

Сучасні дослідження українських та російських вчених представлені вивченням: філософських (В. Халамендик, Є. Агапов, О. Горпинич, М. Елютіна, О. Лучанкін, В. Мітрохин, П. Пономарьов), педагогічних (Н. Долматова, В. Іванов, І. Іванова, Н. Клименко, Л. Коваль, О. Кузьменко, І. Пінчук, Л. Романенкова, С. Хлеб'ік,), психологічних (М. Єрмолаєва, О. Краснова, О. Лідерс, І. Сабанадзе, Т. Сила), соціологічних (І. Албегова, О. Волкова, С. Максимова, Н. Щукіна) аспектів соціальної роботи. Зокрема, сутність технологій соціально-психологічної підтримки людей похилого віку відображено у працях таких вчених як: М. У. Гарашкіна, М. У. Куриловича, М. П. Щукіної та ін.. Методи й технології соціальної роботи були описанні у працях У. А. Сластьоніна, У. Ш. Масльоннікова, І. А. Зимової.

Як зауважує дослідниця О. Тополь, з появою у суспільстві значного відсотка людей похилого віку, старість починає сприйматися як соціальна проблема. Вивчення історичних форм її сприйняття, репертуару її соціальних функцій – є значимим для більш повного розуміння механізмів конструювання ставлення до старості в сучасному світі. Історично ставлення до старості сполучено з певним соціальним статусом літньої людини, з колом її прав та обов'язків, з набором доступних для неї видів і форм діяльності. У стабільних, організованих суспільствах більше цінується мудра старість, тоді як у нестабільних суспільствах переваги має молодість [3, с. 48].

На нашу думку, освіта людей літнього віку змінить і ставлення суспільства до даної категорії осіб та наблизить наше суспільство до європейського виміру стабільності.

Вікові зміни та процес старіння рано чи пізно чекає кожну людину. Вони впливають не тільки на тіло та фізичний стан, вікові зміни з неминучістю зачіпають і мозок людини. Процеси, що відбуваються в головному мозку старіючої людини, помилково було б вважати просто згасанням. Насправді при старінні мозку має місце складна перебудова, яка веде до якісної зміни його реакцій. Вікові зміни мають різні морфофункціональні прояви. Н. К. Корсакова, обговорюючи нейропсихологічні аспекти старіння мозку, звернулася до концепції Лурія про функціонування блоків мозку. За її даними, нормальне фізіологічне старіння відбувається на всіх етапах пізнього віку і характеризується в першу чергу змінами в роботі блоку регуляції тонуусу і неспання: у ньому відбувається зрушення в бік переважання гальмівних процесів. У зв'язку з цим виникають такі характерні феномени, як загальна сповільненість при виконанні різних дій, звуження обсягу психічної активності при одночасній реалізації різних програм. Поряд з цим збереження раніше закріплених форм активності, пов'язаних з функціонуванням блоку переробки інформації, створює сприятливі передумови для успішної реалізації сформованих стереотипів діяльності. Роль особистості в процесі формування психосоціального статусу літньої людини така – поведінка людини перед обличчям старості значною мірою залежить від зрілості її поглядів на життя. Наскільки успішним буде життя людини в старості визначається тим, як вона будувала свій життєвий шлях на попередніх стадіях. Тому справедливо звучать слова А. Шопенгауера: «Те, що людина має в собі, ніколи так їй не згодиться, як у старості» [1, с. 24, 26].

Великий вплив на подальше життя людини у літньому віці має освіта. Розуміння змісту поняття «освіта літніх людей» зумовлено орієнтованістю на задоволення потреб, але за конкретними функціями (соціальною, валеологічною і аксеологічною) [2, с. 79]. При чому, соціальна функція пов'язана із задоволенням соціальних очікувань літніх людей, їхніх установок, мотивів, цілей, життєвих планів. Валеологічна функція передбачає створення умов для забезпечення комфортних умов навчання літніх людей, таку його організацію, яка б відповідала особливостям когнітивного і емоційного статусу літніх людей. Аксеологічна функція

спрямована на залучення данної категорії осіб до загальнолюдських цінностей [2, с. 79].

В Україні навчання людей похилого віку є інноваційним проектом, що має на меті впровадження та практичну реалізацію принципу навчання впродовж всього життя. Люди старшого віку — це ті, хто готуються до виходу на пенсію або вже мають статус пенсіонера. Відповідно до меморандуму безперервної освіти Європейського Союзу освітні системи повинні вміти гнучко адаптуватися до сучасних умов. Сьогодні концепція навчання впродовж всього життя прийнята і здійснюється в більшості розвинутих країн світу. Це особливо важливо для вирішення проблем людей старшого віку, покращення якості їх життя, збереження та формування їх активної життєвої позиції. Багато громадських та державних установ впроваджують такі соціально-педагогічні послуги як «Університет третього віку». Послуги здебільшого надаються безкоштовно, а навчання для людей похилого віку проводитиметься згідно із затвердженими програмами та планами.

Отже, надання широкого спектру послуг людям третього віку в освітній, культурно-дозвілєвій сферах є необхідністю сьогодення. Освіта людей літнього віку має великий вплив на якість їх подальшого життя. «Університет третього віку» стає сучасним центром надання тих знань, які необхідні для повноцінного існування в сучасному світі, допомагає людям літнього віку розкрити у собі ті таланти, які з певних причин не реалізувалися. Включення людей літнього віку в освітній процес позбавить їх відчуття самотності, непотрібності, емоційного старіння.

Соціальна робота з людьми похилого віку має забезпечувати умови життєдіяльності літньої людини та здійснювати зв'язок із суспільством, який слабшає. На нашу думку, вона має спрямовуватись на створення умов для вдосконалення інтелектуально-пізнавальної та духовної сфери особистості [3, с. 360].

Актуальними та суспільно важливими видаються подальші дослідження нових технологій, методів та форм роботи з людьми похилого віку.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Альперович В. Д. Социальная геронтология : навч. пос. / В. Д. Альперович – Ростов н/Д. Феникс, 1997. – 576 с.
2. Соціально-педагогічна діяльність в умовах трансформації суспільства: теоретичні та прикладні проблеми : монографія / [С. П. Архипова, Т. М. Десятов, І. І. Курляк, Л. І. Міщик, Г. Я. Майборода та ін. ; за заг. ред. С. П. Архипової]. – Черкаси : ФОРМ Гордієнко Є. І., 2014. – 235 с.
3. Тополь О. В. Філософія похилого віку: екзистенційний та соціокультурний вимір. – дис. на здобуття наук. ступ. д-ра філософських наук : 09.00.03 / Ольга Володимирівна Тополь. – К., 2013. – 392 с.

Котломанітова Г. О. (Полтава, Україна)
ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У
СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІЙ РОБОТІ

У тезах автор досліджує значущість ігрових технологій у процесі соціальної допомоги й підтримки різних цільових груп населення. Аналізуються різні види ігор, які доцільні у соціально-педагогічній роботі.

Kotlomanitova G. (Poltava, Ukraine)
GAMING TECHNOLOGIES IN SOCIAL
AND PEDAGOGICAL WORK

In this article the author examines the significance of gaming technologies in the process of social assistance and support of various target groups of the population. Analyzed various types of games, that are useful in social and pedagogical work.

В умовах трансформаційних соціально-економічних і соціокультурних процесів нашого суспільства посиленої уваги заслуговують різні цільові групи, які потребують соціальної допомоги й підтримки. Особливого значення набуває проблема адаптації особистості до особливостей сьогодення. Сучасний кризовий стан суспільства створює систему впливів, що спричинюють соціальну дезадаптацію, перешкоджають ефективній самореалізації особистості, її самоствердженню, розкриттю здібностей та обдарувань. У цих умовах особливо актуалізується вибірдієвих технологій, форм, методів соціально-педагогічної роботи з різними категоріями осіб. Ігрові технології належать до інтерактивного потенціалу інструментарію фахівця соціальної сфери, придатним у роботі не лише з дітьми та молоддю. А й з дорослою аудиторією.

Аналіз наукових джерел засвідчив, що питанням гри, ігрових технологій у системі освітнього й соціального простору приділяли увагу ряд вітчизняних та зарубіжних науковців, філософів, педагогів, психологів. Свої погляди на сутність та значення гри в житті соціуму й окремої особистості висвітлювали Л. Виготський, К. Грос, Д. Ельконін, І. Іванов, Я. Коменський, Я. Корчак, П. Лесгафт, А. Макаренко, М. Монтессорі, С. Русова, В. Сухомлинський, А. Усова, К. Ушинський, Ф. Фребель та ін. Обґрунтування ж і практичне застосування ігор, які доцільно було б використовувати в практиці соціально-педагогічній роботі, знайшли відображення у працях О. Безпалько, Р. Вайноли, Т. Войцях, О. Закусило, Н. Зимівець, І. Захарченко, Т. Журавель, В. Лютого, Т. Лях, Г. Селевко тощо.

Беззаперечним є ствердження наукової громади про те, що гра як самобутній феномен поряд з працею й навчанням є одним із головних видів діяльності людини, форма її вільного самовияву, спосіб діяльності, який дає змогу особистості розвинути, проявити свої таланти та здібності. Гра є

способом буття, пізнання, навчання й виховання. Водночас гравідображає найбільш природну форму взаємодію між людьми, саме у грі особистість має змогу набутти навички соціальної компетентності, необхідних для встановлення контакту й розвитку взаємодії з навколишнім світом. Тож гру варто визнати засобом соціалізації людини, природного способу соціальної адаптації та самореалізації.

Соціально-педагогічна цінність гри полягає в тому, що «вона також сприяє формуванню життєво важливих цінностей, вмінь, компетенцій, дозволяє на особистісному рівні усвідомити загрози різних соціальних «хвороб», важливість їх попередження та/чи подолання» [1, с. 4]. Ігрові технології володіють превентивною, профілактичною, розвивальною, корекційно-реабілітаційною та соціально-перетворювальною спрямованістю, що, безумовно, підтверджує їх роль як ефективного професійного засобу фахівця соціальної сфери.

На сьогодні існує багато класифікацій ігор, ігрових технологій, придатних в освітньому й соціокультурному просторі. В аспекті соціально-педагогічної роботи з різними цільовими групами вважаємо доцільним виокремити дві основні групи ігор: традиційні й сучасні. До традиційних слід віднести наступні різновиди: народні, дидактичні, пізнавальні, інтелектуальні, рухливі, розвивальні. Цільове й змістове призначення сучасних ігрових технологій у соціально-педагогічній діяльності визначає таку диференціацію: рольові, ділові, комунікативні, просвітницькі, корекційні, профілактичні, терапевтичні. За кількісним складом варто виділити індивідуальні, парні, групові й масові. Характерним для усіх вищезазначених ігор є організаційно-діяльнісний, розвивальний та змагальний компонент. Зазначимо, що змагальність може бути виявлена стосовно власних можливостей в інтелектуальній чи психомоторній сферах.

Так, для осіб з інвалідністю значущим є вибір ігрових технологій, які б сприяли встановленню контактів, налагодженню взаємодії з іншими, набуттю соціальних компетентностей. Доцільним є підбір ігрового матеріалу, направлено на розвиток когнітивних процесів, емоційно-вольової сфери. Корекційні ігри цієї групою мають на меті усунення різноманітних порушень, зокрема й поведінкових.

Профілактичні ігрові технології мають забезпечити розвиток умінь ефективно діяти в соціально небезпечних умовах. Їх змістове наповнення можуть стосуватися соціально-правового захисту, протидії торгівлі людьми, насилля та жорстокого поводження, ВІЛ-інфікування, небезпеки вживання алкоголю та наркотиків тощо. Такі ігри слід використовувати передовсім з дітьми та молоддю, зокрема в соціальній вуличній роботі, в освітньо-виховному середовищі. Утім, доросла вікова категорія також підлягає професійній увазі фахівців соціальної сфери в аспекті превентивному.

Різні види ігор, ігрові техніки й форми придатні для соціально-педагогічної роботи з будь-якою віковою, соціальною категорією. Їх використання обумовлюється цільовим призначенням, змістовим наповненням та умовами застосування. Безумовним є їх універсальність,

інтерактивність та результативність у процесі соціально-педагогічного впливу на особистість.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Ігрові технології як інструмент профілактичної роботи спеціалістів психологічної служби закладів освіти : навч.-метод. пос. / [Автор-упорядник Т. В Війцях]. – Черкаси : Черкаський ОПОПП, 2014. – 92 с.

Чобану А. В. (Одеса, Україна)

**МІСІОНЕРСТВО ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА
СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ**

В тезах обґрунтовано, що місіонерство як вид соціального служіння є прикладом волонтерської діяльності і може розглядатися у рамках соціальної роботи.

Chobanu A. (Odessa, Ukraine)

**MISSIONARY WORK AS AN INTEGRAL PART
OF SOCIAL WORK**

The theses argue that missionary work as a form of social service is an example of volunteer activity, and can be considered within the framework of social work.

Питання про місіонерство – це одне з найскладніших і найгостріших питань. У наш час, місіонерство є яскравим прикладом соціального служіння, який, нажаль, майже не досліджують, тому спеціальної літератури обмаль. З історією місії нерозривно пов'язана велика кількість різноманітних стереотипних і напівміфологічних історій, які люблять використовувати для критики Церкви. Ми розглянемо місіонерську діяльність в контексті соціальної роботи, не торкаючись духовного мотиву місіонерства. Цю частину роботи місіонерів прийнято називати соціальним служінням.

Місіонерство (латинське *votum missionis*) – поширення християнського віровчення серед людей, що його не сповідають. У сучасній місіології – усвідомлення і реалізація ролі і завдань церкви в житті суспільства. Християнські церкви та організації прикладають значні зусилля по поширенню християнства серед нехристиян.

Окрім віровчення, місіонери також активно надають всіляку гуманітарну, матеріальну, медичну, психологічну допомогу, відкривають школи, притулки для дітей, спеціальні центри для хворих, залежних людей. Місіонери активно відвідують зони бойових дій або стихійних лих, щоб підтримувати як духовно, так і фізично, надаючи всіляку допомогу.

Соціальне служіння є специфічною сферою суспільної діяльності, що має спільні з соціальною роботою цілі і завдання.

Визначення поняття соціальне служіння практично відсутнє в сучасних довідниках з проблем соціальної сфери. Згадки про соціальне служіння наводяться тільки в контексті історії соціальної роботи та благодійності і розглядаються як особливий вид діяльності Церкви.

У навчальному посібнику «Соціальна робота з молоддю» під редакцією Н. Ф. Басова дається таке визначення поняття «соціальне служіння»: це громадська, добровільна, соціально значуща діяльність, яка має за мету сприяння вирішенню соціальних проблем суспільства [1].

Енциклопедія «Британка» пов'язує соціальне служіння з соціальною роботою та соціальним забезпеченням. У той же час соціальне служіння є специфічною сферою професійної діяльності. На відміну від соціальної роботи, що розвивається з 19 століття і є сферою відповідальності держави, соціальне служіння розвивається в сучасному вигляді з 20 століття і є сферою відповідальності суспільства.

В Україні найбільш поширеним та відомим видом соціального служіння можемо назвати волонтерство (добровільна діяльність). Волонтерство в розвинених країнах суттєво відрізняється від волонтерства в Україні. У США, за інформацією Бюро по трудовій статистиці, волонтерською діяльністю за даними на кінець 2009 року займалися 27% населення. Найпоширенішими напрямками волонтерської діяльності є добровільна робота на користь релігійних організацій (34% волонтерів), освітніх і молодіжних організацій (26%), а також на користь соціально орієнтованих некомерційних організацій (НКО) (14%). Іншими популярними на заході видами волонтерства є годування й роздача їжі (23%), виконання яких-небудь робіт або допомога із транспортуванням (20%), добровільність у сфері освіти (19%) [3].

Особливість цієї діяльності полягає в тому, що місіонери воліють передавати свою віру не лише словами, але й діями. Багато місіонерів сприяють економічному розвитку, рівню грамотності і охорони здоров'я, освіти, заснуванню притулків для людей тощо, вірячи, що такими вчинками вони славлять Бога. Християнські доктрини дозволяють допомагати людям, не вимагаючи від них зміни віри.

В Об'єднанні церков християн віри євангельської (Українська Місіонерська Церква) існує така соціальна стратегія: активний вплив на світ, через надання допомоги у соціальній сфері життя суспільства. Для цього розвиваються різні соціальні служіння при церквах, спрямовані на надання допомоги для звільнення від алко- та наркозалежності, допомога дітям-сиротам, малозабезпеченим, знедоленим, літнім людям. На сьогоднішній день в об'єднання входять: 126 помісних церков з п'яти основних регіонів України, 28 наркологічних центрів, 12 фондів, 3 дитячих центра, християнська поліклініка, хоспіс тощо. При церкві починає свою роботу Український Християнський Соціальний Інститут, мета якого – підготувати служителів соціальних служінь, викладачів, соціальних працівників [2].

Таким чином, місіонерство як вид соціального служіння є обширною темою для досліджень в галузі соціальної роботи, особливо враховуючи, що

це питання, окрім безпосередньо служителів церкви та самих місіонерів, ніхто не розглядає. Досліджуючи місіонерство, ми зможемо розширити уявлення про соціальне служіння, його роль та значущість в розвитку соціальної роботи.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Социальное служение как особая форма общественной деятельности [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.sociologybest.ru/solots-927-1.html>
2. Украинская миссионерская церковь // Объединение церквей христиан веры евангельской [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ukrmchurch.com/umc/videnie>
3. Харченко С. Я. Історія, теорія та практика волонтерського руху в Україні: навч. пос. / С. Я. Харченко, В. О. Кратінова, Н. Б. Ларіонова та ін. – Луганськ: Альма-матер, 2008. – 410 с.

Пелісьє Ю. П., Майструк О. В. (Одеса, Україна)

**ОСОБЛИВОСТІ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ЗАСУДЖЕНИХ ЖІНОК, ЯКІ
ВІДБУВАЮТЬ ПОКАРАННЯ В МІСЦЯХ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ**

В тезах визначено особливості процесу ресоціалізації засуджених жінок в місцях позбавлення волі та наведено структурні компоненти такої ресоціалізації.

Pelissier J., Mastruk O. (Odessa, Ukraine)

**FEATURES OF RE-SOCIALIZATION OF ADULTS OF WOMEN
ACCOMPANIED PENALTIES IN LOCATION OF WAVE
DEVELOPMENT**

In theses features of the process of re-socialization of convicted women in places of deprivation of liberty are determined, and the structural components of such re-socialization are given.

Проблема ресоціалізації є дуже актуальною для сучасного українського суспільства у зв'язку з очевидною кризою цінностей, високого рівня соціальної невизначеності та фактичної маргіналізації соціальних груп.

В загальному розумінні ресоціалізація – це процес, спрямований на відновлення морального, психічного та фізичного стану особистості, її соціальних функцій, приведення індивідуальної або колективної поведінки у відповідність до загальновизнаних суспільством правил та правових норм; це трансформація, під час яких зріла особистість переймає поведінку, що різко відрізняється від прийнятої раніше [2].

В установах виконання покарань ресоціалізація визначається як процес підготовки засуджених до повернення в суспільство, складовими якого є: відновлення соціально значущих зв'язків та відносин; розвиток у засуджених

необхідних вмій та навичок; вироблення соціально необхідних патернів поведінки за для повноцінного існування в суспільстві.

Ресоціалізація засуджених – це процес відновлення навичок входження в соціальне середовище після звільнення з місць позбавлення волі, який передбачає соціальне пізнання і спілкування, оволодіння навичками практичної діяльності.

Відповідно до статті 6 Кримінально-виконавчого кодексу України, основними засобами виправлення та ресоціалізації засуджених є: режим відбування покарання; суспільно корисна праця; виховна робота; загальноосвітнє та професійно-технічне навчання. Зазначимо, що засоби виправлення та ресоціалізації необхідно застосовувати враховуючи характер та ступінь суспільної небезпечності вчиненого злочину, особистісних особливостей засуджених та їх поведінки і ставлення до праці [3].

Програма ресоціалізації засуджених жінок повинна бути комплексною та включати заходи, які повністю мають охоплювати усі сфери життєдіяльності, передбачати обов'язкове залучення до цього процесу співробітників виправного закладу загалом та соціально-психологічну службу, педагогів і психологів зокрема.

Комплексна програма ресоціалізації засуджених жінок в місцях позбавлення волі повинна охоплювати наступні аспекти життєдіяльності:

- правовий (правова регламентація процесу підготовки до звільнення та правомірна поведінка після звільнення);
- психологічний (урахування індивідуальних, психологічних особливостей засудженої);
- соціальний (побудова позитивних варіантів вирішення соціальних проблем після звільнення);
- професійний (можливість отримання спеціальності та професії під час відбування покарання);
- освітній (можливість постійно підвищувати свій освітній рівень);
- медичний (отримання належного медичного обслуговування);
- фізкультурно-оздоровчий (вільний доступ до занять спортом) [1].

Підготовка до звільнення засуджених жінок має починатися якомога раніше, одразу після прибуття в місця відбування покарання. Це означає, що поводження із засудженими та їх утримання мають бути максимально наближеними до звичного способу життя. Тому, до процесу ресоціалізації засуджених жінок необхідно залучати волонтерів, громадські та релігійні організації, психологів та соціальних працівників, які допомагатимуть персоналу установ відбування покарань та засудженим жінкам в процесі ресоціалізації [2].

Отже, для успішної ресоціалізації засуджених жінок в установах пенітенціарної системи, необхідно враховувати ступінь суспільної небезпеки скоєного злочину, особистісних якостей, поведінки та ставлення до праці засуджених жінок. Виходячи з цього, соціальними працівниками розробляються індивідуальні комплексні програми з підготовки засуджених жінок до життя поза установ відбування покарань. Складовими такої

програми є правовий, психологічний, соціальний, освітньо-професійний, медичний та фізкультурно-оздоровчий аспекти. Основними засобами виправлення та ресоціалізації є режим відбування покарання, суспільно корисна праця, виховна робота, загальноосвітнє та технічне навчання. Дані заходи необхідно застосовувати в комплексі, при повній взаємодії всіх компонентів, зі згоди засудженої, її бажання та індивідуально-психологічних особливостей. Лише при повній взаємодії працівників установ виконання покарань, сторонніх фахівців та безпосередньо засуджених жінок, процес ресоціалізації призведе до бажаних позитивних результатів.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Ковалев О. Г. Криминальная психология: учеб. пос. / О. Г. Ковалев, А. И. Ушатиков. – М.: Моск. психолого-социальный ин-т, Воронеж: НПО «МОДЭК», 2007. – 496 с.
2. Рыбак М. С. Ресоциализация осужденных к лишению свободы: проблемы теории и практики / [Под ред. В. П. Малкова]. – Саратов: СГАП, 2004. – 480 с.
3. Кримінально-виконавчий кодекс України: стаття 6 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>

Новик М. Л. (Чернігів, Україна)
ДЕВІАНТНА ПОВЕДІНКА ПІДЛІТКІВ:
ПРОФІЛАКТИКА ТА КОРЕКЦІЯ

Тези присвячені висвітленню методів профілактики та корекції девіантної поведінки підлітків. Наголошується на тому, що існує гостра необхідність створення нових методів її профілактики і корекції.

Novyk M. (Chernigiv, Ukraine)
DEVIAANT BEHAVIOR OF TEENAGERS:
PREVENTION AND CORRECTION

Theses devoted to the coverage of methods of prevention and correction of deviant behavior of teenagers. It is emphasized that there is an urgent need to create new methods for its prevention and correction.

Важкий соціально-економічний стан у державі, зростання злочинності, занепад моралі, відчуження підлітків від соціальних інституцій, які займаються вихованням молоді, спричиняють різного роду девіації у молодіжному середовищі, зокрема серед підлітків. Переоцінка звичних стереотипів життєдіяльності, зростання потоку агресивно насиченої інформації, втрата ціннісних орієнтирів знижують резистентність особистості до деструктивного впливу сучасного соціуму. У поведінці підлітків, як найбільш вразливої демографічної групи, все більше виявляються девіації, які відображають їхнє негативне ставлення до соціального середовища,

соціальних норм, традицій, впливають на мотивацію вчинків і ставлення до себе.

Українськими та зарубіжними вченими досліджувались різні аспекти зазначеної проблеми, а саме: особливості розвитку особистості підлітків з девіантною поведінкою (М. Алемаскін, Я. Гілінський, А. Донцов, Е. Еріксон, А. Ільяшенко, А. Личко, В. Кудрявцев, Н. Максимова, В. Маценко, І. Невський, О. Тарновська); науково-методичні засади профілактично-корекційної роботи (Б. Алмазов, С. Беличева, І. Дубровіна, Е. Ейдемільер, А. Капська, І. Козубовська, Н. Максимова, А. Макаренко, В. Оржеховська, В. Татенко, Т. Титаренко, Д. Узнадзе, С. Шацький). У дисертаційних дослідженнях Н. Апетик, Л. Вольнової, І. Данченко, Ю. Клейберга І. Козубовської, С. Кузікової, О. Литкіної, В. Маценко, Т. Малихіної, С. Немченка, О. Тарновської, Т. Федорченко, В. Оржеховської, М. Фіцули та інших розкриваються різні аспекти проблеми девіантної поведінки, її профілактики та корекції.

Профілактична діяльність девіантної поведінки установами соціального обслуговування населення, органами влади та громадськими об'єднаннями повинна стати всеохоплюючою та носити комплексний характер, відповідати сучасному рівню вимог до неї. На часі розробка нових концепцій щодо соціально-психологічної роботи з девіантними підлітками.

Нова парадигма корекційної роботи з девіантними підлітками та новітні технології конструктивної зміни поведінки дозволяють вирішувати питання, пов'язані з діагностикою, прогнозом, корекцією та розвитком особистості, а також будувати інноваційні програми та проекти, спрямовані на вирішення проблем адаптації, соціалізації, ресоціалізації та виховання, з одного боку, та розробки авторських програм та педагогічної технології підготовки психологів і соціальних працівників, з іншого.

Основними завданнями профілактичної роботи щодо девіантної поведінки підлітків є:

- створення нових моделей спеціалізованих установ (служб), які вирішують профілактичні, соціально-психологічні, корекційно-реабілітаційні, медико-правові задачі різноманітними засобами;

- локалізація і мінімізація катастрофічного зростання криміногенності неповнолітніх;

- створення умов щодо попередження соціального сирітства, бродяжництва та формування системи диференційованої допомоги сім'ї та дітям, які потребують додаткової соціальної підтримки, що включає створення соціально-реабілітаційних та адаптаційних центрів, мережі притулків, підліткових клубів та інших спеціалізованих установ;

- вдосконалення системи соціалізації дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків, розвиток сімейних форм влаштування цих дітей, а також мережі раціональних психолого-медико-педагогічних консультацій;

- вдосконалення системи підбору кадрів до установ для дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків, поліпшення підготовки фахівців для роботи в цих установах;
- розширення правових гарантій дезадаптованих неповнолітніх;
- корекційно-виховна діяльність, спрямована, головним чином, на руйнування певних установок, уявлень, цінностей, мотивів, стереотипів поведінки;
- досягнення самореалізації особистості в соціумі [1].

За допомогою; корекційно-виховної роботи девіантної поведінки підлітків розв'язуються двосторонні конфлікти як зовнішні, так і внутрішні: «особистість – суспільство», «особистість – соціальне середовище», «особистість – група», «особистість – особистість», «особистість – власне Я». Завдяки цій діяльності за допомогою психологічних та педагогічних засобів відбувається руйнування раніше сформованих мотивів, установок, змінюється свідомість особистості відповідно прийнятим у суспільстві нормам.

Незабаром в соціально-економічному розвитку українського суспільства відбудуться зміни на краще, які дозволять успішно не тільки розвиватися напрямку роботи з дітьми та підлітками з відхиленою поведінкою, але і зміцнять в цілому всю систему соціального захисту населення України.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Збірник корекційних програм з профілактики девіантної поведінки учнів професійно-технічних навчальних закладів / [Укл. Н. М.Сиско]. – Хмельницький: НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області, 2014. – 473 с.

Гареник М. В., Боделан М. В. (Одесса, Украина)

ДЕЛИНКВЕНТНОСТЬ КАК ФОРМА ОТКЛОНЯЮЩЕГОСЯ ПОВЕДЕНИЯ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ

В тезисах рассмотрена социальная профилактика как направление социальной работы за рубежом с несовершеннолетними делинквентами.

Garenik M., Bodelan M. (Odessa, Ukraine)

DELIQUENCY AS A FORM OF DEVIANT BEHAVIOR OF THE MINORS

In the theses consider social prevention as direction of social work with delinquent minors in different countries.

Социально-экономические проблемы современного украинского общества оказывают существенное влияние на личностное развитие и поведение подрастающего поколения. Наиболее заметным это становится в подростковом возрасте (прогрессирующая отчужденность, повышенная

тревожность, цинизм, духовная опустошенность, проявление агрессии). Такие подростки начинают искать справедливость и взаимопонимание там, где их понимают и принимают – в неформальных структурах девиантной среды, где культивируется будущая делинквентность.

Делинквентность – пренебрежение обязанностями, проступок; широкий спектр нарушений, порицаемых общепринятыми правилами; противоправные и преступные деяния, преследуемые по закону; девиация, сопряженная с нарушением правовых норм; форма отклоняющегося поведения, которая свойственна несовершеннолетним.

Несовершеннолетний делинквент – лицо, обладающее привычками, склонностями, устойчивыми стереотипами антиобщественного поведения.

Для несовершеннолетних делинквентов характерны: постоянная демонстрация пренебрежения к нормам общепринятого поведения (сквернословие, появление в нетрезвом виде в общественных местах, приставание к гражданам, порча общественного имущества и т. д.); пристрастие к спиртным напиткам, наркотикам, азартным играм; бродяжничество, систематические побеги из дома; ранние половые связи, половая распущенность; создание конфликтных ситуаций, постоянные ссоры в семье, терроризирование родителей и других членов семьи; привычка к присвоению всего, что «плохо лежит».

Делинквентное поведение несовершеннолетних отличается от такого же поведения взрослых во многих аспектах:

- мотивация (мотивом часто выступает потребность в агрессии, склонность к уничтожению);
- характер преступлений – групповые преступления (подростковый возраст отличается психофизиологическими особенностями, для которого характерна склонность к объединению);
- ювенальная латентность (преступления несовершеннолетних просто не выявлены, не зарегистрированы, либо не заявлены);

Проблема социальной профилактики несовершеннолетних делинквентов весьма актуальна для Украины. Поэтому, опыт зарубежных ученых может оказаться весьма полезным для решения целого комплекса молодежных проблем в нашей стране, связанных с ростом криминальной активности молодежи, расцветом наркомании, алкоголизма.

Например, в Англии и США данная проблема представляет собой значительное количество теоретических разработок и выполняют своеобразную идеологическую функцию для обоснования программ, основных направлений, форм, методов и средств социально-профилактической работы с несовершеннолетними делинквентами:

1. Общепрофилактические мероприятия – предупреждение отчуждения детей и подростков от семьи, школы, общественных организаций, трудовых, спортивных, игровых и других сообществ.

2. Пересекающие мероприятия – пересечение деятельности уже возникших и функционирующих делинквентных групп несовершеннолетних.

3. Специальные мероприятия – профилактика делинквентных групп несовершеннолетних, специализирующихся на кражах, разбоях, изнасилованиях, употреблении наркотиков, токсичных веществ, угонов автомобилей и т.д.

В Великобритании современная концепция социальной профилактики несовершеннолетних делинквентов, осуществляется на уровнях:

– государственный – разработка и реализация государственных программ по социализации личности, адаптации ее к современному обществу, а также профилактика делинквентности несовершеннолетних с использованием современных психолого-педагогических, социальных технологий, созданных на основе теорий детерминации делинквентного поведения у несовершеннолетних;

– региональный – разработка конкретных профилактических ресоциализационных технологий на основе принятых на государственном уровне программ;

– муниципальный – профилактика, которая проводится с учетом специфики конкретных школ, колледжей, производственных и других объединений, учитывающих локальные условия конкретного региона;

– личностный – разработка конкретных методов социального контроля, профилактики, превенции, а также ресоциализация отдельно взятых несовершеннолетних делинквентов.

Таким образом, развитие социальной, психолого-педагогической превентивной теории и практики в разных странах определяет возможности «переноса» каких-то частей или элементов зарубежного опыта в отечественную практику. При этом следует учитывать, что опыт других стран нельзя осваивать без учета экономических, образовательных, культурных, психологических, этнографических и других особенностей нашей страны.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Васильева Ю. А. Особенности смысловой сферы личности при нарушениях социальной регуляции поведения / Ю. А. Васильева // Психологический журнал. – 1997. – № 2. – С. 53–62.

2. Гилинский Я. Г. Девиантология: социология преступности, наркотизма, проституции, самоубийств и других отклонений / Я. Г. Гилинский. – СПб., 2004. – 116 с.

3. Зарубежные теории девиантного поведения несовершеннолетних (по материалам США и Великобритании): учебно-метод. пос. / [под общ.ред. И. П. Башкатова]. – Коломна, 2001. – 217 с.

4. Пристанская О. В. Делинквентность: правовое и криминологическое понятие / О. В. Пристанская // Журнал российского права. – 1999. – № 5–6. – С. 7–81.

Ярошенко А. О. (*Київ, Україна*)

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ТА ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З РОМСЬКИМИ ГРОМАДАМИ

У тезах обґрунтовано питання соціалізації ромських громад та проблеми, що при цьому виникають. Також, зазначено важливість фахівця соціальної роботи як посередника у роботі з ромськими громадами, а саме: допомога в соціально-побутових, соціально-медичних та освітніх послугах.

Yaroshenko A. (*Kyiv, Ukraine*)

FEATURES OF SOCIALIZATION AND FORMATION OF SOCIAL WORK ORGANIZATION WITH ROMA COMMUNITIES

The theses have substantiated the issue of socialization of Roma communities and the problems that arise there. Also, the importance of a specialist in social work as an intermediary in working with Roma communities is mentioned, namely: assistance in social, domestic, medical and educational services.

Соціалізація є досить складним і неодноспрямованим процесом. Не варто розглядати її як таку дію соціальних факторів на людину, за якої їй відводиться пасивна роль об'єкта впливу. Адже людина вільна у виборі засобів впливу, ціннісно-нормативних схем, які формують її світоглядну орієнтацію.

Ромське населення, в результаті історичних особливостей його розвитку, бездержавності і маргіналізації його суспільством, в соціокультурному відношенні протягом століть залишалося слабо інтегрованим в суспільства країн проживання.

Незважаючи на те, що в кожній з країн існує прошарок ромської інтелігенції, він занадто вузький. За відсутності історичної території та інститутів державності ромські діаспори позбавлені механізмів реалізації самостійної політики етносоціокультурного розвитку, а ромська еліта, часто приховувала свою ідентичність (особливо в часи СРСР), що не сприяло успішній інтеграції ромів в суспільство [2].

Істотним фактором, що підтримує ці процеси, є дуже стійкий серед населення і постійно згаданий в ЗМІ негативний імідж ромів. До теперішнього часу в результаті багатовікового витіснення переважної частини ромських груп в маргінальні ніші, компактне та ізольоване розселення призводить до комплексу соціальних проблем, таких як: складності інтеграції та соціокультурної адаптації ромів у чому їх можна порівняти з проблемами недавніх мігрантів; погане знання мови; незнання законів, процедур тощо; відсутність документів.

Ключові факти, що впливають на надзвичайний стан положення рома, такі: бідність у циганських поселеннях; ситуація на ринку праці; обмежений

доступ до державних послуг; соціальна ізоляція; неадекватність політики і заходів, що не сприяють вирішенню нагальних проблем і створенню передумов для сталого розвитку; високий рівень безробіття, проблеми довгострокового безробіття; низький рівень життя населення; висока концентрація незайнятої і несвідомої частини населення; відсутність житла; зношеність навчальних і медичних установ, відсутність коштів на відновлення їхньої повноцінної експлуатації; недостатній рівень і неповністю реалізований потенціал соціального обслуговування; відсутність інформації і мотивації до підприємницької діяльності, особливо – у сільських районах; низький рівень розвитку сільської місцевості.

Освіті відводиться особлива роль у забезпеченні соціалізації та соціальної захищеності дітей національних меншин, які проживають на території України. Оскільки освіта, як це підкреслюється в Законі України «Про освіту», є основою інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства і держави в цілому, то проблему навчання й виховання учнів національних меншин слід розглядати в діалектичному зв'язку з розв'язанням проблем стратегії розвитку освіти в Україні. Освітній рівень представників ромської меншини є найнижчим в Україні. Більш ніж 80% з них не закінчують школи, лише близько 10% мають повну загальну середню або професійно-технічну, і тільки одиниці – вищу освіту.

Варто приділити значну роль процесу соціалізації особистості в шкільний період. Позитивне спрямування цього процесу може служити високим гуманістичним цілям – зниження конфліктності, агресивності і нетерпимості у змінному стресовому суспільстві, підготовка до входження в яке є основним завданням школи. При існуванні фактора мультикультурності, соціалізація не може об'єктивно оцінюватись, адже труднощі виникають у розбіжності культурних, релігійних, соціально-класових, професійних, освітніх цінностях.

Освіта ромського населення залишається складною й неоднозначною як у світовому масштабі в цілому, так і в Україні, зокрема в Закарпатській області.

Характерною особливістю соціальних та сімейно-побутових умов ромської спільноти є: порівняно значна багатодітність; ранні шлюби; особливості сімейного побуту; демографічні сезонні міграції батьків учнів; зубожіння й безробіття переважної більшості родин; нівелювання відповідальності батьків за виховання дітей; низький прошарок етнічної інтелігенції; лише 20% ромського населення Закарпатської області вважають ромську мову рідною мовою; низький освітній рівень ромів не забезпечує належних можливостей у реалізації свого права на здобуття професії, працевлаштування, призначення на відповідальні та керівні посади; проблема паспортизації; у певної частини населення ромської спільноти немає чіткої позиції щодо організації шкіл для навчання своїх дітей як в окремих школах, так і спільно з дітьми інших національностей.

Починаючи з 2010 року, на допомогу ромським громадам в Україні прийшли соціально-медичні посередники. Ними стали, насамперед, представники ромських громад, що користуються особливою довірою та пошаною серед ромів, до того ж, мають певний рівень освіти. Також серед посередників є не роми за національністю, а просто люди, небайдужі до проблем, з якими стикається ромська спільнота, та добре обізнані з особливостями її культури.

Робота соціальних фахівців часто передбачає ситуації, коли до членів ромської громади ставляться несправедливо або їх дискримінують, таке дискримінаційне ставлення відбувається через стереотипи самої особистості. Саме тому фахівці соціальної сфери повинні розуміти:

- значення таких понять як стереотипи, упередження та дискримінація та зв'язок між ними;
- наслідки упередженого ставлення та дискримінації ромів відбиваються у різних видах відповідної реакції та у поведінці членів ромської громади;
- спосіб врегулювання таких ситуацій таким чином, щоби не загострювати конфлікт, а сприяти порозумінню та довірі, при цьому чітко давши зрозуміти, що дискримінація – неприйнятна.

Расизм та дискримінація ромів. Очевидно, що стереотипи про ромів є здебільшого негативними в більшості європейських суспільств. Це відбиває той факт, що загалом роми є меншиною з особливим статусом на європейському рівні. З огляду на те, що впродовж століть роми перебували на нижчому щаблі у суспільстві, їх часто сприймають як символ культурних відмінностей. Це також є наслідком багатовікової політики виключення, репресії, примусової асиміляції та навіть фізичного знищення.

Саме тому ситуація ромів також дуже добре ілюструє психологічно-соціальну теорію «цапа відбувайла»: зокрема в періоди змін, криз та непевності, накопичена більшістю фрустрація трансформується в агресивне ставлення до груп меншин, які вважають відповідальними за труднощі, перед якими опинилося суспільство.

Антидискримінаційне законодавство та спеціальні антидискримінаційні установи існують по всій Європі. Втім вирішувати проблему дискримінації лише з юридичного та інституційного боків не достатньо. Це пов'язано з тим, що окрім класичної, відкритої, форми дискримінації існують й інші тонкіші форми, які складно ідентифікувати і які часто виявляються неусвідомлено.

Наслідки расизму та дискримінації. Наявність в суспільстві тенденцій до дискримінації ромів має різні види наслідків: соціальні, економічні та психологічні [1]. Дуже деструктивним негативним наслідком є засвоєння негативного іміджу ромів та використання негативної, антисоціальної поведінки, що також підтверджує появу негативного стереотипу. Це породжує порочне коло, яке складно розірвати, і глибоко впливає на окремих людей, яких зачіпає цей процес.

Але зважаючи на здебільшого негативний імідж ромів як групи, вони відповідають на потребу кожної людини прагнути позитивної соціальної ідентичності. Дослідження виявили низку стратегій, пов'язаних з ідентичністю, як індивідуальною, так і колективною.

Індивідуальна стратегія, яку часто застосовують, полягає у тому, щоби залишити групу, відмовитися від ромської ідентичності та асимілюватися в іншій групі [3].

Посередники перед лицем дискримінації та упередження. В багатьох випадках присутність посередника, особливо з ромським корінням, чинить як миттєвий ефект зменшення прояву упередження та дискримінації працівниками органами влади. Масштаб такого ефекту залежить від позиції, яку займе посередник. Європейська програма з навчання посередників Ради Європи ставить за одну зі своїх головних цілей інтеграцію прав людини та антидискримінаційного підходу в роботу посередника. Тим не менш твердження про те, що дискримінація – неприйнятна, не означає, що посередник повинен користуватися будь-якою нагодою, щоби стати в опозицію працівникам органів влади та взяти на себе роль активіста. Як зазначено в Кодексі етики, посередник має дати та чітко зрозуміти, від початку, як членам громади, так і працівникам органів влади, що:

– його/її робота передбачає термінове реагування на всі випадки дискримінації відповідно до процедур, заздалегідь визначених з керівництвом органів влади;

– повідомлення про випадки дискримінації не означає допит людини чи представників органів влади, а вказує на необхідність змін в поведінці, рішенні або процедури.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Адам А. Українсько-ромський розмовник / А. Адам, Є. Навроцька. – Ужгород: ВАТ «Видавництво Закарпаття», 2002.

2. Городяненко В. Г. Соціологія: підручник, 3-тє вид., перероб., доп. / В. Г. Городяненко. – К.: Видавничий центр «Академія», 2008.

3. Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://rionews.com.ua/mixed/events/now/n1319814920>.

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ТА ПРАВА ЛЮДИНИ SOCIAL POLICY AND HUMAN RIGHTS

Рябко І. О. (*Одеса, Україна*)

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ

Проаналізовано структуру та функції органів державної влади та місцевого самоврядування у галузі захисту прав дитини, охарактеризовано правовий статус органів опіки та піклування, визначено основні проблеми в їх діяльності, що не дозволяють їм ефективно здійснювати повноваження з охорони дитинства. Запропоновано шляхи вдосконалення системи захисту прав дитини на державному та місцевому рівні.

Ryabko I. (*Odessa, Ukraine*)

WAYS OF IMPROVING THE ACTIVITIES OF BODIES AND TRAINING IN THE FIELD OF PROTECTION OF CHILD RIGHTS

The structure and functions of public authorities and local self-government bodies in the field of children's rights protection are analyzed, the legislative status of social protection institutions for children without parental care have been characterized the main problems in their activities which prevent them from providing effective measures in protection of childhood have been defined. The ways of improvement in the system of protection children's right on governmental and local levels have been proposed.

Приймаючи закони, парламент створює правову базу для зміцнення сім'ї, захисту дитинства, запобігання негативним проявам у дитячому середовищі. Органи опіки та піклування мають такі повноваження: провадять діяльність з надання статусу дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, встановлення опіки та піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, із захисту особистих, майнових та житлових прав дітей

Основні проблеми, які не дозволяють в повному обсязі та ефективно забезпечувати реалізацію державної політики в цьому напрямі:

1. Відсутність єдиного центрального органу виконавчої влади у сфері сім'ї та дітей.

2. Відсутність належної координації. Як на центральному, так і на місцевому рівні функції захисту прав дітей та сімей фрагментарно розподілені між трьома структурами, діяльність яких тісно переплітається, дублюється та не має чітких меж.

3. Недоліки в організації системи захисту прав дитини на місцевому рівні. Як вже зазначалось вище, всі важливі рішення стосовно дітей вирішуються на рівні районної державної адміністрації [1].

Визначені чинною нормативно-правовою базою повноваження органів опіки та піклування спрямовані головним чином на захист окремої групи дітей – дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Поряд з цим поза увагою залишається захист дітей усіх категорій, а також конкретні функції з профілактики дитячої бездоглядності, безпритульності, соціального сирітства.

4. Централізація та інституціалізація системи соціальних послуг.

Новими формами надання послуг дітям, які опинились у складних життєвих обставинах, тимчасового перебування є центри соціально-психологічної реабілітації дітей. Пройшовши курс реабілітації, дитина повертається до батьків, де залишаються ті ж проблеми, які були до поміщення дитини. Це з часом викликає необхідність повторного ізолювання дитини від сім'ї. Соціальні послуги, що не передбачають стаціонарного поміщення, надаються центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Проте такі центри функціонують на рівні області, району та міста. Натомість заклади базової, первинної ланки – на рівні сільської та селищної громади – відсутні. Таким чином, сім'я, яка опинилась у складних життєвих обставинах, що проживає на території села або селища, може отримати соціальні послуги лише на рівні району, а не в конкретній громаді [2].

Крім цього, на нашу думку, для вдосконалення роботи з профілактики дитячої бездоглядності, безпритульності та соціального сирітства необхідно:

- розробити окремий нормативно-правовий акт («Закон про органи опіки та піклування»), в якому чітко визначити межі компетенції органів опіки та піклування сільського, міського та районного рівнів ;

- запровадити механізм залучення депутатів місцевих рад до вирішення питань соціального захисту дітей та сімей на їх виборчому окрузі;

- затвердити положення про консультативно-дорадчі органи у справах дітей при сільських та селищних радах та обов'язковий колегіальний розгляд питання про стан сім'ї;

- використовувати можливості навчальних, медичних закладів, а також ресурси підприємств, які працюють на території адміністративно-територіальної одиниці [3].

Вирішення проблем соціального сирітства вимагає вдосконалення державного механізму захисту прав дитини, а саме: створення чіткої вертикалі управління у сфері захисту сімей та дітей, удосконалення діяльності органів опіки та піклування сільського та міського рівня, роздержавлення сфери соціальних послуг, поступового переходу від великих інституційних форм надання соціальної допомоги до запровадження та розвитку на рівні громад малокомплектних центрів з денним або стаціонарним утриманням для надання комплексних послуг превентивного характеру, без відриву дитини від родини.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Бутко М. П. Взаємодія органів державної влади та місцевого самоврядування у здійсненні соціального захисту дітей без батьківської опіки / М. П. Бутко, Ю. П. Харченко. – К.: Наук. світ, 2009. – 34 с.
 2. Вакуленко О. В. Залучення місцевих громад до вирішення проблем дітей, сімей та молоді, які опинилися у складних життєвих обставинах: методичні рекомендації / О. В. Вакуленко. – К.: Держсоцслужба, 2010. – 108 с.
 3. Парамонов Є. О. Актуальні питання захисту прав дитини в Україні [Електронний ресурс] / Є. О. Парамонов. – Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/govermngmt/2012/194-182-7.pdf>.
-

Філатов Б. А. (*Дніпро, Україна*)

**ІНСТИТУАЛІЗАЦІЯ ПОЛІТИЧНОГО ПАТРІОТИЗМУ
НА СОЦІАЛЬНОМУ РІВНІ**

Досліджується політичний патріотизм як нова платформа зміни політичної участі та формування моделей політичної поведінки на локальному рівні.

Filatov B. (*Dnipro, Ukraine*)

**POLITICAL PATRIOTISM INSTITUTIONALIZATION
AT SOCIAL LEVEL**

The study examines political patriotism as a new platform for changing political participation and the formation of models of political behavior at the local level.

В умовах інформаційно-комунікаційної революції важливим є не лише ціннісне, але й інституційно-діяльнісне підґрунтя політичної участі. У ХХ столітті рушійними силами політичних об'єднань слугували доктринальні положення й ціннісні уподобання громадян. В умовах соціальної дезінтеграції та індивідуалізації, важливою основою для пояснення політичної участі є стан політичного світогляду індивідів і груп, який втілюється у інституалізованих практиках та на рішення щодо підтримки, чи не підтримки, тих чи інших політичних сил, участі у конкретних політичних подіях та виборчих процедурах. В цьому контексті, політичний патріотизм виступає тією смисловою площиною, яка дозволяє поєднати, з одного боку, певну слабкість ідеологічних і доктринальних уподобань політичної участі, а з іншого боку, пояснити появу нових інституційних груп громадянської активності.

Ренесанс підвищення популярності правих та правоцентристських політичних сил в усьому світі отримує пояснення на основі реалізації потенціалу патріотичних почуттів, який є широким базисом об'єднання

громадян на позаідеологічній основі. Розширювальне тлумачення політичного патріотизму виникає як певна реакція академічних спільнот на непрогнозовані і нетиповий відхід від моделі право-лівої дихотомії та набуття популярності правими силами, не зважаючи на значну конкуренцію. Політичний патріотизм стає платформою для самовиразу громадян в політиці на основі сприйняття тих, чи інших політичних подій, які стосуються майбутньої країни та сприяють ідентифікації громадян в межах наявного стану політичної системи. Звідси, концептуалізація політичної участі набуває нового теоретичного ресурсу у вигляді потенціалу політичного патріотизму, який здійснює детермінацію політичної поведінки.

В умовах політичних криз та інтенсифікації політичного процесу, факти політичної участі набувають ще більш інтенсивного характеру. Політичний патріотизм в цих умовах набуває характеру зв'язкової ланки між соціальним буттям людини та її політичною ідентичністю. Патріотизм в цілому визначає первинні групові зв'язки людини на рівні родини та дрібних спільнот і територій. На цій основі людина, яка проходить шлях політичної соціалізації визначає свій зв'язок із розвитком політичних подій в тій, чи іншій країні з визнанням того, чи іншого політичного курсу таким, що відповідає, або не відповідає її уподобанням. У випадку системної політичної участі, громадяни стають суб'єктами вибору своєї політичної позиції, змушені адекватно реагувати на мінливість політичних подій. В сучасній Україні інституалізована політична участь лише набуває сталого характеру. Тому не є дивними випадки зміни політичних уподобань та ідентичності навіть на рівні парламентських фракцій та потужних політичних об'єднань.

Політичний патріотизм виступає сукупністю нормативних та ідейних орієнтацій, який дозволяє визначити специфіку політичної участі громадян на основі зовнішнього спостереження. Критичний аналіз дій вітчизняної політичної еліти українськими науковцями довів, що мотивація її діяльності протягом розвитку незалежної України не була детермінована патріотичними уподобаннями. З проголошенням незалежності, патріотичні сили перебували майже на маргінесі патріотичної діяльності, сплеск підтримки патріотичних політичних сил з боку населення фіксується у період Помаранчевої революції і Євромайдану, у той час як у міжвиборні періоди непатріотичні політичні сили за допомогою політичних маніпуляцій свідомо звужували можливості демократичного вибору громадян. При цьому, українська політична еліта як сукупність груп інтересів залишалася за межами актуальних проблем суспільства та потреб його розвитку.

Таким чином, вплив патріотичних уподобань та тенденції зростання популярності патріотичних поглядів і настанов у суспільстві набувають прояву не лише на макрорівні, але й на рівні територіальних громад. Локальний порядок денний за умови демократичної прозорості стимулює громадську думку до більш відвертої артикуляції вимог до влади щодо виправлення ситуації. Тому локальний або місцевий політичний патріотизм є більш безпосереднім проявом захисту інтересів конкретної громади й

способом демонстрування певної позиції щодо конкретних питань політичного розвитку того чи іншого поселення.

Усатий Б. О. (Одеса, Україна)

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА В РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

У тезах розглянуто принципи державної молодіжної політики в Україні. Зроблено аналіз та оцінку впливу молодіжного руху на реалізацію державної політики. Розкрито поняття «принцип соціального партнерства» в сфері молодіжної політики. Проаналізовано окремі вітчизняні та європейські нормативно-законодавчі акти з питань молодіжної політики.

Usatyi B. (Odessa, Ukraine)

THE ROLE OF SOCIAL PARTNERSHIP IN IMPLEMENTATION OF THE STATE YOUTH POLICY OF UKRAINE

The article deals with the principles of state youth policy in Ukraine. The analysis and evaluation of the influence of the youth movement on the implementation of the state policy is made. The concept of «the principle of social partnership» in the field of youth policy is revealed. Some domestic and European legal acts on youth policy are analyzed.

Події двох останніх десятиліть стали переконливим свідченням того, що саме молодь визначає основний вектор розвитку української держави й українського суспільства. Саме молодь була ініціатором і зробила найвагоміший внесок у здобутки трьох українських революцій новітньої епохи: «революції на граніті» 1990 р., яка відкрила шлях до відродження державності України; Помаранчевої революції 2004–2005 рр., яка продемонструвала світові прагнення українців до демократії і верховенства права; Революції гідності 2013–2014 рр., яка утвердила європейський цивілізаційний вибір народу. Саме молодь першою стала на захист державного суверенітету і проголошених революцією ідеалів від сепаратизму і зовнішньої агресії.

Від того, наскільки повноцінно молоде покоління буде включене в політичні, соціально-економічні й культурні процеси, вирішальною мірою залежить успішність прогресивних суспільних перетворень.

Проте молодіжна політика України об'єктивно несе в собі усі ознаки перехідного суспільства, а відтак сама потребує ґрунтовного та всебічного оновлення. В основі цього процесу – звільнення молодіжної політики від надмірної опіки молоді з боку держави. Обстоюючи ідеали свободи для суспільства, молодь закономірно прагне свободи саморозвитку і самореалізації. Це зовсім не означає усунення держави від молодіжної політики. Йдеться лише про об'єктивний процес

делегування державою частини своїх управлінських функцій молодіжним громадським організаціям та іншим інституціям, що представляють громадянське суспільство.

Своєрідна лібералізація державної молодіжної політики покликана вивільнити молодіжну ініціативу, створити умови для повноцінної участі молоді у формуванні та реалізації цієї політики на засадах партнерства з державою.

Про зміну вектору державної молодіжної політики говориться в ряді вітчизняних нормативно-правових актів, які регулюють молодіжну політику держави, а також в програмних вимогах, задекларованих в документах Європейського Союзу, зокрема: Молодіжній стратегії ЄС на 2010–2018 рр., Хартії основних прав Євросоюзу, Європейському пакті в інтересах молоді, Висновках Команди міжнародних оглядачів Ради Європи у рамках Міжнародного огляду національної молодіжної політики України (2012) [1].

В Стратегії розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 р., затвердженій Указом Президента України 27 вересня 2013 р. № 532/2013, молодь визнається не тільки об'єктом, але й активним суб'єктом державної молодіжної політики, який пропонує власні шляхи розв'язання молодіжних проблем і може дієво впливати на ключових суб'єктів політики в центрі та на місцях. В цьому ж документі зазначається, що державна молодіжна політика здійснюється в Україні з урахуванням соціально-економічного розвитку країни та на базі ряду принципів, серед яких називається принцип *соціального партнерства*: розробка і реалізація державної молодіжної політики має відбуватися у тісній взаємодії та із забезпеченням відповідальності усіх суб'єктів молодіжної політики (молоді, державних інституцій та організацій громадянського суспільства). Водночас, недостатній рівень діалогу між центральними та місцевими органами влади (з одного боку) та громадськими організаціями, зокрема молодіжними та дитячими (з іншого боку), відзначається в Стратегії, є однією з актуальних проблем реалізації державної молодіжної політики [4].

Соціальне партнерство як особливий спосіб громадських взаємодій припускає досягнення консенсусу між його суб'єктами на основі визнання рівноправ'я сторін, виявлення, аналізу і збалансованого обліку їх інтересів, здійснюваного за допомогою ведення відкритого діалогу між партнерами [2].

Молодіжна політика має базуватися на моделі відкритого розвитку, що спонукає молодих людей проявляти ініціативу, самостійно визначати власні цілі та цінності, бути залученими і мати змогу визначати пріоритети і методи здійснення молодіжної політики. Прикладом такої моделі відкритого молодіжного простору, що формується на принципі соціального партнерства, є молодіжні центри, які можуть мати юридичний статус або існувати як неформальні об'єднання, що почали активно з'являтися останнім часом на карті України.

Рік тому такий молодіжний центр було відкрито в смт. Саврань Одеської області. Його діяльність є хорошим прикладом соціального партнерства з владою, адже ініціював створення і відкриття центру голова районної державної адміністрації. Центр тісно співпрацює з багатьма громадськими організаціями, що діють в регіоні. До роботи в центрі залучаються ментори з числа досвідчених фахівців у різних галузях, які виступають в ролі консультантів, помічників і не виконують контролюючих функцій. Молодіжний центр «Нове покоління» – це відкрита платформа для комунікації, навчання та втілення проектів яка ґрунтується на принципі соціального партнерства

Таким чином, державна молодіжна політика України, яка є однією з визначальних складових державної політики, у сучасних умовах особливо загострює питання розвитку інноваційних підходів до формування молоді як стратегічного ресурсу держави, а також теоретично-методологічного обґрунтування механізмів активного включення молодіжних структур у процес вироблення та реалізації державної політики України. Незважаючи на те, що молодіжний рух виступає одним із головних чинників формування та реалізації державної молодіжної політики України, нерідко взаємодія та партнерство між молодіжною громадськістю і державою має суто формальний та непослідовний характер. Отже, пріоритетним завданням на сучасному етапі державотворення є посилення уваги до молодіжного руху з боку державної влади, спрямування спільних зусиль на розкриття і втілення потенціалу молоді в процесі формування й розвитку державної політики країни. Такий підхід дасть можливість сформулювати стратегічну мету українського молодіжного руху, спрямовану на формування відповідального ставлення молоді до розбудови державності в Україні.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Декларація «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» від 15 грудня 1992 року № 2859- XII [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Офіц. сайт. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2859-12>.
2. Кононенко М. Соціальне партнерство як тип соціального управління [Електронний ресурс] / М. Кононенко. – 2009. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/e-journals/DeBu/2007-2/doc/3/04.pdf.
3. Указ Президента України «Про Стратегію розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 року» від 27 вересня 2013 р. № 532/2013 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/532/2013>

Канцер В. О. (Одеса, Україна)

ДИТЯЧА БЕЗПРИТУЛЬНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ

У тезах обґрунтовані проблеми дитячої безпритульності в Україні. Основні причини, що сприяють росту безпритульності неповнолітніх: соціально-економічна трансформація суспільства, зміни звичного устрою життя і морально-ціннісних орієнтацій населення, ослаблення виховних можливостей сім'ї і школи.

Kantser V. (Odessa, Ukraine)

CHILD HOMELESSNESS AS A SOCIAL PHENOMENON

The thesis substantiates the problems of child homelessness in Ukraine. The main reasons that promote the growth of homelessness of minors: socio – economic transformation of society, changes in the usual way of life and moral and value orientations of the population, the weakening of educational opportunities of families and schools.

Бездомні особи і безпритульні діти – це особи, які знаходяться у чи не найбільш скрутному становищі. Наявність дому для кожної людини це невід'ємний атрибут нормального існування, відповідно ті особи, які лишилися без житла, не можуть повноцінно реалізовувати свої права, до того ж, вулиця негативно впливає на всі сторони їх життя: на здоров'я, на можливість реалізувати себе, здобувати засоби для існування, встановлювати соціальні зв'язки тощо. У зв'язку з цим безпритульні діти потребують особливого соціального захисту з метою повернення їх до життя в суспільстві як повноправних його членів.

Проблема захисту безпритульних дітей є актуальною на міжнародному і національному рівнях. Перед міжнародною спільнотою ставиться завдання забезпечити гідне життя для всіх без винятку, включаючи бездомних осіб і безпритульних дітей. Ми повинні перетворити економіку, навколишнє середовище та суспільство. Ми повинні повною мірою усвідомити взаємозв'язок таких найважливіших елементів, як гідність, люди, процвітання, справедливість і партнерство [2].

Потрібно створити основні напрями запобігання безпритульності, якими буде передбачено низку заходів, спрямованих на удосконалення системи запобігання дитячій безпритульності в Українському суспільстві, підвищення якості надання соціальних послуг, забезпечити задоволення потреб безпритульних дітей в екстремальних ситуаціях, формування толерантного ставлення до бездомних осіб, розширення переліку соціальних послуг тощо [1].

Основними принципами, на яких ґрунтується соціальний захист безпритульних дітей є принципи: законності; демократизму; рівності

громадян; поваги до особистості; визнання честі та гідності; забезпечення основних прав і свобод людини.

Безпритульні діти мають право на: повагу до їх гідності; охорону здоров'я; соціальний захист; правову допомогу; звернення відповідно до законодавства із заявами та скаргами до органів державної влади та органів місцевого самоврядування; отримання інформації про свої права та обов'язки [3].

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Болотіна Н. Б. Право соціального захисту в Україні : навч. пос. / Н. Б. Болотіна. – К.: Знання, 2005. – 485 с.
2. Кабаченко Н. В. Бездомність: концепції та визначення / Н. В. Кабаченко // Вісник НАДУ. – 2006. – № 3. – С. 220–225.
3. Крестовська Н. М. Дитинство як правова цінність / Н. М. Крестовська // Актуальні проблеми держави і права. – 2008. – Вип. 40. – С. 122–125.

СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА SOCIAL PEDAGOGICS

Султанова Н. В. (Миколаїв, Україна)
**ПЕРЕДУМОВИ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В
ЗАКЛАДАХ ІНТЕРНАТНОГО ТИПУ**

У тезах представлено історичні передумови розвитку і становлення системи соціального виховання дітей в закладах інтернатного типу в Україні у 20-ті роки ХХ століття. Обґрунтовано методологічне підґрунтя, на якому будується соціально-виховна робота з дітьми, які зростають поза родиною. Розкрито особливості практичного втілення ключових аспектів соціального виховання дітей.

Sultanova N. (Mykolaiv, Ukraine)
**PRECONDITIONS FOR DEVELOPMENT OF CHILDREN'S SOCIAL
EDUCATION IN RESIDENTIAL INSTITUTIONS**

Historical social and political pre-conditions of children's social education in residential institutions in Ukraine of the 20th of XX century are described in the article. The author describes the basic theory on the socio-educational work with children who grow up without a family, gives the characteristic of the main types of residential educational institutions (orphanages, boarding schools) and represents typical features of their educational process.

У світлі реформаційних процесів, що відбуваються сьогодні в Україні у всьому важливих галузях суспільного життя, надзвичайно актуальним й не вирішеним залишається питання реформування інтернатних закладів освіти. Оптимізація функціонування яких на даному етапі уможлиблюється шляхом пошуку доцільних форм утримання дітей, розробки та практичного обґрунтування нових варіантів змісту дидактики, виокремленню та застосування ефективних набутоків соціального виховання з досвіду минулого століття. За таких умов актуальним є звернення до ретроспективного аналізу витоків соціального виховання дітей у теорії та практиці української педагогічної думки періоду стійкого розвитку, розширення та функціонування інтернатних закладів освіти.

Сьогодні складовою частиною та необхідною передумовою соціалізації дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, інтеграції їх у соціальне середовище з метою повноцінного функціонування у ньому є соціальне виховання, що означає «систему соціально-педагогічних, культурних, сімейно-побутових та інших заходів, спрямованих на оволодіння й засвоєння дітьми й молоддю загальнолюдських і спеціальних знань, соціального досвіду з метою

формування в них стійких ціннісних орієнтацій і адекватної соціально направленої поведінки» [2, с. 25].

Проте, вплив суспільно-політичних передумов на систему соціального виховання дітей інтернатних закладах освіти в Україні справили державно-політичні та соціально-економічні трансформації 20-х рр. ХХ століття. Це переломний період в історії української педагогічної думки, період перебудови всього соціально-економічного устрою держави, руйнації старих освітніх парадигм та соціально-педагогічних відносин. В цей час виникають й специфічні проблеми, зумовлені зміною системи цінностей, соціальних пріоритетів та життєвих орієнтирів, і діти, які у наслідок сирітства, соціальної вразливості, занедбаності та інших проблем були поставлені в ситуацію соціальної адаптації до принципово нових умов життя.

До Великої Жовтневої соціалістичної революції на Україні існували різні типи закладів інтернатного типу: виховні будинки, сирітські будинки, притулки та ін. На той час всі вони були підпорядковані не міністерству освіти, а міністерству соціального забезпечення. Таке підпорядкування позначалося і на характері навчально-виховної діяльності цих установ, головним завданням яких було не виховання дітей, а догляд за ними, надання їм матеріальної допомоги, необхідної для життя і фізичного розвитку. Громадянська війна та відповідні її наслідки привели ці заклади до повного занепаду. Частина з них з причин відсутності матеріального забезпечення було закрито зовсім, а їхні вихованці поповнили лави безпритульних і малолітніх злочинців. Піклування про таких дітей стало у центрі уваги органів освіти і органів соціального забезпечення.

У перші роки будівництва радянської системи народної освіти почали розроблятися нові документи, постанови та декларації, що змінювали організаційну структуру і зміст навчання і виховання підростаючих поколінь. Проте українські педагоги і політичні діячі намагалися йти дещо своїм шляхом. Так з'являється ідея запровадження «соціального виховання», в якій основне місце відводилося не школі і сім'ї, а дитячому будинку. Система «соціального виховання» на перше місце ставила не оволодіння знаннями основ наук, а підготовку молоді до праці, тобто трудове виховання. Отже, починаючи з 1919 року на рівні держави було взято курс на запровадження системи соціального виховання дітей в інтернатних закладах країни. Разом із цим невілювалася роль і місце сім'ї, відділами соціального виховання підкреслювалася її неспроможність виховувати громадянина радянської республіки.

Декларація про соціальне виховання дітей (1 липня 1920 р.) містила методичні поради щодо основ організації і структури дитячого будинку в системі соціального виховання. Він мав будуватися за принципом сім'ї, а не віку, з кількістю вихованців, що не перевищувала 24 осіб. Передбачалося, що всі роботи у ньому повинні виконуватися членами дитячого будинку, залежно від сил і здібностей вихованців. У Декларації підкреслювалося, що дитячий будинок – це не закритий навчальний заклад, і всі необхідні знання

дитина має одержувати у загальнодержавних культурно-освітніх закладах, зливаючись із загальним дитячим середовищем [1, с. 2-4].

У червні 1921 р. Наркомос України опублікував у «Пораднику по соціальному вихованню дітей» інструкцію під назвою «Система соціального виховання дітей УСРР», обов'язкову для виконання всіма органами народної освіти на місцях. Головною метою соціального виховання, як зазначалося в інструкції, було «виховання нової людини, що почуває себе всією істотою зв'язаною з трудовим комуністичним суспільством» і щоб досягти означеної мети, необхідно «забезпечити дитину всім необхідним для її життя і розвитку», треба «правильно й досить широко поставити громадське виховання дитини... виховання її для суспільства». Дітей, які не мають батьків, і ти, «котрим існуюча сім'я не в силі дати всього, що належить дитині по праву», мусить взяти на виховання «нова сім'я, новий соціальний організм – робітничо-селянська держава» Тому соціальне виховання стає вихованням не тільки «для суспільства, а й силою суспільства» [3, с. 25].

У цей період відкриваються різні заклади системи соціального виховання дітей: школи-клуби, дитячі будинки неповного дня, заклади охорони дитинства та інші. Основними закладами системи соціального виховання вважався дитячий будинок, який міг бути постійним і денним. Постійний дитячий будинок – це був заклад, в якому діти постійно проживали і виховувалися. Він був призначений для дітей-сиріт і напівсиріт. Організація життя у такому інтернатному закладі була, як зазначалось у Пораднику по соціальному вихованню, безперервна (постійна) як для всього закладу, так і для кожної дитини від 4 до 15 років. Така форма у 13 пункті цього документу про систему соціального виховання вважалася найвищою формою, а в майбутньому – й єдиною.

10 червні 1920 року постановою Наркомосу України крім постійно діючих та денних дитячих будинків у всіх губернських містах і великих промислових центрах України передбачалося організацію «відкритих дитячих будинків» як допоміжних дитячих закладів соціального виховання дітей, а також дитячих містечок, колоній та інших навчально-виховних закладів для дітей з фізичними або психічними вадами.

Перспективним для подальших розвідок вважаємо дослідження проблематики імплементації наукових надбань у галузі історії соціально-педагогічної думки у сучасну систему функціонування та процес реформування інтернатних закладів освіти.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Декларація Наркомосвіти УСРР про соціальне виховання дітей (1.07.1920) // Пролетарська освіта (Вінниця). – 1921. – № 1. – С. 2–4.
2. Коваль Л. Г. Соціальна педагогіка // Соціальна робота : навч. посіб. / Л. Г. Коваль, І. Д. Зверева, С. Р. Хлебик. – К. : ІЗМН, 1997. – 390 с.
3. Порадник по соціальному вихованню дітей / Упоряд. Ценсоцвих Нарком освіти УСРР. – Х. : Всеукраїнське держ. вид-во, 1921. – 131 с.

Ляхова В. П. (Николаев, Украина)
**ОСОБЕННОСТИ СОЦИАЛИЗАЦИИ ЛИЧНОСТИ С НИЗКИМ
СОЦИАЛЬНЫМ СТАТУСОМ**

В тезисах раскрываются психологические причины подражания негативным человеческим качествам у личностей с низким социальным статусом.

Liakhova V. (Mykolayiv, Ukraine)
**THE PECULIARITIES OF SOCIALIZATION OF THE
INDIVIDUALS WITH LOW SOCIAL STATUS**

The Thesis is devoted to the psychological reasons of imitation caused by negative human qualities in individuals with low social status.

В психологической науке принято считать, что социализация человека происходит путем освоения индивидом морально-нравственных ценностей и норм взаимоотношений, сложившихся в определенной социальной группе. Однако социальная группа (например, класс) неоднородна по своему составу. В его основе: разные уровни материального благополучия, разные стили жизни и поведения, разное психологическое самочувствие, разные самооценки. Индивидов из высокостатусных семей отличает наличие в их характере внутренней свободы и раскованности, иногда переходящей во вседозволенность, а также наличие одиозности и высокомерия по отношению к детям с более низким социальным статусом.

Чтобы избавиться от гнетущего ощущения низкой самозначимости на неосознанном уровне у личности включается механизм психологической самозащиты («скотомы», «белое пятно»). Человек «как бы забывает», что он не принадлежит к высокостатусной группе и через механизм подражания идентифицирует себя с представителями высокостатусной социальной группы.

Однако, тревожным фактором является то, что подражание распространяется только на отрицательные стороны личности, негативные в социальном отношении человеческие качества. Почему это происходит крайне важно понимать как для воспитывающего взрослого, так и для человека развивающегося.

Причин этого явления может быть несколько. Например, наличие у человека синдрома дисоциальности, который характеризуется наличием эмоциональной тупости, невосприимчивости к моральным нормам и ценностям. В силу своей дисоциальности человек просто не способен воспринимать ни высокую моральность, ни духовность, ни просто быть просоциальной личностью. Способ самоутверждения дисоциальной личности – насилие, а это не предполагает восприимчивости к духовным качествам человека.

Причиной подражания худшим человеческим качествам может стать дезадаптация личности, так как для нее характерна высокая степень внушаемости. Именно через этот механизм внушаемости несовершеннолетние приобретают асоциальные формы поведения.

Вопрос о подражании негативным качествам личностям с более высоким социальным статусом остается нераскрытым в случае, если мы имеем дело с человеком, который не отмечен ни социальной дезадаптацией, ни дисоциальностью. Дело в том, что ощущение своей «плохости» может возникнуть из реального положения индивида в социуме (низкие доходы семьи, бедная одежда, отсутствие «крутого смартфона» и т. д.).

Переживания такой личности идентичны переживаниям человека с заниженной самооценкой. Чтобы избавиться от тоскливо-удручающего состояния, подсознательно человек тянется к личности, у которой нет таких тягостных переживаний.

Мы думаем, что низкостатусные социальные группы усваивают отрицательные установки господствующей социальной группы еще и потому, что у них не сформировано чувство собственного достоинства. Так как чувство собственного достоинства наиболее устойчивое психическое образование и также как и потребность в самоуважении приводит в движение поведение человека на социальном и индивидуальном уровне и это может служить основанием для позитивного самовосприятия. Таким образом нет нужды в подражании кому-либо.

Для человека с чувством собственного достоинства характерно:

- устойчивое позитивное эмоционально-ценностное самоотношение (позитивное отношение в адрес «Я»);
- уверенность в возможности достижения собственных целей и реализации поставленных перед собой задач;
- осмысленная объективность в оценках реальности и стремление к самоактуализации;
- ответственность и развитая способность к саморегуляции;
- доверие к человеку, сочувствие и сопереживание другому;
- уважительное отношение к людям.

Перечисленные свойства, качества, черты характера могут стать основой социальной идентичности личности.

Азаркіна О. В. (Одеса, Україна)

НАСТАВНИЦТВО ЯК ЕФЕКТИВНА ФОРМА ПІДГОТОВКИ ДИТИНИ-СИРОТИ ДО САМОСТІЙНОГО ЖИТТЯ

У тезах обґрунтовано необхідність впровадження наставництва як ефективної форми підготовки дитини-сироти до самостійного життя, визначенні особливості спілкування з дитиною.

Azarkina O. (Odessa, Ukraine)

TUTORING AS AN EFFECTIVE FORM OF ORPHAN CHILD PREPARATION TO INDEPENDENT LIFE

The thesis substantiates the need for the introduction of mentoring as an effective form of preparation of the child-orphan for independent living, the definition of the features of communication with the child.

Стосунки між дитиною і дорослим є міцним фундаментом для розвитку дитини. Якість соціального життя людини багато в чому залежить від характеру спілкування з іншими людьми. Задоволення від спілкування впливає на психологічне благополуччя учасників комунікативного процесу, тоді як постійне невдоволення соціальними контактами і між особистими стосунками призводить до поганого настрою, депресії, зниження активності, а в результаті – до погіршення здоров'я і невиконання визначених цілей. Діти, які виховуються в державних установах, часто страждають від дефіциту спілкування, особливо з дорослими. Внаслідок цього їх особисті навички спілкування формуються повільно і не завжди правильно. В умовах реформування соціальної сфери державна соціальна політика України спрямована на створення умов для досягнення високого рівня життя громадян шляхом підвищення якості соціальних послуг. Створення сприятливого середовища для розвитку дитини, зміцнення виховного потенціалу української родини, реалізація права дитини на проживання у сім'ї – саме це є пріоритетними напрямками державної політики та орієнтирами соціальної роботи. Підготовка дитини-сироти до самостійного життя шляхом розвитку її потенціалу, впевненості у власних силах, визначення життєвих цілей є актуальною проблемою та надзвичайно важливою умовою якості соціальних послуг вразливим категоріям населення.

Найкращим вирішенням для дітей, які виховуються в державному закладі, було б улаштування їх в сім'ю чи інші сімейні форми, але, на жаль, не всі діти можуть бути туди влаштовані з багатьох причин психологічного, юридичного, морального характеру. Як процес впливу Наставництво є успішним з точки зору і короткострокових цілей (зосередженість на наданні необхідної допомоги дитині на певний період), і довгострокових цілей (підтримка дитини протягом життя). Для дитини-сироти навички і знання більш досвідченої людини можуть бути дуже важливими при виборі успішного життєвого шляху. Особливої підтримки дитина потребує на таких вагомих етапах як закінчення школи, пошук роботи, пошук житла, створення сім'ї.

Побудова позитивних наставницьких стосунків є важливим процесом, як і встановлення будь-яких інших людських контактів. Кожній людині в тій або іншій мірі властива потреба в спілкуванні, налагодженні соціальних контактів. З одного боку, це потреба в нових враженнях, почуттях, знаннях, а з іншої – бажання поділитися з партнером своїми переживаннями і

думками. Наставництво – форма взаємодії з дитиною, яка виховується в державному закладі. Водночас, наставницькі взаємовідносини відрізняються від особистісних, так як вони основані на професіоналізмі. Основною ціллю Наставництва є підготовка дитини-сироти до самостійного життя шляхом розвитку її потенціалу, впевненості у власних силах, визначення життєвих цілей, формування людських взаємовідносин, культурних, моральних, духовних цінностей. Наставник – це турботливий друг, який стає для дитини чи підлітка значущою людиною, яка хоче і може присвячувати їй свій час, знання і сили. Основними завданнями наставника є: формування емоційно довготривалих, стабільних стосунків в житті дитини-сироти, підтримка і розвиток позитивних цінностей дитини; допомога дитині в розвитку потенціалу та розкритті своїх сильних сторін; сприяння у визначенні дитиною власних індивідуальних цілей і шляхів їх досягнення; передача досвіду та знань дитині; стимулювання правильного життєвого вибору; підтримка успіхів у навчанні; сприяння формуванню у дитини та у підлітка навиків самостійного життя. Найбільш ефективними стають ті Наставники, котрі пропонують підтримку, проявляють терпіння та ентузіазм, ставлять високі цілі, ведуть інших до нових досягнень. Успішний Наставник, на наш погляд, повинен мати такі особисті риси: відповідальність, повага до дитини, дружелюбність, щирість, відкритість, рішучість і впевненість, доброзичливість у спілкуванні з дитиною, толерантність. Вважаємо, що Наставник повинен володіти такими навиками: допомагати дітям розвивати особистий інтерес до оточуючого світу; бути хорошим прикладом; вміти бути уважним та активним слухачем; бути зацікавленим у взаємодії з дитиною і вчасно приходити на зустрічі; говорити дітям, що завжди є надія; допомагати дитині ставити перед собою коротко і довгострокові цілі; формувати у дитини розуміння «доброго» і «злого», допомагати знаходити позитивні моменти в її житті. Думається, що Наставник повинен бути готовим присвячувати себе дитині не чекаючи подяки. Можна виділити такі форми Наставництва: індивідуальне, в групі, за допомогою електронної пошти. Завдяки спільному проведенню часу та іграм Наставник відкриває для Вихованця нові знання та досвід, стимулює прийняття дитиною рішень щодо правильного життєвого вибору, підтримує успіхи у навчанні, тим самим підвищуючи її самооцінку. Наставнику важливо стати другом та радником, бути достойним прикладом для наслідування, допомогти дитині розвивати свої здібності та таланти. В розвитку наставницьких стосунків можна виділити чотири етапи розвитку: знайомство, постановка цілей і написання індивідуального плану, досягнення цілей та етап завершення взаємодії. Спілкування – це двосторонній або багатосторонній процес встановлення і розвитку контактів між людьми, який викликаний їхньою потребою в спільній діяльності. На початку розмови потрібно створити атмосферу психологічного комфорту: не треба квапити вихованця, після привітання краще витримати невеличку паузу, щоб дати йому зосередитися, заспокоїтися. Наставник має демонструвати свою небайдужість до проблем співрозмовника, зацікавленість і готовність допомогти. Встановлення

контакту відбувається в перші 3-4 хвилини бесіди. Під час бесіди важливо «побачити», зрозуміти життя вихованця в цілому, а не обговорювати лише конкретну проблему. Якщо з перших хвилин спілкування з дитиною-сиротою проявити максимум уваги, доброзичливості, знайти правильний підхід до побудови діалогу, то шанси на встановлення подальшого емоційного контакту будуть досить високими. Слід пам'ятати, що кожна негативна оцінка, «комунікативний бар'єр» у разі високої тривожності, емоційності дитини, викликаної, наприклад, нещодавно пережитою травмою і втратою родинного середовища, віддаляють Наставника від дитини. Необхідно зауважити, що стиль спілкування з дитиною значно відрізняється від стилю спілкування з дорослими. Розмову з дитиною потрібно здійснювати у простий, прийнятний для неї спосіб, що відповідає її віковим особливостям. При необхідності доцільно повторювати, спрощувати, пояснювати детальніше суть свого запитання; дозволяти дитині, у свою чергу, задавати багато запитань. Ставлячи дитині запитання, Наставник має бути впевненим у адекватному розумінні нею усіх слів і термінів, що використовуються. Не завжди доцільно задавати прямі запитання. Дитина має розуміти, що до неї ставляться як до особистості. Крім того, для вибудовування позитивних і ефективних стосунків з дитиною, дуже важливо розуміти особливості життя і пережиті нею травми. Дуже важливо, щоб Наставник був максимально об'єктивним, для того, щоб допомогти дитині самій розібратися в своїх почуттях.

Таким чином, Наставник повинен зіграти дуже важливу роль в житті дитини-вихованця, у формуванні навичок самостійного життя в суспільстві, профорієнтації, формуванні правильних, якісних навичок спілкування, що у свою чергу сприяє успішній соціалізації і вибудовуванню свого життя, а також допомогти розвинути свій потенціал, визначити життєві цілі та стати йому вірним другом і опорою в складних ситуаціях.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Соціальна робота в Україні: навч. пос. / І. Д. Зверева, О. В. Безпалько, С. Я. Марченко та ін. ; [за заг. ред. І. Д. Зверевої, Г. М. Лактіонової]. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 256 с.
2. Байярд Роберт Т. Ваш беспокойный подросток: практическое руководство для отчаявшихся родителей / Роберт Т. Байярд, Джин Байярд. – М.: «Семья и школа», 1995. – 56 с.
3. Гиппенрейтер Ю. Б. Общаться с ребенком. Как? / Ю. Б. Гиппенрейтер. – М. :издательство: АСТ, 2008. – 89 с.

Чепурна О. О. (Харків, Україна)

ЗАСТОСУВАННЯ ПРОБЛЕМНОЇ СИТУАЦІЇ НА УРОЦІ В АДАПТИВНІЙ СИСТЕМІ НАВЧАННЯ

У тезах обґрунтовано застосування проблемної ситуації на уроці в закладі загальної середньої освіти, як однієї з умов підвищення пізнавальної діяльності учнів в адаптивній системі навчання.

Chepurna O. (Kharkiv, Ukraine)

APPLICATION OF A PROBLEM SITUATION AT THE LESSON IN ADAPTIVE LEARNING SYSTEM

The thesis substantiates the use of the problem situation at a lesson in the institution of general secondary education as one of the conditions for improving pupils' cognitive activity in the adaptive system of education.

Найсприятливішим ґрунтом для зрушень у розумовому розвитку учнів є такі навчальні ситуації, коли учні виступають з позиції дослідників проблеми, що ґрунтується на певних суперечностях і допускає різні шляхи її розв'язання, тобто коли істина народжується.

Активізації пізнавальної діяльності учнів в умовах адаптивної системи навчання сприяє створення учителем на уроці проблемної ситуації, що є однією з головних умов виникнення пізнавальної потреби.

За Н. П. Наволоковою, проблемна ситуація – обставина, коли перед учнями постають нові умови й інформація, через що вони не можуть прийняти рішення на основі своїх власних знань і досвіду і тому мають відшукати нову інформацію і набувати новий досвід [2, с. 175].

В. С. Кукушин визначає проблемну ситуацію основним елементом проблемного навчання, за допомогою якої пробуджується думка, пізнавальна потреба учнів, активізується мислення. У психологічній структурі проблемної ситуації О. М. Матюшкін виділяє три її компоненти: досягнення невідомих знань чи способу дії; пізнавальна потреба, що спонукає людину до інтелектуальної діяльності; інтелектуальні можливості людини, які включають його творчі здібності і накопичений досвід. Виходячи з цього, вчений визначає проблемну ситуацію як особливий вид розумової взаємодії суб'єкта та об'єкта [3, с. 143].

І. І. Довгопол, Т. А. Івкова вважають, що виникнення проблемної ситуації – акт індивідуальний, тому вчителю необхідно застосовувати диференційований та індивідуальний підхід. Проблемна ситуація, – підкреслюють вчені, – спеціально створюється вчителем шляхом застосування особливих методичних прийомів: учитель підводить школярів до протиріччя і пропонує самим знайти спосіб його вирішення; зіштовхує протиріччя практичної діяльності; викладає різні точки зору на одне і те ж питання; пропонує класу розглянути явище з різних позицій; спонукає учнів робити порівняння, узагальнення, висновки, зіставляти факти; визначає проблемні теоретичні та практичні завдання [1, с. 116].

Проблемність у навчанні забезпечує інтенсивну розумову активність дітей під час засвоєння знань, створює найсприятливіші умови для розвитку в них здатності по-творчому, всебічно розглядати предмет дослідження. Проблемний аспект навчання забезпечує формування дитини з гнучким розумом, творчими нахилами.

Вважаємо, що проблемна ситуація повинна відповідати таким вимогам:

- бути адекватною до реальної ситуації спілкування;
- бути зрозумілою для учнів;
- викликати інтерес до завдання, прагнення належно його виконати.

Головний акцент повинен бути зроблений на створенні ситуації, як системи взаємовідносин між тими, хто спілкується. Система взаємовідносин між співрозмовниками досить різноманітна, що охоплює різні сфери суспільного і матеріального життя учнів, соціальні відносини, відносини спільної діяльності та статусно-рольові відносини.

Проблемні ситуації, проблемні тексти, а також врахування особистого досвіду учнів можуть допомогти керувати навчальним процесом. Обговорення ситуацій, що побудовані на основі взаємовідносин, дозволяє зробити процес навчання максимально природним, наближеним до умов реального спілкування.

У навчальній діяльності учня проблемна ситуація є стимулом активізації його мислення, сприяє активному засвоєнню нових знань та вмінь, спонукає робити порівняння, узагальнення, висновки, аналізувати факти, є дієвим способом перетворення знань у переконання.

В умовах адаптивної системи навчання проблемна ситуація перш за все повинна містити тематичну спрямованість, змістовну значимість, доцільність і спроможність її вирішення для кожного учня або для певної групи учнів класу. У результаті осмислення питання в учня виникає потреба в отриманні відповіді на нього, що стимулює його діяльність в процесі виконання завдання.

Вихід із проблемної ситуації, – наголошує В. С. Кукушин, – завжди пов'язаний з усвідомленням проблеми (того, що невідомо), її формулюванням і рішенням [3, с. 144].

Підкреслимо, що створення проблемної ситуації під час організації навчально-виховного процесу в адаптивній системі навчання сприяє формуванню в учнів інтересу, творчого підходу до вирішення навчальних завдань, стимулює творчу самостійність їх розумової діяльності, спонукає до формулювання висновків, здійсненню аналізу та обґрунтуванню фактів, явищ.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Довгопол И. И. Современные образовательные и педагогические технологии / И. И. Довгопол, Т. А. Ивкова. – Симферополь: «Ната», 2007. – 336 с.
2. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / [Автор-укладач Н. П. Наволокова]. – 2-ге вид. – Х.: Видавнича група «Основа», 2014. – 176 с.
3. Педагогические технологии: Учебное пособие для студентов педагогических специальностей / [Под общ. ред. В. С. Кукушина]. – Серия «Педагогическое образование». – Ростов н/Д: Узд-кий центр «Март», 2002. – 320 с.

Онкович Г. В. (*Миколаїв, Україна*)

НОВЕ В МЕДІАОСВІТІ: ВІКІДИДАКТИКА

Вікідидактика – це частина медіапедагогіки, котра розробляє технології застосування Вікіпедії у навчальному процесі, розглядає й рекомендує до впровадження нові дидактичні матеріали і засоби з опертям на вікіджерела.

Onkovych G. (*Mykolayiv, Ukraine*)

NEW IN MEDIA EDUCATION: WIKIDIDACTICS

Wikididactics is a part of media pedagogy that develops technologies of using Wikipedia in the educational process, considers and recommends the introduction of new didactic materials and tools based on Wiki sources.

Wikipedia is a global, free and multilingual Internet encyclopedia, the oldest and largest project of the Wikimedia Foundation. The rapid process of its development continues around the world, leading to the emergence of new concepts and, terms. Today we can talk about a new specialty: Wikimediemaker – Creator of software; Wikipedian – the author of the articles; Wikipedagogue – a teacher who uses Wikipedia in educational work Wikididact – the one who teaches to write and edit articles in Wikipedia, as well as creates training manuals and so on. Therefore, there are new units still in a very new educational branches that, are mediapedagogics and mediadidactics.

Вікіпедія (англ. Wikipedia) – відкрита багатомовна енциклопедія. Назва утворена від слів «вікі» (технологія для створення сайтів) та «енциклопедія». Ця найбільша та найповніша в історії людства енциклопедія створена більш як 290 мовами та найбільшою кількістю редакторів. Водночас це один з найбільших у світі волонтерських рухів, адже існує завдяки добровольцям. Вікіпедію може редагувати кожен, незалежно від професії, приналежності до соціальних груп, місця проживання та національності. Бурхливий процес її розвитку триває в усьому світі, що призводить до появи нових понять, термінів. Сьогодні ми можемо говорити про нові спеціальності: вікімедійник – створювач програмного забезпечення, вікіпедист – автор статей, вікіпедагог – учитель/викладач, котрий використовує Вікпедію у навчально-виховній роботі, вікідидакт – той, хто навчає писати й редагувати статті у Вікіпедії, а також створює навчально-методичні посібники і т.ін. Відтак – з'явилися нові підрозділи у педагогічній галузі – медіа педагогіка й медіадидактика.

На сьогодні існує 295 мовних розділів Вікіпедії. Усі вони є окремими сайтами, з назвами на зразок uk.wikipedia.org, де перші дві чи три літери — код мови (зазначимо принагідно, що слід розрізняти код української мови — uk й України як країни – ua). Певний мовний розділ Вікіпедії значно залежить від кількості та якості джерел, на які посилається автор, бо дописувачів, які можуть перекладати з інших мов, зазвичай менше. У

Вікіпедії є службова сторінка «Сторінки з найбільшою кількістю інтервікі-посилань», де можна побачити список статей, створених різними мовами. Немає жодної статті, що мала б 295 мовних версій. Найближче наблизилась стаття про Фінляндію – 283. Перший десяток виглядає так: Фінляндія (283 міжмовні посилання), Росія (282). Чилі (281). Туреччина (275), Сполучені Штати Америки (275), Німеччина (272), Італія (271), Вікіпедія (269), Польща (268), Європа (267). Стаття «Україна» на 23-24 місці разом із «Канадою» — 253 версії. Серед наук лідирує географія: Географія (222 міжмовні посилання), Математика (209), Астрономія (208), Фізика (205), Історія (202). Як бачимо, навіть ці «сухі» факти, дають педагогам багато інформації для використання як на вікіуроці, так і при вивченні певної дисципліни.

Серед нових форм навчальної роботи з опертям на Вікіпедію – навчання учнів і студентів писати й редагувати статті. Започаткувала це Валентина Кодола, вчителька із Черкащини. На допомогу учням вона створила відеоролики, якими можуть послуговуватися всі бажаючі – вони представлені на її персональній сторінці у Фейсбуці. Свої відеозаписи з навчання написання і редагування статей в мережі Інтернет, які допомагають проводити вікітренінги (віківишколи) пропонує й учитель Андрій Гриценко з Сумщини. Учитель літератури з Кременчука Олег Куц розробив авторський спецкурс, під час опанування якого учні самостійно пишуть статті. У Чернігівському педуніверситеті з цією метою створено Вікістудію.

З'являються й інші новітні формизанять, назовемо їх «Людина з Вікіпедії». Так, проводячи вікітренінг, Олег Куц запросив на заняття професора В. С. Білецького. Професор С. В. Білецький – наочний приклад громадянського служіння Україні. А щодо нього як автора Вікіпедії–«важковаговик», чи найбільша кількість статей – у нього, найбільша кількість переглядів дописів у Вікіпедії (принаймні у вересні) – його, понадмільйон... Тернополяни перед вікітренінгом провели «вікізустріч» з Тернопільським вікіпедистом Мар'яном Довгаником. На той час він створив 34867 статей, загальна кількість його редагувань в усіх проектах сягала 170 499. Найбільше Мар'ян Довганик пишається своїм вікіпроектom «Тернопільщина». Вчителька з Тернопільщини Світлана Дячок розробила календарний план виховної роботи в школі з використанням Вікіпедії. Її учні є не тільки дописувачами до Вікіпедії, а й учасниками фотоконкурсів. Учителька з Полтавщини Ольга Лобода з наймолодшими школярами «оживляє» статті у Вікіпедії: на «Вікі-інформкоктейлі» вони використали інформацію про земляка – лейтенанта Руслана Сулименка з АТО. Розмову супроводжував телеміст з Русланом і редагування статті «Вікіпедії» про нього. Учителька історії Ганна Гінкул з учнями Мішково-Погорілівської школи-інтернату на Миколаївщині після зустрічі із земляком – художником Валентином Меркуловим створили статтю про нього й додали світлини. Українські педагоги використовують Вікіпедію і під час навчальних і позанавчальних занять із різних дисциплін. Цей досвід уміщено в посібнику «Вікіпедія у навчальному процесі освітніх установ». Отже, маємо приклади

новітніх форм навчальної роботи. Досвід використання Вікіпедії, який сьогодні має українська педагогічна спільнота, представлено на тематичних сторінках у «Фейсбуці» – «Вікідидактика» і «Вікіпедія в школі».

Буханастюк В. Р., Фучеджі В. Д. (Одеса, Україна)

ДЕВІАНТНА ПОВЕДІНКА У ПІДЛІТКІВ

В тезах розглядаються причини та фактори, які впливають на формування девіантної поведінки у підлітків.

Bukhanastiuk V., Fuchedzhi V. (Odessa, Ukraine)

DEVILANT BEHAVIOR IN ADOLESCENTS

Theses consider the causes and factors that influence the formation of deviant behavior of adolescents.

Девіантна поведінка – це, найчастіше, спроба підлітка привернути до себе увагу або утекти від повсякденних життєвих негод і проблем та подолати стан невпевненості й напруги, через певні компенсаторні форми.

В наш час проблема девіантної поведінки підлітків набуває особливої уваги у зв'язку із загальносистемною кризою нашого суспільства. Крім того, розмитість норм, ослаблення соціальної регуляції спотворює культурні та духовні устої. Негативні тенденції суспільства особливо позначились на підлітках. Підлітковий вік, і сам по собі, являє собою період кризи: з однієї сторони підліток пов'язаний зі світом дитинства, з іншої з дорослим життям. У цей період проходить усвідомлення життєвих цінностей, на основі яких будуються подальші відносини з навколишнім світом. До численних труднощів підліткового періоду, обумовлених кризою переходу від дитинства до дорослості, сьогодні додається ціннісно-нормативна дезінтеграція, як на макро-, так і на мікросоціальному рівнях організації суспільства. Даний факт виявляється в порушенні або ігноруванні значною частиною населення, не лише ціннісних норм, а й традицій, стереотипів, усталених типів мислення та діяльності. У цій ситуації в одних людей посилюється здатність до пошуку ефективних шляхів адаптації в нестабільному соціумі, а в інших, навпаки, вона втрачається, що призводить до поширення девіантних форм поведінки.

Існують різні точки зору, що описують особливості підліткового віку. Але багато дослідників розглядають підлітковий вік, саме, як фактор ризику, для розвитку девіантної поведінки.

На сьогоднішній день проблема девіантної поведінки підлітків та їхня моральна деградація та розбещеність не може залишитись без уваги.

Існує три основні підходи для пояснення причин виникнення девіантної поведінки:

1. *Біологічний підхід* (Ч. Ломброзо, У. Шелдон). Суть цього підходу в тому, що девіантну, зокрема, злочинну поведінку, обумовлено певними фізичними особливостями людини. Наприклад, виступаюча нижня щелепа, знижена чутливість до болю і т. ін. (Ч. Ломброзо) або мезоморфними особливостями, тобто будовою тіла, яка відрізняється силою і стрункістю (У. Шелдон). Біологічні передумови включають: спадково-генетичні особливості, вроджені властивості індивіда (придбані під час внутрішньоутробного розвитку), імпринтинг (фіксування на ранніх етапах онтогенезу) [2, с. 441]. Таким чином, біологічний фактор регулює наступні характеристики індивідуального розвитку: гендерні (полові) відмінності; вікові особливості; фізичну конституцію; стан і типологічні властивості нервової системи.

2. *Психологічний підхід*. Девіантність при такому підході обумовлена психічними відхиленнями особистості, наявністю різних комплексів, а також тим, що конфлікт особистості і суспільства заданий спочатку, як зіткнення Id («ВОНО») з Super-Ego – системою моральних заборон. Суспільство обмежує можливість задоволення інстинктів людини, і тим самим створює конфліктну ситуацію. Також психологічною передумовою виникнення девіантної поведінки є так звані прикордонні стани – акцентуації характеру. Акцентуації – надмірно виражені риси характеру [1, с. 92].

3. *Соціологічний підхід* (Г. Беккер, С. Селлін, Р. Мертон, Т. Парсонс та ін.). В даному випадку девіантна поведінка пояснюється соціальними причинами: недосконалістю суспільства, соціальною нерівністю і протиріччями, протестом проти несправедливого суспільного устрою та ін.

Одним з найважливіших факторів формування правової свідомості є родина, як перша референтна група. Дитина засвоює зразки й манеру поведінки (часто несвідомо), типові реакції дорослих на ті або інші проблеми. Дефекти первинної соціалізації дитини в сім'ї можуть набувати криміногенного значення. Спостереження й дослідження вказують, що в родинах, де панують емоційні, теплі контакти та взаємоповага, у дітей частіше формуються такі якості, як колективізм, доброзичливість, здатність до співпереживання, самостійність, ініціативність, уміння вирішувати конфлікти не силовим шляхом, тощо. Навпаки, психологічне відчуження батьків до дитини, відсутність турботи та взаєморозуміння у відносинах, можуть стати причиною девіантної поведінки. До інших причин можна віднести зневажливе відношення батьків до моральних і правових норм, приклад їх протиправної поведінки (хуліганство, розкрадання, алкоголізм, тощо) [3, с. 74].

Отже, приймаючи до уваги вищезазначене, ми дійшли висновку, що девіантна поведінка підлітка є результатом складної взаємодії соціальних, біологічних та психологічних факторів крізь призму відносин особистості.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Бодалев А. А. Формирование понятия о другом человеке как личности / А. А. Бодалёв. – СПб.: Ленинградский университет, 1970. – 136 с.

2. Глинский Я. И. Девиантология / Я. И. Глинский. – СПб.: Изд-во Р. Асланова «Юридический центр пресс», 2007. – 526 с.

3. Радугин А.А., Радугин К.А. Социология: курс лекцій / А. А. Радугин, К. А. Радугин. – 2-е изд., перераб. и доп., – М.: Изд-во «Центр», 1999. – 160 с.

Фучеджі В. Д., Мішук О. В. (Одеса, Україна)

ЛОКУС КОНТРОЛЮ ЯК СПОСІБ ВИЗНАЧЕННЯ ЕКСТРАВЕРСІЇ ТА ІНТРОВЕРСІЇ У СТУДЕНТІВ

В тезах розглядаються особливості розвитку рівня локус контролю. Локус контролю є характерним для людини та типовим стосовно будь-яких видів подій та ситуацій, з якими їй доводиться зіштовхуватися. Один і той самий тип контролю характеризує поведінку певної особистості як у випадку невдач, так і у сфері досягнень і в різних сферах соціального життя.

Fuchedzhi V., Mishchuk O. (Odessa, Ukraine)

LOCUS CONTROL AS A WAY TO DETERMINE EXTRAVERSION AND INTROVERSION AMONG STUDENTS

In the theses, features of the level of locus control control are considered. Locus control is typical of humans and typical of any kind of events and situations with which it has to encounter. One and the same type of control characterizes the behavior of a certain person, both in the event of failure, both in the field of achievements and in various spheres of social life.

Розвиток нашої країни в сучасних умовах висуває на передній план проблеми, пов'язані з формуванням всебічно розвиненої особистості. Така особистість має бути здатною адекватно сприймати зміни в суспільному житті, проявляти свідому активність, спрямовану на приведення внутрішніх резервів у відповідність до зовнішніх умов. Сучасна людина повинна вміти ухвалювати рішення, нести за них відповідальність, володіти активністю, цілеспрямованістю, вміти долати зовнішні та внутрішні бар'єри, що заважають досягненню мети, тобто у сучасної молоді людини повинні бути сформовані якості особистості, що дозволяють їй бути успішною. Не останню роль у вирішенні таких проблем набуває дослідження такого фундаментального утворення особистості, як локус контролю. Ставлення людини до своєї діяльності та умов праці, її екстернальність чи інтернальність, мають значний вплив на успішність такої діяльності та на ефективність роботи організацій. Сучасні дослідження показують, що люди, які покладаються на себе, (а не на зовнішні умови) в процесі життєдіяльності, тобто інтернали, є більш активними, відповідальними та схильним до прийняття рішень.

Особливого значення, дослідження локус контролю, сьогодні набуває саме в студентському віці. Процес особистісного та професійного

становлення, отримання бажаної освіти, а згодом і роботи за фахом, пов'язані зі значними, часто непередбачуваними труднощами, що ставить перед особистістю сучасної молоді людини безліч вимог.

Концепція «локус контролю» є слідством теорії соціального вчення Дж. Роттера. На його думку, інтернальність і екстернальність є достатньо стійкими властивостями особистості, сформованими в процес її соціалізації. Основним елементом теорії соціального навчання є очікування індивіда, що його поведінка приведе до бажаної винагороди. Проблема контролю соціальної поведінки вивчається в різних аспектах у філософії, соціології, психології при розгляді можливостей і здібностей людини управляти своєю поведінкою [3]. Різні аспекти концепції локус контролю відображені в теоріях і концепціях поведінки: віра в долю або випадок як прояв неефективності суспільної системи (Т. Б. Веблен), віра в долю як захисний механізм, що дає можливість зберегти самоповагу у разі життєвих невдач (Р. К. Мертон). Локус контролю – це риса особистості, одна з важливих інтегральних характеристик самосвідомості, що пов'язує відчуття відповідальності, готовності до активності та переживання «Я» [1].

Можна припустити, що в загальному випадку екстернальний локус-контроль формує орієнтацію на стан, а інтернальний – орієнтацію на результат. В зв'язку з цим важливо і те, що локус контролю виявляється як характеристика загальної активності особистості, яка має дві складові: рівень ініціативи і рівень відповідальності.

Локус контролю є надзвичайно важливою характеристикою особистості сучасного студента, а його рівень має вплив на здійснення ним різних дій в процесі життєдіяльності, а також на їх успішність та ефективність. Саме тому ця психологічна категорія потребує постійних досліджень.

У початковому варіанті теорії суб'єктивної локалізації контролю Дж. Роттера виділялися лише два типи локусу контролю: інтернальний і екстернальний.

Інтернальний тип – людина з високим рівнем суб'єктивного контролю. Така людина вважає, що події які з нею відбуваються залежать насамперед від її особистісних якостей (компетентності, цілеспрямованості, рівня здібностей) і є закономірними наслідками його власної діяльності.

Екстернальний тип – людина з низьким рівнем суб'єктивного контролю. Така людина переконана, що її успіхи і невдачі залежать насамперед від зовнішніх обставин – умов навколишнього середовища, дій інших людей, випадковості, везіння чи невезіння.

Будь-кому з нас властива певна позиція на відрізку, розташованому від екстернального (безвольного) до інтернального (відповідального за себе, вольовому) типу. Важливо, що локус контролю, характерний для людини, універсальний стосовно будь-яким видам подій і ситуацій, з якими йому доводиться стикатися [2].

Отже, локус контролю – це риса особистості, одна з важливих інтегральних характеристик самосвідомості, що пов'язує відчуття

відповідальності, готовності до активності та переживання «Я». Локус контроль виступав базовим поняттям теорії соціального вчення американського психолога Дж. Роттера. Він запропонував розрізняти людей між собою у відповідності до того, де вони локалізують контроль над значущими для себе подіями.

ЛИТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Абульханова-Славская К. А. Время личности и время жизни / К. А. Абульханова-Славская, Т. Н. Березина. – СПб, 2001. – С. 403.
2. Гуренкова Т. Н. Психология экстремальных ситуаций / Т. Н. Гуренкова, И. М. Єлісеєва. – М.: «Смысл», 2009. – 309 с.
3. Маслоу А. Мотивация и личность. – 3-е изд. / А. Маслоу. – СПб.: Питер, 2003. – 352 с.

Кернас А. В., Максимихина О. В. (Одесса, Украина)

ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ СОЦИАЛЬНОЙ АДАПТАЦИИ И ГАРМОНИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ДЕТЕЙ С ПЛОХО РАЗВИТОЙ СПОСОБНОСТЬЮ В ЧТЕНИИ И ПРАВОПИСАНИИ

В работе раскрываются теоретико-практические аспекты социальной адаптации и гармонического развития детей с плохо развитой способностью в чтении и правописании.

Kernas A., Maksimikhina O. (Odessa, Ukraine)

THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS OF SOCIAL ADAPTATION AND HARMONIOUS DEVELOPMENT OF CHILDREN WITH POORLY DEVELOPED ABILITY TO READ AND SPELL

Theoretical and practical aspects of social adaptation and harmonious development of children with poorly developed ability in reading and spelling are revealed in the work.

Личность – это образование особого типа. В свою очередь, Сергей Леонидович Рубинштейн делает акцент при этом на возникновении самосознания, которое является поздним новообразованием и образует, по мнению этого автора, существо личности. Самосознание С. Л. Рубинштейн понимает как способность человека осмыслять и переосмыслять свою деятельность с точки зрения того, что для него оказывается действительно значимым в жизни, и, исходя из этого осмысления, ставить перед собой жизненные цели и задачи. Важно и обратное: человек не только, исходя из того или иного самопознания, ставит перед собой определенные цели и развертывает соответствующие деятельности, но и внутри осуществляемых им различных деятельностей распознает самого себя и формируется как личность [2, с. 526].

В то же время при более детальном рассмотрении данного феномена считаем необходимым обратить внимание на следующие закономерности, касающиеся природы данного явления.

Любой психологически здоровый человек имеет относительно устойчивую, развивающуюся в большей или меньшей степени осознанную систему представлений о себе. В психологии данная система представлений человека о себе обозначается термином «Я-концепция». Структура Я-концепции состоит из подструктур: Я-реальное и Я-идеальное. Под первым понимают нечто настоящее, действительно существующее в личности. Под вторым – мысли, идеи, принимаемые личностью в качестве идеала. Традиционно считается, что между Я-реальным и Я-идеальным должна быть разница. Согласно российскому психологу Д.А.Леонтьеву, «Я» – это форма переживаний человеком своей личности, форма, в которой личность открывается сама себе. «Я» имеет несколько граней:

Первая грань «Я» – это так называемое телесное или физическое «Я», переживание своего тела как воплощения «Я», образ тела, переживание физических дефектов, сознание здоровья или болезни (особенно ярко проявление телесного «Я» можно проследить в подростковом возрасте, когда эта грань выходит на передний план, а другие отстают в своем развитии).

Вторая грань «Я» – это социально-ролевое «Я», выражающееся в ощущении себя носителем тех или иных социальных функций.

Третья грань «Я» – психологическое «Я», которое включает в себя восприятие собственных черт, диспозиций, мотивов, потребностей и способностей, и отвечает на вопрос «Какой я?» [3, с. 47].

В свою очередь, образовательную среду можно рассматривать как подсистему социокультурной среды, как совокупность исторически сложившихся факторов, обстоятельств, ситуаций, и как целостности специально организованных педагогических условий гармонического развития личности ученика. В современных исследованиях образовательная среда рассматривается как категория, характеризующая развитие ребенка, что определяет ее целевое и функциональное назначение [1].

Таким образом, образовательная среда представляет собой совокупность материальных факторов образовательного процесса, межличностных отношений, которые устанавливают субъекты образования, и специально организованных психолого-педагогических условий для формирования гармонического развития личности.

В то же время детям с нарушениями письма и чтения, проходящим обучение в условиях массовых общеобразовательных школ, чрезвычайно сложно освоить и закрепить учебный материал ввиду проявляющихся вторичных признаков, сопутствующих нарушениям письма и чтения.

1. Физические и моторные особенности. Слух и интеллект сохранены. Резко выражены отклонения в развитии речи. Вторичными дефектами являются ограниченность мышления, затруднения в чтении и письме, отклонения в эмоционально-волевой сфере.

2. Уровень работоспособности. При речевых расстройствах, вызванных органическими поражениями мозга, у детей отмечаются возбудимость, двигательная расторможенность, низкая умственная работоспособность, высокий уровень утомляемости, и раздражительности. Утомление нарастает к вечеру и к концу недели, проявляясь в усилении головных болей, расстройстве сна, повышении двигательной активности.

3. Уровень психического развития. Психическое состояние детей с органическим поражением речи неустойчиво, что негативно влияет на уровень работоспособности: в период психосоматического благополучия дети могут достигать достаточно высоких результатов в учебе, но сознание своей неполноценности в общении приводит к аффективным срывам, а впоследствии и к изменениям характера (замкнутости, негативизму). В некоторых случаях наблюдаются апатия и равнодушие. Нарушения в эмоционально-волевой сфере характеризуются расстройствами настроения, эмоциональной неустойчивостью, низким уровнем контроля за собственной деятельностью [1].

Дети с речевыми дефектами функционального происхождения эмоционально реактивны, легко дают невротические реакции в ответ на замечание, плохие оценки, неуважительное отношение. В поведенческом плане проявляется негативизм, возбудимость, агрессия или повышенная застенчивость и нерешительность, высокий уровень тревожности,

4. Уровень развитие интеллекта. Интеллект сохранен, но вследствие затруднений в восприятии и воспроизведении речи как вторичный дефект развивается ограниченность мышления.

5. Уровень развития речи: речь неразвита. Преобладают простые предложения, низкий словарный запас.

6. Внимание неустойчиво, характеризуется высоким уровнем переключаемости.

7. Восприятие: объем восприятия в границах нормы, но в результате низкого уровня работоспособности объем его значительно снижен.

8. Память неустойчива.

9. Высшая форма игровой деятельности (сюжетно-ролевая игра) сформирована [1].

Таким образом, нами была разработана программа психолого-педагогических приемов, направленная на гармоническое развитие личности детей с нарушениями письма и чтения.

В исследовании приняли участие дети в возрасте от 6 до 11 лет, общей численностью 10 человек. Исследование проводилось в г. Одессе на базе Отдела естественных наук и психологической гармонизации развития личности научно-технического центра Академии связи Украины в рамках социального проекта «Престиж-плюс». Исследование проводилось в течение 1 года.

В ходе проведения эксперимента нами использовались эмпирические методы – наблюдение, беседа, анкетирование, а также следующие методики психодиагностики: 1) методика исследования самочувствия, активности и

настроения Доскина; 2) шкала самооценки нервно-психической активности и работоспособности.

Разработанная нами программа психолого-педагогических приемов содержит в себе проведение комплексных поэтапных плановых мероприятий, которые в свою очередь делятся на этапы.

1 этап. Проведение беседы с детьми, принимающими участие в эксперименте, их родителями или близкими родственниками. На данном этапе нами ставилась цель сформировать искреннюю заинтересованность в том, чтобы участвовать в эксперименте и дисциплинированному выполнению наших рекомендаций, как во время работы в центре, так и при выполнении домашних заданий.

2 этап. Обучение технике правое-левое дыхание, заимствованной нами из йоги.

3 этап. Проведение индивидуальных и групповых занятий с логопедами.

4 этап. Проведение групповых дополнительных обучающих занятий по предметам школьной программы, построенных в игровой интерактивной манере.

5 этап. Проведение занятий по физической культуре и спорту.

6 этап. Проведение групповых занятий аутотренинга.

7 этап. Составление для каждого участника эксперимента отдельных словесных формул, программирование направленных на формирование положительных установок, распространяющихся на три грани Я-реального, с последующей их записью на аудиодиск, и регулярным прослушиванием.

По итогам проведенного исследования можем сделать выводы о положительном влиянии предлагаемой нами методики психолого-педагогических приемов.

ЛИТЕРАТУРА // ЛІТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Калягин В. А. Психология лиц с нарушениями речи : уч. пос. для студентов высших педагогических учебных заведений / В. А. Калягин, Т. С. Овчинникова. – СПб., 2007. – 544 с.

2. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – СПб., 2008. – 713 с.

3. Солотина Т.В. Психология личности: уч. пос. / Т. В. Солотина. – СПб., 2008. – 304 с.

Чорна Г. В. (Запоріжжя, Україна)
ФОРМУВАННЯ ПОЧУТТЯ ПАТРІОТИЗМУ
СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

У тезах обґрунтовано необхідність національно-патріотичного виховання студентів як необхідної складової соціального становлення молоді.

Chorna H. (Zaporizhzhya, Ukraine)
**THE FORMATION OF A SENSE OF PATRIOTISM
OF STUDENT YOUTH**

The thesis substantiates the necessity of national-patriotic education of students as a necessary component of social formation of youth.

На сьогодні кожен день для України – це випробування, що формує один із найсуворіших періодів в історії нашої країни. Саме в такі періоди загартовується сила і дух нації, формуються цінності у народу. Не кожна людина в такій ситуації залишається патріотом своєї країни, адже патріотом людина не народжується, патріотом вона стає протягом життя, має пройти складний шлях розвитку, набути досвіду, стати носієм певних цінностей.

Говорячи про те, що молодь – це наше майбутнє, все більшої актуальності набуває виховання в молодого покоління почуття патріотизму, відданості своїй країні, активної громадянської позиції.

Звісно, почуття патріотизму перш за все виховується в родині, продовжується в дитячому садочку та школі і не менш важливу роль відіграє той момент життя, коли молода людина стає студентом. Впродовж навчання кожен студент має не лише здобути професійні знання, але й сформуватись як особистість [1, с. 138].

Важливо, щоб навчальний заклад став для студента осередком становлення громадянина-патріота України, готового бути відповідальним, підтримувати країну як суверенну, демократичну, незалежну, правову державу, захищати її, сприяти єдності української нації. Важливим поштовхом до спрямованого національно-патріотичного виховання є події Майдану – доказу прояву жертвовності заради безумовного дотримання прав людини та поваги до людської гідності, відстоювання загальнонаціональних інтересів, у якому учасники відмовились від особистого заради досягнення спільної мети.

Важливою метою національно-патріотичного виховання є набуття студентами соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, формування у студентів, незалежно від національної приналежності, рис громадянина Української держави, моральної, правової, трудової культури [2, с. 37].

Яким же чином формувати у студентів вище зазначені риси? Перш за все викладачі закладу мають бути прикладом для студентів: коли ми говоримо про відстоювання своєї думки і дотримання академічної доброчесності, допомозі бійцям АТО тощо. Сприяючи ставленню студентів із пошаною до історичної спадщини своєї батьківщини, наголошуємо на підтриманні традицій, обрядів, звичаїв, цінуванні усіх здобутків, надбаних і примножених предками, та кожен має знати історію свого краю, роду, цікавитись, від чого походить назва своєї вулиці, села чи міста. Також, спрямовуючи студентів розмовляти українською мовою, виховуємо любов,

повагу до української мови, адже в сучасному суспільстві багато хто спілкується українською. Проводячи виховні заходи в навчальному закладі на будь-яку тему, потрібно їх планувати таким чином, щоб прищеплювати патріотичну, національну, історичну складові, використовуючи також українські вірші, пісні, що пронизають душі тих, хто виступає, і тих, хто слухає. Важливо показати студентам, що процес їх соціального становлення неможливий без саморозвитку, самоосвіти, самовиховання, а Держава буде сильною у тому випадку, коли буде мати впевнених у своїй позиції перш за все молодих патріотів, які свої думки і цінності представляють у соціумі. [2, с. 65].

Отже, патріотичні почуття рано чи пізно пробуджуються у всіх, та для цього потрібен поштовх, який обов'язково повинен виконати навчальний заклад для студента у тому разі, коли цього не було в сім'ї або оточенні молодої людини. Звісно, ми не можемо змусити студентів бути патріотами, нав'язати певні цінності, але можемо показати їм необхідність мати патріотичні почуття перш за все для свого соціального становлення, майбутнього, майбутнього країни.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Виховна робота в технікумах, коледжах / [За ред. Н. В. Цибенко]. – К., 2007. – 233 с.
2. Національно-патріотичне виховання в технікумах і коледжах / [За ред. І. О. Серова]. – К.: «Агроосвіта». 2016. – 327 с.

Чубук Р. В. (*Миколаїв, Україна*)

АКТУАЛІЗАЦІЯ РОЗВИТКУ САМООЦІНКИ ТА САМОПОВАГИ У МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

У тезах обґрунтована необхідність розвитку самооцінки та самоповаги у майбутніх соціальних працівників як одного з провідних механізмів саморегулювання поведінки особистості.

Chubuk R. (*Mykolaiv, Ukraine*)

HIGHLIGHTING THE DEVELOPMENT OF FUTURE SOCIAL WORKERS' SELF-ESTEEM AND SELF-RESPECT

The theses substantiate the necessity of development of self-esteem and self-respect in future social workers as one of the leading mechanisms of self-regulation of person's behavior.

Самооцінка, як основний структурний компонент самосвідомості особистості, проявляється в оцінці самої себе, своїх здібностей, можливостей, якостей характеру, власних переваг, недоліків і місця серед інших людей тощо. Самооцінка має важливе значення для саморегуляції поведінки та діяльності людини, що формується на основі життєвого досвіду

і суттєво впливає на: її самопочуття серед оточуючих; міжособистісні стосунки з іншими людьми; критичну вимогливість до себе, своїх успіхів і поразок; професійне становлення особистості фахівця та успішність його діяльності.

Натомість, самоповага людини проявляється в: усвідомленому визнанні власних чеснот; сформованості почуття власної гідності, поваги до себе; шанобливому, ціннісному ставленні як до самої себе, так і до інших людей. Розвиток самоповаги відбувається у результаті сформованості життєвої компетентності особистості, необхідної їй для: розв'язання життєвих проблем і задоволення життєвих потреб, формування навичок самообслуговування; спроможності приймати життєво-важливі рішення і нести відповідальність за власну долю і вчинки; правильного розуміння своїх почуттів і станів, бажань і вимог та інших людей, враховуючи їхні права; здатності адекватно оцінювати себе та інших відповідно до системи пріоритетів життєвих цінностей, прийнятих у суспільстві; відчуття причетності до подій соціального життя, усвідомлюючи правила і норми поведінки в соціумі; усвідомлення реального відношення до власних успіхів і домагань у практичній діяльності тощо.

Важливо зробити акцент на тому, що самоповага є внутрішньою моральною рисою людини, яка засвідчує позитивне, прихильне ставлення до самої себе. У конкретних проявах самоповага людини виявляється у таких почуттях, як: задоволеність собою, радість за себе, гордість за свої успіхи тощо. Додамо: характер ставлення до себе суттєво впливає на особливості поведінки та діяльності людини, взагалі. Відтак, від цього залежить: яку справу вона обере; як зможе себе захистити; з ким буде товаришувати; як зуміє долати труднощі; як буде реагувати на несправедливість; як зможе організувати своє життя; який характер соціальної активності вона обере тощо.

Мета тез полягає в актуалізації розвитку самооцінки та самоповаги у майбутніх соціальних працівників як важливих компонентів вдосконалення рівня їхньої професійної компетентності. Саме бажаний рівень самооцінки, досягнення найвищих успіхів у діяльності, яких прагне добитися людина, характеризують рівень її домагань. Рівень домагань суттєво залежить від «Я-образу» та самооцінки. Так, у разі недооцінювання проявляється комплекс неповноцінності, особистість втрачає самоповагу, у неї починає проявлятися невпевненість, сором'язливість та інші негативні якості.

При переоцінюванні своїх можливостей – розвивається комплекс переваги: самоповага необґрунтовано перебільшена; особистість стає самовпевненою, зверхне і зневажливо ставиться до оточуючих. Відтак, вивчення рівня домагань майбутніх соціальних працівників дозволить підвищити їхню самооцінку, спрямувати професійну діяльність і поведінку на вдосконалення базових компетентностей. До того ж, самооцінка, як засіб самовираження особистості, сприяє створенню більш приємного враження про себе, що суттєво впливає на результати професійної діяльності соціального працівника, з одного боку, а з іншого, знання самооцінки клієнта

сприяє налагодженню позитивних відносин, міжособистісної взаємодії. Особистість може оцінювати себе як шляхом порівняння з іншими людьми, так і шляхом зіставлення рівня своїх домагань з реальними результатами своєї діяльності, саме тому соціальний працівник повинен допомогти молодій людині в особистісному становленні та розвитку.

Закцентуємо увагу й на тому, що самооцінка формується ще з дитинства під час спілкування дитини з дорослими, які мають виявляти увагу, поважати думку дитини, допомагати і співпрацювати з нею, проявляти взаєморозуміння і турботу. В першу чергу, саме від взаємостосунків дитини з батьками залежить її ставлення до себе. Формування самооцінки у дітей продовжується і в шкільні роки, тому вчителі мають дуже коректно оцінювати дітей, проявляти толерантне ставлення до них, заохочувати на досягнення успіхів. До того ж, на рівень загальної самооцінки особистості впливають її індивідуальні особливості: наскільки важливою для неї є діяльність, що оцінюється. Проте, самооцінка не є сталою характеристикою, вона змінюється залежно від обставин. Усвідомлення нових оцінок може змінити смисл засвоєних раніше цінностей. До того ж, науковці наголошують, що певні успіхи або досягнення у діяльності фахівця, позитивно впливатимуть на самооцінку лише в тій мірі, в якій вони є важливими у системі загальних цінностей. На нашу думку, важливим завданням для підвищення рівня своєї самооцінки вважаємо сформованість адекватної спроможності об'єктивно судити про себе і про реальну готовність справедливо оцінювати свою діяльність. Додамо, що вирішальними умовами об'єктивної самооцінки є: наявність життєвого досвіду, постійне самопізнання і самовдосконалення, позитивна суспільна думка в колективі тощо.

Важливо зазначити, що суттєві відхилення самооцінки від реально-наявної призводять до зміни поведінки людини та порушення її душевної рівноваги. Самооцінка може бути адекватною, заниженою або завищеною. Так, адекватна самооцінка є незалежною від думки оточуючих людей щодо себе; позитивно впливає на самопочуття; сприяє розвитку здатностей для прийняття правильних рішень; надає людині впевненість у подальшому використанні своїх принципів. Занижена самооцінка – характеризується невдоволенням як собою, так і оточуючими, підвищеною тривожністю, агресивною поведінкою. Отож, необхідно цінити себе, відчувати свою значущість і цінність. При завищеній самооцінці людина стає самовпевненою, береться за справи, що перевищують її реальні можливості; не отримує бажаного визнання від оточення; за умови невдачі у справах – може перекласти відповідальність на інших.

У структурі самоповаги базова її частина формується в дитинстві батьками, тому ті, у кого вона закладена, будуть цінувати себе навіть при скромних соціальних заслугах, а також присікати найменші спроби оточуючих засумніватися у своїх досягненнях. Водночас, такі особистості спроможні поставити перед собою конкретну мету і досягти її, проте самоповага реально підвищиться лише в тому випадку, коли це буде мати публічний успіх.

Резюмуючи вищезазначене, зацентруємо увагу на тому, що невдоволеність самооцінкою стає причиною порушення душевної рівноваги та патологічних відхилень, таких як: параноя (постійне відчуття власної переваги над іншими людьми) і психостенія (вкрай занижена самооцінка). Натомість, сформованість належної самоповаги допомагає вибудовувати адекватні стосунки в сім'ї, з колегами та іншими людьми. При цьому людина відчуває себе самодостатньою і спроможною до виконання будь-якої роботи, адекватно ставиться до себе, не шукає причин власної нереалізованості в інших. Отож, варто налагодити внутрішні відносини з самим собою, відчути власну значущість та цінність. Для підвищення рівня самоповаги дуже важливо знати, що вас цінують і поважають рідні люди, сім'я, друзі, сусіди, колеги.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Березовська Л. І. Самовиховання та саморегуляція особистості : навч. пос. / Л. І. Березовська. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2011. – 168 с.

Гончарова Г. О. (*Харків, Україна*)

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ СТАВЛЕНЬ КУРСАНТІВ ВНЗ МВС ДО ОБ'ЄКТІВ СОЦІАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОГО ОТОЧЕННЯ

Стаття присвячена розгляду особливостей системи ставлень курсантів третього курсу, обумовлених гендерною належністю молодих людей.

Goncharova G. (*Kharkiv, Ukraine*)

GENDER FEATURES OF THE SYSTEM OF ATTITUDES CADETS OF HIGH SCHOOL INSTITUTIONS OF THE MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS TO THE OBJECTS OF SOCIAL AND PROFESSIONAL ENVIRONMENT

The article is devoted to the consideration of the peculiarities of the system of attitudes of third-year cadets, caused by the genderidentity of young people.

Система ставлень являє собою пов'язані між собою, та ієрархічно структуровані, окремі ставлення, котрі, за В.М. Мясичевим, розуміються як активні, вибіркові, свідомі зв'язки особистості із оточуючою дійсністю. Ці зв'язки, формуючись завдяки досвіду, здатні змінюватися під впливом різноманітних життєвих обставин, професійної діяльності чи навчання у вищі.

Дослідження категорії «ставлення» міститься також в працях Р. Берна, І. С. Кона, О. Ф. Лазурського, С. Д. Максименка, А. Маслоу, В. С. Мерліна, В. С. Мухіної, Б. Ф. Ломова, К. Роджерса, С. Л. Рубінштейна, В. В. Століна, І. І. Чеснокової та інших [1, с. 179].

Вчені О. В. Петрунько, А. М. Скуріхіна, І. Г. Табачник та О. Л. Мачушник розглядали особливості ставлень особистості в період

студенства, а О. В. Ступакова та С. О. Ларіонов у своїх роботах здійснили аналіз гендерних особливостей системи ставлень працівників правоохоронних органів. Необхідність подальшого розгляду обраної теми обумовлена невпинним збільшенням вступу дівчат у лави курсантів ВНЗ МВС.

У дослідженні взяли участь 43 курсанти 3-го курсу ХНУВС, з них 24 дівчини та 17 хлопців. Емпіричне дослідження ставлень курсантів здійснювалось з використанням метода суб'єктивного шкалювання. Було складено контрольний список понять, що позначають окремі об'єкти і явища соціально-професійного оточення (загалом 64 поняття): Життя в цілому, Минуле, Теперішнє, Майбутнє, Я, Я-ідеальний, Люди, Правопорушники, Злочинці, Закони, Агресія, Неправда, Успіх, Невдача, Здоров'я, Їжа, Спорт, Дозвілля, Відпочинок, Алкоголь, Паління, Моя країна, Українська мова, Національні традиції, Фізична праця, Розумова праця, Колектив, колеги, Навчання у ХНУВС, Майбутня професія, Служба, Казарма, Викладачі, Курсові офіцери, Навчальні предмети, Навчальна література, Практика, Телебачення, Інтернет, Художні книги, Комп'ютерні ігри, Вища освіта, Самоосвіта, Мистецтво, Одяг, взуття, Гаджети, техніка, Прикраси, предмети розкоші, Моя зовнішність, Друзі, Протилежна стать, Особи моєї статі, Батько, Мама, Інші родичі, Майбутній чоловік / дружина, Діти, Підлітки, Дорослі, Літні люди, Працівники поліції, Власні розумові здібності, Громадянські обов'язки, Критика, зауваження, Релігія, Гроші. Надалі, курсантам було запропоновано оцінити наведені поняття за шкалою від одного до семи, залежно від того, на скільки вони вважають вказані явища не важливими чи важливими.

Так, група дівчат, найбільш важливими назвала: власне майбутнє ($6,9 \pm 0,2$), особистість майбутнього чоловіка ($6,9 \pm 0,2$), майбутні діти ($6,7 \pm 0,5$), стосунки з матір'ю ($6,7 \pm 1,0$) та власне здоров'я ($6,6 \pm 0,6$).

Найменш важливими для групи дівчат виявилися: алкоголь ($2,2 \pm 1,4$), комп'ютерні ігри ($2,3 \pm 1,5$), паління ($2,5 \pm 1,7$), агресія ($2,5 \pm 1,4$), брехня ($2,6 \pm 1,8$).

Бачимо, що приблизно на середині навчання, вважаючи найважливішим власне майбутнє, й, напевно, маючи щодо нього плани, роль дівчини та майбутньої дружини здається дівчатам більш привабливою, ніж професійна. Це підтверджується, зокрема, й тим, що дівчата, більш ніж юнаки, вважають важливою особистість майбутнього чоловіка ($6,9 \pm 0,2 > 5,8 \pm 1,3; p \leq 0,00$), народження та виховання власних дітей ($6,7 \pm 0,5 > 5,8 \pm 1,6; p \leq 0,02$).

До того ж, ймовірно, для більшості дівчат, в цьому віці, матеріальна складова життя, за важливістю, переважає духовну. Такий висновок можна зробити з огляду на те, що не дуже високої оцінки за ступенем важливості було надано релігії, лише ($3,8 \pm 1,9$), це одинадцята позиція з низу таблиці, тоді як, наприклад, гаджетам та техніці було надано ($5,1 \pm 1,3$) балів, а прикрасам й предметам розкоші ($4,9 \pm 1,2$).

У групі юнаків найбільш важливим вважається: власне майбутнє ($6,7 \pm$

0,5), стосунки з матір'ю ($6,7 \pm 0,7$), здоров'я ($6,5 \pm 0,9$), досягнення успіху ($6,3 \pm 0,8$) та здобуття вищої освіти ($6,3 \pm 0,9$).

Не важливими юнаки вважають: паління ($2,0 \pm 1,3$), алкоголь ($2,7 \pm 1,7$), неправду ($2,9 \pm 1,9$), невдачу ($3,1 \pm 1,9$) та ставлення до злочинців ($3,2 \pm 1,8$).

Що до юнаків, на третьому курсі навчання вони також вважають за найважливіше власне майбутнє, але, на відміну від дівчат, в контексті здобуття вищої освіти та досягнення успіху. Це підтверджується й наданням хлопцями більш високих, ніж у групі дівчат, оцінок майже усім поняттям, пов'язаним із фаховим навчанням та подальшою професійною діяльністю (а саме: майбутня професія, служба, викладачі, навчальні предмети та література, курсові офіцери). Проте, дуже важливим для юнаків є те, щоб досягнення успіху відбувалося за підтримки батьків, інших близьких родичів ($6,0 \pm 1,0$), або дівчини (майбутня дружина ($5,8 \pm 1,3$), протилежна стать ($6,0 \pm 0,8$)) та друзів ($5,7 \pm 1,3$).

Отже, як юнаків, так і дівчат, на третьому курсі навчання найважливішим є власне майбутнє та досягнення і ньому успіху. І не дивлячись на те, що дівчат цікавлять не тільки ролі дружини і матері, а юнаки прагнуть не тільки до професійного успіху, ці соціальні стереотипи, обумовлені гендером, добре простежуються.

ЛИТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Ступакова О. В. Ставлення працівників слідчих підрозділів органів внутрішніх справ до соціально-професійного оточення (гендерний аспект) / О. В. Ступакова, С. О. Ларіонов // Проблеми екстремальної та кризової психології. – 2011. – Вип. 10. – С.178–185.

2. Гончарова Г.О. Система ставлень особистості: теоретичні аспекти дослідження / Г. О. Гончарова, С. О. Ларіонов // Право і безпека. – 2017. – № 1(64). – С. 130–134.

Возна Ю. В. (*Хмельницький, Україна*)

Анімація у сценічній роботі соціального педагога

У тезах обґрунтовано роль та значення анімаційної роботи соціального педагога при здійсненні ним соціокультурної діяльності.

Vozna Y. (*Khmelnytsky, Ukraine*)

ANIMATION IN THE SCIENTIFIC WORK OF THE SOCIAL PEDAGOGUE

The thesis substantiates the role and significance of the animation work of a social pedagogue in carrying out socio-cultural activities.

На сучасному етапі розвитку та вдосконалення теорії і практики соціально-педагогічної роботи актуальним постає впровадження

інноваційних інтерактивних технологій здійснення професійної діяльності. Як перспективний напрям роботи соціального педагога анімація у контексті здійснення соціокультурної діяльності заслуговує особливої уваги. Виходячи із специфіки анімаційної діяльності саме сценічна робота як складова професійної діяльності соціального педагога надає умови для реалізації цього напрямку у професійній діяльності фахівця.

Сценічна робота соціального педагога передбачає включення до соціально-педагогічної діяльності відкритих, соціально направлених, інтерактивних форм та методів роботи. Театральне мистецтво й театралізація як один із способів організації життєвого простору використовується фахівцем соціальної сфери в соціокультурному та педагогічному контекстах у якості засобу виховання, передачі інформації з метою формування її світоглядних позицій, морально-етичних цінностей і пріоритетів, естетичних ідеалів, оволодіння зразками поведінки, створення соціальних установок, задоволення творчих потреб тощо. Анімація як напрям цієї роботи уможливорює конструктивне вирішення цих завдань.

Аналіз ретроспективи генезису поняття «аніматор» (фр. «animateur» – надихати, стимулювати до певного виду діяльності), дозволив дійти певних висновків. По-перше, цей термін уперше був запроваджений у Франції для характеристики організаторів післяурочної діяльності дітей у вільний час, по-друге, термін «аніматор» характеризував інноваційну специфіку роботи педагога у сфері дозвілля.

Соціальний педагог-аніматор, покликаний створювати умови для захопливої діяльності, стимулювати інтерес особистості до неї і ініціювати нею займатися, сприймається як член групи (бере активну участь у груповій роботі). У той же час він є відповідальним за створення соціальних та культурних умов, у ході яких особистість прагнула б долучитись до вдосконалення членів групи. Ключові професійні завдання соціального педагога, який здійснює анімаційну діяльність, полягають в тому, щоб: створити умови, у ході яких особистість прагнула б долучитись до культури; допомогти встановити доброзичливі стосунки в групі; стимулювати особистість до творчої діяльності, до самоактуалізації. При цьому варто враховувати, що педагог-аніматор виступає не як керівник групи, а лише у ролі консультанта, порадирика чи помічника, що допомагає створювати умови для пробудження думок, прийняття рішень та реалізації дій. У світлі даної перспективи соціальні та культурні функції педагога-аніматора зближуються, і він повинен ефективно реалізувати процес соціалізації особистості, її гармонійної інтеграції з суспільством та світом.

Концептуально анімація знаходиться у тісній взаємодії з вихованням у широкому розумінні, оскільки мова йде про виховання, яке має на меті всесторонньо формувати особистість не лише в межах школи, але й під час життєдіяльності її у межах вільного часу. При цьому завданням педагога-аніматора є не лише передача знань та умінь, але насамперед, встановлення між членами групи атмосфери співпраці, взаємної поваги, творчого пошуку. Діяльність соціального педагога-аніматора має на меті соціокультурне

формування особистості – залучення до нових культурних цінностей, соціальних та культурних норм тощо, які не входять у шкільну програму [1].

Активна діяльність соціального педагога-аніматора нині в суспільстві відкриває нові можливості для оновлення суспільних відносин і нарощування в них енергії для підвищення соціокультурної активності населення. Фахівець, котрий здійснює анімаційну діяльність, упевнено відчуває себе в різних формах спілкування, виступає в ролі центральної особистості, ініціатора спілкування, а також в якості стимулюючого фактора особистісного розвитку інших особистостей, є посередником між духовним світом і суспільством, будучи особисто «залученим» до духовних цінностей, реалізує їх у власній діяльності [2].

Вищезгадані твердження дають підставу широко окреслити поняття «аніматор» – фахівець, який організовує культурний відпочинок, розробляє індивідуальні та колективні анімаційні програми (акції) з метою залучення представників різних соціальних груп до активної участі, отримання позитивного настрою та самопочуття, самоактуалізації, самореалізації, нейтралізації негативних наслідків суспільного життя.

У контексті нашого дослідження варто звернути увагу на дослідження поняття анімації у світовій системі освіти. Сьогодні широкого вжитку за рубежом набуває термін («Schoolcounselling and guidance») – шкільне консультування й керівництво, що має велику концептуальну схожість з анімацією. Служба «guidance» з'явилася у США на початку ХХ століття. З моменту заснування система була спрямована на професійну орієнтацію учнів старших класів. Поряд із згаданим поняттям в американській системі освіти паралельно існують також терміни: шкільний радник – «school counsellor», шкільний психолог – «school psychologist», шкільний соціальний працівник – «school social worker». У Голландії зміст окресленого поняття точно передано через англійське «School counselling and guidance and career counselling», що у перекладі означає система психолого-педагогічної допомоги і підтримки дитини в освітньому процесі та у виборі професійного шляху (або педагогічна допомога і підтримка в освіті та виборі кар'єри); «pedagogical support» – педагогічна підтримка. В освітній системі Голландії діє три основні моделі реалізації анімаційної діяльності: експертна модель; модель класного керівника (тьютора); командно-секційна модель.

В цілому, в зарубіжній школі зустрічаються різні моделі анімаційної діяльності шкільних аніматорів: «tutor» – тьютор, куратор (індивідуальний, груповий, класний), класний вихователь, класний керівник, психолог, координатор, організатор позакласної та позашкільної виховної роботи, «adviser» – радник, «counsellor» – радник, консультант, «careecounsellor» – консультант за вибором професійного шляху, «remedial teacher» – учитель компенсаторного навчання (лікувальний педагог, дефектолог), «Freizeitpadagog» – педагог у сфері дозвілля, «Animateur» – аніматор. Ідея створення особливого соціально-педагогічного середовища стала антитезою «вулиці» [2].

Виходячи з розглянутих нами позицій, анімаційна діяльність соціального педагога враховує нові ролі та функції вихователя широкого профілю, формує нові уявлення про особистість як партнера (на основі теорії гуманістичної філософії освіти), визнає життя ключовою смислоцінністю, звертається до екзистенціальних проблем життя, підтримує базові психологічні потреби особистості.

ЛИТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Мамбеков Е. Б. Организация досуга во Франции: анимационная модель: дис. на соискание научн ст. канд. пед. наук / Е. Б. Мамбеков. – СПб., 1992. – 165 с.
2. Ярошенко Н. Н. Социально-культурная анимация: уч. пос. / Н. Н. Ярошенко. – 2-е изд., испр. и доп. – М., 2005. – 126 с.

Колот С. А., Христич А. Л. (Одесса, Украина – Женева, Швейцария)

ТОЛЕРАНТНОСТЬ В СИСТЕМЕ ЦЕННОСТНЫХ ОРИЕНТАЦИЙ ЛИЧНОСТИ

Толерантность рассматривается как составляющая системы ценностей личности. Формирование толерантных ценностных ориентаций представлено как поиск позиции на соответствующей биполярной оси. На полюсах оси расположены обобщенные значения общечеловеческих ценностей и индивидуальные значения, связанные с безопасностью индивида.

Kolot S., Khristich A. (Odessa, Ukraine – Geneva, Switzerland)

TOLERANCE IN THE SYSTEM OF VALUABLE ORIENTATIONS OF THE PERSON

Tolerance is seen as a component of the personality values system. The formation of tolerant value orientations is presented as the search for a position on the corresponding bipolar axis. At the axis' poles, the generalized meanings of human values and the individual values, associated with the security of an individual, are situated.

Понятие «толерантность» (от латинского *tolerantia* – терпение) часто ассоциируется с терпимостью, снисходительностью к кому- или чему-либо и обозначает готовность предоставить другому человеку возможность осуществлять свободу мысли и действия [1]. Пройдя долгий путь ценностного обусловливания, в настоящее время толерантность признается как необходимое условие единения людей, имеющих различные убеждения, традиции, взгляды, как условие сохранения разнообразия, права индивидов на непохожесть. Толерантность выступает в роли характеристики отношения к другому человеку как личности, достойной уважения, и предполагает его право на отличие, это свидетельствует о ее несомненной значимости для понимания ее роли в формировании жизненной позиции личности.

Достаточно очевидно, что центральной фигурой исследований толерантности является личность, с ее готовностью и возможностями проявлять толерантность без нанесения вреда собственному существованию. В связи с этим представляется важным направление исследования толерантности, связанное с ее формированием в структуре личности.

Проявление толерантности понимается нами как неотъемлемая характеристика зрелости личности в плане субъект-субъектных отношений, как некая идеальная модель, которая способствует формированию толерантности, выступающей в роли «нормы социальных отношений в условиях существования различий» [3]. Представляются продуктивными психологические характеристики толерантности – устойчивости как формы проявления различий: приобретенная устойчивость; устойчивость к неопределенности; этническая устойчивость; предел устойчивости (выносливости) человека; устойчивость к стрессу; устойчивость к конфликту; устойчивость к поведенческим отклонениям. Достаточно широкий диапазон их проявлений определяет такие потенциальные возможности толерантности, как, с одной стороны, гарантированное сохранение различий, с другой – поиск сходства. Представление толерантности в виде целостной трехкомпонентной структуры: когнитивный компонент как осознание объекта, аффективный – как эмоциональная оценка объекта, поведенческий – как компонент, определяющий поведение по отношению к объекту, – позволяют понять механизмы ее функционирования. В частности: толерантность-интолерантность как социокультурная норма; толерантность, которая опирается на подсознательно сформировавшуюся у индивида внутреннюю норму; толерантность, которая проявляется как смещаемость внутреннего эталона и обеспечивает способность индивида адаптироваться к изменяющимся средовым условиям; толерантность, которая определяет механизм формирования культурно-ценностных ориентаций личности, - все это наглядно демонстрирует глубинные механизмы возможного функционирования толерантности [2].

Система ценностных ориентаций индивида, будучи достаточно устойчивой, в то же время находится под влиянием внешних по отношению к нему ценностей, в том числе, и толерантных. Согласно данной концепции, индивид при определении линии поведения каждый раз находится в ситуации выбора, представленного субъективным мнением и наличествующими в обществе применительно к ситуации нормами относительно социально приемлемой деятельности [3]. Ценностные ориентации полностью зависят от ценностей социальной общности, с которой себя идентифицирует личность, определяют жизненные цели человека и выражают то, что является для него наиболее важным и обладает личностным смыслом. Они организованы в систему, в которой определенные ценности, в частности, и те, которые «работают» на толерантность, оказываются доминирующими, центральными, системообразующими и упорядоченными по степени их важности. Ценностные ориентации, как и

ценности, тесно связаны с нормами поведения, образуя, тем самым, ценностно-нормативную систему – совокупность и взаимообусловленность ценностных ориентаций и норм, касающихся всех проявлений общественной жизни, характерных для культуры данного общества, в частности, и толерантности как нормы социальных отношений в условиях существования различий. Система ценностных ориентаций характеризуется многоуровневостью, которая проявляется в иерархическом строении ценностей; ценность, имеющая для индивида наибольшую значимость, определяет ведущую направленность личности. Ряд авторов указывает на неоднозначность критериев индивидуального ранжирования ценностей в связи с предпочтением индивидом представлений об их абсолютной значимости для общества и человечества в целом или их субъективной важности, насущности [1]. Неоднозначность выбора индивидом предпочитаемых способов поведения находит логичное объяснение в рамках диспозиционной концепции регуляции социального поведения индивида (В. Я. Ядов), в соответствии с которой установки, аттитюды и ценностные ориентации личности регулируют реализацию потребностей человека в различных социальных ситуациях. Отдельные уровни диспозиционной системы отвечают при этом за конкретные проявления активности.

Так, в актуальной предметной ситуации отдельные поведенческие акты носят неосознаваемый характер и направлены на удовлетворение витальных потребностей. Соответствующее толерантное поведение в наибольшей степени носит изолированный характер и определяется самосохранением и личной безопасностью индивида. Поступки, которые осуществляются в привычных ситуациях, уже опосредованы потребностью индивида во включении в определенную социальную среду и формируют поведение как систему поступков. Личностная толерантность начинает образовываться в связи с различными уровнями системы ценностей и регулироваться общей направленностью интересов личности в конкретных сферах социальной активности. На высшем уровне развития личности формируется система ценностных ориентаций, которая регулирует поведение и деятельность личности в значимых ситуациях, в которых выражается отношение личности к целям жизнедеятельности и средствам их удовлетворения. Толерантность характеризует целостность поведения и деятельности личности.

Ценностные ориентации, соответствующие определенным уровням проявления толерантности, формируются в соответствии с биполярными ценностными осями (группами осей), на одном полюсе которых преобладают достаточно обобщенные значения общечеловеческих ценностей, на другом – индивидуальные значения, связанные с выживанием. Классификация ценностей по разным основаниям не является жесткой: с изменением условий ценности могут переходить из одного ряда значимости в другие; с развитием общества могут возникать новые ценности и утрачивать значимость прежние; все ценности находятся в тесной взаимосвязи и взаимодействии друг с другом и создают сложнообусловленные связи. Определенные ценности могут относиться одновременно к высшим

общечеловеческим и индивидуальным жизненным ценностям – так, жизнь выступает как наивысшая индивидуальная ценность и одновременно относится к наивысшим общечеловеческим ценностям. Выбор индивидом значимой ценностной ориентации на биполярной толерантной ценностной оси всегда происходит на основе соотнесения индивидуальных и социальных ценностей, при этом существенное значение приобретают факторы: восприятие значимости цели, ради достижения которой производится выбор; близость-отдаленность цели по отношению к индивиду; условия, в которых происходит выбор; влияние выбора на жизненно важные цели; соотносимость выбора с безопасностью для жизни. Сложность выбора зависит от числа ценностных осей, задействованных в выборе, личностных особенностей индивида и увеличивается с увеличением ситуации неопределенности.

Двойственная вероятностная природа проявления толерантности обусловлена жизненно важными потребностями личности. По мере уменьшения влияния биологических и увеличения влияния социальных компонентов, а также при увеличении степени осознанности регулятивных образований толерантность становится все более опосредованной ценностными ориентациями, которые определяют жизненные цели человека и полностью зависят от ценностей социальной общности, с которой себя идентифицирует личность. Чем большее влияние на формирование индивидуальных ценностных ориентаций оказывают этнокультурные и межкультурные ценности, тем в большей степени человек готов к формированию толерантности на основе общечеловеческих ценностей.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Бодрилин А. П. Ценностные аспекты толерантности и свободы / А. П. Бодрилин // Труды членов РФО. – Вып. 1. – М.: Московский философский фонд, 2001. – 252 с.
2. Колот С. А. Толерантность и психологическая безопасность личности / С. А. Колот // Science and education. A New Dimencion Pedagogy and Psychology. – Pedagogy and Psychology, V (60), Issue: 135, 2017. – Budapest, 2017. – С. 69–71.
3. Кривцова Е. В. Толерантность личности в системе ценностного самоопределения : монография / Е. В. Кривцова, Т. Н. Мартынова. – М.-Берлин: Директ-Медиа, 2015. – 140 с.

Петровська К. В. (Бердянськ, Україна)

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З ТВОРЧИМИ НЕФОРМАЛЬНИМИ МОЛОДІЖНИМИ ОБ'ЄДНАННЯМИ

У тезах подано інформацію щодо досвіду впровадження та апробації спецкурсу «Соціально-педагогічна робота з творчими неформальними молодіжними об'єднаннями» для майбутніх соціальних педагогів та працівників.

Petrovskaya C. (Berdyansk, Ukraine)
**SOCIAL AND PEDAGOGICAL WORK WITH CREATED
UNFORMAL YOUTH ASSOCIATIONS**

The article contains information on the experience of implementation and testing of the special course «Socio-pedagogical work with creative informal youth associations» for future social educators and social workers.

В останні десятиріччя в Україні відбувається демократизація суспільного життя. Громадяни отримали можливість створювати об'єднання для реалізації своїх здібностей, задоволення своїх інтересів. Активно залучається до цього процесу молодь, зокрема учнівська. У нинішній ситуації вона відчуває невідповідність її культурних стереотипів і норм поведінки життю, що нав'язується дорослими, а разом з цим відмовляється розуміти і приймати всю традиційну культуру. Як наслідок, виробляється молодіжний світогляд і стиль життя – тобто субкультура. Пропоновані дорослими громадські форми дозвілля та творчої реалізації нерідко не відповідають потребам та інтересам молодих людей. Саме тому розповсюдженим явищем стали творчі неформальні об'єднання учнівської молоді.

В силу того, що члени цих об'єднань та їхня творча діяльність знаходяться поза увагою основних виховних інститутів (сім'ї, навчальних закладів, закладів організації дозвілля молоді тощо), виникає необхідність посилення соціально-педагогічної роботи з цими неформальними об'єднаннями з метою превенції негативних впливів асоціальних неформальних об'єднань, що знаходяться поруч з ними «на вулиці». Незалежно від напрямку діяльності творчого неформального молодіжного об'єднання соціальний педагог має бути готовий як до співпраці, так і до безпосередньої роботи з формування суспільно-нормативної поведінки. Активізація діяльності соціального педагога саме в цьому напрямку є об'єктивною реальністю, зважаючи на те, що саме молодь вирішує майбутнє держави, а її досвід суспільної діяльності формується у неформальному об'єднанні. Проте сьогодні існує проблема невідповідності фахівців до цього виду діяльності. Тому постало питання професійної підготовки соціального педагога в структурі вищої школи для роботи з дитячими та молодіжними неформальними об'єднаннями. З цією метою на базі Бердянського державного педагогічного університету протягом 2012-2017 рр. впроваджується програма спецкурсу «Соціально-педагогічна робота з творчими неформальними молодіжними об'єднаннями» [1]. Дисципліна передбачає опанування студентами світових, і передусім, європейських досягнень у роботі з молоддю, що залучена до неформального руху.

Зазначимо, що спецкурс належить до циклу самостійного вибору вишу за напрямом підготовки «Педагогічна освіта». Його програма відповідає навчальним планам професійної підготовки соціальних педагогів (організаторів молодіжного руху). Спецкурс спирається на професійно орієнтовані дисципліни,

які входять до системи підготовки майбутніх соціальних педагогів, розроблений за вимогами кредитно-трансферної системи.

Мета курсу: сформувати у майбутніх соціальних педагогів теоретико-методологічну базу з основ професійної діяльності у сфері дитячих та молодіжних неформальних об'єднань; підготувати студентів до здійснення виховної діяльності й озброїти їх знаннями і практичними навичками організації процесу виховання учнівської молоді творчих неформальних об'єднань.

Основні завдання курсу є ознайомити з історією дитячо-молодіжного руху в Україні, напрямками та типологіями; сформувати професійно-орієнтований світогляд майбутнього соціального педагога; вивчити досвід діяльності дитячо-підліткових та молодіжних неформальних об'єднань; з'ясувати роль і місце неформальних об'єднань у соціалізації дітей та молоді; формувати позитивне ставлення до різних організацій, об'єднань, рухів; надати педагогам теоретичні знання та практичні вміння, необхідні для створення сприятливих умов для діяльності дитячих та молодіжних неформальних об'єднань; опанувати форми та методи соціально-виховної роботи в неформальних об'єднаннях.

На вивчення спецкурсу відведено 36 годин (8 годин лекцій, 8 – семінарські заняття, самостійна робота – 20 годин). Курс розбито на 2 змістових модулі. Зміст кожного модуля складають лекції, семінарсько-практичні заняття, а також творчі завдання, зорієнтовані на розвиток аналітичних умінь. На лекціях логічно й послідовно викладаються найбільш загальні наукові положення з дисципліни. Лекції дають основу наукових знань, визначають напрям роботи для самостійної роботи студентів. Семінарські заняття уточнюють, конкретизують і систематизують знання, здобуті під час лекцій та самостійної роботи, розвивають педагогічне мислення, вміння вести дискусію, робити повідомлення, доповіді. Самостійна робота студентів (вивчення літератури, виконання практичних завдань, написання рефератів та ін.) спрямована на вивчення програмового матеріалу. Контроль за самостійною роботою здійснюється в усіх формах аудиторних занять та в процесі роботи зі студентами, крім того, передбачає виконання творчих завдань та волонтерську діяльність безпосередньо у творчому неформальному молодіжному об'єднанні [2].

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Петровська К. В. Соціально-педагогічна робота з творчими неформальними молодіжними об'єднаннями : навч.-метод. пос. / К. В. Петровська. – Донецьк: ЛАНДОН-XXI, 2013. – 284 с.

2. Петровська К. В. Формування суспільно-нормативної поведінки учнівської молоді творчих неформальних об'єднань : навч.-метод. пос. / К. В. Петровська ; [за заг. ред. доктора пед. наук, професора Г. В. Токаревої]. – Мелітополь: Видавничий будинок ММД, 2012. – 200 с.

**ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ
У ВИЩІЙ ШКОЛІ
THE PROBLEMS OF TRAINING SPECIALISTS
AT THE UNIVERSITY**

Коляда Н. М., Кравченко О. О. (Умань, Україна)

**ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ: ПИТАННЯ
ЯКОСТІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

У тезах висвітлено питання забезпечення та моніторингу якості освітньої діяльності у процесі підготовки фахівців соціальної роботи.

Kolyada N., Kravchenko O. (Uman, Ukraine)

**TRAINING OF SOCIAL WORK SPECIALISTS: QUALITY OF
EDUCATIONAL ACTIVITIES**

The thesis addresses the issues of ensuring and monitoring the quality of educational activities in the process of training social workers.

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» якість вищої освіти – це рівень здобутих особою знань, умінь, навичок, інших компетентностей, що відображає її компетентність відповідно до стандартів вищої освіти.

Для організації процесу якісної підготовки фахівців соціальної роботи необхідно включати такі компоненти навчальної діяльності:

– аксіологічний – формування сукупності цілей-цінностей, які є змістовими для розробки освітніх програм, навчальних планів, робочих програм дисциплін, програм практики;

– управлінський – оперативне регулювання освітнього процесу, що передбачає динамічний аналіз отриманої інформації для корекції освітнього процесу на основі моніторингу його результативності;

– організаційний – система взаємодій суб'єктів освітньо-професійного середовища, що передбачає оптимальну організацію освітнього процесу з урахуванням індивідуальних освітніх маршрутів;

– змістовий – зміст навчального процесу, що відображає специфіку професіоналізації у конкретній сфері соціальної роботи;

– технологічний – комплекс традиційних і інноваційних педагогічних технологій, що дозволяють забезпечувати якість навчання [3].

Водночас система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти передбачає здійснення таких процедур і заходів: здійснення моніторингу та періодичного перегляду освітніх програм; щорічне оцінювання здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних і педагогічних працівників вищого навчального закладу; забезпечення підвищення кваліфікації педагогічних, наукових і науково-педагогічних працівників;

забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, у тому числі самостійної роботи студентів, за кожною освітньою програмою; організація контрольних заходів, що дозволяють об'єктивно визначити рівень навчальних досягнень та сформованості відповідних компетенцій; інших процедур і заходів [1].

Система із забезпечення якості підготовки фахівців орієнтована на результати навчання – сукупності знань, умінь, навичок, інших компетентностей, набутих студентом у процесі навчання за певною освітньо-професійною. Рівень сформованості компетенцій, отриманих у результаті навчання, визначається на основі наступних критеріїв: праксеологічний критерій включає готовність і здатність застосування отриманих знань, умінь і компетенцій; когнітивний критерій передбачає оволодіння системою знань про спеціальність; діяльнісний критерій включає уміння і навички вирішення задач, уміння планувати і реалізовувати власну професійну діяльність; аксіологічний критерій передбачає сформованість певної системи цінностей як виміру професійної діяльності; рефлексивний критерій, що показує здібність до самоаналізу, об'єктивній самооцінці, готовність до виявлення труднощів і їх причин.

Таким чином, у процесі підготовки майбутніх соціальних працівників ключовими є завдання зі створення освітнього середовища для формування професійних компетентностей фахівця, посилення інтеграції теоретичних знань і практичної підготовки, усвідомлення значимості соціальної роботи, а саме – ролі соціального працівника як суб'єкта реалізації сучасної соціальної політики України.

У контексті означеного набуває актуальності забезпечення якості підготовки випускників вишів загалом та майбутніх соціальних працівників зокрема.

Особливо суттєвим є розгляд якості з позиції отримувача тих чи інших послуг. Тому для визначення ставлення студентів – майбутніх соціальних працівників, до якості освітніх послуг доцільно проводити анкетування. До анкети для студентів включені два розділи, які містять 18 питань-стверджень. Питання представлені у вигляді шкали Лайкерта, у відповідях на які студенти формують свої очікування і сприйняття якості освітніх послуг, а також важливість для них запропонованих 18 критеріїв. Використана методика вимірювання якості у сфері послуг, яка для сфери освіти отримала назву «Качобрус» (розроблена групою дослідників А. Parasuraman, V. Zeithaml, L. Berry у 1988 р.) [2].

Перший блок анкети, використовуючи п'ятибальну шкалу Лайкерта «абсолютно не згоден – повністю згоден», фіксує очікування відносно 18 критеріїв якості освітніх послуг. Другий блок за допомогою аналогічної шкали фіксує сприйняття якості освітніх послуг з позиції потреб в конкретному виші. Обробка даних здійснюється наступним чином. Для кожного із критеріїв вираховано його середнє значення очікування, сприйняття і важливості, що склали рейтинги коефіцієнтів очікування, сприйняття і важливості відповідно.

Нульове значення кожного коефіцієнта якості означає співпадіння рівня очікування якості і рівня сприйняття якості з цього критерію. Негативні значення вказують на те, що рівень очікувань перевищує рівень сприйняття. Задовільним результатом вважаються негативні коефіцієнти якості, максимально наближені до нульового значення.

Встановлено, що у процесі підготовки майбутніх соціальних працівників ключовими є завдання зі створення освітнього середовища для формування професійних компетентностей фахівця, посилення інтеграції теоретичних знань і практичної підготовки, усвідомлення значимості соціальної роботи, а саме – ролі соціального працівника як суб'єкта реалізації сучасної соціальної політики України.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Закон України «Про вищу освіту». – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
2. Лыфенко А. В. Анализ отношения студентов к качеству образовательных услуг / А. Ф. Лыфенко, Т. Н. Субботина // Политика, экономика и социальная сфера. – Режим доступу: https://elibrary.ru/title_about.asp?id=57193
3. Платонова Н. М. Технологический аспект подготовки социальных работников в условиях модернизации высшей школы / Н. М. Платонова // Ученые записки Санкт-петербургского государственного института психологии и социальной работы. – 2013. – № 2.

Лещенко Г. А. (Кропивницький, Україна)

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВИХ ЯКОСТЕЙ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З АВАРІЙНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ НА АВІАЦІЙНОМУ ТРАНСПОРТІ

У тезах представлено результати емпіричного дослідження значущості професійно важливих якостей у підготовці фахівців з аварійного обслуговування на авіаційному транспорті.

Leshchenko G. (Kropivnitsky, Ukraine)

FORMATION OF PROFESSIONALLY IMPORTANT QUALITIES AS A NECESSARY CONDITION FOR THE TRAINING OF EMERGENCY SERVICE SPECIALISTS IN AVIATION TRANSPORT

The article presents the results of an empirical study of the significance of professionally important qualities in the training of emergency service specialists in aviation transport.

Система професійної підготовки фахівців з аварійного обслуговування та безпеки на авіаційному транспорті спрямована на розвиток професійних

якостей, які забезпечують готовність фахівців до ефективної діяльності в умовах надзвичайних ситуацій.

Розвиток професійних якостей у фахівців – це складний, суперечливий процес, на який впливає безліч різних чинників. Педагогічна практика професійної підготовки засвідчує, що процес розвитку професійних якостей будь-якого фахівця ефективний тільки тоді, коли ґрунтований на сучасній теорії професійного навчання, концепції розвитку професійних якостей [1].

Система професійної підготовки фахівців з аварійного обслуговування та безпеки на авіаційному транспорті спрямована на розвиток професійних якостей, які забезпечують готовність фахівців до ефективної діяльності в умовах надзвичайних ситуацій [2].

У контексті дослідження проблеми формування професійної надійності для окреслення найбільш значущих професійно важливих якостей фахівців з аварійного обслуговування та безпеки на авіаційному транспорті проведено анкетування. Експертами, які оцінювали значущість тих чи тих якостей у забезпеченні професійної надійності, були обрані фахівці з аварійно-рятувального та пошукового обслуговування польотів, що працюють у Комунальному підприємстві Міжнародний аеропорт «Київ» (Жуляни), Міжнародній акціонерній авіаційній компанії «Урга», Дніпропетровському регіональному структурному підрозділі Державного підприємства обслуговування повітряного руху України й мають стаж роботи в цій галузі не менше від п'ятироків. Загалом в анкетуванні взяли участь 68 осіб. Респонденти оцінювали значення різних якостей, особистісних властивостей і психофізіологічних процесів у забезпеченні професійної надійності авіафахівців названого профілю за шкалою від одного до трьох (1 – якість не потрібна або шкідлива, 2 – якість бажана, але її відсутність можна компенсувати іншою, 3 – якість, украй необхідна для забезпечення професійної надійності. До професійно важливих якостей зараховували лише ті, що були визнані не менш як 50 % респондентів украй необхідними.

Аналіз наукових робіт і власні емпіричні дослідження послуговували підставою для опису структури професійно важливих якостей фахівців з аварійного обслуговування та безпеки на авіаційному транспорті, що впливають на їхню професійну надійність, і для згрупування їх у блоки: фізичні якості; психічні якості; емоційно-вольові; психофізіологічні; соціально-психологічні.

До блоку професійно важливих *фізичних якостей* належать витривалість, сила, спритність, швидкість.

До блоку професійно важливих *психічних якостей* фахівців з аварійного обслуговування та безпеки на авіаційному транспорті належать такі нервово-психічні процеси та їх властивості: увага, пам'ять, мислення.

У блоці професійно важливих *емоційно-вольових якостей* фахівців з аварійного обслуговування та безпеки на авіаційному транспорті виокремлюють волю та емоційну стійкість.

До блоку професійно важливих *психофізіологічних якостей* фахівців з аварійного обслуговування та безпеки на авіаційному транспорті належать:

здатність діяти в умовах часового ліміту, здатність до просторового орієнтування, спроможність змінювати структуру рухових актів, вестибулярну стійкість, здатність екстраполювати розвиток ситуації.

До блоку *професійно важливих соціально-психологічних якостей* авіаційних рятувальників належать комунікабельність, моральність, відповідальність, здатність працювати в команді.

Отже, аналіз наукової літератури й проведене експериментальне дослідження засвідчують необхідність акцентованого розвитку професійно важливих якостей майбутніх фахівців з аварійного обслуговування та безпеки на авіаційному транспорті для цілеспрямованого формування їхньої професійної надійності.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Гаркавцев Є. І. Професійно важливі якості особистості майбутніх правоохоронців як складові їх професійної надійності [Електронний ресурс] / Є. І. Гаркавцев. – Режим доступу : <http://oaji.net/articles/2014/690-1402385178.pdf>.
2. Лещенко Г. А. Професійно важливі якості фахівців з аварійного обслуговування на авіаційному транспорті / Г. А. Лещенко // Наукові записки. – Серія: Педагогічні науки / ред. кол.: В. В. Радул, В. А. Кушнір та ін. – Кіровоград : РВВКДПУ ім. В. Винниченка, 2014. – Вип. 134. – С. 136–140.

Калаур С. М. (Тернопіль, Україна)

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНИХ ПРОФЕСІЙ

Проаналізовано сутність філософсько-методологічних орієнтирів, покладених в основу професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічних професій у вищих навчальних закладах.

Kalaur S. (Ternopil, Ukraine)

METHODOLOGICAL BASIS OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS OF SOCIAL PROFESSIONS

The essence of philosophical and methodological landmarks, which are on the basis of professional training of future specialists of social professions in higher educational establishments was analyzed.

Нині нагальною стає потреба внесення кардинальних змін в організацію якісної освіти кваліфікованих фахівців. Відтак, професійна підготовка у ВНЗ має бути гуманістично спрямованою, що забезпечує самоактуалізацію особистості та орієнтацію на усвідомлення і відповідальний вибір значимих знань та формування виваженої професійної поведінки. З філософської точки зору саме в таких умовах освіта може

розглядатися не лише як окрема унікальна сфера професійної підготовки нової генерації українських фахівців, але й як вагомий ресурс розвитку інтелектуального потенціалу нації.

Професійна підготовка фахівців з методологічної позиції є специфічним соціокультурним інститутом через який здійснюється трансляція спеціалізованого соціального та культурного досвіду. У загальнонауковому контексті вона передбачає дві стратегії: по-перше, освіту як результат оволодіння певним стандартизованим змістом освіти у формі знань, умінь, навичок, компетентностей і компетенцій; по-друге, освіту як безперервний процес становлення особистості, що передбачає формування мотиваційної сфери, розвиток пізнавальних здібностей, соціально і професійно важливих якостей. З юридичної позиції в основу освітньої концепції підготовки фахівців для соціальної сфери покладені єдині вимоги відповідно до Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту» та Указу Президента України № 926/2010 від 30.09.2010 р. «Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні». Практичні вимоги до фахівця, що надаватиме соціальні послуги, окреслено у Законі України «Про соціальні послуги» від 19.06.2003 р № 966-IV.

Отже, преамбулою професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічних професій, які працюватимуть в соціальній сфері, має бути макетування проблем, що охоплюють теоретичну та практичну підготовку до вирішення конкретних професійних завдань. Під час професійної підготовки необхідне плекання такого майбутнього фахівця соціальної сфери, який би не тільки володів певною системою теоретичних знань, цінностей і ролей, умінь та навичок, а й мав «сформоване професійне мислення, яке у рамках обраного фаху дає йому змогу, спираючись на знаннево-компетентнісну базу, успішно справлятися із професійними завданнями і за потреби знаходити оптимальні способи розв'язання нагальних проблем ділового повсякдення» [2, с. 53].

З психолого-педагогічної позиції професійна підготовка майбутніх фахівців соціономічних професій соціальної сфери (соціальний працівник, психолог, соціальний педагог) це процес і результат формування готовності до професійної діяльності, яка здійснюється на основі оволодіння сукупністю спеціальних знань, умінь і навичок. У найбільш загальному контексті, професійна підготовка має охоплювати конкретні підсистеми (загальнопрофесійну, загальнокультурну та спеціальну (власне предметну)), а тому базується на теоретичній підготовці (вивчення широкого спектру професійно орієнтованих дисциплін) та практичній підготовці за профілем спеціальності. Слід підкреслити, що на сьогоднішній момент підготовка майбутніх фахівців соціономічних професій володіє усіма необхідними атрибутами профільної освіти, а саме: існує сукупність спеціальностей підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери на всіх рівнях професійної освіти; утворилася система професійних навчальних закладів різних типів, в яких ведеться професійна підготовка за спеціальностями та напрямками соціального профілю; створено ієрархічно взаємопов'язані структури

галузевого управління підготовкою кадрів соціального профілю, поряд з органами і структурами управління освітою всіх рівнів.

Під час професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери належне місце повинна посісти готовність до розв'язання конфліктів у професійній діяльності. Нині на загальнодержавному рівні акцентовано, що майбутні фахівці соціальної сфери повинні бути готовими до посередницької та медіаторської діяльності по розв'язанню конфліктних ситуацій. Зокрема про це йдеться офіційному документі, що декларує сутність та зміст стандарту соціальної послуги посередництва (медіації) [1].

Резюмуючи наголосимо на тому, що нині докорінно змінилася стратегія підготовки фахівців у ВНЗ, а конкурентоздатність базується не на сумі засвоєних під час навчання знань, а на умінні їх творчого застосування та здатності самостійно поповнювати і здобувати. Сучасна професійна підготовка майбутніх фахівців виступає в ролі засобу набуття особистістю високого соціального статусу та дає можливість гармонійно увійти у контекст конструктивної професійної взаємодії. Безсумнівним є те, що гуманістична домінанта у розв'язуванні конфліктів має бути присутньою у професійній підготовці майбутніх фахівців соціономічних професій соціальної сфери.

ЛИТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Наказ Міністерства соціальної політики «Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги посередництва (медіації)» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1243-16>

2. Фурман А. В. Інноваційна психодидактична модель професійної підготовки фахівців соціономічних професій / А. В. Фурман // Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців : тези доповідей V Всеукраїнської науково-практичної конференції (Хмельницький, 30–31 березня 2017 р.) ; [ред. кол. Є. М. Потапчук (гол. ред.), Т. Л. Левицька та ін.]. – Хмельницький : ХНУ, 2017. – С. 53–55.

Голубенко Т. О. (Київ, Україна)

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ЛЮДЯМ ПОХИЛОГО ВІКУ

У тезах проаналізовано зміст професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до надання соціальних послуг людям похилого віку. Зазначено, що професійна підготовка майбутніх фахівців не можлива без поєднання теоретичного матеріалу та практичної діяльності. Визначено роль та значення навчальних дисциплін у процесі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до надання соціальних послуг людям похилого віку.

Golubenko T. (Kyiv, Ukraine)

PROFESSIONAL PREPARATION FOR FUTURE SOCIAL WORKERS TO PROVIDE SOCIAL SERVICES TO PERSONAL AGES

The thesis analyzes the content of the professional training of future social workers to provide social services to the elderly. It is noted that professional training of future specialists is not possible without combining theoretical material and practical activities. The role and significance of educational disciplines in the process of training future social workers for the provision of social services to the elderly are revealed.

Період входження України в Європейський простір позитивно позначається на навчальний процес вищих навчальних закладів щодо нових підходів у професійній підготовці майбутніх соціальних працівників до надання соціальних послуг людям похилого віку.

Аналізуючи наукову літературу, нами було з'ясовано, що професійна підготовка майбутніх соціальних працівників до надання соціальних послуг людям похилого віку має два основних етапи (теоретичний і практичний) та єдність змісту освіти.

Законопроект «Про соціальні послуги» від 22.03.2017 р. № 4607 пропонується визначити основні організаційні та правові засади надання соціальних послуг, спрямованих на профілактику складних життєвих обставин, допомогу у їх подоланні громадянам (особам), сім'ям, дітям, молоді, які потребують сторонньої допомоги..

Враховуючи складність процесу надання соціальних послуг визначено: єдину термінологію та підходи в організації роботи для будь-яких цільових груп; основні напрями державної політики у сфері надання соціальних послуг; права та обов'язки отримувачів, завдання надавачів соціальних послуг; механізм забезпечення принципу добровільності вибору та прозорості у наданні соціальних послуг, здійснення моніторингу дотримання надавачами встановлених критеріїв щодо їх діяльності, зокрема шляхом створення Реєстру (відкритого) надавачів та отримувачів соціальних послуг; підстави для визнання осіб, сімей, такими що потребують соціальних послуг (шляхом оцінки потреб особи, сім'ї, які перебувають у СЖО); повноваження місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування; єдиний порядок надання соціальних послуг; нову класифікацію соціальних послуг за критеріями місця надання та знаходження та способу надання; нові підходи щодо оплати соціальних послуг – враховуючи доходи особи, а не наявність рідних та близьких [1].

Вищезазначене вимагає введення нових форм, методів в процесі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до надання соціальних послуг людям похилого віку. Формування в свідомості студента мотивації та орієнтації до надання соціальних послуг людям похилого віку відбувається за допомогою аудиторних занять за такими дисциплінами як:

«Вступ до спеціальності», «Соціальна політика в Україні», «Спеціалізовані служби», «Маркетинг соціальних послуг», «Соціально-медичний патронаж» тощо. У процесі вивчення цих дисциплін студент оволодіває знаннями, що створюють у нього образ професії.

Н. Павлишина вважає, що зміст підготовки майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності в закладах соціального обслуговування людей похилого віку посилено посередництвом включення в навчальну дисципліну «Система організації соціальних служб» змістового модуля «Організація надання соціальних послуг людям похилого віку», який спрямований на вивчення структури мережі закладів соціального обслуговування людей похилого віку [3, с. 276].

Як зазначає Т. Коленіченко, що система соціального обслуговування людей похилого віку на сьогоднішній день розподілена на два основних сектори – державний (органи управління соціального обслуговування України, соціального обслуговування суб'єктів України, установи соціального обслуговування України і недержавний (суспільні об'єднання, професійні асоціації, благодійні організації, релігійні організації) [2].

Таким чином, на сучасному етапі професійна підготовка майбутніх соціальних працівників до надання соціальних послуг людям похилого віку потребує відповідних знань, умінь і навичок для застосування у практичній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Законопроект України «Про соціальні послуги» від 22.03.2017 р. № 4607.
2. Коленіченко Т. І. Особливості надання соціальних послуг людям похилого віку в умовах закладів соціального обслуговування // «Ключові питання наукових досліджень у сфері педагогіки та психології у XXI ст.» : Збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 30-31 січня 2015 року). – Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2015. – С. 26–29.
3. Павлишина Н. Б. Зміст професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з людьми похилого віку / Н. Б. Павлишина // *Young Scientist*. – № 6 (46), June. – 2017. – С. 275–279.

Лопатюк О. В. (*Кропивницький, Україна*)

ПРОФЕСІЙНА РЕФЛЕКСІЯ ЯК ПІГРУНТЯ ДЛЯ ЕТАПУ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ

У тезах обґрунтовано необхідність цілеспрямованого формування в майбутніх диспетчерів УПР професійної рефлексії для подальшої ефективної професійної діяльності.

Lopatiuk O. (*Kropyvnytskyu, Ukraine*)

PROFESSIONAL REFLECTION AS A BASIS FOR THE STAGE OF PROFESSIONALIZATION

The article is based the necessity of purposeful formation of professional reflexion in the future air traffic controllers for further effective professional activity.

Особливостями льотних професій є робота, яка пов'язана з небезпекою для життя, високою психологічною «ціною» діяльності, високою «вартістю» прийнятих рішень, ускладненням дій фахівця, високим темпом діяльності, монотонністю роботи при довгоочікуваних сигналах, співставленням різних за цілями дій в одній діяльності, переробкою великих обсягів інформації, складною динамікою змін функціональних станів. В умовах сьогодення та вимог авіації випускник льотного навчального закладу має бути конкурентоспроможним, висококваліфікованим, а також стресостійким як до виробничих, так і невиробничих ситуацій. Професійна рефлексія як здатність особистості до самопізнання та самоаналізу власної психічної діяльності є одним із найважливіших показників її суб'єктності в навчально-професійній діяльності. Саме тому, здобуваючи освіту у льотному навчальному закладі, курсанти мають розцінювати освітній процес не як спосіб накопичення балів, а як шанс сформувати в собі соціально-особистісні і професійні компетенції [1].

Вважаємо, що оволодіння навичками професійної рефлексії авіаційними фахівцями, зокрема диспетчерами управління повітряним рухом, є дуже важливим та корисним на етапі професійного навчання та адаптації до умов професійного середовища.

Професійна рефлексія на етапі оволодіння професією передбачає якісне засвоєння теоретичних знань та практичних навичок в рамках обраної професії. Здобуваючи вищу освіту, особистість потрапляє в «штучний» професійний світ, де вона за рахунок психолого-педагогічних умов освітнього простору самостійно формує власну професійну індивідуальність.

Враховуючи мотивацію до навчального процесу, поведінкову активність, рівень суб'єктивного контролю, самостійності та відповідальності, Г. Радчук виділяє декілька позицій студента у володінні ним професією. В рамках нашого дослідження розглянемо пасивно-репродуктивну, активно-репродуктивну, активно-рефлексивну, креативно-сміслову позиції [2].

Найбільш значимою для процесу професійного становлення та майбутньої успішної реалізація в професійному просторі є активно-рефлексивна та креативно-смістова позиції курсантів. Займаючи першу позицію, курсант усвідомлює образ «Я як майбутній фахівець», за умов другої позиції у студента формується вже образ «Я – майбутній фахівець». В першому випадку, курсанти мають внутрішню мотивацію до навчально-

професійної освіти, але до кінця ще не усвідомлюють власну відповідальність за успішність навчання і тому не готові займати активну позицію в процесі професійної освіти. Креативно-сміслова позиція, на нашу думку, є найбільш складною для формування та розвитку, оскільки базується на достатньо інтелектуально розвиненому потенціалі людини, на її потребі в самоактуалізації в першу чергу. Дана позиція проявляється з боку курсанта за рахунок стійкої внутрішньої професійної мотивації, усвідомлення власної відповідальності за кінцевий результат, прояву зусиль у процесі оволодіння професією, усвідомлення власної позиції по відношенню до життя в цілому.

За умов достатньої кількості досліджень за даною проблематикою та винесення на поверхню вже чітких ознак успішного курсанта, основною задачею освіти та сучасного викладача є забезпечення умов для природнього, професійного з боку освітян, поетапного переходу майбутнього фахівця з позиції пасивно-репродуктивної до креативно-сміслової. Власне такий перехід можна забезпечити за рахунок змістовно-функціональної програми розвитку професійної рефлексії. Критерієм сформованості професійної рефлексії у курсантів льотного навчального закладу буде їх динамічний перехід від нижчої до вищої позиції по відношенню до провідної діяльності. А в цьому і полягає основна функція професійної рефлексії для подальших етапів професійного становлення.

Сучасний рівень розвитку авіаційної галузі вимагає від авіаційного диспетчера бути професійно компетентним не тільки на теоретичному рівні, але й потребує внутрішньо сформованого, відповідального, самоактуалізуючого, високопрофесійного суб'єкта діяльності.

Професійна рефлексія на етапі навчання у льотному навчальному закладі та адаптації до професійної діяльності, на нашу думку, виконує «корегуючу» функцію, адже в майбутнього диспетчера управління повітряним рухом відбувається співставлення власних очікувань та установок, теоретичних знань, первинного практичного досвіду в змодельованих професійних ситуаціях з тими умовами, в яких йому доводиться виконувати свої професійні обов'язки. Результатами професійної рефлексії може стати і підтвердження правильності вибору професії, і виявлення відхилень від тієї еталонної моделі взаємодії його як фахівця з вибраним видом діяльності.

Отже, фахова підготовка майбутніх диспетчерів управління повітряним рухом у льотних навчальних закладах має зважати на те, що майбутня професійна діяльність диспетчера різнобічна та потребує використання розвинених особистісних якостей фахівця, що спрямовані на якісне та стабільне виконання всіх завдань та обов'язків диспетчера.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Цибулько І. О. Психологічні чинники розвитку професійної рефлексії майбутніх фахівців авіаційної сфери: дис. ... канд. псих. наук: спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / Інна Олександрівна Цибулько. – Київ, 2014. – 256 с.

2. Радчук Г. К. Аксіопсихологія вищої школи : монографія / Галина Кіндратівна Радчук. – Тернопіль: ТНПУ, 2009. – 415 с.

Мирян А. М. (*Миколаїв, Україна*)

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ
СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАСОБАМИ
ПОЗААУДИТОРНОЇ РОБОТИ**

У тезах розглядається позааудиторна робота як засіб формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників.

Myryan A. (*Mykolayiv, Ukraine*)

**FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCY OF FUTURE
SOCIAL WORKERS BY MEANS OF POST-AUDITING WORK**

The article considered are consider non-auditing work as a means for the formation of professional competence of future social workers.

Формування професійної компетентності соціальних працівників відбувається в процесі професійного становлення студента завдяки навчальній та виховній роботі в умовах ВНЗ, а також унаслідок самоосвіти та самовдосконалення. Позааудиторна робота у вищому навчальному закладі є особливою організацією вільного часу студентської молоді, що, на відміну від навчальної роботи, характеризується позанормативністю і індивідуальним характером [2, с. 209].

У процесі позааудиторної роботи майбутні фахівці соціальної роботи мають можливість виявити свої творчі здібності, підвищити рівень пізнавальної діяльності, удосконалити професійно-комунікативні уміння і навички, навчитися відстоювати власну точку зору тощо. Особливістю позааудиторної роботи є те, що студенти можуть добровільно обирати різні види занять, які проводяться у позааудиторній діяльності. Завданням викладача при цьому є допомогти, спрямувати майбутніх фахівців соціальної роботи до певних видів або форм позааудиторної роботи.

Серед видів позааудиторної роботи, що сприяють формуванню ПКК майбутніх фахівців соціальної роботи, можемо виокремити такі: науково-дослідна робота, виховна робота, волонтерська робота.

Науково-дослідна робота є одним із пріоритетних завдань вищого навчального закладу та важливим чинником формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх фахівців соціальної роботи. Найбільш поширеною формою організації позааудиторної навчально-дослідної роботи у вищому навчальному закладі є предметні гуртки, метою яких є ознайомлення із певною проблематикою соціальної роботи як науки, детальне вивчення її окремих питань, зокрема формування ПКК майбутніх фахівців соціальної роботи, опанування принципами, методами, прийомами

організації і здійснення наукового дослідження, формування у студентів основних навичок, необхідних для подальшої наукової роботи.

Значний вплив на формування ПКК майбутніх фахівців соціальної роботи має виховна робота студентів, основною метою якої є створення таких умов, які сприятимуть всебічному розвитку особистості студентів і підвищенню рівня їх професійно-комунікативної компетентності.

У організації виховної роботи студентів значну роль відіграє куратор академічної групи. Діяльність куратора академічної групи студентів ВНЗ спрямована на: формування культури і професійних якостей сучасного фахівця; набуття студентами сучасного досвіду успадкування духовних надбань українського народу; залучення студентів до наукової роботи, проведення національно-культурної, просвітницької та організаційно-педагогічної роботи серед молоді; розвиток здібностей студентів тощо.

Важливим засобом самореалізації студентів, формування у них соціальної відповідальності є волонтерство, тобто добровільна благодійна допомога, в основі якої лежить емоційне відношення до людини, яка потребує цієї допомоги.

Як добродійна діяльність, волонтерська робота не є спонтанною чи фрагментарною, а спрямовується на досягнення певних цілей і результатів, які зумовлені метою конкретної діяльності.

Організація волонтерської діяльності є однією із форм професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної роботи, що реалізується у формі позааудиторної роботи і покликана здійснювати виховну роботу зі студентами, розвиваючи у них інтерес до професії, вміння творчо підходити до роботи, застосовувати одержані професійні знання і вміння на практиці.

Залучення до волонтерства сприяє самореалізації, особистісному росту, саморозвитку особистості, успішній соціалізації, допомагає одержувати навички взаємодопомоги і взаємопідтримки та має суспільно корисний характер [1, с. 406].

Волонтерська діяльність включає різноманітні види соціально-педагогічної діяльності: надання соціально-педагогічної допомоги, підтримки, послуг; реалізація планів, проектів і програм; створення, розвиток і координація соціальної мережі (волонтерських організацій, громадських формувань соціально значущої спрямованості, груп самопомоги тощо); організація виховних і благодійних заходів за різним спрямуванням, тематичними напрямками тощо.

Організація позааудиторної діяльності майбутніх фахівців соціальної роботи, що включає науково-дослідну, виховну і волонтерську роботу, є одним із вагомих чинників формування їх професійно-комунікативної компетентності. Знання, одержані в університетських стінах, практичні вміння і навички, сформовані у реальному виробничому середовищі, участь у позааудиторній роботі є запорукою ефективного формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Баранюк В. В. Основи формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх фахівців соціальної роботи: методичні рекомендації для педагогічних працівників / [уклад. В. В. Баранюк]. – Хмельницький: ФОП Крисюк, 2015. – 64 с.

2. Грищенко Н. А. Позанавчальна діяльність як особливий фактор становлення студента ВНЗ / Н. А. Грищенко // Вісник Луганського національного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. – Луганськ: Альма-матер, 2007. – № 17 (133). – С. 208–211.

Корнешук В. В. (Одеса, Україна)

**МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД В СИСТЕМІ СПОРІДНЕНИХ
НАУКОВИХ КАТЕГОРІЙ**

В тезах подано аналіз таких споріднених наукових категорій, як «навчально-методичний комплекс дисципліни», «методична діяльність», «методичний сервіс», «методична послуга». На основі проведеного аналізу автором запропоновано визначення категорії «науково-методичний супровід».

Korneshchuk V. (Odessa, Ukraine)

**METHODICAL SUPPORT IN A SYSTEM OF RELATED
SCIENTIFIC CATEGORIES**

In thesis is given analysis of such related scientific categories as 'educational-methodical complex of discipline', 'methodical activity', 'methodical service', 'methodical favour'. The author is proposed category definition 'scientific and methodological support' on the basis of the conducted analysis.

Вживання дослідниками різноманітних за формулюванням але близьких за значенням термінів: «методичний», «науково-методичний», «дидактико-методичний», «інформаційно-методичний» супровід, «інформаційно-методичні ресурси» потребують визначення сутності додаткових понять, а саме: «навчально-методичний комплекс дисципліни», «методична діяльність», «методичний сервіс», «методична послуга».

Так, навчально-методичний комплекс дисципліни – це набір документів, який розробляється викладачами певних дисциплін, що містить відомості про зміст і цілі навчання з цієї дисципліни; знання, вміння й навички, які здобудуть студенти внаслідок вивчення цієї дисципліни; послідовність викладу та найбільш прийнятні способи для засвоєння навчальної інформації; розподіл навчального матеріалу за дидактичними одиницями та часом, необхідним для його засвоєння. Навчально-методичний комплекс з дисципліни відповідає вимогам нормативного комплексу документів зі

спеціальності, в програмі якого передбачено вивчення цієї дисципліни [6, с. 6].

Методична діяльність – це процес активної взаємодії суб'єктів системи освіти, спрямований на задоволення актуальних освітніх потреб та виявлення потенційних потреб через засвоєння найбільш раціональних прийомів і методів організації освітньої практики, узагальнення та розповсюдження найбільш цінного педагогічного досвіду, а також створення методичних продуктів для покращення забезпечення освітнього процесу [7].

Методична послуга – це діяльність фахівців із задоволення інформаційно-освітніх потреб щодо підвищення професійної кваліфікації чи поповнення дефіциту педагогічної компетентності суб'єктів системи освіти; результат методичної діяльності освітньої установи із задоволення потреб розвитку професійної кваліфікації фахівців [7]. До методичних послуг С. Шувалова відносить інформаційні, навчально-методичні, науково-методичні (дослідницькі), організаційно-методичні, експертно-аналітичні послуги; соціально-психологічну й професійно-соціальну підтримку; ресурсне забезпечення тощо. Отже, наявність різноманітних послуг призвела до використання в педагогічному обігу відповідних термінів стосовно методичного супроводу.

Методичний сервіс, як зазначає С. Шувалова, – це комплекс адресних, технологічно вивірених, диференційованих методичних послуг, що забезпечують ефективну взаємодію суб'єктів системи освіти, задоволення актуальних та виявлення потенційних освітніх потреб студентів для досягнення нових освітніх результатів [7]. Методичний сервіс виступає одним з рівнів реалізації методичної діяльності (поряд із методичною допомогою та методичним обслуговуванням).

Дослідники вважають методичний супровід необхідною педагогічною умовою ефективної реалізації процесу професійної підготовки фахівців різних галузей, але розуміють його сутність на інтуїтивному рівні, не визначаючи сутності цього поняття. Зокрема, до навчально-методичного комплексу Н. Болюбаш відносить дистанційні курси [1]; дидактико-методичне забезпечення, на думку Я. Бузінської, укладають інтелект-карти, інформаційний лабіринт, аналіз ситуацій, кейс-стаді [2]; банк інформаційно-методичних ресурсів, на думку Ю. Глушук, містить кейси, ситуаційні вправи, аудіо- та відеоматеріалів [3].

Зауважимо, що термін «супровід» у довідковій літературі визначено як «поєднання дії з іншою, побічною дією» [5, с. 648]. Суттєво, що супровід «впливає на підготовку особи до самостійного вирішення своїх проблем шляхом мобілізації власних ресурсів, набуття необхідних життєвих навичок» [4, с. 256]. На наш погляд, науково-методичний супровід є процесом безперервної професійної взаємодії суб'єктів педагогічної діяльності, який передбачає розробку, обґрунтування, практичне впровадження та апробацію інноваційних підходів до розв'язання освітніх завдань.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Болюбаш Н. М. Формування професійної компетентності майбутніх економістів засобами мережевих технологій: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Н. М. Болюбаш. – Ялта, 2011. – 20 с.
 2. Бузінська Я. М. Підготовка майбутніх учителів до реалізації міжпредметних зв'язків у початковій школі: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Я. М. Бузінська. – Ялта, 2011. – 20 с.
 3. Глушук Ю. О. Підготовка державних службовців до аналітичної діяльності в системі післядипломної освіти: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Ю. О. Глушук. – Одеса, 2010. – 19 с.
 4. Соціальна педагогіка: Мала Енциклопедія / [за заг. ред. І. Д. Звереві]. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 336 с.
 5. Сучасний тлумачний словник української мови: 60 000 слів / [за заг. ред. В. В. Дубічинського]. – Х.: ВД «ШКОЛА», 2009. – 832 с.
 6. Учебно-методическое обеспечение образовательного процесса среднего профессионального образования: метод. рекомендации / [сост. С. Е. Лузгин]. – Саранск: Изд-во Саран. кооп. ин-та РУК, 2001. – 68 с.
 7. Шувалова С. О. Методический сервис для педагогов / С. О. Шувалова // Народное образование. – 2009. – № 2. – С. 122–126.
-

Заїка Л. А. (Київ, Україна)

**МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ФОРМУВАННЯ
ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ
ВІЙСЬКОВОГО УПРАВЛІННЯ**

У тезах визначені основні методологічні підходи, що дозволять ефективно спрямувати дослідження та практичну діяльність з формування професійної компетентності майбутніх військових фахівців.

Zaika L. (Kyiv, Ukraine)

**METHODOLOGICAL APPROACHES TO PROFESSIONAL
COMPETENCE FORMATION OF FUTURE MASTERS DEGREES
MILITARY MANAGERS**

In the theses, the main methodological approaches that will effectively direct research and practical activities on the professional competence formation of future military specialists are presented.

Проведений аналіз літературних та дисертаційних джерел свідчить, що в сучасній педагогіці та психології існують різні погляди на визначення сутності, змісту, структури та можливостей формування професійної

компетентності, що базуються на підґрунті психології професії, індивідуально-психологічних властивостях особистості у різних видах діяльності, аналізу умов та факторів розвитку вмінь та навичок в професійній діяльності, закономірностях розвитку професіоналізму, тощо.

Разом з тим, формування професійної компетентності військових спеціалістів відбувається в контексті всебічної підготовки та становлення військових кадрів, обумовлене безперервною освітою, здійснюється логічно взаємопов'язано та поетапно в рамках системного підходу до організації освітнього процесу у ВВНЗ.

Таким чином, визначення методологічного підґрунтя процесу формування професійної компетентності майбутніх магістрів військового управління дозволить спрямувати дослідження та практичну діяльність з досягнення поставленої мети.

У педагогічній літературі поняття «підхід» використовується як сукупність ідей, методів, що лежать в основі рішення проблем. Термін «підхід» розуміється як ідеологія і методологія вирішення проблеми, яка розкриває основну ідею і включає три основних компоненти: основні поняття, що використовуються в процесі вивчення; принципи як вихідні положення або головні правила здійснення педагогічної діяльності, що роблять істотний вплив на відбір змісту, форм і способів організації процесу навчання, на вибір критеріїв оцінки результатів діяльності; форми і методи побудови освітнього процесу, обираються з найбільшою мірою відповідності [1].

Узагальнені результати теоретичного осмислення формування професійної компетентності майбутнього військового фахівця в контексті дослідження дозволяють виокремити наступні наукові підходи.

Компетентісний підхід, що дозволяє визначити функції, які буде виконувати майбутній магістр військового управління та, відповідно, які задачі повинен буде вміти вирішувати.

Системний та цілісний підходи, що дозволяють отримувати цілісне уявлення про явища та об'єкти за рахунок синтезу наукових знань. Дані підходи дозволяють розглядати педагогічний процес у ВВНЗ як цілісну систему, відносно виокремлену від зовнішнього середовища та одночасно пов'язану з нею.

Діяльнісний підхід орієнтований на формування системи професійних практичних умінь, по відношенню до яких навчальна інформація виступає інструментом, що забезпечує можливість якісно виконувати професійну діяльність.

Технологічний підхід як практичний підхід до побудови навчання в цілому, можливість проектувати технологічні досягнення дидактики на галузь педагогічної практики, розглядати технологію навчання як реальну характеристику освітнього процесу.

Особистісний підхід як становлення професійних мотивів, цінностей, професійно важливих якостей, досвіду реалізації компетенції, емоційно-вольової регуляції проявлення компетентності.

Контекстний підхід чи теорія контекстного навчання визначає створення педагогічних та організаційних умов для динамічного просунення діяльності слухача від навчальної діяльності до діяльності професійної; для моделювання змісту професійної діяльності.

Проблемно-ситуаційний підхід, що дозволяє досліджувати потенціал навчальних проблемних ситуацій. По зовнішній формі навчальна ситуація – це задача, завдання, проблема. Тому педагогічний процес формування професійної компетентності майбутнього магістра військового управління повинна спиратись на складання системи професійно орієнтованих задач, розробку засобів та умов їх вирішення.

Процесуально-результативний підхід вимагає обов'язкового відображення процесу та результату формування професійної компетентності. Для цього важливим стає виявлення показників, критеріїв, моніторингових процедур в ході формування компетентності.

Отже, проведені визначення підходів як методологічного підґрунтя дослідження дозволяє ефективно спрямувати подальші дослідження з формування професійної компетентності із застосуванням технології імітаційного моделювання.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Непрокина И. В. Метод моделирования как основа педагогического исследования / И. В. Непрокина // Теория и практика общественного развития. – 2013. – № 7. – С. 61–64.

Северинюк Т. О. (Одеса, Україна)

МЕТОД ПРОЕКТІВ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

У статті визначається необхідність включення проект-методу в систему підготовки спеціалістів з соціальної роботи.

Severinyuk T. (Odessa, Ukraine)

THE PROJECT METHOD AS A METHOD OF FORMING GENERAL COMPETENCE OF SOCIAL WORK SPECIALISTS

In the article the necessity to include project method in training of social work specialists.

Однією з актуальних завдань сучасного суспільства є підвищення якості освіти. Для вирішення даної проблеми пропонується застосування компетентнісного підходу, сутність якого полягає у визнанні результатів освіти значущими за межами системи освіти. На думку дослідника І. Д. Болотова, «компетентнісний підхід» – узагальнена умова здібності людини ефективно діяти за межами навчальних сюжетів і навчальних ситуацій [1, с. 11]. В цілому компетентнісна парадигма орієнтує оцінку якості

освіти на рівень освоєння загальних та спеціальних (фахових, предметних) компетентностей. Особливу увагу дослідники приділяють формуванню загальних/базових/ключових компетентностей (*general competences*), які є основою професіоналізму будь-якого спеціаліста в будь-якій сфері діяльності. Як зазначено в методичних рекомендаціях щодо розроблення стандартів вищої освіти, загальні компетентності це універсальні компетентності, що не залежать від предметної області, але важливі для успішної подальшої професійної та соціальної діяльності здобувача в різних галузях та для його особистісного розвитку [3].

В даний час Радою Європи визначено п'ять ключових компетенцій, якими повинні володіти молоді європейці:

– політичні та соціальні компетенції, такі як здатність приймати відповідальність, брати участь у прийнятті групових рішень, вирішувати конфлікти ненасильницькими методами, брати участь в підтримці і поліпшенні демократичних інститутів;

– компетенції, пов'язані з життям в багатокультурному суспільстві. Для того, щоб контролювати прояв (відродження – *resurgence*) расизму і ксенофобії і розвитку клімату нетолерантності, освіта повинна оснастити молодих людей міжкультурними компетенціями, такими як прийняття відмінностей, повага інших і здатність жити з людьми інших культур, мов і релігій;

– компетенції, що відносяться до володіння (*mastery*) усною і письмовою комунікацією, які особливо важливі для роботи і соціального життя. У цьому ж контексті комунікації все більшу важливість набуває володіння більш ніж однією мовою;

– компетенції, пов'язані зі зростанням інформатизації суспільства. Володіння цими технологіями, розуміння їх застосування, слабких і сильних сторін і способів до критичного судження стосовно інформації, поширюваної мас-медійними засобами і рекламою;

– здатність навчатися протягом життя в якості основи безперервного навчання в контексті як особистого професійного, так і соціального життя [2, с. 7].

Ці рекомендації дозволяють країнам Болонського процесу уточнювати і розробляти власні підходи в процесі реалізації компетентнісного підходу.

Впровадження і реалізація компетентнісного підходу в нашій країні відбувається на основі державних освітніх стандартів, що представляють собою сукупність вимог, обов'язкових при реалізації основних освітніх програм з різних напрямків підготовки. Під стандартом освіти розуміється технічний нормативний правовий акт, що визначає зміст освітньої програми за допомогою установлення вимог до освітнього процесу та результатів освоєння її змісту.

В проекті державного галузевого стандарту з підготовки магістрів соціальної роботи зазначені наступні загальні компетентності: здатність до критичного мислення, аналізу та синтезу; здатність розробляти і управляти проектами; здатність удосконалювати й розвивати професійний,

інтелектуальний і культурний рівні; здатність до усного і письмового професійного спілкування іноземною мовою; здатність проведення наукових і прикладних досліджень на професійному рівні; здатність ініціювати, планувати та управляти змінами для вдосконалення існуючих та розроблення нових соціальних систем; здатність фахово аналізувати інформацію, оцінювати повноту та можливості її використання; здатність генерувати нові ідеї й нестандартні підходи до їх реалізації (креативність); здатність налагоджувати соціальну взаємодію, співробітництво, попереджати та розв'язувати конфлікти; здатність управляти різнобічною комунікацією [4].

Можливо припустити, що зазначені в галузевому стандарті загальні компетентності, в цілому співставні з компетентностями, що формуються у студентів при застосуванні у навчальному процесі методу проектів (проектне навчання). Під технологією проектного навчання розуміється система дій педагога і студентів з розробки проекту. В педагогічній літературі проект-метод визначається як дидактичний засіб активізації пізнавальної діяльності учнів, розвитку креативності та формування певних особистісних якостей. Метод проектів набув поширення і популярності завдяки раціональному поєднанню теоретичних знань і можливостей їх практичного застосування для розв'язування конкретних проблем дійсності в спільній діяльності студентів. Для наочності в таблиці 3 надається співвідношення етапів роботи студентів з розробки соціального проекту та загальних компетентностей, які зазначені в галузевому стандарті підготовки магістрів соціальної роботи:

Таблиця 3

Етапи планування та розробки проекту	Необхідні компетентності
1. Визначення теми соціального проекту	- здатність ініціювати, планувати та управляти змінами для вдосконалення існуючих та розроблення нових соціальних систем; - здатність генерувати нові ідеї й нестандартні підходи до їх реалізації (креативність).
2. Визначення проблемної ситуації	- здатність проведення наукових і прикладних досліджень на професійному рівні; - здатність фахово аналізувати інформацію, оцінювати повноту та можливості її використання; - здатність генерувати нові ідеї й нестандартні підходи до їх реалізації (креативність).
3. Розробка проекту	- здатність розробляти і управляти проектами; - здатність налагоджувати соціальну взаємодію, співробітництво, попереджувати та розв'язувати конфлікти.

Продовження таблиці 3

	- здатність управляти різнобічною комунікацією. - здатність до критичного мислення, аналізу та синтезу.
4. Презентація проекту. Рефлексія.	- здатність удосконалювати й розвивати професійний, інтелектуальний і культурний рівні.

Таким чином, можна припустити, що реалізація цілей проектного навчання створює педагогічні умови для формування у студентів вищих навчальних закладів загальних компетентностей.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Болотов В. А. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе / В. А. Болотов, В. А. Сериков // Педагогика. – 2003. – № 10. – С. 8–12. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pedlib.ru/Books/5/0306/5_0306-1.shtml

2. Зимняя И. А. Компетентность и проблемы ее формирования в системе непрерывного образования (школа – вуз – послевузовское образование): материалы XVI научно-методической конференции [«Актуальные проблемы качества образования и пути их решения»]. – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2006. – 130 с.

3. Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти. Схвалено сектором вищої освіти Науково-методичної Ради Міністерства освіти і науки України протокол від 29.03.2016 № 3. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sau.kiev.ua/docs/20161220/recomendations.doc>

4. Проекти стандартів вищої освіти [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал «Міністерство освіти і науки України»: [Сайт]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/.../proekti-standartiv-vishhoi-osviti.html>

Сердюк Н. М. (Одеса, Україна)

**АКТИВІЗАЦІЯ ЕЛЕМЕНТІВ КОНТЕКСТНОГО НАВЧАННЯ
МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ**

У тезах обґрунтовано необхідність активізації елементів контекстного навчання майбутніх психологів як важливої умови формування їх конкурентоздатності.

Serdyuk N. (Odessa, Ukraine)

**ACTIVATION OF THE ELEMENTS OF THE CONTEXTUAL
EDUCATION OF FUTURE PSYCHOLOGISTS IN THE PROCESS OF
THE PROFESSIONAL TRAINING**

The thesis substantiates the necessity of activating the elements of the contextual education of future psychologists as an important condition for their competitiveness.

Як відомо, основна задача традиційного навчання полягає в тому, щоб, орієнтуючись на засвоєння основних наук, залучити людину до узагальненого та систематизованого соціального досвіду. Засвоєння навчальної інформації при цьому подеколи стає самоціллю, а не засобом регуляції майбутньої професійної діяльності, що не сприяє формуванню професійно-суб'єктної позиції майбутнього спеціаліста. Використання саме контекстного навчання в процесі фахової підготовки дозволяє наблизити зміст і процес навчальної діяльності до практичної діяльності.

Концепцію контекстного навчання в 1991 році розробив вчений А. Вербицький. Цей підхід в педагогіці на сьогодні набуває все більшої популярності. Особливості його застосування плідно вивчають такі науковці, як-от: Н. Бакшаєва, Г. Борисова, Л. Бурдейна, Т. Дубовицька, М. Ільязова, В. Кругликов, О. Ларіонова, І. Марчук та інші.

А. Вербицький в своїх дослідженнях наголошував на тому, що, щоб бути теоретично та практично компетентним, студенту необхідно здійснити подвійний підхід, перейшовши від знака до думки, а від думки до вчинку та дії. Адже перехід від інформації до її використання опосередковується думкою, і лише це робить інформацію знанням [1].

Дуже важливо процес організації контекстного навчання ґрунтувати на таких принципах: педагогічне забезпечення особистісного включення студента в навчальну діяльність; моделювання в навчальній діяльності студентів цілісного змісту навчання; адекватності форм організації навчальної діяльності студентів цілям і змісту освіти; провідна роль спільної діяльності, міжособистісного спілкування та взаємодії суб'єктів освітнього процесу; педагогічне обґрунтування співвідношення нових та традиційних педагогічних технологій; єдність навчання та виховання особистості фахівця [1].

Основою знаково-контекстного навчання є поняття «контекст». Словник тлумачить поняття «контекст» (від лат. contextus – з'єднаний, зв'язок) як відносно закінчений уривок письмової або усної мови (тексту), у межах якого найбільш точно виявляється значення окремих слів, висловів, які входять до його складу.

На думку А. Вербицького, контекст – це певна система внутрішніх і зовнішніх умов життя та діяльності людини, яка впливає на сприйняття, розуміння й перетворення нею конкретної ситуації [1].

В науковій літературі розглядаються різні види контекстів.

Так, вчений-дослідник Г. Барська, розглядаючи зовнішній та внутрішній контексти, зазначає, що «внутрішній контекст являє собою індивідуально-психологічні властивості, знання і досвід людини; зовнішній – предметні, соціокультурні, просторово-часові та інші характеристики ситуації, в яких вона діє» [1].

А. Вербицький, вказує на наявність предметного та соціального контекстів, маючи на увазі послідовне моделювання професійної діяльності фахівців із предметно-технологічної та соціальної сторін [1].

Контекстне навчання характеризується насамперед теоретично обґрунтованим вибором та реалізацією таких форм та методів навчання у вищій школі, які орієнтовані на модель майбутнього фахівця. Тобто сутність контекстного навчання полягає в тому, щоб навчальний процес здійснювався у відповідності до контексту майбутньої професії, враховуючи вирішення конкретних професійних завдань, які стоятимуть перед майбутніми спеціалістами різних галузей.

Контекстне навчання передбачає також, що засвоєння змісту навчання відбувається не шляхом простої передачі студенту інформації, а завдяки його власній, внутрішньо мотивованій активності. Тому ми погоджуємось із позицією І. Жукової, яка відмічає, що «у контекстному навчанні основний акцент робиться на формуванні професійної мотивації розвитку особистості. Тому зміст навчальної діяльності студента формується не лише виходячи з логіки навчальних предметів, але і виходячи з моделі професіонала, логіки майбутньої професійної діяльності» [2].

Особлива увага в процесі контекстного навчання приділяється реалізації поступового, поетапного переходу студентів від однієї базової форми діяльності до діяльності більш високого рангу: від навчальної діяльності академічного типу до квазіпрофесійної діяльності (ділові та дидактичні ігри), а потім до навчально-професійної діяльності (практика, стажування).

Під час навчальної діяльності здійснюються насамперед процедури передачі й засвоєння студентами знакової інформації (семіотична навчальна модель), а у квазіпрофесійній діяльності в аудиторних умовах відтворюється предметний та соціальний зміст засвоюваної діяльності (імітаційна навчальна модель). С. Качалова вважає, що важливою особливістю навчально-виховного процесу контекстного типу є моделювання мовою знакових засобів предметного та соціального змісту майбутньої професійної діяльності. На спеціальних дисциплінах відтворюються реальні професійні ситуації й фрагменти виробництва, стосунки людей, задіяних в них. Саме в ході аналізу та вивчення таких ситуацій, ділових та навчальних ігор (ігри-комунікації, ігри-захисту від маніпуляцій, ігри-рефлексії та інші) студент формується як фахівець [3].

Отже, важливою особливістю контекстного навчання є моделювання предметного та соціального змісту майбутньої професії. Наближення навчальної діяльності до професійної дозволяє студенту цілісно виявити власну активність, виробити практичні вміння й навички, які сприятимуть формуванню конкурентоздатності майбутнього спеціаліста.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Вербицкий А. Компетентностный подход и теория контекстного обучения / А. А. Вербицкий. – М. : ИЦ ПКПС. – 2004. – 84 с.

2. Жукова И. А. Контекстное обучение как средство формирования профессиональной компетентности будущих юристов: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / И. А. Жукова. – М., 2011. – 22 с.

3. Качалова С. М. Технология контекстного обучения в практике вузовского обучения / С. М. Качалова // Вестник ЦМО МГУ. – 2009. – No 3. – С. 87–91.

Полівко Л. Ю. (Київ, Україна)

**ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ
ПРИ РОБОТІ З РОМСЬКИМИ МЕНШИНАМИ**

У тезах висвітлено основні аспекти соціальної роботи з національними меншинами ромів. Вказано на потребу у спеціалістах та підвищенні кваліфікації уже працюючих. Розкрито актуальність соціальних програм по підготовці різнопрофільних фахівців соціальної сфери, які містять знання з посередництва та роботи з ромськими меншинами.

Polivko L. (Kyiv, Ukraine)

**PROFESSIONAL TRAINING OF SOCIAL WORKERS IN
DEALING WITH ROMA MINORITIES**

The theses highlight the main aspects of social work with national Roma minorities. Specified for the needs of specialists and the improvement of qualifications already working. The relevance of social programs for the training of diverse professionals in the social sphere, which contains knowledge on mediation and work with Roma minorities, is revealed.

Професійна підготовка соціальних працівників є відносно новим і прогресивним напрямом діяльності вищих навчальних закладів. Враховуючи суспільні зміни, які призвели до формування та поширення серед певних категорій населення цілого ряду негативних соціально-психологічних явищ соціальна робота стала переважаючою у суспільній свідомості. А підготовка спеціалістів стала необхідною та вкрай актуальною.

Коли ми говоримо про підготовку спеціалістів соціальної роботи, ми маємо враховувати всі верстви населення, які проживають на території України, враховувати новітні методи та технології роботи та розглядати можливість створення нових спеціальностей, відповідно до потреб клієнта. Тож, варто увагу звернути на тих клієнтів, де їхні суспільно-економічні та психолого-педагогічні проблеми інколи випадають за рамки загальних проблем, з якими може звернутися клієнт до соціального працівника. І тут мова йде про ромські меншини, які нині не виокремлені у нашому законодавстві, і не зазначаються у науковій літературі, як клієнти соціальної роботи. Але, при цьому, потребують соціального захисту, визнання та мають такі ж права на отримання соціальних послуг, як і інші клієнти соціальної сфери.

Фактично сьогоднішні випускники мають стати тими, хто буде нести на собі розвиток усієї галузі соціальної роботи в Україні. Від їхньої здатності

до вирішення суспільних проблем буде залежати якість реалізації всієї соціальної політики держави та темпи розповсюдження соціальної роботи. Тому йдеться не стільки про формування професійних знань, умінь і навичок, скільки про розвиток особистості студентів, їхніх здібностей та особистісних якостей. У психологічному плані це означає, що підготовка має бути багатопрофільною. Принаймні університетський рівень фахової підготовки має бути спрямований на підготовку фахівців, які будуть спроможні ефективно працювати по кожному з напрямів державного замовлення.

Основним напрямом фахової підготовки соціальних працівників має стати навчання технологіям розробки та впровадження новітніх соціальних технологій, пристосованих до конкретних умов діяльності та потреб конкретних людей. Таким чином, соціальний працівник повинен розуміти, що він не просто виконує державне замовлення на допомогу, підтримку тих чи інших людей, а що він своєю роботою має задовільнити реальні соціальні потреби людей, їхні потреби в соціальному захисті, у необхідності самореалізації й розвитку, у повазі та чуйності, і насамкінець, відчувати потребу в становленні себе як особистості. Тому соціальний працівник має бути не лише державним службовцем, але й соціологом, психологом, педагогом, менеджером, посередником, тобто фахівцем, який зможе допомогти людині в розв'язанні її життєвих проблем і подоланні кризових станів.

Наведені обставини показують гостру й невідкладну необхідність розробки навчальних засобів формування особистої та професійної здатності до встановлення ефективних форм взаємодії майбутнього фахівця соціальної роботи з представниками інших професій.

Щоб отримати елементарні знання по роботі з даною категорією, і врешті-решт стати певним посередником між ромами та нашими, інколи не ідеальними соціальними установами фахівцям потрібні додаткові курси підвищення кваліфікації, які ознайомлять їх із техніками, інструментами та стандартами надання соціальних послуг з урахуванням специфіки роботи з національними меншинами, включаючи ромську.

Впровадження нової навчальної дисципліни яка спрямована на посередництво як форму соціальної роботи забезпечить підготовку спеціалістів, які кваліфіковано зможуть надавати соціальні послуги саме ромським меншинам та захищати їх інтереси у державних установах. Тому загальна мета навчальної дисципліни повинна полягати у сприянні ефективній міжкультурній взаємодії усіх соціальних груп українського суспільства, включаючи національні меншини та застосуванні посередництва для поліпшення комунікації і співпраці між ромським населенням та надавачами соціальних послуг; у забезпеченні інтеграції правозахисного підходу в надані послуг представниками ромського населення, громадам, тощо; підтримці роботи соціальних працівників з урахуванням децентралізації, надаючи інструменти для планування і здійснення їх діяльності які заохочують демократичну участь при створенні умов для

розширення прав і можливостей громад/осіб з числа ромської національної меншини.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Мигович І. І. Теоретичні засади соціальної роботи : навч. посібн. / І. І. Мигович, В. Ф. Жмир В. Ф. – Ужгород, 2007.
 2. Полівко Л. Ю. Посередництво як форма соціальної роботи з національною меншиною ромів / Л. Ю. Полівко, А. О. Ярошенко // Соціальна робота в Україні: теорія і практика : науково-методичний журнал № 1–2. – К.: «Аспект-Поліграф», 2017. – 115 с.
 3. Швалб Ю. М. Психологічні проблеми професійної підготовки соціальних працівників / Ю. М. Швалб // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. – 2003. – № 2. – С. 158–162.
-

Пісоцька М. Е. (Харків, Україна)

**ДОСВІД ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
СТУДЕНТІВ ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ
ПЕДВУЗІВ УССР У 60-ті – 70-ті РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ**

У тезах розглянуті різні способи індивідуалізації самостійної роботи студентів природничо-математичних спеціальностей, які використовували в різних напрямках її здійснення викладачі педвузів УССР у 60-ті-70-ті роки ХХ століття.

Pisotskaya M. (Kharkiv, Ukraine)

**THE EXPERIENCE OF INDIVIDUALIZATION STUDENT SELF-
WORK OF NATURAL-MATHEMATICAL SPECIALITIES OF
PEDAGOGICAL UNIVERSITIES OF THE USSR IN THE 60s – 70s OF
THE XX CENTURY**

In the theses are considered the various ways of individualization of self-work of students of natural-mathematical specialties, which were used in various directions of it's realization by teachers of the Pedagogical Universities of the USSR in the 60s-70s of the XX century.

У 60-ті-70-ті роки нормативною базою вищої освіти було поставлене завдання удосконалення навчально-виховного процесу, його форм та методів з метою підвищення якості підготовки фахівців. Аналіз архівних матеріалів, історико-педагогічної літератури свідчить, що дане завдання викликало розробку різних способів індивідуалізації самостійної роботи студентів, які використовували в різних напрямках її здійснення викладачі педвузів УРСР.

По-перше, викладачі приділяли увагу навчанню студентів загальній методиці організації самостійної роботи. З цією метою вони: організовували читання циклу лекцій (викладачі Київського, Одеського педінститутів);

створювали стенди (викладачі Кіровоградського педінституту) [3, арк. 84]; назначали, після ознайомлення студентів з відповідною літературою, індивідуально-групові консультації (викладачі Одеського педінституту); проводили студентські методичні, з обміну досвідом вивчення першоджерел, конференції (викладачі Кіровоградського педінституту) [3, арк. 84]; практикували бесіди студентів старших курсів з першокурсниками (викладачі Київського педінституту).

По-друге, надавали студентам для аудиторного та домашнього виконання індивідуальні, індивідуалізовані та диференційовані завдання (викладачі Івано-Франківського, Київського, Миколаївського, Одеського, Сумського, Харківського педінститутів).

По-третє, здійснювали допомогу у виконанні наданих завдань. Для цього: готували методичні рекомендації для написання контрольних, курсових, дипломних робіт, підготовки до семінарів (викладачі фізико-математичних факультетів Ворошиловградського, Івано-Франківського педінститутів); проводили із студентами заняття їх самопідготовки в присутності викладача, який для здійснення оперативної допомоги спостерігав за самостійною працею студента, визначав труднощі (викладачі Київського педінституту); назначали консультації за викликом для всіх категорій студентів, особливо для невстигаючих та обдарованих студентів (викладачі Київського, Кіровоградського, Луцького, Миколаївського, Одеського педінститутів); практикували індивідуальне прікріплення студентів старших курсів до студентів молодших курсів (викладачі Київського педінституту).

По-четверте, створювали для студентів можливість з урахуванням власних індивідуальних особливостей систематизувати навчальну працю, заздалегідь готуватися до практичних занять, просуватися у виконанні завдань власним темпом. Наприклад, у Київському, Луганському, Одеському, Харківському педінститутах факультети разом з кафедрами розробляли план-завдання для кожного студента з усіх дисциплін навчального плану (дисципліни та їх обсяг для вивчення протягом року з виділенням семінарів, практичних занять, колоквіумів, екзаменів, заліків, обов'язкова та додаткова література з кожної теми, тематичні завдання із зазначенням часу на їх виконання, конкретні методичні вказівки для самостійної роботи) [2, арк. 120]. У Луганському педінституті в 1963-1964 навчальному році плани-завдання для самостійної роботи студентів друкувалися на біологічному, фізичному та математичному відділеннях для 1-2 курсів, на географічному відділенні – на весь п'ятирічний термін навчання [3, арк. 85]. На нашу думку, такий план-завдання був прототипом індивідуального навчального плану студента, впровадженого в навчальний процес педінститутів у зв'язку з кредитно-модульною системою навчання. А при вивченні курсу історії педагогіки в Кіровоградському педінституті студентам радили складати індивідуальні семестрові або річні плани опрацювання історико-педагогічної літератури, в яких вони повинні були орієнтовно визначати строки вивчення певних першоджерел [1, с. 116]. У

окремих педінститутах країни викладачі надавали студентам самостійні вправи до практичних занять на семестр [3, арк. 84].

ЛІТЕРАТУРА // ЛІТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Шкот Л. Й. Використання першоджерел у вивченні курсу історії педагогіки / Л. Й. Шкот // Вища і середня педагогічна освіта: республіканський науково-методичний збірник ; [Ред. кол. С. А. Литвинов (відповід. ред) та ін.]. – К.: «Вища школа», 1969. – Вип. 3. – С. 115–119.

2. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України). Фонд Ф-166. Міністерство освіти УРСР. Оп. 15. Од. зб. 3770. «Річний звіт Міністерства освіти УРСР про роботу педагогічних вузів УРСР за 1962-1963 навчальний рік». – 131 арк.

3. ЦДАВО України. Фонд Ф-166. Оп. 15. Од. зб. 4164. «Річний звіт Міністерства освіти УРСР про роботу педагогічних вузів УРСР за 1963-1964 навчальний рік». – 110 арк.

Рибалко А. О. (*Запоріжжя, Україна*)

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ У ВНЗ ЯК УМОВА ПІДВИЩЕННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ

У тезах обґрунтовано необхідність підвищення пізнавальної активності студентів шляхом використання інтерактивних методів навчання.

Rybalko A. (*Zaporizhzhia, Ukraine*)

INTERACTIVE METHODS OF TEACHING IN HIGHER EDUCATION INSTITUTION AS A CONDITION OF INCREASING STUDENT'S COGNITIVE ACTIVITY

The article is based on the necessity of increasing of student's cognitive activity by means of interactive methods of teaching.

Питання підвищення пізнавальної активності студентів відносять до числа найбільш актуальних проблем сучасної педагогічної науки і практики. Процес навчання у ВНЗ реалізується завдяки багатоманітній цілісній системі організаційних форм і методів навчання. Реалії сьогодення потребують використання інтерактивних методів навчання у вищому навчальному закладі аби підвищити інтерес до професії, сприяти ефективному засвоєнню навчального матеріалу.

Дослідження, проведені в Україні та за кордоном переконливо свідчать, що інтерактивні методи сприяють оптимізації навчального процесу. Їх використання дозволяє реалізувати ідею співробітництва тих, хто навчає і тих, хто навчається. Відповідно, вчить конструктивній взаємодії, сприяє налагодженню психологічного клімату, створює доброзичливу атмосферу.

Питаннями активної позиції особистості в процесі навчання, пояснення сутності інтерактивних технологій і використання їх в освітньому процесі

займалися такі дослідники, як Г. Волошина, І. Войтова, Л. Пироженко, О. Пометун та ін. Інтерактивні технології, як інноваційна та перспективна форма роботи потребує подальшого вивчення та удосконалення. Тому, метою даної статті є висвітлення сутності інтерактивного навчання та його застосування у вищих навчальних закладах як умови підвищення пізнавальної активності студентів.

Як зазначає О. Пометун та Л. Пироженко [3], інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен студент відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність. Особливістю такого навчання є постійна, активна взаємодія усіх його учасників. Тому інтерактивні методи є не тільки засобом покращення засвоєння матеріалу, але й засобом посилення виховних впливів, яке відбувається завдяки аналізу як своїх дій, так і дій інших членів процесу, через зміну моделей поведінки, а також більш усвідомленому засвоєнню вмінь та формуванню вмінь.

У процесі інтерактивного навчання студент і викладач є рівноправними суб'єктами навчання, при чому роль останнього – організатор процесу, консультант. Взаємодія і співпраця – основне у процесі такого навчання. Усі учасники несуть відповідальність за його результати, досягаючи їх взаємними зусиллями та особистим внеском.

Перевагами застосування інтерактивного навчання у вищих навчальних закладах є: встановлення дружньої атмосфери і взаємозв'язків між учасниками спілкування; отримання студентами можливості бути більш незалежними і впевненими в собі; заохочення викладачем студентів до співпраці; отримання студентами можливості подолати проблему мовного бар'єру; нівелювання авторитарної позиції викладача; залучення до роботи кожного студента; допомога студентам з низьким рівнем навчальних досягнень; постійне й активне використання раніше набутого досвіду [3, с. 45].

Спільна діяльність студентів у процесі пізнання, засвоєння навчального матеріалу означає, що кожен робить свій особистий індивідуальний внесок в цей процес, відбувається обмін знаннями, ідеями, способами діяльності [1]. Це дозволяє не лише одержувати нові знання, а й розвиває саму пізнавальну діяльність, піднімає її на вищий рівень кооперації і співпраці.

Сьогодні у навчальному процесі ВНЗ загалом і безпосередньо у викладанні соціально-педагогічних дисциплін використовуються наступні форми організації пізнавальної діяльності студентів: фронтальна, колективна, групова, парна та індивідуальна. Кожна з цих форм тісно взаємопов'язані: одні спрямовані на успішне засвоєння студентами знань, інші забезпечують творче застосування цих знань на практиці. При використанні ФОПД педагог повинен прагнути реалізувати їх змістові й організаційні можливості. Все це допомагає формуванню професійного потенціалу майбутніх фахівців.

О. Пометун та І. Пироженко виділяють такі групи інтерактивних технологій навчання: інтерактивні технології кооперативного навчання,

технології колективно-групового навчання, технології ситуативного моделювання, технології опрацювання дискусійних питань. У вищих навчальних закладах серед методів, запропонованих авторами, доцільним є застосування «Мікрофону», «Мозкового штурму», «Методу Прес», «Карусель», «Навчаючи – учусь», роботи в парах, групах, дискусії, дебати тощо.

Інтерактивна навчальна діяльність створює умови для соціального сприйняття та формуванню самооцінки. Це допомагає студентам зрозуміти і оцінити себе та свої дії, а також дії своїх партнерів, коли вони працюють у команді та регулюють свою поведінку і бажання відповідно до вимог партнерів. Тому, необхідність застосування полягає в тому, що завдяки інтерактивним методам студенти розвивають аналітичне мислення, мобілізують пізнавальні сили, пробуджують інтерес до нових знань, виявляють творчість особистості. Таким чином у ВНЗ створюються сприятливі умови, в яких формується сучасний фахівець.

Перспективою подальших досліджень у даному напрямку може бути дослідження застосування методів розвитку критичного мислення з метою активізації пізнавальної діяльності студентів.

ЛИТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Вахрушева Т. Ю. Інтерактивні технології навчання як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності / Т. Ю. Вахрушева // Нові технології навчання. – К., 2007. – Вип. 47. – С. 64–69.
2. Гончаров С. М. Інтерактивні технології навчання в кредитно-модульній системі організації навчального процесу: навч.-метод. пос. / С. М. Гончаров. – Рівне: НУВГП, 2006. – 172 с.
3. Пометун О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: навч.-метод. пос. / О. Пометун, Л. Пироженко ; [За ред. О. Пометун]. – К.: А.С.К., 2006. – 192 с.

Мілорадова Н. Е. (Харків, Україна)

ЗАСТОСУВАННЯ ТРЕНІНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ПРАВООХОРОНЦІВ

Автором проаналізовано особливості використання тренінгових технологій для підготовки правоохоронців у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання з урахуванням різних напрямків підготовки фахівців.

Miloradova N. (Kharkiv, Ukraine)

THE USAGE OF TRAINING TECHNOLOGIES DURING THE PROCESS OF PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF LAW ENFORCEMENT OFFICERS

The author analyzed the features of training technologies during professional development of law enforcement officers in higher educational establishments with specific studying conditions taking into account different specializations.

Сучасна модель підготовки майбутніх фахівців передбачає впровадження у навчальний процес сучасних педагогічних та наукових інновацій відповідно до світових стандартів. Саме зараз актуальними стають новітні освітні технології навчання у вищій школі, що спрямовані на покращення ефективності навчально-виховного процесу та формування фахової компетентності студента. Сьогодення потребує фахівців «нового типу» – професійно і соціально мобільних, з глибокими професійними знаннями за фахом; здатними до технічної та соціальної творчості, самовдосконалення, готовими до роботи в ринкових умовах праці. Застосування цієї моделі підготовки кваліфікованих фахівців є досить затребуваною і у правоохоронній сфері.

Серед існуючих методів навчання у вищій школі активні методи займають особливе місце. Активне навчання являє собою таку організацію та ведення навчального процесу, яка спрямована на всебічну активізацію навчально-пізнавальної діяльності студентів за допомогою широкого, комплексного використання як педагогічних (дидактичних), так і організаційно-управлінських засобів [2, с. 17]. Останнім часом у процесі підготовки студентів вищих закладів освіти часто використовують такі активні форми навчання: метод проєктів, моделювання професійних ситуацій, метод інциденту, рольові та ділові ігри, метод «мозкового штурму», метод синектики, метод занурення, проведення «круглих столів» та метод соціально-психологічного тренінгу. Але, незважаючи на розмаїття теоретичних розробок та практичних надбань у сфері застосування активних методів навчання в процесі підготовки майбутніх фахівців не втрачає актуальності їх впровадження у підготовку фахівців правоохоронної сфери.

На сучасному етапі, в межах підготовки правоохоронців, здійснюється пошук нових ефективних форм, методів та прийомів навчання. Одним з найбільш перспективних та затребуваних є шлях використання тренінгових технологій. Саме тренінг надає можливість кожному учаснику одержати власний досвід застосування тактико-психологічних прийомів за умов моделювання службових ситуацій, зрозуміти свої сильні і слабкі сторони під час професійної взаємодії та сприяє формуванню особистої стратегії професійної поведінки.

Але впровадження тренінгових технологій в системі підготовці фахівців правоохоронної сфери має певні особливості та специфіку на які неоднозначно вказують такі науковці як Л. Мороз та С. Яковенко. Вони зазначають, що для підвищення рівня ефективності тренінгу при його проведенні у ВНЗ МВС України необхідно дотримуватися ряду умов, в яких відображено специфіку підготовки майбутніх правоохоронців, а саме: 1) індивідуалізація навчально-виховної роботи з курсантами першого року навчання згідно відмінностей в їх фізичній, інтелектуальній та психологічній готовності до навчання в такому закладі освіти; 2) проведення практичних занять з використанням тренінгових технологій з метою найбільш успішної адаптації курсантів перших курсів до нових умов життєдіяльності; 3) організація належної психолого-педагогічної роботи; 4) залучення курсантів всіх років навчання до пізнавально-

професійної, волонтерської і творчої діяльності; 5) створення системи позитивного стимулювання навчальної та громадської діяльності; 6) врахування особливостей та динаміки змін «Я-концепції» в залежності від року навчання; 7) комплексна психолого-педагогічна і методична підготовка науково педагогічного складу, керівників та працівників структурних підрозділів навчального закладу до навчально-виховного процесу [3, с. 222-223].

Крім того, як зазначають Л. Балабанова та С. Ковальчишина, навчання у вищому навчальному закладі системи МВС вимагає від курсантів стійкості, дисциплінованості, самовдосконалення, самовиховання та передбачає: сувору регламентованість законами (статутами); підпорядкованість та ієрархічність у стосунках; жорсткий розклад дня; відсутність бажаної кількості вільного часу; обмеженість контактів за межами інституту. З огляду на зазначені особливості, а також особливості вікового періоду, постає досить складне завдання навчально-виховного процесу, пов'язане з узгодженням складових образу «Я» курсантів, формуванням позитивного ставлення до себе та до оточуючих, створенням життєстверджуючої Я-концепції для досягнення успіхів в оволодінні професійними знаннями, уміннями, навичками [1].

Тому, на наш погляд, було б доцільним, враховуючи зазначені умови, використовувати тренінгові технології для підготовки правоохоронців: по-перше, використання тренінгових технологій, спрямованих на розвиток та формування професійної ідентичності; по-друге, впровадження тренінгових технологій для різних підрозділів поліції, наприклад, кримінальна поліція, патрульна поліція, органи досудового розслідування та ін..

Згідно цього, протягом навчання у вищому навчальному закладі зі специфічними умовами навчання для формування професійної ідентичності, ми пропонуємо використовувати у підготовці фахівців-правоохоронців наступні тренінги: тренінг розвитку життєвих домагань, тренінг розвитку професійних настановлень, тренінг розвитку професійної спостережливості, тренінг розвитку комунікативної компетентності, тренінг розвитку позитивного іміджу поліцейського, тренінг розвитку ціннісних регуляторів поведінки та комплексну програму розвитку професійної ідентичності курсантів ВНЗ із специфічними умовами навчання та ін.

Враховання специфіки підготовки правоохоронців в межах різних спеціальностей висуває конкретні вимоги стосовно напрямків та цілей тренінгів. Так, наприклад, для підготовки фахівців досудового розслідування доцільно було б впровадити в навчальний процес та на курсах підвищення кваліфікації тренінги за такими напрямками: тренінг «Психологія та тактика допиту», тренінг «Психологія та тактика опитування неповнолітнього». В межах підготовки дільничних офіцерів поліції ефективним, на наш погляд, було б використання тренінгу «Попередження насильства в сім'ї», «Попередження торгівлі людьми», «Розвиток навичок взаємодії з громадою» та ін.. Для підготовки фахівців кримінальної поліції корисним має бути тренінг «Основи оперативного спілкування» та ін.

Таким чином, використання тренінгових технологій для підготовки висококваліфікованих фахівців-правоохоронців в межах вищого навчального закладу зі специфічними умовами навчання є одним з напрямків підвищення якості професійного саморозгортання особистості поліцейського.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Балабанова Л. М. Психологічні особливості формування професійної ідентичності у курсантів в період навчання у ВНЗ МВС України / Л. М. Балабанова, С. В. Ковальчишина // Вісник Харківського національного університету імені Г. С. Сковороди. – Серія «Психологія». – 2012. – № 43, т. 1. – С. 18–27.

2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. / І. М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 320 с.

3. Мороз Л. І. Професійно-психологічний тренінг : підручник / Л. І. Мороз, С. І. Яковенко. – Київ : Вид. Паливода А. В., 2011. – 252 с.

Єршова В. О. (*Харків, Україна*)

**ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ**

У тезах обґрунтовано необхідність удосконалення системи підготовки офіцерів НГУ у військових навчальних закладах. Визначено основні проблеми та недоліки їх професійної підготовки у ВВНЗ, наведено їх можливі причини.

Ershova V. (*Kharkiv, Ukraine*)

**PEDAGOGICAL PROBLEMS OF PROFESSIONAL TRAINING
FUTURE OFFICERS OF THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE**

The theses deal with the need to improve the system of training officers of the NGU at the military educational institutions. It is identified the main problems and shortcomings of their professional training at the military educational institution and it is given their possible causes.

Модернізація озброєння і військової техніки висуває все більш високі вимоги до професіоналізму офіцера-випускника Національної гвардії України (НГУ). Високий бойовий дух, професійні і морально-ділові якості повинні дозволяти молодому офіцеру з високою ефективністю виконувати бойові завдання в ході професійної діяльності. При цьому, виконання цих завдань може поєднуватися з діяльністю в екстремальних умовах, пов'язаних з ризиком для життя, обмеженим часом і високим рівнем відповідальності, що, безумовно, вимагає від нього психологічної стійкості і високої військово-професійної підготовки. Отже, у сучасній педагогічній науці на пріоритетне місце висувається проблема підготовки військових фахівців у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ).

Основними критеріями інноваційної діяльності ВВНЗ сьогодні являються: якість підготовки випускників, які володіють набором компетенцій, а також науково-технічні та педагогічні розробки, що удосконалюють технологію навчання курсантів.

Війська Національної гвардії, виконуючи службово-бойові завдання при загостренні міжнародних відносин, пов'язаних з антитерористичною діяльністю, активізацією застосування терористичними групами дистанційно-керованих вибухових пристроїв і терористів-смертників, пред'являють до офіцерів НГУ, які беруть участь у спеціальних операціях з припинення діяльності незаконних збройних формувань, все більш високі вимоги [1].

У наслідок цього відкривається інший аспект проблеми: підвищення рівня професійної підготовленості курсантів Національної гвардії як майбутніх командирів підрозділів, які незабаром будуть керувати особовим складом в різних обставинах.

Аналіз проблеми професійної підготовки курсантів у ВВНЗ у науковій літературі з технологічного, психологічного, організаційного, методологічного, теоретичного, наукознавчого та лінгвістичного аспектів засвідчив усю складність проблеми та дозволив визначити такі недоліки у підготовці офіцерів НГУ:

- недостатньо розроблений концептуальний апарат проблеми: виникають певні труднощі з співвідношенням понять «особистісна готовність офіцера», «професійна готовність офіцера», «психологічна готовність офіцера», «професійна підготовленість» та ін.;

- недостатньо вивчена специфіка готовності офіцерів до дій в умовах іншомовного середовища з військовослужбовцями у складі миротворчих підрозділів;

- залишається невирішеною проблема щодо оптимальних шляхів (методів, підходів) формування професійної компетентності курсантів, діагностики рівня її сформованості та її корекції на різних етапах підготовки,
 - й головне – не існує системного дослідження даної проблеми.

З'ясування сучасного стану навчання курсантів НГУ дозволило охарактеризувати його таким, що не в повному обсязі відповідає вимогам їхньої майбутньої професійної діяльності.

Причинами цього, на нашу думку, є:

- орієнтація на передачу запрограмованих ЗНУ, перевага традиційної парадигми навчання, що не враховує сучасних тенденцій міжнародної військово-технічної інтеграції та необхідності акцентів на випереджувальній освіті;

- недосконалість робочих навчальних програм і тематичних планів, недостатня практична спрямованість на майбутню діяльність у складі миротворчих підрозділів;

- наявність слабких міжпредметних зв'язків технічних та спеціальних дисциплін, прогалини та недостатнє моделювання основних видів майбутньої діяльності курсантів НГУ;

– наявність описово-пояснювальних і констатуючих підходів на вирішальних етапах навчання курсантів на старших курсах; недостатня психолого-педагогічна компетентність викладачів;

– недоліки у плануванні військового стажування в частинах, де слабо враховується аспект майбутньої діяльності офіцерів НГУ;

– пасивність курсантів у навчальній діяльності у наслідок панування застарілих методів та форм навчання.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Полторак С. Урядовий портал: Наш пріоритет – кардинальна зміна системи підготовки офіцерів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=250201185&cat_id=244277212

Нємцева Н. С., Нємцев Е. М. (Покровськ, Україна)

САМООСВІТА ЯК ПЕДАГОГІЧНИЙ РЕСУРС ФОРМУВАННЯ МОБІЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО МЕНЕДЖЕРА

У тезах обґрунтовано аспекти формування мобільності майбутнього менеджера, що сприяють розвитку особистості під час навчально-виховного процесу, що є виявами розвитку і становлення особистості студента.

Niemiťeva N., Niemiťsev E. (Pokrovsk, Ukraine)

SELF-EDUCATION AS A PEDAGOGICAL RESOURCE FOR THE FORMATION OF MOBILITY FUTURE MANAGER

The thesis substantiates the aspects of forming the future manager's mobility, contributing to the development of the individual during the educational process, which are manifestations of the development and formation of the student's personality.

У наш час самоосвіта – обов'язкове самостійне надбання знань кожною сучасною людиною нашого суспільства. Вона є постійною, цілеспрямованою, розумно організованою роботою збільшення і оновлення власних загальноосвітніх і професійних знань.

Далеко не всі студенти чітко уявляють призначення самоосвіти. Багато хто помилково вважає, що самоосвітою повинні займатися тільки ті громадяни, які не навчаються. Безумовно, самостійна підготовка до занять, вирішення завдань, розробка проектів, робота над першоджерелами при підготовці до семінарів і т.ін., що також належать до самоосвіти. Це потрібно для того, щоб поглибити і розширити свій інтелектуальний або фізичний розвиток. Це відіграє величезну роль у спектрі академічної мобільності.

Академічна мобільність – це інтеграційний процес у сфері освіти, що надає можливість студентам, аспірантам, викладачам брати участь у різноманітних навчальних або навчально-дослідницьких програмах.

Основними цілями таких програм є підвищення якості освіти, розвиток міжкультурного обміну, підготовка майбутніх кваліфікованих спеціалістів [1].

Розвиваючи мобільність студентів-менеджерів, вищі навчальні заклади мають брати участь в процесах інтернаціоналізації та глобалізації, розвивати процес підготовки професіоналів, висококваліфікованих спеціалістів; підтримувати соціальні, економічні, культурні, політичні взаємовідносини та зв'язки з іншими країнами.

Завдяки саморозвитку мобільності менеджерів, вони мають змогу: випробувати себе в іншій системі організації вищої освіти; одержати додаткові знання в суміжних галузях; користуватися сучасним технічним оснащенням у зарубіжних навчальних лабораторіях і наукових центрах для вирішення завдань; удосконалювати рівень володіння іноземною мовою; одержати диплом зарубіжного університету; набути професійного досвіду роботи у період проходження практики на зарубіжному підприємстві або під час стажування в науковій лабораторії (центрі), що, як правило, передбачається учбовим планом; ознайомитися із зарубіжною культурою, історією, вивчити звичаї країни і навчитися розуміти стратегію ведення переговорів [2].

Академічна мобільність студента-менеджера – це можливість упродовж періоду навчання в університеті навчатись один або більше семестрів у закордонному навчальному чи науковому закладі, де готують фахівців за цією ж спеціальністю, із зарахуванням дисциплін (кредитів) та періодів навчання.

Важливо відзначити, що в європейських ВНЗ відсоток навчального навантаження, який відводиться на організацію самоосвіти студентів, займає набагато більше годин, ніж на аналогічну роботу у вітчизняних закладах. Більш того, переважна частина робочого часу викладачів, які працюють у вищих освітніх закладах Західної Європи, відводиться саме на забезпечення педагогічної підтримки організації цієї роботи. В українських ВНЗ організації самоосвіти студентів традиційно приділяється менше уваги і у більшості випадків не відображається в індивідуальних планах викладачів.

Узагальнюючи погляди різних науковців, нами зроблено висновок про те, що самоосвіта – це цілеспрямований і систематично організований процес придбання людиною знань, розвитку умінь і навичок за допомогою самостійної навчально-пізнавальної діяльності. Результативність цього процесу значною мірою залежить від забезпечення студентом самоорганізації й самоконтролю власних дій, усвідомлення своїх переваг та недоліків, рівня власної освіченості.

Слід також відзначити, що процес самоосвіти забезпечує реалізацію низки важливих функцій:

- 1) екстенсивну, тобто накопичення та придбання нових професійних знань;
- 2) компенсаторну, що виявляється в ліквідації недоліків у процесі навчання студента-менеджера;

3) саморозвиток, що забезпечує вдосконалення особистісних якостей як майбутнього керівника;

4) методичну, котра пов'язана з подоланням професійної вузькості особи;

5) творчу, що спонукає майбутнього управлінця до участі у творчій роботі, забезпечує супровід творчої самореалізації;

б) попередження застою в розвитку [3].

Отже, самоосвіта є органічною складовою професійної підготовки та мобільності майбутніх менеджерів як у ВНЗ, так і на підприємстві. Однак, на даний момент вітчизняна система вищої освіти недостатньо мірою стимулює студентів до здійснення процесу самоосвіти, не надає їм необхідної педагогічної підтримки в цьому питанні. У свою чергу, це не тільки призводить до зниження її якості, але й не сприяє підготовці кваліфікованих фахівців. Тому актуальною потребою на сьогодні є подальше вивчення проблеми організації самоосвіти студентів вищих навчальних закладів, яка має відповідати основним положенням Болонської угоди.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Маркова А. К. Формування мотивації навчання / А. К. Маркова, Т. А. Матіс, А. Б. Орлов. – М.: Освіта, 1999. – 212 с.

2. Саранцев Г. І. Естетична мотивація у навчанні / Г. І. Саранцев. – Саранськ: Друкарня «Червоний Жовтень», 2003. – 136 с.

3. Канюк С. С. Психологія мотивації : навч. пос. / С. С. Канюк. – К.: Вид-во «Либідь», 2002. – 304 с.

Зубцова Ю. Є. (Запоріжжя, Україна)

ПІДВИЩЕННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЗАСОБАМИ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ

У тезах обґрунтовано доцільність застосування технології розвитку критичного мислення з метою мотивації, активізації пізнавальної діяльності та підвищення рівня конкурентноздатності випускника.

Zubtsova Y. (Zaporizhzhya, Ukraine)

THE INCREASE OF COGNITIVE ACTIVITY OF THE HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENT STUDENTS BY MEANS OF THE TECHNOLOGY OF CRITICAL THINKING DEVELOPMENT

The advisability of usage of the critical thinking technology is substantiated in thesis in order to motivate, intensify cognitive activity and increase the level of competitiveness of the graduate.

Вимоги, які висуваються до випускників вищих навчальних закладах, передбачають використання в освітньому процесі сучасних технологій та

активних форм навчання. На жаль, у ВНЗ ще зберігаються традиційні підходи в організації і здійсненні процесу навчання: репродуктивність лекційно-семінарської системи переважає над активними формами організації освітнього процесу.

Загальні проблеми активізації пізнавальної діяльності досліджували Т. Алексеєнко, А. Алексюк, А. Вербицький, В. Вергасова, І. Дьомін, І. Зязюн, О. Киричук, О. Матюшкін, І. Харламов, Т. Шамова, Г. Щукіна та ін.

Пізнавальна активність розглядається сучасними дослідниками як складна, інтегральна категорія, що тісно пов'язана з метою, пізнавальними мотивами, розумово-емоційною чутливістю тих, хто навчається, проявами самостійності, більш або менш розвинутим творчим мисленням, володінням евристичними та креативними методами пізнання. Пізнавальна активність – це не тільки діяльність суб'єкта, але й ставлення його до процесу діяльності, якість самої діяльності [1].

Одним із засобів підвищення пізнавальної активності студентів є розвиток критичного мислення. Необхідність розвитку критичного мислення визнана в багатьох європейських країнах та США. Всесвітньо відомими є наукові праці таких дослідників критичного мислення, як Д. Клустер, М. Ліпман, А. Кроуфорд, К. Мередіт, С. Метьюз, Р. Пауль, Р. Стернберг, Д. Стіл, Ч. Темпл, Д. Халперн. Серед вітчизняних дослідників варто відзначити І. Бондарук, К. Корсак, О. Пометун, Н. Скомаровську, С. Терно, С. Тімченко, О. Тягло, Л. Ямщиков.

Одним з простих визначень, що передає сутність ідеї Д. Халперн називає таке: критичне мислення – це використання когнітивних технік або стратегій, які збільшують вірогідність отримання бажаного кінцевого результату [5, с. 18].

Критично мислити означає свідомо оцінювати, доводити, розмірковувати. Саме ці дії передбачають вияв як психологічної, так і пізнавальної активності. Для майбутнього фахівця цінним є те, що вміння критично мислити дозволяє розв'язувати практичні проблеми у будь-якій професійній діяльності. Застосування технологій та методів розвитку критичного мислення дозволяють навчити студентів правильно аргументувати свої думки, виявляти помилки у своїй та чужій аргументації. До того ж ці методи надають можливість інтенсифікувати процес розуміння, засвоєння та творчого застосування отриманих знань та сприяють підвищенню мотивації студентів.

Освітній процес ВНЗ надає можливості для імплементації технологій і методів розвитку критичного мислення у зміст навчальних дисциплін. Найважливішою умовою для розвитку критичного мислення є створення проблемних ситуацій під час навчання.

Серед стратегій, які є ефективними в освітньому процесі вищого навчально закладу можна визначити такі:

1. *Інсерт*. Під час читання тексту необхідно робити помітки («+» – я це знаю, «-» – це невідомо для мене, «?» – потребує уточнення). Прийом

формує вміння самостійно і глибоко усвідомлювати та аналізувати інформацію.

2. *Ефективна лекція*. Протягом 15-20 хвилин студенти сприймають матеріал, після цього активно обговорюють і потім знову активно слухають.

3. *Фішбоун* (рибнийкістяк): голова – питання теми, верхні кісточки – основні поняття, нижнікісточки – суть понять, хвіст – відповідь на питання. Записи мають являти собою ключові слова, що відображають суть.

3. *«Товсті запитання»*. Передбачає не однозначний, а творчий підхід до усвідомлення матеріалу. Приклади товстих запитань: «Поясніть, чому...», «В чому різниця...?», «Уявіть, що буде, якщо...?» і т. ін.

4. *«Концептуальна таблиця»*. Використовується, коли необхідно порівняти декілька об'єктів: по вертикалі розташовується те, що підлягає порівнянню, а по горизонталі – різні риси, за якими це порівняння відбувається.

5. *«Зведена таблиця»*. Допомагає систематизувати інформацію, проводити паралелі між явищами, подіями чи фактами.

6. *Дискусії*. Дискусійні питання допомагають студентам зрозуміти, що знання, ідеї, інформація можуть змінюватися.

7. *Аргументуюче есе*. Прийом розвиває навички аргументації та може бути логічним завершенням обговорення дискусійних питань.

8. *Коротке есе*. Суворі часові межі (5-10 хвилин) мобілізують студентів на лаконічну форму викладу своїх думок.

9. *Сінквейн* (п'ятивірш) – ценормованийвірш, щоскладається з п'яти рядків, використовується як дидактичний прийом на етапі рефлексії.

Отже, застосування прийомів розвитку критичного мислення на заняттях у ВНЗ дозволить забезпечити конкурентоспроможність випускників, тому що розвиває навички пошуку нестандартних способів розв'язування проблем, сприяють кращому усвідомленню матеріалу, виробленню власної думки та активізують пізнавальну діяльність студентів.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Собаєва О. В. Активізація пізнавальної діяльності студентів в умовах дистанційного навчання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.09 / О. В. Собаєва. – Харків, 2001. – 21 с.

2. Халперн Д. Психология критического мышления / Д. Халперн. – СПб.: Питер, 2000. – 512 с.

Савицька А. П. (Харків, Україна)

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ ДО МІЖНАРОДНИХ МИРОТВОРЧИХ ОПЕРАЦІЙ

У тезах розглянуто організаційні та педагогічні проблеми підготовки курсантів до міжнародних миротворчих операцій, наведено основні етапи їх підготовки та розглянуто методичні аспекти навчання.

Savytska A. (Kharkiv, Ukraine)

ORGANIZATIONAL AND PEDAGOGIC PROBLEMS OF CADETS' ACQUIREMENT FOR PARTICIPATION IN INTERNATIONAL PEACEKEEPING OPERATIONS

The extract points present organizational and pedagogic problems of cadets' acquirement for participation in international peacekeeping operations, main stages of the acquirement process and educational methodologic aspects are studied.

Актуальність цієї проблеми обумовлена військово-технічною інтеграцією України в міжнародні системи безпеки, що передбачає високий рівень компетентності майбутніх офіцерів при здійсненні міжнародних миротворчих операцій (ММО), проведенні сумісних навчань з військовослужбовцями різних країн світу, при підвищенні кваліфікації, обміні професійним досвідом тощо.

Збройні Сили України (ЗСУ) сьогодні все частіше залучаються до виконання гуманітарних, поліцейських, миротворчих, адміністративних, технічних та інших функцій [2].

Досвід військово-професійної підготовки миротворчих контингентів висвітлює ряд педагогічних проблем. Зокрема, це – нестача сучасних тренажерів і тренажерних комплексів, використання яких суттєво знижує фінансові затрати на підготовку персоналу, визначеного для виконання миротворчих завдань.

Друга проблема – організація та забезпечення психологічної підготовки курсантів, застосуванням різноманітних прийомів і способів впливу на їх психіку [1]. Третя проблема – іншомовна підготовка, як комплекс організаційних, дидактичних і методичних заходів, що необхідні для підготовки курсантів до ММО.

На сьогодні основними етапами підготовки персоналу для участі у ММО визначено такі:

- загальна підготовка ЗСУ до участі у ММО (здійснюється постійно);
- попередня підготовка миротворчих контингентів;
- безпосередня підготовка миротворчих контингентів чи миротворчого персоналу розпочинається щойно після остаточного уточнення ООН завдань і чисельного складу українських миротворців.

Сьогодні на порядку денному гостро постає питання вивчення іноземних мов, які виступають засобом міжособистісної службової взаємодії миротворців та отримання необхідної інформації в процесі миротворчої діяльності.

Іншомовна підготовка курсантів у ВНЗ представляє комплекс організаційних, дидактичних і методичних заходів, які організуються і здійснюються у процесі підготовки до участі у ММО з метою формування у особового складу потрібного рівня володіння іноземною мовою. Головний задум – це формування такої іншомовної компетентності майбутніх

миротворців, яка забезпечує оптимальну їх міжособистісну службу взаємодію з воїнами та населенням інших країн.

Основними принципами у підході до організації та створення навчальних груп з іншомовної підготовки визначено гнучкість, цілеспрямоване застосування діяльнісного підходу до вивчення іноземної мови, військово-прикладна спрямованість іншомовної підготовки, принцип поглибленості у вивчення іноземної мови. Методичною основою навчання іноземної мови курсантів повинні стати сучасні методики, в основу яких покладено комунікативний і суб'єктно-діяльнісний підходи. Також потребує розробки методика оцінювання рівнів сформованості готовності українських військових льотчиків до участі у ММО в залежності від умов та варіантів їх застосування, обґрунтування методичної системи формування основних видів готовності українських військових льотчиків, які братимуть участь у ММО.

В основу створюваних методик підготовки курсантів пропонуємо закласти такі цілі: 1) сприяти формуванню у майбутніх миротворців іншомовної компетентності, яка дозволяє їм успішно займатися військово-професійною діяльністю у ММО; 2) сприяти формуванню системи особистісних якостей офіцера-миротворця, твердих іншомовних ЗНУ; 3) формувати навички і вміння професійного спілкування англійською мовою в типових ситуаціях; 4) формувати психологічні механізми застосування іноземної мови в екстремальних ситуаціях.

Основні напрями покращення підготовки українських військових льотчиків, які братимуть участь у ММО: створення адекватних уявлень, доведення необхідної інформації до особового складу про умови виконання миротворчих завдань у конкретному регіоні; створення умов для виявлення стійкості воїна і його готовності до дій в екстремальних умовах, здатності практично долати негативний вплив напруги.

Таким чином, розглянуто основні актуальні організаційні та педагогічні проблеми підготовки курсантів до міжнародних миротворчих операцій, наведено основні етапи підготовки персоналу для участі у міжнародних миротворчих операціях та розглянуто методичні аспекти навчання курсантів.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Авиационная педагогика : учебник / [Р. Н. Макаров, М. И. Рубец, С. Н. Неделько, А. П. Бамбуркин]. – Кировоград : МНАПЧАК, ГЛАУ, 2005. – 433 с.

2. Хацановський В. С. Педагогічний аналіз підготовки миротворчого контингенту і персоналу у Збройних Силах України до участі в міжнародних миротворчих операціях / В. С. Хацановський // Вісник Національної академії оборони України. – 2008. – № 3 (7). – С. 68–71.

Литвиненко І. С., Хотенов І. М. (Миколаїв – Херсон, Україна)
ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДЛЯ ДОШКІЛЬНОЇ
ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

У тезах обґрунтовується необхідність удосконалення професійної підготовки майбутніх психологів системи освіти, щодо роботи з дітьми-війни із Сходу країни.

Lytvynenko I., Khotenov I. (Mykolaiv – Kherson, Ukraine)
SOME PROBLEMS OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE
PSYCHOLOGISTS FOR THE PRESCHOOL
AND PRIMARY EDUCATION

In the thesis there is substantiated the necessity of the improving of professional training of future psychologists who works in the system of education in the context of their work with the children of the war in the East of Ukraine.

Становлення та розвиток незалежної, суверенної української держави напряму залежить від висококваліфікованих, компетентних професіоналів у всіх соціальних практиках, здатних розв'язувати складні завдання, створювати позитивний імідж держави на світовій арені, інтегруватися в європейський простір. На жаль, українське суспільство сьогодні досить гостро відчуває дефіцит професіоналів, тому владно і потужно стоїть питання якісних змін у системі «людина – суспільство – професія». Відштовхуючись від останнього терміну, варто наголосити, що сьогодні в нашому суспільстві активно формується запит на професію практикуючих психологів, враховуючи, що психологічний стан суспільства далекий від благополуччя, психологічного комфорту і ту ситуацію, яка склалася на Сході держави – бойові дії (війна). Це означає, що дедалі все більшої ваги, значущості, актуальності набуває питання якісної психологічної допомоги різним категоріям людей і особливо тим, хто пережив одну з найважчих психотравмуючих ситуацій – війну. Це стосується, перш за все, однієї з найвразливіших, найнезахищеніших категорій населення – дітей, які знаходяться у своєму «золотому часі життя» (В. В. Зеньковський) – Дитинстві, тобто в першому періоді – дошкільному і другому – молодшому шкільному, оскільки ця психотравма істотно порушує цілісну картину світу, психологічну рівновагу, яка є одним з головних критеріїв психічного здоров'я, оптимізм, гальмує становлення «позитивно-гармонійної Я-концепції» [3], почуття безпеки, впливає на подальший хід психічного розвитку, подальше життя зростаючої особистості. Сама тому, дошкільні навчальні заклади, школи, які приймають дітей з території АТО, стають тим місцем, де кожна постраждала дитина (її батьки, які, до речі, не

переживали цих подій у своєму дитинстві!) має отримати ефективну, дієву психологічну допомогу і головна роль в цьому належить практикуючому психологу освітнього закладу, який у своїй повсякденній праці стикається з проблемами цих дітей-переселенців (їхніми батьками).

З цього випливає, що сучасна дошкільна, середня (зокрема початкова) освіта висувають досить високі вимоги до психолога, його функціональних обов'язків (наприклад, психологічний супровід кризових періодів розвитку, психологічна допомога в кризовій ситуації тощо). Зрозуміло, що це привертає увагу до професійної підготовки майбутніх психологів-практиків, які самовизначилися із своїм майбутнім місцем роботи – освітою (дошкільною, середньою) і які, як професіонали, «народжуються» в університетах. Забезпечуючи освітні заклади психологічними кадрами, на виші покладено величезну відповідальність за якість їхньої професійної підготовки, відповідність викликам часу, потребами суспільства. Свого часу, ще М. І. Пірогов наголошував, що саме університети відображають сучасне суспільство більш, ніж усі інші заклади, оскільки вони завжди є «найкращими барометрами суспільства». Порівняння університетів з барометрами, вказує, що виші швидко, своєчасно, гнучко реагують на всі зміни, події, які відбуваються в суспільстві. Образно кажучи, університети і суспільство живуть одним-єдиним життям. Проте, дивлячись правді в очі, зазначимо, що сучасна професійна підготовка вищезазначених професіоналів, не відповідає, повною мірою, як словам М. І. Пірогова так і вимогам сьогодення, роботодавців.

Доведемо свою точку зору, акцентуючи увагу на пекучій проблемі, яка, як снайпер влучила в саме серце української держави, суспільства, а значить в кожного з нас – бойові дії на Сході і яка «оживила» таке словосполучення, як «діти війни» (страшна реальність). Ці драматичні події пов'язані професійною підготовкою майбутніх психологів.

Україна завжди цінувала і прагнула миру. Довгий час країна жила в мирі, тому університети не готували психологів до роботи з дітьми, які постраждали у воєнному конфлікті, але сьогодні маємо факти існування величезної «армії» дітей війни, як складного соціально-психологічного явища. В результаті практикуючі психологи, які працюють в освітніх закладах, не готові до роботи з цією категорією дітей, до надання кваліфікованої психологічної допомоги вчителю початкових класів у роботі з ними та їхніми батьками (переселенці). А така допомога вчителю вкрай необхідна і важлива, оскільки в класі навчаються діти, які зростають в мирі і ті, хто не з чуток знає, що таке війна!

Якщо проаналізувати навчальний процес студентів-психологів, то бачимо, що відмічається дефіцит практичної спрямованості в організації навчального процесу на цей конкретний вид роботи (і це не дивлячись на те, що на нього є запит з боку суспільства, дорослих суб'єктів навчально-виховного процесу – батьків, педагогів), недостатньо вивчається іноземний досвід окресленої проблеми, наслідки посттравматичного стресу у

прив'язці до вікових, індивідуальних особливостей дітей, кризових періодів їхнього розвитку, недостатньо використовуються ситуативні методи навчання тощо. До того ж, бракує, на сьогодні, конкретних програм, тренінгів, тематичних зустрічей для практикуючих психологів, студентів-психологів, які мали б допомогти в роботі, навчанні. Більшість опублікованих матеріалів носить загальний характер.

Хоча, варто зазначити, що з'являються цікаві, глибокі публікації, присвячені особливостям роботи з дітьми категорії «діти війни» [1], [2], що є суттєвою допомогою, як для вже практикуючих психологів так і для студентів-психологів у їхньому професійному становленні.

Сучасна соціальна практика – дошкільна, початкова освіта, вимагає відповідних змін у системі навчання психологів, у модернізації структури, змісту та навчально-методичного забезпечення, що допоможе «озброїти» психологів знаннями, які мають практичну цінність. Це, в свою чергу, допоможе відновити у кожній постраждалій, від війни, дитини почуття безпеки, психологічного комфорту, цілісну картину світу, сприймати життя, як цінність. Саме тому, питання підвищення якості професійної підготовки майбутніх психологів для дошкільних навчальних закладів, школи, з урахуванням умов, в яких зростають діти в сучасній Україні, є актуальним, адже від тих психологів, які прийдуть на свої робочі місця, великою мірою, залежить збереження та зміцнення здоров'я (усіх його складових) дітей, яким розбудовувати українську державу, робити її міцною, квітучою.

ЛИТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Добровинський Г. Р. Діти війни: дослідження явища психотравми під час військової агресії в Україні / Г. Р. Добровинський // Український психологічний журнал, 2016. – №1. – С. 16–25.
2. Макарчук Н. Психологічна допомога дітям з особливостями психофізичного розвитку у подоланні наслідків перебування у зоні військового конфлікту / Н. Макарчук, О. Хованова, Т. Хирна // Особлива дитина: навчання і виховання. – 2014. – № 4. – С. 68–74.
3. Фурман А. В. Психологія Я-концепції / А. В. Фурман, О. Є. Гуменюк. – Львів: Новий Світ, 2006. – 360 с.

Колодійчук Ю. В. (Одеса, Україна)

ПРАКТИКО-ЗОРІЄНТОВАНА СПРЯМОВАНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

У тезах висвітлено особливості практико-зорієнтованої спрямованості професійної підготовки майбутніх соціальних працівників.

Kolodichuk Y. (Odessa, Ukraine)

THE PRACTICAL ORIENTATION OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE SOCIAL WORKERS

In the article essence are features the practical orientation of professional training of future social workers.

Практико-зорієнтована спрямованість професійної підготовки студентів передбачає здійснення змістової переорієнтації від «теоретичних знань» (що) до «процедурних умінь і навичок» (як, для чого і чому); реалізацію засвоєного теоретичного матеріалу через практичну діяльність, пошук і апробацію професійних способів дій, пізнання внутрішньої (прихованої) специфіки професійної діяльності як умови набуття особистісного досвіду в майбутній професії. Така спрямованість дозволяє подолати розрив між знаннями та їх практичним застосуванням, а відтак – знання і вміння виступають в єдності, в межах єдиної діяльності, що забезпечує максимальне наближення змісту навчальних дисциплін до майбутньої професії [1].

Завдяки практико-зорієнтованій спрямованості студент виступає носієм певної системи знань, умінь та навичок, що реалізуються в діях. Результати таких дій утворюють ту реальну основу, на якій формується процес переходу від студента-теоретика до студента-практика, який надалі трансформується в успішного спеціаліста, здатного ефективно застосовувати в майбутній професії наявні в нього знання та вміння. Практико-зорієнтована спрямованість дозволяє студенту повною мірою конструювати особистісні знання, вміння та навички; створювати власний підхід до професійної діяльності; переносити раніше засвоєні знання в нову ситуацію; здійснювати самостійний аналіз проблеми та шукати можливості альтернатив її розв'язання; сприяє розвитку професійної зацікавленості, допитливості, творчої активності, логіки та асоціативного мислення тощо.

На відміну від навчальної спрямованості, що зосереджена здебільшого на засвоєнні знань, практико-зорієнтована – забезпечує набуття вмінь, навичок та досвіду практичної діяльності, що дозволяє студенту переконатись у правильності обраної професії, спостерігати за роботою професіоналів, отримувати відповідні практичні та соціальні навички [2].

Слід зазначити, що практико-зорієнтована спрямованість сприяє формування у майбутніх соціальних працівників позитивної мотивації до майбутньої професійної діяльності, що забезпечується вільним та самостійним пошуком шляхів вирішення професійних ситуацій, задач і проблем, від правильності розв'язання яких у студентів з'являється відчуття успіху, прагнення до нових досягнень, розуміння значущості майбутньої професії, ініціативність, кмітливість щодо вирішення нестандартних завдань тощо.

Отже, практико-зорієнтована спрямованість забезпечує не лише посилення практичної спрямованості змісту й організації процесу професійної підготовки майбутніх соціальних працівників у ВНЗ, але й сприяє їхній успішній професіоналізації загалом.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Матюшенко Н. В. Практико-орієнтована професійна підготовка майбутніх учителів гуманітарного профілю засобами продуктивних технологій / Н. В. Матюшенко // Науково-практичний журнал «Наука і

освіта» Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. – 2014. – № 5. – С. 242–248.

2. Фалько Л. Ю. Модернізація освітнього процесу на основі практико-орієнтованої моделі навчання / Л. Ю. Фалько, Н. А. Коновалова // Науково-практичний журнал «Університетське управління : практика і аналіз». – 2012. – № 4 (80). – С. 73–79.

Собко В. В. (Чернігів, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

У тезах визначені головні аспекти та необхідність підготовки соціальних працівників до роботи в закладах охорони здоров'я.

Sobko V. (Chernigiv, Ukraine)

FEATURES OF PREPARATION OF SOCIAL WORKERS TO PROFESSIONAL ACTIVITIES IN THE FIELD OF HEALTH PROTECTION

The theses identify the main aspects and the need for training social workers for work in health facilities.

В багатьох країнах світу соціальну роботу можна розглядати як діяльність споріднену лікуванню, вона є невід'ємним компонентом сфери охорони здоров'я [1]. Участь соціальних працівників в наданні медико-соціальної допомоги громадянам є предметом їх професійної діяльності в рамках професійного напрямку – медико-соціальної роботи. В Україні підготовка фахівців з соціальної роботи в сфері охорони здоров'я передбачає формування всебічно освіченого фахівця, який має та вміє оперувати знаннями, вмінням та навичками необхідними для професійної діяльності в сфері соціальної роботи. В вищих навчальних закладах при підготовці соціальних працівників навчальним планом передбачено вивчення фахових навчальних дисциплін з соціальної роботи зокрема профілактично-попереджувальні, соціально-обслуговуючі, соціально-підтримуючі та корекційно-реабілітаційні практики, які безпосередньо чи опосередковано відносяться до медико-соціальних питань.

Соціальна робота в охороні здоров'я має багато спільного з медико-соціальною допомогою і діяльністю органів охорони здоров'я в цілому, але при цьому вона не претендує на виконання лікувально-діагностичних функцій, а передбачає тісну взаємодію з медичним персоналом і чітке розмежування функцій між медичними та соціальними працівниками.

Об'єктом медико-соціальної роботи є люди із вираженими як медичними, так і соціальними проблемами. Переважно це особи в складних життєвих обставинах, люди похилого віку, хворі на «соціальні» хвороби (як

соціально значущі, так і соціально зумовлені) та інші. Адже відомо, що важкі хвороби зумовлюють цілу низку соціальних проблем, а складні життєві обставини нерідко приводять до соціально зумовлених хвороб. Тому часто, коли людина опиняється в складних життєвих обставинах і потрапляє на консультацію до фахівця соціальної роботи, йому важко правильно визначити, що ж є причиною, а що наслідком страждань людини у складній життєвій ситуації.

Мета медико-соціальної роботи полягає в досягненні максимально можливого рівня здоров'я, функціонування й адаптації осіб з фізичними, психічними вадами, із різними проявами соціального неблагополуччя. При цьому здоров'я, як інтегративна характеристика фізичного, психологічного, емоційного і соціального функціонування здорової чи хворої людини, визначає якість життя [2].

В більшості установ системи охорони здоров'я нажалі не передбачено наявність штатного фахівця з соціальної роботи, а такий співробітник який буде вирішувати соціальні завдання на етапах надання медичної допомоги, безумовно дуже потрібний. Ця функція на даний час покладається і виконується на практиці медичними працівниками, яким не вистачає знань з таких дисциплін як: соціальна робота, психологія, соціологія, педагогіка, політологія, правознавство, та ін.

Підготовка соціальних працівників до професійної діяльності у галузі охорони здоров'я регламентується законами та підзаконними нормативно-правовими актами. Зокрема, у Законі України «Про психіатричну допомогу» зазначено, що фахівцями, які беруть участь у наданні психіатричної допомоги є медичний працівник (лікар, медична сестра, фельдшер), психолог, соціальний працівник та інший працівник, який має відповідну освіту та соціальну кваліфікацію. Фахівці для допуску до роботи з особами, які страждають на психічні розлади, повинні пройти спеціальну підготовку та підтвердити свою кваліфікацію в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Професійна підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації медичних працівників, інших фахівців, які беруть участь у наданні допомоги, здійснюються відповідно до законодавства [3].

Отже, питання підготовки соціальних працівників до роботи в закладах охорони здоров'я є актуальним тому що серед різних видів медико-соціальної допомоги залишається організація заходів медико-соціального характеру по догляду за хворими, інвалідами, людьми похилого віку, а також надзвичайно важливим залишається кадрове забезпечення соціальними робітниками закладів охорони здоров'я.

ЛИТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Закон України про психіатричну допомогу: верховна рада України від 22.02.2000 № 1489–III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1489-14>>.

2. Мартыненко А. В. Медико-социальная работа: теория, технологии, образование / А. В. Мартыненко. – М.: Наука, 1999. – 240 с.

3. Мартыненко А. В. Социальная медицина: пособие для бакалавров / А. В. Мартыненко. – М.: Наука, 2015. – 475 с.

Кононенко А. О., Кононенко О. І. (Одеса, Україна)
РОЛЬ САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ У СТАНОВЛЕННІ ОСОБИСТОСТІ
ВИКЛАДАЧА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У тезах обґрунтовано роль самопрезентації в становленні особистості викладача вищого навчального закладу, оскільки впливає на ефективне виконання педагогічної діяльності викладачем вишу.

Kononenko A., Kononenko O. (Odessa, Ukraine)
THE ROLE OF SELF-PRESENTATION IN THE DEVELOPMENT
OF THE PERSONALITY OF THE TEACHER OF HIGH SCHOOL

The thesis substantiates the role of self-presentation in the formation of the personality of a teacher of a higher educational institution, since it influences the effective performance of pedagogical activity by a teacher of higher education.

Для ефективного виконання саме педагогічної діяльності викладач має усвідомлювати структуру педагогічної діяльності, її основні компоненти, впливи та важелі, необхідні для становлення майбутнього фахівця та його особистості. Так, О. А. Гульбе підкреслює, що професіоналом можна вважати викладача вищого навчального закладу, який оволодів нормами професійної діяльності, професійного спілкування і здійснює їх на високому рівні, добиваючись професійної майстерності, дотримуючись професійної етики, слідує професійним ціннісним орієнтаціям; який розвиває і змінює свою особистість і індивідуальність засобами професії; який прагне й уміє викликати інтерес суспільства до результатів своєї професійної діяльності, сприяє підвищенню ваги і престижу своєї професії в суспільстві, гнучко враховує нові запити суспільства до неї [1].

Складність формування особистості викладача вищого навчального закладу полягає, на наш погляд, у тому, що означені якості необхідно заломлювати через дві категорії викладачів, які існують у сучасних вишах: це фахівці, у яких домінує саме педагогічна, комунікативна спрямованість, та фахівці з вираженою науково-дослідницькою позицією. Професіоналізм викладача – це, у першу чергу, інтегративна властивість особистості, що відображає унікальний для кожного педагога взаємозв'язок і змістовне наповнення компонентів, що входять до складу таких властивостей як професійна компетентність, моральність, ініціатива і майстерність, що дозволяє кількісно і якісно охарактеризувати неповторну індивідуальність викладача, спираючись на яку можна визначити шляхи підвищення конкурентоздатності викладача на сучасному ринку освітніх послуг [1]. Становлення самопрезентації як елементу професіоналізму викладача

потребують від фахівця уміння бачити та формувати педагогічні завдання лекційного або практичного заняття, передбачати педагогічні ситуації та оптимальні способи їх розв'язання.

На наш погляд, такі категорії як «компетентність» і «майстерність» в побудові особистості викладача є важливими, особливо в сучасному контексті розуміння освіти як спеціально організованого гуманітарного середовища: психологічна компетентність та майстерність викладача вишу повинні заломлюватися через особистісно-гуманну орієнтацію, вільну орієнтацію в науково-предметному просторі, володіння сучасними педагогічними технологіями, здатність взаємодіяти з колегами, набуття інноваційного досвіду та вміння передавати його іншим.

Аналіз наукових джерел, присвячених дослідженню особистості викладача вишу, дозволяє нам стверджувати, що самопрезентація викладача виступає своєрідним ядром його професіоналізму: професійне становлення викладача вищого навчального закладу містить такі провідні блоки, як блок психологічних особливостей, які можуть змінюватися, вдосконалюватися протягом професійного шляху; блок особливостей професійної підготовки та професійної діяльності, які суттєво впливають на розвиток здібностей, формування професійно важливих знань, умінь та навичок; блок професійної взаємодії, який передбачає наявність викладацьких традицій, авторитетних колег, забезпечує стабілізацію існування викладача у професійному співтоваристві.

Таким чином, в сучасній науці склалося певне коло уявлень щодо особистості викладача вищого навчального закладу, особливими рисами якого виокремлюються компетентність, професіоналізм, дидактичні та прогностичні здібності та ін. особливе місце займає психологічний аналіз викладацької діяльності у виші, яка має свою специфіку в залежності від фаху та рівня професійної майстерності, але майже відсутня розгорнута наукова інформація щодо особливостей особистості викладача та специфіки його діяльності, що суттєво утруднює побудову моделі його самопрезентації.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Гульбс О. А. Теоретико-методологічні основи категоріальної структури професійної свідомості викладачів вищої школи: дис. на здобуття наук. ступ. докт. психол. наук : 10.00.07 / Ольга Анатоліївна Гульбс. – Одеса, 2011. – 403 с.
2. Мамічева О. В. Теоретико-методологічні основи розвитку предметно-педагогічних здібностей викладачів вищих навчальних закладів гуманітарного профілю : монографія / О. В. Мамічева. – Слов'янськ: Б.В., 2009. – 298 с.
3. Кононенко А. О. Самопрезентація викладача вищої школи. Теорія та практика (соціально-психологічний аспект) : монографія / А. О. Кононенко. – Запоріжжя: Вид-во КПУ, 2014. – 339 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

- Азаркіна О. В.** Одеський міський центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (Одеса, Україна), начальник відділу з питань надання соціальних послуг та правового забезпечення – **139**
- Бартош О. П.** ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (Ужгород, Україна), кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціології та соціальної роботи – **88**
- Боделан М. В.** Одесский национальный политехнический университет (Одесса, Украина), старший преподаватель кафедры психологии и социальной работы – **50, 119**
- Борисюк А. О.** Одеський національний політехнічний університет (Одеса, Україна), спеціальність «Соціальна робота», студентка – **50**
- Бриндіков Ю. Л.** Хмельницький національний університет (Хмельницький, Україна), кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки – **95**
- Буханастюк В. Р.** Одеський національний медичний університет (Одеса, Україна), спеціальність «Психологія», студентка – **147**
- Возна Ю. В.** Хмельницький національний університет (Хмельницький, Україна), кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки – **161**
- Гареник М. В.** Одесский национальный политехнический университет (Одесса, Украина), специальность «Социальная работа», студентка – **119**
- Глушкова Н. М.** Одеський державний екологічний університет (Одеса, Україна), старший викладач кафедри українознавства та соціальних наук – **86**
- Голубенко Т. О.** Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова (Київ, Україна), кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та технології соціальної роботи – **176**
- Голубченко Т. Д.** Миколаївський інститут післядипломної педагогічної освіти (Миколаїв, Україна), старший викладач кафедри педагогіки, психології та менеджменту освіти – **64**

- Гончарова Г. О.** Харківський національний університет внутрішніх справ (Харків, Україна), аспірантка кафедри психології і педагогіки – **159**
- Гордієнко І. О.** Одеський національний політехнічний університет (Одеса, Україна), старший викладач кафедри психології та соціальної роботи – **78**
- Єршова В. О.** Національна академія Національної гвардії України (Харків, Україна), старший викладач відділення мовного тестування мовного відділу – **202**
- Жаник Нумби** Одесский национальный политехнический университет (Киншаса, Конго), специальность «Электроэнергетика, электротехника, электромеханика», магистрантка – **69**
- Зайка Л. А.** Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського (Київ, Україна), науковий співробітник центру імітаційного моделювання – **185**
- Зубцова Ю. Є.** Запорізький національний університет (Запоріжжя, Україна), кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри соціальної педагогіки – **206**
- Іванова В. В.** Мукачівський державний університет (Мукачево, Україна), кандидат психологічних наук, доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти – **75**
- Калаур С. М.** Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка (Тернопіль, Україна), кандидат педагогічних наук, доцент, докторант кафедри педагогіки та менеджменту освіти – **174**
- Канцер В. О.** Одеський національний університет імені І. І. Мечникова (Одеса, Україна), спеціальність «Соціальна робота», студент – **133**
- Канцер Т. В.** Одеський національний політехнічний університет (Одеса, Україна), спеціальність «Соціальна робота», студентка – **52**
- Катрушова Л. О.** Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка (Полтава, Україна), аспірантка кафедри загальної, вікової та практичної психології – **74**
- Кернас А. В.** Научно-технический центр Академии связи Украины (Одесса, Украина), кандидат психологических наук, старший научный сотрудник, руководитель отдела естественных наук и психологической гармонизации развития личности – **151**

- Колодійчук Ю. В.** Одеський національний політехнічний університет (Одеса, Україна), кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри психології та соціальної роботи – **213**
- Колот С. А.** Одесский национальный политехнический университет (Одесса, Украина), кандидат психологических наук, доцент, декан гуманитарного факультета – **164**
- Коляда Н. М.** Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини (Умань, Україна), доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи – **170**
- Кононенко А. О.** Одеський національний університет імені І. І. Мечникова (Одеса, Україна), доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри іноземних мов природничих факультетів – **217**
- Кононенко О. І.** Одеський національний університет імені І. І. Мечникова (Одеса, Україна), доктор психологічних наук, доцент кафедри диференціальної і спеціальної психології – **217**
- Корнещук В. В.** Одеський національний політехнічний університет (Одеса, Україна), доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри психології та соціальної роботи – **183**
- Корчинский А. А.** Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова (Одесса, Украина), специальность «Социальная работа», магистр – **37**
- Котломанітова Г.О.** Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка (Полтава, Україна), кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної освіти і соціальної роботи – **111**
- Кравченко О. О.** Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини (Умань, Україна), кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету соціальної та психологічної освіти – **170**
- Кримова Н. О.** Одеський національний політехнічний університет (Одеса, Україна), кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології та соціальної роботи – **78**
- Кучеренко І. В.** Одеський національний університет імені І. І. Мечникова (Одеса, Україна), спеціальність «Соціальна робота», студент – **103**

- Лазарева А. О.** Одеський національний політехнічний університет (Одеса, Україна), кандидат філософських наук, доцент кафедри психології та соціальної роботи – **97**
- Лещенко Г. А.** Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного університету (Кропивницький, Україна), доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри пошуку, рятування, авіаційної безпеки та спеціальної підготовки – **172**
- Липа І. Ю.** ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (Івано-Франківськ, Україна), кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки початкової освіти – **26**
- Литвиненко І. С.** Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського (Миколаїв, Україна), кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології – **211**
- Лопатюк О. В.** Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного університету (Кропивницький, Україна), аспірантка кафедри професійної педагогіки та соціально-гуманітарних наук – **178**
- Ляхова В. П.** Николаевский областной институт последипломного педагогического образования (Николаев, Украина), старший преподаватель кафедры педагогики, психологии и менеджмента образования – **138**
- Майструк О. В.** Одеський національний політехнічний університет (Одеса, Україна), спеціальність «Соціальна робота», магістрантка – **115**
- Максимихина О. В.** Научно-технический центр Академии связи Украины (Одесса, Украина), логопед отдела естественных наук и психологической гармонизации развития личности – **151**
- Маланчук О. Ю.** Одеський національний медичний університет (Одеса, Україна), спеціальність «Практична психологія», студентка – **92**
- Малюга А. В.** Чернігівський національний технологічний університет (Чернігів, Україна), спеціальність «Соціальна робота», магістр – **46**
- Мельник А. В.** Одеський національний університет імені І. І. Мечникова (Одеса, Україна), спеціальність «Соціальна робота», студентка – **106**

- Мирян А. М.** Миколаївський міжрегіональний інститут розвитку людини вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»» (Миколаїв, Україна), доцент кафедри фізичної реабілітації – **181**
- Мілорадова Н. Е.** Харківський національний університет внутрішніх справ (Харків, Україна), кандидат психологічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки та психології – **199**
- Міщук О. В.** Одеський національний медичний університет (Одеса, Україна), спеціальність «Психологія», студентка – **149**
- Мосьпан Н. В.** Київський університет імені Бориса Грінченка (Київ, Україна), кандидат педагогічних наук, доцент кафедри англійської філології та перекладу – **66**
- Неплій О. С.** Одеський національний політехнічний університет (Одеса, Україна), спеціальність «Соціальна робота», магістрантка – **33**
- Нємцев Е. М.** Індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет» (Покровськ, Україна), старший викладач кафедри електромеханіки і автоматики – **204**
- Нємцева Н. С.** Індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет» (Покровськ, Україна), кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальнонаукової підготовки – **204**
- Новик М. Л.** Чернігівський національний технологічний університет (Чернігів, Україна), спеціальність «Соціальна робота», магістр – **117**
- Онкович Г. В.** Миколаївський інститут післядипломної педагогічної освіти (Миколаїв, Україна), доктор педагогічних наук, професор, завідувач науково-методичної лабораторії медіаосвіти, інструментальної медіадидактики та освітнього дизайну – **145**
- Пелісьє Ю. П.** Одеський національний політехнічний університет (Одеса, Україна), старший викладач кафедри психології та соціальної роботи – **115**
- Петровська К. В.** Бердянський державний педагогічний університет (Бердянськ, Україна), кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри соціальної роботи та інклюзивної освіти – **167**

- Пісоцька М. Е.** Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди (Харків, Україна), кандидат педагогічних наук, доцент, докторант кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи – **195**
- Полівко Л. Ю.** Київський національний університет імені Т. Г. Шевченка (Київ, Україна), кандидат психологічних наук, асистент кафедри соціальної роботи – **193**
- Прокопович Л. В.** Одесский национальный политехнический университет (Одесса, Украина), кандидат технических наук, доцент кафедры культурологии и искусствоведения – **20**
- Ревуцька І. В.** Державний вищий навчальний заклад «Університет менеджменту освіти» (Київ, Україна), стажист-дослідник – **80**
- Ремез Н. Д.** Одеський регіональний центр оцінювання якості освіти (Одеса, Україна), кандидат педагогічних наук, заступник директора – **21**
- Рибалко А. О.** Запорізький національний університет (Запоріжжя, Україна), спеціальність «Соціальна робота», магістрантка – **197**
- Румянцева А. Н.** Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова (Одесса, Украина), специальность «Социальная работа», магістрантка – **54**
- Рябко І. О.** Одеський національний університет імені І. І. Мечникова (Одеса, Україна), спеціальність «Соціальна робота», студентка – **126**
- Савицька А. П.** Харківський національний університет Повітряних сил імені Івана Кожедуба (Харків, Україна), доцент кафедри авіаційної англійської мови – **208**
- Северинюк Т. О.** Одеський національний політехнічний університет (Одеса, Україна), старший викладач кафедри психології та соціальної роботи – **33, 187**
- Семенкова А. Н.** Одеський національний політехнічний університет (Одеса, Україна), старший викладач кафедри психології та соціальної роботи – **44**
- Сердюк Н. М.** Одеський національний медичний університет (Одеса, Україна), викладач кафедри психології – **92, 190**
- Собко В. В.** Чернігівський національний технологічний університет (Чернігів, Україна), спеціальність «Соціальна робота», магістр – **215**

- Соколенко А. О.** Одеський національний медичний університет (Одеса, Україна), спеціальність «Практична психологія», студентка – **18**
- Сташук О. О.** Комунальний вищий навчальний заклад «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради (Запоріжжя, Україна), викладач кафедри соціальної роботи – **31**
- Сторож В. В.** Одесский национальный медицинский университет (Одесса, Украина), кандидат педагогических наук, преподаватель кафедры психологии – **90**
- Султанова Н. В.** Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського (Миколаїв, Україна), кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної освіти – **135**
- Тодорцева Ю. В.** Одеський національний політехнічний університет (Одеса, Україна), кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології та соціальної роботи – **71**
- Усатий Б. О.** Одеський національний університет імені І. І. Мечникова (Одеса, Україна), спеціальність «Соціальна робота», студент – **130**
- Філатов Б. А.** Політична рада політичної партії «Українське об'єднання патріотів» (Дніпро, Україна), кандидат юридичних наук, член політичної ради – **128**
- Фурман А. А.** Одеський національний політехнічний університет (Одеса, Україна), кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології та соціальної роботи – **42**
- Фучеджі В. Д.** Одеський національний медичний університет (Одеса, Україна), кандидат юридичних наук, доцент кафедри психології – **18, 147, 149**
- Хлевнюк Т. П.** Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова (Одесса, Украина), кандидат политических наук, доцент, заведующая кафедрой социальных теорий – **54, 59**
- Хозраткулова І. А.** Миколаївський інститут післядипломної педагогічної освіти (Миколаїв, Україна), кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, психології та менеджменту освіти – **82**
- Хотєнов І. М.** Херсонський державний університет (Херсон, Україна), аспірант кафедри педагогіки, психології та освітнього менеджменту – **211**

- Христич А. Л.** Международная организация труда (Неон, Швейцария), специалист по управлению ИКТ-проектами – **164**
- Хромченко А. А.** Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова (Одесса, Украина), специальность «Социальная работа», магистрантка – **59**
- Циба Я. В.** Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (Чернівці, Україна), спеціальність «Журналістика», студентка – **28**
- Чаграк Н. І.** ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (Івано-Франківськ, Україна), кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов і країнознавства – **26**
- Чепурна О. О.** Департамент науки і освіти Харківської обласної державної адміністрації (Харків, Україна), головний спеціаліст відділу дошкільної, загальної середньої, корекційної та позашкільної освіти управління освіти і науки – **142**
- Черепанова Н. А.** Одесский национальный политехнический университет (Одесса, Украина), старший преподаватель кафедры экономических систем и управления инновационным развитием – **101**
- Чобану А. В.** Одеський національний політехнічний університет (Одеса, Україна), спеціальність «Соціальна робота», магистрантка – **113**
- Чорна Г. В.** Запорізький національний університет (Запоріжжя, Україна), аспірантка кафедри соціальної педагогіки – **154**
- Чорновалюк В. В.** Одеський національний університет імені І. І. Мечникова (Одеса, Україна), спеціальність «Соціальна робота», студентка – **23**
- Чос І. В.** Чернігівський національний технологічний університет (Чернігів, Україна), спеціальність «Соціальна робота», магистрантка – **108**
- Чубук Р. В.** Чорноморський національний університет імені Петра Могили (Миколаїв, Україна), кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи, управління і педагогіки – **156**
- Шинкаренко В. М.** Одеський національний економічний університет (Одеса, Україна), кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри математичних методів аналізу економіки – **39**

- Шинкаренко Л. В.** Міжнародний гуманітарний університет (Одеса, Україна), кандидат педагогічних наук, доцент кафедри бізнес-адміністрування і корпоративної безпеки – **39**
- Шкарнега О. С.** Одесский национальный медицинский университет (Одесса, Украина), специальность «Практическая психология», магистрантка – **36**
- Щербакова О. В.** Одесский национальный медицинский университет (Одесса, Украина), специальность «Психология», студентка – **90**
- Яковлева А. Є.** Одеський національний політехнічний університет (Одеса, Україна), спеціальність «Соціальна робота», студентка – **52**
- Ярошенко А. О.** Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова (Київ, Україна), доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри соціальної політики – **122**

LIST OF AUTHORS

- Azarkina O.** Odessa City Center of Social Service for family, children and youth (Odessa, Ukraine), the Head of the Department of provision of social services and law of the odesa municipal center for social services for the family, children and youth – *139*
- Bartosh O.** State institution «Uzhhorod National University» (Uzhhorod, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of Sociology and Social Work Department – *88*
- Bodelan M.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), the Senior teacher of the Psychology and Social Work Department – *50, 119*
- Borysiuk A.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), speciality «Social Work», student – *50*
- Bryndikov Y.** Khmelnytskyi National University (Khmelnytskyi, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of Social Work and Social Pedagogy Department – *95*
- Bukhanastiuk V.** Odessa National Medical University (Odessa, Ukraine), speciality «Psychology», student – *147*
- Chahrak N.** Precarpathian National University named after Vasyl Stefanyk (Ivano-Frankivsk, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of the Foreign Languages and Country Studies Department – *26*
- Chepurna O.** The Department of Science and Education of Kharkiv Regional State Administration (Kharkiv, Ukraine), Chief Specialist of pre-school, secondary, correctional and non-formal education of Education and Science Management – *142*
- Cherepanova N.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), the Senior teacher of the Department of Economic Systems and Innovation Development Management – *101*
- Chobanu A.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), speciality «Social Work», magister – *113*
- Chorna H.** Zaporizhzhya National University (Zaporizhzhya, Ukraine), Postgraduate student of Social Pedagogy Department – *154*
- Chornovaliuk V.** Odessa National University named after I. I. Mechnikov (Odessa, Ukraine), speciality «Social Work», student – *23*

- Chos I.** Chernihiv National Technological University (Chernigiv, Ukraine), speciality «Social Work», magister – **108**
- Chubuk R.** Black Sea National University named after Petro Mohyla (Mykolaiv, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of the Social work, Management and Pedagogy Department – **156**
- Ershova V.** The National Academy of the National Guard of Ukraine (Kharkiv, Ukraine), the Senior teacher for the Language Testing Section of Language Department – **202**
- Filatov B.** Political Council of the Political Party «Ukrainian Union of Patriots» (Dnipro, Ukraine), Ph.D, Member of the Political Council – **128**
- Fuchedzhy V.** Odessa National Medical University (Odessa, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of Psychology Department – **18, 147, 149**
- Furman A.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of the Psychology and Social Work Department – **42**
- Garenik M.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), speciality «Social Work», student – **119**
- Glushkova N.** Odessa State University of Ecology (Odessa, Ukraine), the Senior teacher of the Ukrainian Studies and Social Science Department – **86**
- Golubenko T.** National Pedagogical University named after M. P. Drahomanov (Kyiv, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of the Department of Theory and Technology of Social Work – **176**
- Goncharova G.** Kharkiv National University of Internal Affairs (Kharkiv, Ukraine), Postgraduate student of Psychology and Pedagogy Department – **159**
- Holubchenko T.** Mykolayiv in-service teachers training institute (Mykolayiv, Ukraine), the Senior teacher of Pedagogy, Psychology and Education Management Department – **64**
- Hordiienko I.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), the Senior teacher of the Psychology and Social Work Department – **78**
- Ivanova V.** Mukachevo State University (Mukachevo, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of the Theory and Methodology of Preschool Education Department – **75**

- Janik Numbi** Odessa National Polytechnic University (Kinshasa, Congo), speciality «Electroenergy, electrical engineering, electromechanics», magister – **69**
- Kalaur S.** Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatiuk (Ternopil, Ukraine), Ph.D, the Associate professor, Doctoral student of Pedagogics and Management of Education Department – **174**
- Kantser T.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), speciality «Social Work», student – **52**
- Kantser V.** Odessa National University named after I. I. Mechnikov (Odessa, Ukraine), speciality «Social Work», student – **133**
- Katrushova L.** Poltava National Pedagogical University named after V. G. Korolenko (Poltava, Ukraine), Postgraduate student of General, Age and Practical Psychology Department – **74**
- Kernas A.** Scientific and Technical Center of the Academy of Communications of Ukraine (Odessa, Ukraine), Ph.D, Senior Researcher, the Head of the Department of Natural Sciences and Psychological Harmonization of Personality Development – **151**
- Khlevnyuk T.** Odessa National University named after I. I. Mechnikov (Odessa, Ukraine), Ph.D, the Associate professor, the Head of the Social Theories Department – **54, 59**
- Khotenov I.** Kherson State University (Kherson, Ukraine), Postgraduate student of Pedagogy, Psychology and Management Department – **211**
- Khozratkulova I.** Mykolayiv in-service teachers training institute (Mykolayiv, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of Pedagogy, Psychology and Education Management Department – **82**
- Khristich A.** International Labour Organization (Nyon, Switzerland), ICT Project Manager Specialist – **164**
- Khromchenko A.** Odessa National University named after I. I. Mechnikov (Odessa, Ukraine), speciality «Social Work», magister – **59**
- Kolodiychuk Y.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), Ph.D, the Senior teacher of the Psychology and Social Work Department – **213**
- Kolot S.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), Ph.D, the Associate professor, Dean of the Faculty of Humanities – **164**

- Kolyada N.** Uman State Pedagogical University named after Pavlo Tychyna (Uman, Ukraine), Ed.D, Full Professor, the Head of the Social Pedagogy and Social Work Department – *170*
- Kononenko A.** Odessa National University named after I. I. Mechnikov (Odessa, Ukraine), Ed.D, the Associate professor, Professor of the Foreign Languages of Natural Sciences Department – *217*
- Kononenko O.** Odessa National University named after I. I. Mechnikov (Odessa, Ukraine), Ed.D, the Associate professor of the Differential and Special Psychology Department – *217*
- Korchynsky A.** Odessa National University named after I. I. Mechnikov (Odessa, Ukraine), speciality «Social Work», magister – *37*
- Korneshchuk V.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), Ed.D, Full Professor, the Head of the Psychology and Social Work Department – *183*
- Kotlomanitova G.** Poltava National Pedagogical University named after V. G. Korolenko (Poltava, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of the Special Education and Social Work Department – *111*
- Kravchenko O.** Uman State Pedagogical University named after Pavlo Tychyna (Uman, Ukraine), Ph.D, the Associate professor, the Dean of the Social and Psychological Education Faculty – *170*
- Krymova N.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of the Psychology and Social Work Department – *78*
- Kucherenko I.** Odessa National University named after I. I. Mechnikov (Odessa, Ukraine), speciality «Social Work», student – *103*
- Lazareva A.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of the Psychology and Social Work Department – *97*
- Leshchenko G.** Kirovohrad Flying Academy of the National Aviation University (Kropivnitsky, Ukraine), Ed.D, the Associate professor, the Head of the search, rescue, aviation security and special training Department – *172*
- Liakhova V.** Mykolayiv in-service teachers training institute (Mykolayiv, Ukraine), the Senior teacher of Pedagogy, Psychology and Education Management Department – *138*

- Lopatiuk O.** Kirovohrad Flying Academy of the National Aviation University (Kropivnitsky, Ukraine), Postgraduate student of Professional Pedagogics and Social and Human Sciences Department – **178**
- Lypa I.** Precarpathian National University named after Vasyl Stefanyk (Ivano-Frankivsk, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of the Pedagogy of the Primary Education Department – **26**
- Lytvynenko I.** Mykolaiv National University named after V. O. Sukhomlynsky (Mykolaiv, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of the Psychology Department – **211**
- Maksimikhina O.** Scientific and Technical Center of the Academy of Communications of Ukraine (Odessa, Ukraine), the Speech therapist of the Department of Natural Sciences and Psychological Harmonization of Personality Development – **151**
- Malanchuk O.** Odessa National Medical University (Odessa, Ukraine), speciality «Practical psychology», student – **92**
- Maliuha A.** Chernihiv National Technological University (Chernigiv, Ukraine), speciality «Social Work», magister – **46**
- Maystruk O.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), speciality «Social Work», magister – **115**
- Melnyk A.** Odessa National University named after I. I. Mechnikov (Odessa, Ukraine), speciality «Social Work», student – **106**
- Miloradova N.** Kharkiv National University of Internal Affairs (Kharkiv, Ukraine), Ph.D, the Associate professor, Professor of Pedagogy and Psychology Department – **199**
- Mishchuk O.** Odessa National Medical University (Odessa, Ukraine), speciality «Psychology», student – **149**
- Mospan N.** Borys Grinchenka Kyiv University (Kyiv, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of English Philology and Translation Department – **66**
- Myryan A.** Mykolayiv Inter-Regional Institute of Human Development of the Institute of Higher Education «Open International University of Human Development «Ukraine» (Mykolayiv, Ukraine), the Associate Professor of Physical Rehabilitation Department – **181**

- Neplyi O.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), speciality «Social Work», magister – **33**
- Niemtsev E.** Industrial Institute of Donetsk National Technical University (Pokrovsk, Ukraine), the Senior teacher of Electromechanics and Automatics Department – **204**
- Niemtseva N.** Industrial Institute of Donetsk National Technical University (Pokrovsk, Ukraine), Ph.D, the Associate Professor of General Scientific Training Department – **204**
- Novyk M.** Chernihiv National Technological University (Chernihiv, Ukraine), speciality «Social Work», magister – **117**
- Onkovych H.** Mykolayiv in-service teachers training institute (Mykolayiv, Ukraine), Ed.D, Full Professor, the Head of the Scientific and Methodological Laboratory of Media Education, Instrumental Mediadidactics and Educational Design – **145**
- Pelissier J.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), the Senior teacher of the Psychology and Social Work Department – **115**
- Petrovskaya C.** Berdyansk State Pedagogical University (Berdyansk, Ukraine), Ph.D, the Associate professor, the Head of the Department of Social Work and Inclusive Education – **167**
- Pisotskaya M.** Kharkiv National Pedagogical University named after Skovoroda (Kharkiv, Ukraine), Ph.D, the Associate professor, the Doctoral student of General Pedagogy and Higher School Pedagogy Department – **195**
- Polivko L.** Kyiv National University named after Taras Shevchenko (Kyiv, Ukraine), Ph.D, assistant of Social Work Department – **193**
- Prokopovich L.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of the Department of Art History and Cultural Studies – **20**
- Remez N.** Odessa Regional Center for education quality assessment (Odessa, Ukraine), Ph.D, the Deputy Director – **21**
- Revutskaya I.** State higher institution «University of education management» (Kiev, Ukraine), research intern – **80**
- Rumyantseva A.** Odessa National University named after I. I. Mechnikov (Odessa, Ukraine), speciality «Social Work», magister – **54**

- Ryabko I.** Odessa National University named after I. I. Mechnikov (Odessa, Ukraine), speciality «Social Work», student – **126**
- Rybalko A.** Zaporizhzhya National University (Zaporizhzhya, Ukraine), speciality «Social Work », magister – **197**
- Savytska A.** National Air Force University named after Ivan Kozhedub (Kharkiv, Ukraine), the Associate professor of Aviation English Language Department – **208**
- Semenkova A.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), the Senior teacher of the Psychology and Social Work Department – **44**
- Serdyik N.** Odessa National Medical University (Odessa, Ukraine), the lecturer of Psychology Department – **92, 190**
- Severinyuk T.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), the Senior teacher of Psychology and Social Work Department – **33, 187**
- Shcarnega O.** Odessa National Medical University (Odessa, Ukraine), speciality «Practical psychology», magister – **36**
- Shcherbakova O.** Odessa National Medical University (Odessa, Ukraine), speciality «Psychology», student – **90**
- Shynkarenko L.** International Humanitarian University (Odessa, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of the Department of Business Administration and Corporate Security – **39**
- Shynkarenko V.** Odessa National Economic University (Odessa, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of the Department of the Mathematical Methods Analysis of Economics – **39**
- Sobko V.** Chernihiv National Technological University (Chernigiv, Ukraine), speciality «Social Work», magister – **215**
- Sokolenko A.** Odessa National Medical University (Odessa, Ukraine), speciality «Practical psychology», student – **18**
- Stashuk O.** Municipal Higher Educational Establishment «Khortytska National Educational Rehabilitational Academy» of Zaporizhzhya Regional Council (Zaporozhye, Ukraine), the Teacher of the Social Work Department – **31**
- Storozh V.** Odessa National Medical University (Odessa, Ukraine), Ph.D, the lecturer of the Psychology Department – **90**

- Sultanova N.** Mykolaiv National University named after V. O. Sukhomlynsky (Mykolaiv, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of Special Education Department – **135**
- Todortseva J.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of the Psychology and Social Work Department – **71**
- Tsyba Ya.** Chernivtsi National University named after Yuriy Fedkovych (Chernivtsi, Ukraine), speciality «Journalism», student – **28**
- Usatyi B.** Odessa National University named after I. I. Mechnikov (Odessa, Ukraine), speciality «Social Work», student – **130**
- Vozna Y.** Khmelnytskyi National University (Khmelnyskyi, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of Social Work and Social Pedagogy Department – **161**
- Yakovleva A.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), speciality «Social Work», student – **52**
- Yaroshenko A.** National Pedagogical University named after M. P. Dragomanov (Kiev, Ukraine), Ed.D, Full Professor, the Head of Social Politics Department – **122**
- Zaika L.** National Defence University of Ukraine named after Ivan Chernyakhovsky (Kyiv, Ukraine), the Researcher of simulation center – **185**
- Zubtsova Y.** Zaporozhzhya National University (Zaporizhzhya, Ukraine), Ph.D, the Senior teacher of Social Pedagogy Department – **206**

Наукове видання

**МАТЕРІАЛИ
ДЕСЯТОЇ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«АКТУАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ»
м. Одеса, 17 листопада 2017 р.**

Головний редактор В. В. Корнешук

Підписано до друку 15.11.2017.
Формат 60×90/16. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman. Друк цифровий. Ум. друк. арк. 14.75.
Наклад 100 прим.

Надруковано у ФОП Бондаренко М.О.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців ДК № 4684 від 13.02.2014 р.
м. Одеса, вул. В.Арнаутська, 60
т. +38 0482 35 79 76
info@aprel.od.ua

